

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZER TAŞKIRAN VE TÜRK KADINI

Meryem DEMİR

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Füsun ÇOBAN DÖŞKAYA

İZMİR- 2021

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Tezer Taşkiran ve Türk Kadını” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

04 / 04 / 2021

Meryem DEMİR

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Tezer Taşkiran ve Türk Kadını

Meryem DEMİR

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı

Türk kadınları cephede, cephe gerisinde birçok alanda erkeklerle birlikte yer alsalar da tarih anlatımında erkeklerin gerisinde kalmışlardır. Tarihte kadınlar, erkeklerin ideolojilerine ters düşmedikleri müddetçe görünür olabilmişlerdir.

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında Azerbaycan'da doğan, ailesi ile birlikte İstanbul'a gelen, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecini bizzat yaşayan, dönemin öncü kadınlarından biri olan Tezer Taşkiran da çevresindeki insanların gölgesinde kalmıştır. Azerbaycan ve Türkiye tarihinde adından söz ettiren Ahmet A. Ağaoğlu'nun ikinci kızı olan Tezer Taşkiran, ilk kadın avukatlarımızdan ablası Süreyya Ağaoğlu kadar Türk toplumunda bilinmemektedir.

Birçok alanda ilkler arasında yer almış, ülkesi için durmadan çalışmış Tezer Taşkiran'ın ablası gibi toplum nezdinde bilinmemesinin sebebi: kendi yaşantısını anlatan anısının olmaması, yaşamını kaleme alan eserlerin sayıca az olması ve evlendikten sonra eşinin soy ismi olan Taşkiran'ı alması neticesinde Ağaoğlu ailesi ile bağlantısının olmayacağının düşünülmesidir. Bu bağlamda Tezer Taşkiran'ı her evlilik sonrası soyadı değişikliği sonucunda tarihte kaybolan kadınlardan biri olarak görebiliriz.

Bu çalışmada Türk kadınının eğitim hakkını elde ettiği süreçte ilk üniversite mezunu kızlar arasında yer alan, Türkiye'deki ilk mantık kitabının yazarı, bir erkek okuluna tayin edilen ilk kadın öğretmen, erkeklerin arasından seçilerek üç dönem üst üste Mecliste var olan, toplumun eğitimi için ders

kitapları, gazetelerde yazılar, çocuklar için masal kitapları yazan, çeşitli derneklerde kurucu üye, başkanlık gibi görevler üstlenen, ülkesini uluslararası toplantılarda temsil eden, tarih yazıcılığında unutilan, unutturulan Tezer Taşkıran'ın ülkesi için yaptığı faaliyetler, hayatı anlatılarak tarihte görünür kılınmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde, Türk kadının tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ele alınmış, ikinci bölümde Tezer Taşkıran'ın hayatı üzerinde durulmuş, üçüncü bölümde mesleki hayatı ele alınmış ve son bölümde eserlerinden bazıları irdelenmiştir.

Çalışmanın ana kaynağını ise Tezer Taşkıran'ın yazmış olduğu eserler, TBMM'de yapmış olduğu konuşmalar, dönemin gazetelerinde çıkan haberler, aile bireylerinin eserleri, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezindeki Süreyya Ağaoğlu Arşivi oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler; Tezer Taşkıran, Türk Kadını, Mustafa Kemal Atatürk, Süreyya Ağaoğlu, CHP, Felsefe, Siyaset.

ABSTRACT
Master's Thesis
Tezer Taşkıran and Turkish Women
Meryem Demir

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of History
History of The Turkish Republic Program

Although Turkish women took part in many areas on the front and behind the front lines with men, they were left behind men in the historical narrative. In history, women have been visible as long as they do not contradict the ideologies of men.

Tezer Taşkıran, one of the pioneering women of the period; who was born in Azerbaijan in the last years of the Ottoman Empire, came to Istanbul with her family, and personally experienced the transition from the Ottoman Empire to the Republic, was left in the shadow of the people around her as well. Tezer Taşkıran; the second daughter of Ahmet A. Ağaoğlu who made a name for himself in the history of Azerbaijan and Turkey, is not as well known in Turkish society as her sister Süreyya Ağaoğlu, one of our first female lawyers.

The reason why Tezer Taşkıran, who was among the firsts in many fields and worked non-stop for her country, is not known to the society like her older sister: she has no memoir recounting her own life, the works written about her life are few in number, and as a result of receiving her husband's surname Taşkıran after marriage, It is assumed that there would be no connection between her and the Ağaoğlu family. In this context, we can see Tezer Taşkıran as one of the women who have disappeared from history as a result of every surname change following marriage.

In this study the activities and life of Tezer Taşkıran, forgotten in and effaced from historiography; who was among the first university graduate girls during the process in which Turkish women gained the right to education, who

was the author of the first book on logic in Turkey, who was the first female teacher appointed to a boys' school, who was elected over from among men and persisted in the parliament for three consecutive terms, who wrote the textbooks for the education of the society, articles in newspapers, fairy tales for children, who assumed duties such as founding member and chairperson in various associations, who represented her country at international meetings, will be rendered visible in history by telling her life.

In the first chapter of the study, the development of Turkish women in the historical process is discussed, in the second chapter Tezer Taşkıran's life is elaborated, in the third chapter her professional life is discussed and in the last chapter some of her works are discussed.

The main source of the study is the works written by Tezer Taşkıran, the speeches she made in the Turkish Grand National Assembly, the news published in the newspapers of the period, the works of family members, the Women's Works Library and the Süreyya Ağaoğlu Archive in the Information Center.

Keywords; Tezer Taşkıran, Turkish Woman, Mustafa Kemal Atatürk, Süreyya Ağaoğlu, CHP, Philosophy, Politics.

TEZER TAŞKIRAN VE TÜRK KADINI

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
EKLER LİSTESİ	xi

GİRİŞ	1
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK KADIN HAKLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1.CUMHURİYET ÖNCESİ TÜRK KADIN HAKLARI	5
1.1.1. İslamiyet Öncesi Eski Türklerde Kadın Hakları	5
1.1.2. İslamiyet'in Kabulü ve İslamiyet Etkisinde Türk Kadını	7
1.1.3. Osmanlı Devletinde Kadın Hakları	9
1.1.4. Tanzimat'tan II. Meşrutiyet Dönemine Kadar Türk Kadını	10
1.1.5. II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Hakları	12
1.2. MİLLİ MÜCADELE VE CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRK KADINI	15
1.2.1. Milli Mücadele Döneminde Türk Kadını	15
1.2.2. Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını	18

İKİNCİ BÖLÜM

TEZER TAŞKIRAN'IN YAŞAM ÖYKÜSÜ

2.1. DOĞUMU VE AİLE BİREYLERİ	24
2.2. EĞİTİM HAYATI	31
2.3. SİVİL TOPLUMCU KİMLİĞİ	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEZER TAŞKIRAN’IN MESLEKİ HAYATI

3.1. EĞİTİMCİ KİMLİĞİ	38
3.2. SİYASETÇİ KİMLİĞİ	41
3.2.1. 7. Dönem Kastamonu Milletvekilliği ve TBMM’ deki Faaliyetleri	44
3.2.2. 8. Dönem Kars Milletvekilliği ve TBMM’ deki Faaliyetleri	55
3.2.3. 9. Dönem Kars Milletvekilliği ve TBMM’ deki Faaliyetleri	87

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEZER TAŞKIRAN’IN BAZI ESERLERİ

4.1. YAZDIĞI KİTAPLAR	122
4.1.1. Suri ve Tatbiki Mantık	122
4.1.2. Stuart Mill	124
4.1.3. Yurt Bilgisi I ve Yurt Bilgisi II	125
4.1.4. Türk Ahlakının İlkeleri	125
4.1.5. Suçlu Çocuklarımız: Ankara Çocuk Islah Evinde Bir Araştırma	131
4.1.6. Dede Korkut Masalları	131
4.1.7. Kendin Seç Dağında	132
4.1.8. Kadın Hakları	139
4.1.9. Vatandaşın El Kitabı I	144
4.1.10. Vatandaşın El Kitabı II	148
4.1.11. Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları	149
4.1.12. Women in Turkey	150
4.2. ULUS GAZETESİ’NDEKİ YAZILARI	150
4.3. MAKALELERİ	157
4.3.1. “Atatürk ve Kadın Eğitimi”	158
4.3.2. “Cehaletle Savaş ve Türkiye”	160
SONUÇ	163
KAYNAKÇA	169
EKLER	

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BCA	Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	Bakınız
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	Çeviren
DP	Demokrat Parti
Ed.	Editör
Haz.	Hazırlayan
M.S.	Milattan Sonra
s.	Sayfa No
SCF	Serbest Cumhuriyet Fırkası
ss.	Sayfadan Sayfaya
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organization
Yay. Haz.	Yayına Hazırlayan

EKLER LİSTESİ

- EK 1:** Kars Milletvekili Ağaoğlu Ahmed'in kızı Tezer'in Türk uyruğuna kabulü. ek s.1
- EK 2:** Tezer Taşkiran, babası Ahmet A. Ağaoğlu, kardeşleri Süreyya Ağaoğlu ve Samet Ağaoğlu ile birlikte. ek s.2
- EK 3:** Tezer Taşkiran ve kardeşleri. ek s.3
- EK 4:** Tezer Taşkiran, babası Ahmet A. Ağaoğlu, annesi Sitare Ağaoğlu ve kız kardeşi Süreyya Ağaoğlu ile birlikte. ek s.4
- EK 5:** Ağaoğlu ailesine ait bir fotoğraf. Ahmet A. Ağaoğlu, Gültekin ve Sitare. Soldan ikinci sırada Süreyya, Abdurrahman, Humay (Ahmet A. Ağaoğlu'nun baba bir anne ayrı kız kardeşi), Samet ve Tezer Taşkiran. ek s.5
- EK 6:** Tezer Taşkiran ve Süreyya Ağaoğlu. ek s.6
- EK 7:** Gültekin Ağaoğlu ve Tezer Taşkiran. ek s.7
- EK 8:** Tezer Taşkiran'ın, TBMM milletvekili mazbata ve tanıtma formunda yer alan resmi. ek s.8
- EK 9:** Tezer Ağaoğlu (Taşkiran). ek s.9
- EK 10:** "Bir Ankara hatırası. Sağ başta ayakta duran Hasan Ali yanında Tezer Taşkiran, ayakta soldan üçüncü Reşat Nuri Güntekin yanında ise Süreyya Ağaoğlu." ek s.10
- EK 11:** Tezer Taşkiran'ın, Doktor Nimet Taşkiran ile evlendiğine dair haber metni. ek s.11
- EK 12:** Tezer Taşkiran ve eşi Nimet Taşkiran. ek s.12
- EK 13:** Tezer Taşkiran ve eşi Nimet Taşkiran. ek s.13
- EK 14:** Tezer Taşkiran, eşi ve çocukları ile birlikte. ek s.14
- EK 15:** Tezer Taşkiran'ın kızı Suna ve Ahmet A. Ağaoğlu'nun kucağında. ek s.15
- EK 16:** Çapa Kız Muallim Mektebi Müdürü Tezer Taşkiran. ek s.16
- EK 17:** Tezer Taşkiran öğrencileri ile birlikte. Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı yayın organı olan "Kadın Belleği" dergisinin ilk sayısında yer alan kapak fotoğrafı. ek s.17
- EK 18:** 7. Dönem Kastamonu Milletvekili Tezer Taşkiran'ın TBMM Hal Tercümesi. ek s.18

- EK 19:** 7. Dönem Kastamonu Milletvekili Tezer Taşkiran'ın Seçim Mazbatası. ek s.19
- EK 20:** 8. Dönem Kars Milletvekili Tezer Taşkiran'ın TBMM Hal Tercümesi. ek s.20
- EK 21:** 8. Dönem Kars Milletvekili Tezer Taşkiran'ın TBMM Hal Tercümesinin Devamı. ek s.21
- EK 22:** 8. Dönem Kars Milletvekili Tezer Taşkiran'ın Seçim Mazbatası. ek s.22
- EK 23:** 9. Dönem Kars Milletvekili Tezer Taşkiran'ın Seçim Mazbatası. ek s.23
- EK 24:** Tezer Taşkiran'ın Cumhuriyet Halk Partisinden istifa ettiğine dair Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına vermiş olduğu dilekçe. ek s.24
- EK 25:** Tezer Taşkiran'a ait diplomatik pasaport. ek s.25
- EK 26:** Beyrut'ta yapılan UNESCO genel kurul toplantısına katılan Türk delegelerinin bir kısmı (Tezer Taşkiran solda görülmektedir.) ek s.26
- EK 27:** Tezer Taşkiran hakkında *The Children's Newspaper* da 05.10.1946 da çıkan haber metni. ek s.27
- EK 28:** Tezer Taşkiran hakkında *The Children's Newspaper* da 11.03.1944 de çıkan haber metni. ek s.28
- Ek 29:** "Tezer Taşkiran, bir İngiliz kadın ve ablası Süreyya Ağaoğlu ile birlikte Londra'da." ek s.29
- EK 30:** "Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kadın haklarını himayesine dair kararı ile ilgili Moskova'da yapılacak toplantıya memleketimizi temsilen Tezer Taşkiran'ın katılması." ek s.30
- Ek 31:** "Amerika Birleşmiş Milletler Derneği Amerikan Kadınları Yardımcı Kurulu tarafından New York'da düzenlenecek toplantıya katılacak olan Kars Milletvekili Tezer Taşkiran'ın yol masraflarının karşılanabilmesi için Hasan Saka'ya gönderdiği yazı." ek s.31
- Ek 32:** "Amerika Birleşmiş Milletler Derneği Amerikan Kadınları Yardımcı Kurulu tarafından New York'da düzenlenecek toplantıya katılacak olan Kars Milletvekili Tezer Taşkiran'a 1500 dolar gönderilmesi." ek s.32
- EK 33:** Milli Kütüphaneye Yardım Derneği Başkanı Tezer Taşkiran'ın Taha Toros'a 14 Eylül 1948 tarihinde yazmış olduğu mektup. ek s.33
- EK 34:** Türkiye Yardım Sevenler Derneği'nin 1950'li yıllar yönetim kurulu üyeleri arasında Tezer Taşkiran ve Süreyya Ağaoğlu'nun fotoğrafı. ek s.34

EK 35: “Üniversiteli Kadınlar Birliği tarafından 30 Ocak 1960 tarihinde gerçekleştirilen toplantıda Halide Edip Adıvar’a yurt hizmetlerindeki başarılarına karşılık bir gümüş madalya verilmiştir. Söz konusu toplantıda yaptığı konuşma sırasında Dernek Başkanı Tezer Taşkiran’a ait resim.” ek s.35

EK 36: “Uzun yıllardan beri aydın Türk kadınının bayraktarlığını yapan ve çalışmalarıyla takdir toplayan, Üniversiteli Kadınlar Derneği’nin geçenlerde toplanan panelinde, bütün kurucu ve eski başkanlara güzel bir jestle, çiçek buketleri ve plaketter sunuldu. Sonra da hepsi, böyle mutlu bir tabloda buluştular: (soldan) Dr. Pakize Tarzı, Prof. Nüzhet Gökdoğan, Münevver Yenerman, Handan Ertunç, Tezer Taşkiran, Sara Akdik, Avukat Bereat Üngör, Avukat Süreyya Ağaoğlu, Prof. Türkan Rado ve Çiçek Eceman.” ek s.36

EK 37: Tezer Taşkiran’ın vefat haberi. ek s.37

EK 38: Tezer’in vefatı dolayısıyla Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından gönderilen taziye telgrafi. ek s.38

EK 39: Tezer’in vefatı dolayısıyla Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel tarafından gönderilen taziye telgrafi. ek s.39

EK 40: Tezer’in vefatı dolayısıyla Suat Hayri Ürgüplü tarafından gönderilen taziye telgrafi. ek s.40

EK 41: Tezer’in vefatı dolayısıyla Ethem Menderes tarafından gönderilen taziye telgrafi. ek s.41

EK 42: Tezer’in vefatı dolayısıyla Türkiye Yardım Sevenler Derneği tarafından gönderilen taziye telgrafi. ek s.42

EK 43: Tezer’in vefatı dolayısıyla Üniversiteli Kadınlar Derneği tarafından gönderilen taziye telgrafi. ek s.43

EK 44: Tezer’in vefatı dolayısıyla Üniversiteliler Kültür ve Eğitim Vakfı tarafından gönderilen taziye telgrafi. ek s.44

EK 45: Tezer’in vefatı dolayısıyla Boğaziçi Soroptimist Kulübü tarafından gönderilen taziye telgrafi. ek s.45

EK 46: Tezer’in vefatı dolayısıyla Levent Soroptimist Kulübü tarafından gönderilen taziye telgrafi. ek s.46- 47

EK 47: Tezer’in vefatı dolayısıyla Türk- Amerikan Üniversiteliler Derneği tarafından gönderilen taziye telgrafi. ek s.48

GİRİŞ

Tarih bilimi açısından biyografi çalışmaları geçmiş dönemi aydınlatmak için önemli birer kaynak niteliğindedir. Biyografiler, bir yazar tarafından önemli olduğu düşünülen kişilerin, yok olup gitmesini önlemek ve topluma tanıtılmasını sağlamak amacı ile kaleme alınan hayat hikâyeleridir. Biyografi kelime anlamı olarak Yunanca *bios* (hayat) ve *graphe* (yazı, şekil) kelimelerinin birleşiminden oluşan Fransızca kökenli bir kelimedir. Biyografi kelimesinin Osmanlı Türkçesinde kullanılan karşılığı “Tercüme-i Hal” olarak geçmektedir.

Antikçağ’da *biographia* terimin ilk olarak ortaya çıkışı M.S. 5. yüzyıla rastlamaktadır. Onun yerine *bios* ve Latince olan *uita* kelimeleri tercih edilmiştir. Antikçağ biyografi yazarları arasında Yunan Plutarkos ve Latin Suetonius’un isimleri ön plana çıkmaktadır. Plutarkos ve Suetonius popülerliklerini kaleme aldığı büyük adam ve imparator portrelerine borçludur. Plutarkos, M.S. 2. yüzyılın başında kaleme aldığı *Paralel Yaşamlar* adlı eserinde biri Yunan biri de Romalı olan iki önemli kişiyi paralel olarak inceleyerek kaleme almıştır. Suetonius ise M.S. 120 yılı civarında yazdığı tahmin edilen *On İki Sezar* adlı eserinde Sezar’dan Domitianus’a kadar iktidarı elinde bulunduran kişilerin hayatlarını yazmıştır. Yunan-Latin Antikçağı Ortaçağa, insan doğasını örnek hayatlardan yola çıkarak inceleyen bir geleneği miras bırakmıştır. Böylece Ortaçağda biyografi çalışmaları tarih yazımında daha çok yer kaplamaya başlamıştır. Ortaçağ Hristiyan dünyasında tarih metinlerinin %80’in kendilerine azizlik atfedilen piskoposların ve papazların biyografilerinden oluşmuştur.¹

İslam dünyasında ise biyografi tarzı peygamberlerin, önemli din adamlarının, meliklerin, sultanların, ilim adamlarının yaşamlarını anlatan, siyer, menkıbe, şecere, ensâb gibi örnekler ile gelişmiştir. İslam devrinde Türklerde ise biyografi yazımı siyer, şecere, tezkire şeklinde ortaya çıkmıştır. Fahreddin Mübarekşah’ın *Şecere-i Ensab*’ı, Kadı Nasreddin Rabguzi’nin *Kıyas-ı Enbiya*’sı, bunun örneklerindendir. 1538’de Sehi Bey’in kaleme aldığı ilk şairler tezkiresi olan *Heşt Bihişt* ve Taşköprizade Ahmed

¹ François Cadiou, Clarisse Coulomb, Anne Lemonde, Yves Santamaria, **Tarih Nasıl Yapılır?**, Çev. Devrim Çetinkasap, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, ss. 305- 313.

Efendi tarafından 1558’de Arapça olarak yazılan ve ulemanın hayat hikâyelerini içeren *Şekaiku’nnu ‘mâniyye* Osmanlı biyografi geleneği içerisinde önemli bir yere sahiptir.²

Tanzimat döneminde her alanda olduğu gibi biyografi yazımında da ikilik başlamıştır. Birden çok kişinin biyografilerinin anlatıldığı tezkireler yerini yavaş yavaş sayıca daha az veya tek kişinin anlatıldığı biyografilere bırakmıştır. Tek kişinin ele alınması konusunda Batı etkisinden söz edilebilirse de geleneğin tümüyle bırakıldığı söylenemez. Tanzimat döneminde biyografilerin kaynakları da değişmeye başlamıştır. Daha önceki biyografik eserler efsane ve rivayetler ile beslenirken, Tanzimat dönemindeki yazarlar tanıtacağı kişinin ve çevresindeki kişilerin eserlerinden, hatıralarından yararlanarak anlatmıştır.³

Cumhuriyetin ilk yıllarında akademik disiplinden uzak, doğruluğu olmayan birçok biyografik roman yazılmıştır. Abdullah Ziya Kozanoğlu, Feridun Fazıl Tülbentçi, Ziya Şakir Soko gibi yazarların çalışmaları örnek olarak gösterilebilir. Cumhuriyet’in ilanından sonra biyografik roman olarak kabul edilebilecek ilk eserlerden birisi 1932 yılında Hasan Ali Yücel’in kaleme aldığı *Goethe Bir Dehanın Romanı* adlı çalışmasıdır. Bu dönemdeki bir diğer biyografik roman çalışması ise Mehmet Emin Erişgil’in, *Bir Fikir Adamının Romanı: Ziya Gökalp* adlı çalışmasıdır. Cumhuriyet döneminde biyografik bilgiler veren ansiklopedik eserler büyük önem kazanmıştır.⁴

Genel olarak biyografiler “yaşanmışlığın sessizliğine ses katar”, kişilerin başarılarını, eserlerini, iyi ve kötü alışkanlıklarını, yaşamının bilinen ve araştırmalar sonucunda ortaya çıkarılan taraflarının okuyucuya sunulmasını sağlar. Biyografi türü bilim insanları, sanatçılar, edebiyatçılar, hükümdarlar, siyasetçiler gibi alanında uzmanlaşmış, eserleri ve hayata bakış açıları ile rol model olabilecek kişilerin toplum nezdinde tanınmasına yardımcı olur. Biyografi tarih ve edebiyat ile iç içe geçmiştir. Bu nedenle biyografi hem edebi bir çalışma hem de tarihsel bir çalışma olarak kabul

² Ayşegül Özerdem, **Halil İnalçık Biyografisi**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s. 7; Ali Akyıldız, “İnsanı Yazmak: 19. Yüzyıl Osmanlı Biyografi Yazıcılığı ve Problemleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Osmanlı Araştırmaları/The Journal of Ottoman Studies**, 2017, ss. 221- 222.

³ Özerdem, s. 8; Gül Ayşe Akar, **Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e Türk Edebiyatında Biyografi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013, ss. 15- 16.

⁴ Selim Gönüto, **Lisansüstü Tarih Tezlerinde Biyografi Çalışmaları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı, 2018, s. 18; Özerdem, s. 8.

edilmektedir. Çalışmanın edebi ya da tarihsel nitelik taşıması, hakkında çalışma yapılan kişiye bağlıdır. Biyografisi yazılacak olan kişi bir yazar ise söz konusu çalışma edebi bir nitelik kazanırken, kişi bir hükümdar yahut bir siyasetçi olması durumunda söz konusu çalışma tarihsel bir nitelik kazanacaktır. Bir biyografinin tarihsel gerçekliğe uygun olabilmesi ise tarafsız, belgelere dayalı olmasına bağlıdır. Biyografisi yazılacak olan kişinin hayat hikâyesine bir şey eklemek veya özünden bir şey çıkarmak biyografinin tarafsızlığına gölge düşürür. Bilimsel anlamda tarafsızlığa tam olarak erişmek imkânsız olsa da, biyografi yazımı esnasında dikkat edilmesi gereken bazı kurallar vardır. Yaşamı yazılacak kişi hakkında doğru bilgi ve belgelere sahip olmak, kişinin yaşadığı döneme göre değerlendirilmesi, kişinin çevresi yaşıyor ise onlara ulaşip en doğru bilgilere ulaşmak gerekir.⁵

Bu çalışmada konu edinilen Tezer Taşkiran, Ağaoğlu ailesi mensubudur ve bu aile arkasında eserleri, Türk halkı için yapmış oldukları çalışmalarla büyük ve zengin bir miras bırakmıştır. Günümüzde hâlen bu aile hakkında detaylı çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Tezer Taşkiran Türk toplumuna eğitimci, yazar, siyasetçi, sivil toplumcu olarak hizmet etmiştir. Bu çalışmada Tezer Taşkiran'ın biyografisi tarihsel bir şekilde ele alınmakta ve bu süreçte Türk kadınının elde ettiği haklar üzerinde durulmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde Türk kadın haklarının tarihsel gelişimi iki başlık içerisinde; Cumhuriyet Öncesi Türk Kadın Hakları ve Milli Mücadele ve Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını şeklinde ele alınmaktadır. Cumhuriyet Öncesi Türk Kadın Hakları konusu ise beş alt başlık içerisinde incelenmiştir. İslamiyet Öncesi Eski Türklerde Kadın Hakları'na değinildikten sonra İslamiyet'in Kabulü ve İslamiyet Etkisinde Türk Kadını konusu ele alınmış, sonrasında ise Osmanlı Devletinde Kadın Hakları, Tanzimat'tan II. Meşrutiyet Dönemine Kadar Türk Kadını, II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Hakları konuları üzerinde durulmuştur. Milli Mücadele ve Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını konusu iki başlık altında Milli Mücadele Döneminde Türk Kadını ve Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Tezer Taşkiran'ın yaşam öyküsü anlatılacaktır. Üçüncü bölümünde; Tezer Taşkiran'ın Mesleki Hayatı, Eğitimci Kimliği ve Siyasetçi Kimliği olarak iki bölüm olarak ele alınmıştır. Dördüncü

⁵ Özerdem, ss. 5- 9.

bölümünde ise Tezer Taşkıran'ın yayınlamış olduğu kitaplardan, gazete yazılarından ve makalelerinden bazıları seçilmiş ve haklarında bilgi verilmiştir.

Bu çalışmada böyle bir araştırma yapılmasının sebebi: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecini bizzat yaşayan, dönemin öncü kadınlarından biri olan Tezer Taşkıran'ın, birçok alanda ilkler arasında yer almış olmasına rağmen yaşadığı dönemdeki kişiler ile karşılaştırıldığında geri planda kalmış olması ve bunu hak etmemesidir. Yaşamı ve ülkesi için yapmış olduğu faaliyetleri, eserleri anlatılarak, araştırmacılara bu kadını daha iyi tanıtmak ve Türk toplumunda hak ettiğı saygın yeri alabilmesini sağlamak amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK KADIN HAKLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

İnsanlar, yaradılışları gereği kadın ve erkek olarak iki farklı türe sahip olsalar da toplumsal gelişmeler, ilerlemeler sadece bir türün çabaları ile değil, kadının ve erkeğin ortak çabasıyla gerçekleşmiştir. Yüzyıllar boyunca kadınlar ev işleri ve çocuklarının bakımları ile ilgilenirken, erkekler ise bunlardan uzak bir şekilde kendilerini geliştirme imkânı bulmuşlardır. Bu imkânlar doğrultusunda elde ettikleri haklarla kendilerini kadınlardan üstün görmeye ve yanlarında kadınların yer almalarına imkân vermemeye başlamışlardır. Erkekler haklarını bu şekilde hemen elde ederken, kadınlar ise bu haklara sahip olabilmek için erkeklere karşı mücadele vermişlerdir. Türkiye’de kadınların elde ettiği hakları doğru bir şekilde değerlendirmek için, çalışma kapsamında ilk Türk devletlerinden Cumhuriyete kadar geçen zaman dilimini içerisinde kadınların hak elde ediş mücadeleleri ele alınacaktır.

1.1.CUMHURİYET ÖNCESİ TÜRK KADIN HAKLARI

1.1.1. İslamiyet Öncesi Eski Türklerde Kadın Hakları

Kadınların özgürlüğü, toplumsal hayattaki konumları ve haklarının şekillenmesinde yaşadıkları uygarlığın değer yargıları, inançları gibi birçok unsur etkili olmuştur. Eski Türk toplumlarında yaşayan kadınlar bu unsurların kendilerine sağladıkları farklılıklar doğrultusunda çağdaşlarına göre toplumsal hayatta daha saygın, özgürlüklerine ve haklarına sahip bir şekilde yaşamışlardır. Örneğin eski Çin, Hint, Arap ve Moğol toplumlarında çok eşli evlilik (poligami, çok eşlilik) ve ailede babanın otoritesine dayalı (pederşahi, ataerkil) bir düzen hâkimdir. Ailenin yönetimi ve mirası daima babadan erkek çocuklarına geçer, kız çocuklarının ise ailede söz söyleme ve mirastan hak alma gibi hiçbir hakkı yoktur. Bu toplumlarda kadının saygı görebilmesinin tek koşulu zengin ve seçkin bir aileye mensup olmaktır ve bu toplumlarda kadın erkeğin bir malı olarak görülmektedir. 19. yüzyıla kadar Hindistan’da kadınlar ölen eşlerinin ardından yakılırken, eski Arap toplumunda kızlar

yüzkarası olarak görülüp diri diri toprağa gömülürdü.⁶ Aynı dönemlerde Mısır'da ise kadınlar erkekler ile aynı haklara sahipken, Firavunun emriyle köleleştirilmişlerdir. Eski Çinlilerde kocasının kölesi sayılan kadın, kocası ve çocukları ile yemeğe oturmaz, ayakta durarak onlara hizmet ederdi. Eski Yunan, Sparta ve Roma gibi toplumlarda da ataerkil aile düzeni görülürken, çok eşlilik yasaklanmıştır. Kadınlar yönetimde her hangi bir hakka sahip olmamakla birlikte köleler ile aynı muamelelere maruz bırakılmış, alınıp, satılmış, başkalarına armağan edilmişlerdir.⁷

Eski Türk toplumlarında kadının durumu çağdaşlarına göre farklılık göstermektedir. Eski Türklerde toplumun temeli olarak görülen aileye önem verilmiştir. Bununla birlikte ailede çocukları yetiştiren, eşini kollayan ve gözetten topluma yön veren kişi olarak kadınlara da değer verilmiş, kadınlar hiçbir şekilde mal olarak alınıp, satılmamıştır. Ziya Gökalp'e göre eski Türklerde aile düzeni "pederi"dir. Gökalp, pederşahi aile yapısında babanın, eşi ve çocukları üzerinde mutlak otorite sahibi olduğunu, onları isterse dövüp, öldürüp, satabileceğini belirtirken Pederi ailede ise, babanın aile üzerinde sadece demokratik hakkı olduğunu söyler.⁸

Eski Türklerde tek eşlilik yaygındır; ancak idareci zümreye mensup olan ailelerde çok eşliliğe rastlanmaktadır. Evliliklerde anne ve babanın onayı gerekmektedir. Evlilikler sırasında erkek tarafı kız tarafına kaling denilen para ve mal verir. Boşanma durumunda kaling kız suçluysa erkeğe, erkek suçlu ise kıza verilir. Eski Türklerde leviratus geleneği görülmektedir. Bu gelenek vefat eden erkek kardeşin dul kalan eşi ve dul kalan çocuksuz üvey anne ile evlenme anlamına gelmektedir. Bu sistem ile dul kadın korunurken, aile mülkünün parçalanması önlenmiştir. Leviratus ile evlenmek istemeyen kadın zengin ise, evlenme sırasında almış olduğu kalıngı iade ederek, evliliği reddetme hakkına sahiptir. Evlilik kutsal görülmüş, evliliği bozacak sadakatsizliklerin sonuçları ağır olmuştur. Eski Türklerde miras babadan oğula geçmiş, erkek çocuğun olmadığı durumlarda ise miras kız çocuğuna kalmıştır.

Eski Türklerde kadınlar ata binmek ve silah kullanmakta Türk erkekleri gibi başarılı olmuşlardır. Hükümdar eşleri devlet yönetiminde söz sahibi olarak

⁶ Şefika Kurnaz, **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s. XI.

⁷ Kurnaz, s. XI; Salih Akdemir, "Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın", **İslami Araştırmalar Dergisi**, Cilt:10, Sayı: 4, 1997, s. 250.

⁸ Mehmet Mandoğlu, "İslamiyet'ten Önce Türklerde Aile Hukuku", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 33, 2013, s. 147; Aktaran: Kurnaz, s. XI.

hükümdarın yanında yer almış, elçileri kabul etmiş, antlaşmalar imzalamış, savaş ve barış süreçlerine karar vermiştir. Bazı durumlarda ise devleti tek başına yönetmişlerdir.⁹

Türklerin kadına verdiği değeri 8. yüzyılda dikilen Orhun Kitabeleri'nde Türk kadınından saygı ile bahsedilmesinden ve Oğuz prenseslerinin sosyal, siyasal alandaki çalışmalarına değinmelerinden daha iyi anlıyoruz.¹⁰ Eski Türklerde kadınlar, erkekler ile aynı haklara sahip olmanın yanı sıra her alanda rahatlıkla var olabilmış, saygı görmüştür. Kadınlar bu haklarını mücadele ederek değil, var oldukları toplum yapısının ve doğuştan gelen eşitlik ilkesi ile elde etmişlerdir. Bu bilgiler doğrultusunda eski Türklerde kadının konumunun diğer toplumlara oranla iyi durumda olduğunu söyleyebiliriz.¹¹ Eski Türklerde İslamiyet'in Türkler tarafından kabul edilmesinden sonra, ümmet anlayışı ve şeriat hükümlerinin de etkisiyle toplumsal anlamda kadınlar statü kaybetmeye başlamıştır.¹²

1.1.2. İslamiyet'in Kabulü ve İslamiyet Etkisinde Türk Kadını

İslamiyet'ten önce Arap yarımadasında, "Cahiliye" adı verilen dönem yaşanmıştır. Bu dönemde insanlar arasında yağma, hırsızlık, başkasının hakkını gasp etme, bizzat kendi gücü ile üstünlük kurma söz konusudur. Arap dünyasında kadın, genel anlamda toplumdaki en alt değerdeki unsurdur. Kadınlar erkeklere oranla daha az yemekle yetinmek zorunda kalırken, bazı durumlarda da diri diri ölüme terk edilmektedir. İslamiyet böyle bir ortamda doğmuştur.

İslamiyet ile birlikte başkasının hakkına saygı duyma, Arap olanla Arap olmayan arasında hiçbir farkın olmadığı anlayışı benimsenmiştir. Suçlular cezalandırılmaya, evliliklerde eş sayısında sınırlama, din özgürlüğü gibi esaslar Arap toplumunda yerini almıştır. İslamiyet, kadınları içinde bulunduğu durumdan kurtararak hiç değilse Müslüman Arap erkeğinin haklarının yarısı kadar haklara sahip

⁹ İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 270.

¹⁰ Vahap Sağ, "Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kadını ve Atatürk." **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2001, s. 12; Aytunç Altındal, **Türkiye'de Kadın**, 4. Baskı, Süreç Yayınları, İstanbul, 1985, s. 43.

¹¹ Kurnaz, ss. XI-XII; Tezer Taşkıran, **Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973, (Türk Kadın Hakları) s. 13.

¹² Ali İhsan Gencer ve Sabahattin Özel, **"Türk İnkılap Tarihi"**, 8. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2001, s. 256.

olmasını sağlamıştır. İki kadın şahidin, bir erkek şahide eşit olması, miras hukukunda da iki kadının bir erkeğe eşit tutulması gibi hükümler getirmiş, kız çocuklarının öldürülmesini yasaklamıştır. Erkeğin karısını boşaması halinde mehir vermesini emrederek, kadınları korumuştur. İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim de kadınları doğrudan doğruya ilgilendiren 114 sure vardır. Bu sureler kadının toplumsal konumunu ve nasıl olması gerektiğini biçimlendirmiştir. “*Cennet annelerin ayağının altındadır*” gibi Hadis-i Şerifler ile toplumda kadınlara değer verilmesi gerektiği anlatılmıştır. Bazı hadis ve ayetlerin asıl anlamlarından farklı bir şekilde yorumlanması ile kadınlar İslamiyet'in doğuşundan bir asır sonra evlere kapatılmış, erkeklerde kadınlar üzerinde hâkimiyet kurmaya başlamıştır.¹³

Türkler, 10. yüzyıldan itibaren İslamiyet'i benimsemeye başlamış, İslamiyet ile birlikte toplumsal yapılarında, gelenek ve göreneklerine uymayan değişiklikler yapmak zorunda kalmışlardır. Yarı göçebe kültür, üretim ilişkileri değişim ve dönüşümde bulundukları alanlar olmuştur. Bu değişim ve dönüşümlerden Müslüman Arap kadını ile kıyaslanamayacak kadar özgür yaşayan Türk kadını da etkilenmiştir.

İlk Müslüman Türk devletleri 9. yüzyıldan itibaren kurulmaya başlamıştır. Türklerin Anadolu'da kurdukları ilk büyük imparatorluk olan Selçuklular, İran'da yerleşmiş ve Acem kültürü ile donanmış olan Türkmen boyları tarafından kurulmuştur. Bu Türkler, İslamiyet'i benimseyerek Arap kültürünün etkisine girmişlerdir. Anadolu Selçuklu Devleti, Türk, Acem ve Arap kültürlerinin oluşturduğu bir kültür kargaşası içerisinde kalmıştır. Bu nedenle Selçuklu kadınının durumu, göçebe yaşayan Oğuz Türklerinden çok farklı olmuştur. Oğuzlar da kabilenin yönetimi ve geleceğini ilgilendiren kararlar alınırken kadınlara da danışılmıştır. Kadınlar, erkeklerden aşağı kabul edilmemekte ve üretimde kendisine düşen payı alabilmektedir. Selçuklularda ise kadınların toplumsal hayattaki görünürlüğü kısıtlanmaya başlamıştır. Dini taassubun etkisiyle kadınlar (buna saraylı kadınlarda dâhil) toplumsal hayatta erkeklerle karşı karşıya oturup fikir tartışmalarında bulunamamışlardır. Selçuklular da “Müneccim Hatun” adında yıldız falı bakan kadından başka yazar, şair, düşünür çıkmaması kadınların toplumsal faaliyetlerden nedenli soyutlandıklarını kanıtlar niteliktedir. Selçuklular zamanında Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında önemli yere sahip olan Ahi Teşkilatının kadınlar kolu olan Bacıyan-ı Rum'a sadece soylu ailelerin

¹³ Altındal, ss. 44- 70; Taşkiran, Türk Kadın Hakları ss. 14- 15.

kızları alınmıştır. Bacıyan-ı Rum, ülke yönetimi ve toplum üzerinde etkili bir güce sahip olmuştur. Burada Türkmen kadınlar yün işlenmesi, örülmesi gibi el sanatlarını icra etmişlerdir. Böylece kadınlar el becerileri alanında sosyal hayatta kalmaya devam etmişlerdir.

Selçuklularda sarayda yaşayan kadınlar ise göreceli olarak İslam dininin baskılarından belli ölçüde uzak kalabilmişlerdir. Hükümdar eşleri yönetimde söz sahibi olmuş, medreseler, şifahaneler kurma gücü elde etmişlerdir. Bu durum toplumun diğer kademelerinde bulunan kadınlar için geçerli olmamış, kadınlar erkeklerle eşit haklara sahip olamamışlardır. Anadolu kadınının, Osmanlı Devleti döneminde varlığını hiç duyuramayacak hale geçişinin süreci ilk olarak Selçuklular da başlamıştır diyebiliriz.¹⁴

1.1.3. Osmanlı Devletinde Kadın Hakları

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında kadınlar toplumsal hayatta ön planda olmuşlardır. Şehirlerde, kasabalarda yaşayan ailelerde kadın erkek ilişkileri daha doğal olmuş, evlerde haremlik, selamlık daireleri oluşmamıştır. Türk halkının büyük çoğunluğu tek eşli bir hayat yaşamıştır. Sarayda yaşayan kadınlar da eşleri gibi sosyal, politik hayatın içerisinde yer almıştır. Örneğin Orhan Gazi'nin eşi Nilüfer Hatun, ünlü Arap seyyah İbn-i Batu'tayı sarayında ağırlayıp, ikramlarda bulunmuştur. Kadınlar zamanla toplumdan soyutlanmaya evlerine hapsedilmeye başlanmıştır. Şeriat ve ahlak kurulları adı altında fermanlarla kadınların kıyafetleri, gezip dolaşmaları devlet tarafından düzenlenmiştir. Bunlardan bazılarına örnek vermek gerekirse: kadınların kaymakçı dükkânlarına girmemeleri (1603), erkeklerle birlikte sandallara binmemeleri (1610), ferace biçimlerinde yenilik yapmamaları, mesire yerlerine girmemeleri (1750), arabaya binmemeleri, ezan saatinde dışarıda kalmamaları, muayyen meydanlarda dolaşmamaları, ince kumaştan ferace giymemelerine (1787) dair fermanlar çıkmıştır.¹⁵

Osmanlı Devleti'nde kadınlar için tek öğretim kapısı basit din bilgisi veren Sıbyan Mektepleri'dir. Sıbyan mekteplerinde kızlar belli bir yaşa gelinceye kadar

¹⁴ Altındal, ss. 71- 84.

¹⁵ A. Afet İnan, **Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1998, s. 80; Hanri Benazus, **Geçmişten Günümüze Kadınlar ve Kadınlarımız**, Bizim Kitaplar, İstanbul, 2008, s. 90; Taşkiran, Türk Kadın Hakları, ss. 19- 20.

eğitim alabilmişlerdir. Kız çocukları küçük yaşta erkeklerden kaçırılarak sadık, itaatkâr, namuslu, ev işlerini bilen bir eş ve çocuklarına iyi bir anne olmaları için annelerinin yanında yetiştirilmiştir. Kadını kamusal alandan dışlayan bu zihniyet kadınların eğitim haklarını ellerinden almıştır. Dolayısıyla sadece köylerde değil, şehirlerdeki kadınlar da genellikle okuma, yazma bilmemektedir.¹⁶ Sarayda yaşayan kadınlar ise Harem’de okuma-yazma, Kur’an-ı Kerim, nakış işlemek, dikiş dikmek, görgü kuralları vb. alanlarda eğitim almışlardır.¹⁷

Bu dönemde babaları kadı, kazasker, müderris gibi önemli mevkide bulunan, durumları iyi olan kadınlar evlerinde babalarından, yakınlarından veya dönemin tanınmış bilim insanlarından özel ders alarak okuma yazma öğrenmişlerdir. Evlerinde özel ders alan kadınlar Arapça, Farsça, güzel yazı, müzik vb. alanlarda eğitim almışlardır. Okuma yazma bilen kadınların şanslı sayıldığı bu dönemde ünlenmiş kadın şairler, yazarlar, hattatlar, bestekârlar vardır. Bu dönem içerisinde Leyla Hanım, Şeref Hanım gibi şairler, Esmâ İbret, Şerife Ayşe Sıdika, Şerife Fatma Mevhibe gibi hattatlar yetişmiştir.¹⁸

1.1.4. Tanzimat’tan II. Meşrutiyet Dönemine Kadar Türk Kadını

Osmanlı Devleti, 18. yüzyıldan itibaren Batı karşısında yenilgiler almaya başlamıştır. Bununla birlikte Osmanlı aydınları ve yöneticileri arayış içerisine girmişlerdir. Buldukları çözüm ise Batı’daki yenilikleri ülkelerine aktarmaktır. İlk olarak askeri alanda yenilikler gerçekleştirmişlerdir. Bunların yeterli olmaması üzerine Batı tarzı okullar açılmış, Batı’nın hukuk sisteminden yararlanılmıştır. Bu gelişmelerden Osmanlı kadını da nasibini almıştır.

Tanzimat Fermanı’nda kadınlar için yeni hükümler olmamasına rağmen, özellikle eğitim alanında yapılan reform hareketleri, kadınların kamusal alanda yer almasını sağlamıştır. Bazı konularda kadınlar lehine değişiklikler yapılmış, eski yasaklar geniş ölçüde yumuşatılmıştır. Bu dönemde kısmen Batı etkisiyle kadının

¹⁶ Taşkıran, Türk Kadın Hakları, s. 21.

¹⁷ Songül Keçeçi Kurt, **Osmanlı Devleti’nde Kadınların Eğitimi (1839-1920)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2008, s. 8.

¹⁸ Taşkıran, Türk Kadın Hakları, s. 21; İnan, ss. 71- 72.

toplum içindeki yeri tartışılmaya başlanmış, önceleri edebi eserlerde yer verilmiş ardından da süreli yayınlarla topluma yansıtılmaya çalışılmıştır.¹⁹

Tanzimat döneminde, 1859 yılında Kız Rüştîyeleri, 1870 yılında Kız Sanayi Mektebi, aynı yıl içerisinde Dârülmua'llimât okulları açılmıştır. 1869 tarihli Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi ile kız çocuklarına sıbyan mekteplerine devam zorunluluğu getirilmiştir. Yeni açılan okullar ve kızlara verilen eğitim imkânı ile kadınlar arasında aydın bir zümre oluşmuştur. Bundan önceki dönemlerde okumuş olan kadınların aldıkları eğitimler ya hususi ya da dini eğitimin ötesine geçmemiştir. Evlerinde ailelerinin hususi ders verdirmesi sonucunda yabancı dil öğrenen aydın kadınlarımız şiir, musiki gibi konularla ilgilenmişler ve eserler vermişlerdir.²⁰ Aydın kesimin kızları ailelerinin mensup olduğu zümrenin de etkisiyle birçok kadından önce eğitim hakkına sahip olmuşlardır.²¹ Ancak erkeklerle birlikte ders görme hakkını zamanla elde etmişlerdir. Eğitim alanında yapılan reformlar, kız okullarına olan rağbet ve kadın öğretmenlerin iş hayatına atılması sonucunda kadının sesi duyulmaya başlamıştır. Yaşanan gelişmeler II. Meşrutîyet'in ilanından sonra kadın derneklerinin kurulmasına ve kadınların kamusal alana katılmalarına zemin hazırlamıştır.²²

Osmanlı Devletinde kölelik kurumu 19. yüzyıl ortalarına kadar yasal bir çerçevede devam etmiştir. 1854 de çıkarılan bir fermanla kadınların köle olarak alınıp satılmaları yasaklanmıştır. Esirlere mülk olarak sahip olanlar karşılıklı anlaşma hakkını muhafaza etmişlerdir. Esir kadın mülk durumunda ise de, zamanla ve evlenme ile hür sınıfına dâhil olabilmış ve bu hakkını mahkemede arayabilmiştir.²³

Osmanlı Devletinde geçerliliğini koruyan İslam hukuku kurallarına göre kadın, erkeğin “boş ol” demesi ile eşinden ayrılmış sayılırken, iki kadın tanık ancak bir erkek tanığın yerine geçebiliyor, mirasta erkeğin iki payına karşılık kadın bir pay alabiliyordu.²⁴ Sanatta da kadının rolü ve etkinliği yoktu. Tiyatro oyunlarında, kadın rollerini ya Müslüman olmayan kadınlar ya da erkekler oynarlardı. Kısacası Osmanlı

¹⁹ Kurnaz, ss. 3, 58; Cemile Burcu Kartal, “II. Meşrutîyet'in Cumhuriyet'e Mirası: ‘Makbul Kadınlar’”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Mart, 2008, s. 216.

²⁰ İnan, s. 81.

²¹ Fatma Aliye, İhsan Raif, Emine Semiye Hanımları bu bağlamda değerlendirebiliriz. Bkz. Zehra Toska, “Çağdaş Türk Kadın Kimliğinin Oluşumunda İlk Aşama Tanzimat Kadını”, **Tarih ve Toplum**, Nisan, 1994, s. 6.

²² Kartal, s. 217; İnan, s. 89.

²³ İnan, s. 58.

²⁴ Benazus, s. 90.

Devletinde kadın; çocuk doğuran, çocuk bakan, evde yemek yapan, çamaşır yıkayan ağır bir işçi idi.²⁵

Tanzimat döneminde çıkarılan on üçe yakın gazete ve dergiden yalnızca ikisi kadınlarla ilgili olarak yayınlanmıştır. Daha sonraki yıllarda çıkarılan yirmi iki gazete ve dergiden dördü ise kadınlar tarafından yayınlanmıştır. II. Meşrutiyet döneminde çıkarılan gazete ve dergilerin hemen hemen hepsi dönemin kadın meselelerine yer vermiştir.²⁶

1.1.5. II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Hakları

Türk modernleşme tarihinin en önemli aşamalarından biri sayılan II. Meşrutiyet dönemi, Tanzimat'ın ilanından başlayarak siyasal ve toplumsal gelişmeleri şekillendirirken Cumhuriyet yönetiminin temellerinin atıldığı dönem olmuştur. II. Meşrutiyet'in ilanı özellikle kadınlar tarafından özgürlüğün ilanı şeklinde algılanmıştır. Bu dönemde kadınların sesi önceki dönemlere oranla daha gür çıkmıştır. Artık kadınlar hakları için erkek aydınlarla birlikte mücadele vermeye başlamıştır.²⁷

1908'de ilan edilen II. Meşrutiyet ile birlikte kadın dergilerinin sayısında bir patlama yaşanmıştır. Bu süreli yayınlar kadınlar için adeta ikinci bir okul olmuş, onları her konuda eğitmiş, kadın hareketinin başlangıcını oluşturmuştur. Kadınlar, toplumda kendilerine yüklenen rol kalıplarına karşı harekete geçmişlerdir. Hareketin ideolojisi Fransızca *femme*, kadın sözcüğünden türetilen *feminizm* olmuştur.²⁸

II. Meşrutiyet'in yarattığı hürriyet ortamıyla, kadınlar hem birey olarak hem dernek kurarak kamusal alanda yer almak istediklerini açıkça ifade etmeye başlamışlardır. Bu doğrultuda Osmanlı Devleti'nde ilk olarak kadın yardım dernekleri kurulmuştur. Bu dernekler kadının toplumsallaşmasında ve kamusal alana açılmasında önemli bir işlev üstlenmiştir. Kadın sorunu, bu dernekler aracılığıyla kamuoyunun

²⁵ Benazus, s. 102.

²⁶ Leyla Kaplan, **Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Yükseköğretim Kurulu Matbaası, Ankara, 1998, s. 16.

²⁷ Ahmet Özkiraz ve M. Nazan Arslanel, "İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, Cilt: 3, No: 1, 2011, s. 3.

²⁸ Serpil Çakır, **Osmanlı Kadın Hareketi**, 5. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, s. 58; Serpil Sancar, **Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 94; Kurnaz, ss. 123-124; İnan, s. 88.

dikkatini çekmiştir. Kadın- erkek eşitliği derneklerin toplumsal hayata aktif bir şekilde katılmasıyla gerçekleşmiştir.²⁹

II. Meşrutiyet döneminde kurulan kadın cemiyetleri şunlardır; Cemiyet-i İmdâdiye (1908), Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi (1908), Teal-i Nisvân Cemiyet-i (1908), İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi (1908), Osmanlı Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniye (1909), Esirgeme Cemiyeti (1909), Teâl-i Vatan-î Osmanî Hanımlar Cemiyeti (1910), Esirgeme (Esirge) Cemiyeti (1912), Donanma Muavene-î Milliye Cemiyeti Hanımlar Şubesi (1912), Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Hey'et-i Merkeziyesi (1912), Mâmulat-ı Dâhiliye Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi (1912), Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-u Nisvân (1913), Şehit Ailelerine Yardım Birliği, Hizmet-i Nisvân, Asker Ailelerine Yardım Cemiyeti, Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslâmiyesi (1916).³⁰

Söz konusu cemiyetlerin ortak amacı kadınların erkeklerle birlikte iş hayatında aktif olmasını sağlamaktır. Aynı zamanda bu cemiyetler kadınların kültürel alanda kendilerini geliştirmesini savunmuş, eğitimlerine önem vermiştir. Kimsesiz çocuklara, dul kadınlara, askerlere ve ailelerine yönelik çalışmalar yapmışlardır.

Dönemin iktidar partisi olan İttihat ve Terakki Cemiyeti kadın konusuna ayrı bir önem vermiş, kadınların toplumsal hayata dâhil edilmesi yolunda girişimlerde bulunmuştur. Cemiyet, politikalarını aile kurumu üzerinden geliştirmiştir. Bu doğrultuda milli aile fikri ortaya çıkarılmıştır. İttihatçılara göre devrimin başarılı olmasının yolu aileden geçmektedir. Kadının toplum içerisindeki konumunun belirlenmesi milli aile ile sağlanmıştır. İttihatçıların aile ve kadına yönelik politikaları Osmanlı kadın hareketinin temellerini oluşturmuştur.³¹

İttihat ve Terakki yönetimi de kadınlara istihdam alanı açmak için 1916 yılında Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslâmiyesi'ni kurmuştur. Dernek, içinde çorap, fanila, elbise, dantel gibi iş bölümlerinin olduğu fabrikalar açmıştır. Dernek vasıtasıyla kadınlar gönüllü olarak askere de alınmıştır. Yine bu dernek, aile hayatının çöküşünü engellemek için bünyesinde çalışan kadınlara zorunlu evlilik ilkesini getirmiş, evliliği özendirici politikalar uygulamıştır. İttihat Terakki Cemiyetinin parti

²⁹ Zafer Toprak, **Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)**, 1. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2015, s. 18.

³⁰ Kaplan, ss. 38- 44; Kurnaz, s. 117; Çakır, ss. 90- 115.

³¹ Özkiraz ve Arslanel, ss. 3- 4.

programına kadını da almasıyla birlikte kadınlar erkeklerle eşit haklara sahip olabilmek için mücadeleler vermeye başlamıştır.³²

Kadın hareketi başlangıçta siyaset dışıyken, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra kadınlar meclisin açılış görüşmelerini izlemeyi talep etmişler, görüşmelere katılmalarına izin verilmemesi halinde gösteri yapacaklarını bildirmişlerdir. Göstermiş oldukları kararlı tutumlar sonucunda Osmanlı Kadınları İttihat Cemiyeti görüşmelere ve törenlere katılan ilk kadın oluşumu olmuştur.³³

II. Meşrutiyet ile birlikte kadınlar yükseköğrenim imkânına kavuşmuşlardır. 1914 yılına doğru, Darülfünunda kadınlar için hazırlanan serbest konferanslar, yükseköğretimin ilk basamağını oluşturmuştur.³⁴ Seniha Nezahat Hanım'ın teklifi doğrultusunda kadınlara yönelik konferanslar düzenlenmeye başlamıştır. Haftada dört gün olan bu konferanslarda kadınlar ev bilgisi, tabiat, kadın hakları, sağlık, tarih, pedagoji gibi alanlarda dersler almışlardır.³⁵ 12 Eylül 1914'de Dârülmuaallimât-ı Âliye (Yüksek Kız Öğretmen Okulu) adı ile İstanbul Kız Öğretmen Okuluna bağlı, derslerini ayrı bir binada ve belirli bir öğretmen kadrosu ile yapmak üzere Riyaziyyat (Matematik), Tabiiyat (Doğa bilimleri, tabiatla ilgili bilimler) ve Edebiyat bölümlerine ayrılan İnâs Darülfünunu kurulmuştur. İnâs Darülfünunu vasıtasıyla mevcut okullara kadın öğretmen yetiştirmek amaçlanmıştır.³⁶ Kız öğrenciler Şükufe Nihal önderliğinde hareket ederek erkeklerin bulunduğu sınıflarda derslere katılmak istemişlerdir. Bunun neticesinde kız öğrenciler erkek öğrencilerle aynı sınıfta ders görmeye başlamışlardır. 1917 yılında kızlar için güzel sanatlar okulu ve konservatuar, terzilik eğitimi veren okullar ile hemşirelik derslerinin verildiği okullar açılmıştır. İlk defa yurt dışına eğitim için kızların gönderilmesi de bu dönemde gerçekleşmiştir.³⁷

1918'de Dârülbeyâ'ye (İstanbul Şehir Tiyatrosu) ilk defa birkaç Türk kızı öğrenci olarak alınmıştır. Bunlardan Afife, 1920'de Jale takma adıyla bir eserde

³² Çakır, ss. 94- 96; Toprak, ss. 21- 22; Özkiraz ve Arslanel, s. 3, 5; Fatma Esin Tezesen, **Türk Modernleşme Sürecinde Kadının Değişen Toplumsal Rolü**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2008, ss. 43- 50.

³³ Toprak, s. 462.

³⁴ Taşkıran, Türk Kadın Hakları, ss. 43- 44; Osman Ergin, **Türkiye Maarif Tarihi**, Cilt: 4, Eser Matbaası, İstanbul, 1977, s. 1553.

³⁵ Ergin, ss. 1554- 1555.

³⁶ İsmail Güven, **Türk Eğitim Tarihi**, Naturel Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 138; Bernard Caporal, **Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1982, s. 113; Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi M.Ö 1000- M.S 2007**, 11. Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 275.

³⁷ Taşkıran, Türk Kadın Hakları, ss. 44- 45; Özkiraz ve Arslanel, s. 4.

oyynamak üzere sahneye çıkmıştır. Belediye tarafından sahneye çıkan ilk Türk kadına, Müslüman kadınlarının sahneye çıkamayacağı gerekçe gösterilerek belediye tarafından işinden çıkarılması için Dârülbedâyi idaresine emir verilmiştir. Kurtuluş savaşı başarıya ulaşınca kadar, Dârülbedâyi idaresi bir daha hiçbir Türk kadınına sahnede görev vermemiştir.³⁸

1917 yılında çıkarılan Hukuk-i Aile Karamâmesi ile kız çocuklarının evlendirilmesi için 17 yaş sınırı konulmuş, çok eşlilikte evlenmeden önce kadının rızasının alınması şartı getirilmiş, kadına ilk defa boşanma hakkı verilerek evlilik yasal bir çerçeveye bağlanmıştır. Ancak bu yasa iki yıl yürürlükte kalmış ve etkin bir başarı sağlayamamıştır.³⁹

II. Meşrutiyet döneminde Türk kadının ve aydınlarının yapmış olduğu girişimler Cumhuriyet döneminde Türk Medeni Kanununun kabulüne, kadınlara seçme ve seçilme haklarının verilmesine zemin hazırlamıştır.

1.2. MİLLÎ MÜCADELE VE CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRK KADINI

1.2.1. Milli Mücadele Döneminde Türk Kadını

20. yüzyılın en önemli olaylarından biri olan Türk Kurtuluş Savaşı, ezilen ve sömürge haline getirilmek istenen Türk ulusunun, fedakârlıklarla ve olağanüstü çabalar sonucunda vermiş olduğu mücadeledir. Türk Kurtuluş Savaşı, Türk kadınının toplumsal alanda etkin rol almasına sebep olmuştur. Kadınlar kurdukları cemiyetlerle askerlere destek olmuş, elbise dikmiş, milli orduya para ve mal yardımı için kampanyalar düzenlemiştir. Yeri geldiğinde cepheye mermi taşımış, işgalleri protesto eden mektup ve telgraflar göndermiştir. Ayrıca Türk ulusunun bilinçlenmesi, kadın, erkek düşmana karşı durması için gösteriler ve mitingler düzenlemiştir.⁴⁰

Eli silah tutan tüm erkekler cepheye giderken geride kalan tüm işlerin sorumluluğu kadınlara bırakılmıştır. Savaş döneminde Türk kadını sadece evin ve

³⁸ Taşkiran, Türk Kadın Hakları, ss. 45- 46.

³⁹ Kartal, s. 223; Sağ, s. 17.

⁴⁰ Çakır, ss. 101- 103; Sancar, s. 99; Leyla Kırkpınar, “Türk Kurtuluş Savaşı’nda Türk Kadını”, **Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri II. (Sunulmayan Bildiriler) 1763-1938 yılları Arasında Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti’nde Ordu ve Toplum**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 2001, ss. 105- 106.

çocuklarının değil, aynı zamanda cephe gerisinde, erkeklerden kalan işlerde ve tarlada çalışarak üretimi sürdürmeye çalışmıştır. Bu dönemde çok sayıda kadın işçi ve memur olarak çalışmıştır.⁴¹

Türk Kurtuluş Savaşı sırasında kadınların düzenlemiş olduğu mitingler oldukça etkili olmuştur. Kadınlar tarafından düzenlenen ilk önemli miting İzmir'in işgalinden üç gün sonra 18 Mayıs 1919 tarihinde İstanbul da İnâs Darülfünunda gerçekleştirilmiştir. Kadınlar tarafından açık havada yapılan ilk miting ise Atatürk'ün Samsuna çıktığı gün olan 19 Mayıs 1919 da Fatih'te gerçekleştirilmiştir. Fatih mitingine yaklaşık 50.000 kişi katılmıştır. Halide Edip mitingde ilk konuşmayı gerçekleştirmiştir. Ülkenin içine düştüğü durumdan, işgaller sırasında yapılan zulümlerden bahsetmiş, kurtulmak için mücadele edilmesi gerektiğini anlatarak halkı mücadeleye çağırmıştır. Halide Edip konuşmasında; *"Müslümanlar, Türkler! Türk ve Müslüman bugün en kara gününü yaşıyor. Gece, karanlık bir gece.. Fakat insanın hayatında sabahı olmayan bir gece yoktur. Yarın bu korkunç geceyi yırtıp parlak bir sabah yaratacağız"* demiştir. Aynı mitingde konuşan Darülfünün mensubu Mediha Hanım; *"Vatanımızı kurtarmak için yaşayacağız; kuvvetle iman ediyoruz ki, büyük Allah'ımıza sığınarak, cebr ile alınan bir hak elbet iade edilecektir"* demiştir. Düzenlenen mitingin ardından Amerika Cumhurbaşkanı Wilson'a işgali protesto eden telgraflar çekilmiştir. 20 Mayıs 1919'da Üsküdar Doğancılar da, 22 Mayıs 1919'da Kadıköy mitingleri yapılmıştır.⁴² 23 Mayıs 1919'da düzenlenen Sultanahmet mitingine 200.000 kişi katılmıştır. Bu mitingde Halide Edip şu konuşmayı yapmıştır:

Ruhu göklerde olan yedi yüz senelik şanlı tarihimiz, bu minarelerden bugün Osmanlı tarihinin faciasını seyrediyor. Bu muazzam, bu tarihi meydana zafer alayları tertip eden ecdadımızın ruhu bizi seyrediyor. Dünyaların öbür ucuna at süren, yenilmeyen erlerin evlatları önünde ben baş eğiyor, yemin ediyorum: Ben Müslüman tarihinin bedbaht bir kızıyım. Bugün de, çünkü kadar kahraman ve talihsiz Türk milletinin anasıyım. Millet namına, ecdadımızın bizi seyreden ruhlarına yemin ediyorum. Bugün kolları kesilmiş olan Türk kalbi, eski cesaret ve mertliğini kaybetmemiştir.(...) Ben, kardeş Müslüman dünyalarına, sizin namınıza hitap ediyorum. Davamız şudur: Zaten elinden tutanları kalmayan, ellerini, bacaklarını kaybeden gazilerimiz, şehitlerimiz namına, davamızı ilan ediyorum. Bu dava da Türkiye'nin hak ve istiklalidir. Türkler, Türkiye'nin ebedi hakkını asla dokundurmayacaklar(...)Evlatlarım, bir gün olur da bir daha toplanamazsak, içimizde ölenler olursa, Türk'ün istiklal bayrağı ile mezarı

⁴¹ Sağ, s. 17; Kaplan, s. 71.

⁴² Kırkpınar, s. 107; Şefika Kurnaz, "Milli Mücadele'de Türk Kadını", <https://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/%c5%9eefika-KURNAZ-Mill%c3%ae-M%c3%bccadelede-T%c3%bcrk-Kad%c4%b1n%c4%b1.pdf>, (17.06.2020), (Milli Mücadele'de Türk Kadını), ss. 257- 258; İnan, s. 108; Taşkiran, Türk Kadın Hakları, ss. 67- 71.

*üzerine geliniz. Eski tarihimizin, bu muazzam minarelerin, bahsettiği en asil, en terbiyeli vekarımızı asla unutmayacağız. Yemin ediniz!*⁴³

Halide Edip'in yapmış olduğu konuşma halkı oldukça etkilemiş, mücadele ruhu aşılamıştır. 30 Mayıs 1919'da ikinci Sultanahmet mitingi düzenlenmiştir. Kadınların gerçekleştirmiş olduğu mitingler sonucunda işgalci kuvvetler Osmanlı Hükümetine baskı yaparak miting düzenlenmesini yasaklamışlardır.⁴⁴

Türk kadınının Kurtuluş Savaşı'na kararlılıkla katılımının bir diğer simgesi ise Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas'ta bulunduğu sırada Melek Reşit Hanım tarafından kurulan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti olmuştur. Kısa sürede dernek ülke genelinde 14 şube açmış, Sivas'ta *İrâde-i Milliye* gazetesinin çıkarılmasına destek olmuştur. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti kuruluşunu bildiren yazıyı, Mustafa Kemal Paşa'ya göndermiştir. Söz konusu yazıya cevap olarak Mustafa Kemal Paşa; *"Türk kadınının fedakârlıklarının bütün dünyada ve Avrupa'nın Milli Mücadele'ye muhalif olan kamuoyunda taraftar toplayarak takdir edileceğini ve mücadelede, erkekler kadar başarılı olacaklarına inandığını"* yazmıştır. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, Kuvâ-yi Milliyeci bir ruhla cephe gerisinde faaliyet göstermiştir.⁴⁵

Türk Kurtuluş Savaşı'nda katılan pek çok kadın arasından Asker Saime, Tayyar Rahmiye, Fatma Seher Hanım (Kara Fatma), Kılavuz Hatice, Gördesli Makbule, Halide Edip isimleri dikkat çekmektedir. Bu isimler vatan tehlikeye düşünce silaha sarılmış, cephelerde, mitinglerde gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarla diğer Türk kadınlarına örnek olmuş, erkeklerle birlikte omuz omuza savaşmıştır.⁴⁶

Milli Mücadele döneminde Türk kadını, yaşanan olağanüstü koşullarında etkisiyle toplumsal alanda etkin rol almıştır. Bu dönemde bile kadın haklarının habercisi olan önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bütün bu gelişmeler, Mustafa Kemal Paşa'nın fikir dünyasında gerçekleştirmek için çaba harcadığı kadın haklarının kazanılması konusunda önemli dayanaklar oluşturmuştur.⁴⁷

⁴³ Taşkıran, Türk Kadın Hakları, ss. 71- 72.

⁴⁴ Kırkpınar, s. 107; İnan, s. 108.

⁴⁵ Kırkpınar, ss. 109- 111; Kurnaz, Milli Mücadele'de Türk Kadını, ss. 263- 264.

⁴⁶ Kırkpınar, s. 112; Kurnaz, Milli Mücadele'de Türk Kadını, ss. 265- 268.

⁴⁷ Kırkpınar, s. 113.

1.2.2. Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını

II. Meşrutiyet ve Milli Mücadele döneminde Türk kadını, kendisine fırsat verildiği takdirde neler yapabileceğini görmüş, elde ettiği haklara sıkı sıkıya sarılmıştır. Savaş döneminin sona ermesi ile evlerine çekilmelerini isteyen erkeklerle inat toplumsal alanda da var olmak istemişlerdir. Türk kadını, erkeklerle eşit haklara sahip olabilmek için mücadele etmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın da desteği ile kadınlar Cumhuriyet döneminde Avrupa'daki birçok kadından önce haklarını elde etmiştir.

Cumhuriyet'in ilanından önce kadınlar arasında ilk siyasi teşkilatlanma 16 Haziran 1923 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk grubu bir parti haline getirilmeden önce⁴⁸ cemiyetlerde önemli roller üstlenen kadınlar Dârülfünunda bir araya gelerek siyasi teşkilatlanma fikrini savunmuşlardır. Nezihe Muhittin önderliğinde toplanan kadınlar, Kadınlar Halk Fırkası adıyla bir siyasi teşkilat kurma girişiminde bulunmuşlardır. Ancak bu girişim valiliğin izin vermemesi üzerine başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kurucu heyet Kadınlar Halk Fırkası nizamnamesini değiştirerek, "hak, hukuk" taleplerini geri çekmişlerdir. Derneğin siyasetle bağlantısı olmadığına dair nizamnameye madde eklemişlerdir. Kurucu heyet mümkün olduğunca nizamnameyi iktidarın kabul edeceği şekilde hazırlamaya çalışmıştır. Bu şekilde değişiklikler yapan Kadınlar Halk Fırkası valiliğe yeniden başvuru yapmıştır. 7 Şubat 1924 tarihinde Türk Kadınlar Birliği adı altında dernek sıfatı ile resmen kurulmuştur. Kadınlar Birliği, ilk kongresinde, siyasal haklar talep etmiş, ancak bu istekleri tepkilere yol açmıştır. Birlik başkanı Nezihe Muhittin'in kadınların siyasal haklarını kazanması konusundaki ısrarcı tavırları dernek başkanlığında değişikliğe yol açmış yerine Sadiye Hanım getirilmiştir. Daha sonra ise birliğin başkanlığına Latife Bekir Hanım getirilmiştir. Latife Bekir, verdiği bir demeçte Nezihe Muhittin'in Birliği asıl amacından uzaklaştırdığını ifade etmiş, bundan sonra Birliğin hayır işleri ile meşgul olacağını ve siyasal hakların peşinde koşmayacağını söylemiştir. Bu dönemde Türk Kadınlar Birliğinin faaliyet alanları; kadınların iş hayatına katılmasını sağlamak, ilkokuldaki çocuklara, dullara ve yetimlere yardım şeklinde sıralanmaktadır. Türk Kadınlar Birliği 1927 yılında

⁴⁸ Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk grubu 9 Eylül 1923 tarihinde parti tüzüğü'nün kabul edilmesiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk siyasi partisi olan Cumhuriyet Halk Fırkası'na dönüşmüştür. Bkz. Suna Kili, **Türk Devrim Tarihi**, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2003, s. 279.

tüzüğüne “kadınlara siyasi haklar sağlamayı amaçlar” maddesini eklemiştir. Ankara’nın görüşü alınmadan eklenen bu madde başlangıçta tereddüt uyandırsa da İstanbul Vilayeti Hukuk İşleri Müdürlüğü sakınca görmeyerek tüzüğü onaylamıştır.⁴⁹

Kadınların siyasal haklarını elde etmelerine dönemin yönetici kadroları pek sıcak bakmamıştır. 1923 yılında Birinci Büyük Millet Meclisi’nde Seçim Kanunu görüşmeleri esnasında “*Türkiye Büyük Millet Meclisinin üyeleri sayısı, Türkiye Devleti halkından her yirmi bin erkek nüfusta bir kişi olarak seçilir...*” denmiştir. Görüldüğü gibi kanun tasarısı ülkede hiç kadın yokmuşçasına erkek nüfusa göre hazırlanmıştır. Kanun görüşmeleri sırasında söz alan Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Bey:

*(...)Mesela, evvelce elli bin nüfus üzerine tanzim edilmiş bir kanun vardı. Bu defa, bu teklifi yapan arkadaşlarımız, kadınlık durumunu da dikkate alarak hareket etmişlerdir. Her şeyin bir derecesi, bir tekamül vesilesi vardır. Onlar, kadınlar tekamül edip de hakkını elde etmek derecesine gelinceye kadar aile fertleri arasında aile reislerine rey vermiş gibi sayılarak yirmi bin esas tutulmuştur.*⁵⁰

Bu konuşma üzerine Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey: “*Bilmem ama, böyle bir yorumlama akıl ve hayale gelebilir mi?*” dedikten sonra “*Seçmek ve seçilmek hakkını vermiyorsunuz. Fakat kadınları saymıyorsunuz da*” diyerek tepkisini dile getirmiştir.⁵¹ Buna benzer bir tartışma 1924 Anayasası TBMM’de görüşüldüğü sırada tekrar gündeme gelmiştir. Anayasanın 9. Maddesi seçme ve 10. Maddesi ise seçilme hakkını düzenliyordu. Her Türk vatandaşının seçme ve seçilme hakkının olduğunun belirtildiği maddelere milletvekilleri itiraz etmişlerdir. Gerekçeleri ise buna kadınların da dâhil olabileceği endişesidir. Bu nedenle söz konusu maddeler, “*her Türk erkek...*” şeklinde düzenlenmiştir.⁵² Mecliste yaşanan tartışmalardan da anlaşıldığı üzere toplumun yönetici kadrosu da henüz kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesine hazır değildir. Yaşanan bu gelişmelerin etkisiyle kadınlar seçme ve seçilme hakkını elde edebilmek için bir süre daha beklemek zorunda kalmıştır.

⁴⁹ Kaplan, ss. 140- 141; Yaprak Zihnioğlu, **Kadınsız İnkılap Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği**, Metis Yayınları, İstanbul, 2013, ss. 127, 150; Yaprak Zihnioğlu, “Kadınsız İntihap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği”, <https://silo.tips/download/kadnsz-inklap-nezihe-muhiddin-kadnlar-frkas-kadnlar-birlii-yaprak-zihniolu> (28.05.2020), (Kadınsız İntihap) s. 4; Benazus, s. 28; Ayşegül Baykan ve Belma Ötüş Baskett, **Nezihe Muhittin ve Türk Kadını 1931**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, ss. 149- 151; Taşkıran, Türk Kadın Hakları, s. 123.

⁵⁰ Taşkıran, Türk Kadın Hakları, ss. 96- 97.

⁵¹ Taşkıran, Türk Kadın Hakları, s. 97.

⁵² Taşkıran, Türk Kadın Hakları, ss. 100- 103.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yıkık bir ülke devralan Mustafa Kemal Paşa, ülkesini çağdaş, muasır medeniyetler seviyesine ulaşmış bir hale getirebilmek için çalışmıştır. İslamiyet'in etkisiyle evlerine hapsedilen kadınlar, kara çarşaf ve peçelerinin ardında her türlü haklarından yoksun bırakılmışlardır. Müslüman kadınlar yüzyıllardır boyunduruk altında yaşamakta, erkek toplumundan ayrı yaşamaya zorlanmakta, çocukların terbiye eğitiminden, bakımından sorumlu bir nevi evine hapsedilmiş köle hayatı yaşamaktadır. Mustafa Kemal Paşa, kadınları köleliğin zincirinden kurtarmak amacıyla savaştan sonra ülkenin savunmasına ve üretim çalışmalarına katılan kadının erkekle eşit olması için çalışmıştır. Bir toplumun gelişmişlik ölçütü kadına verdiği değerde belirgindir. Bu düşünce ile hareket eden Mustafa Kemal Paşa, Tevfik Fikret'in "*Elbet sefil olursa kadın, alçalır beşer (insanlık)*" sözünü her fırsatta yinelemiş ve Türk kadınına haklarının sağlanmasında öncü rolünü üstlenmiştir. Cumhuriyet ile birlikte gerçekleştirilen modernleşme hareketleri ile kadınların erkeklerle rekabet edemeyeceği tek bir alan bile bırakılmamıştır, tüm meslek kapıları kadınlara ardına kadar açılmıştır.⁵³

Mustafa Kemal Paşa, çağdaş bir toplum yaratma konusunda eğitimin gücüne inanmıştır. Cehalete karşı açtığı savaşta Türk kadınının eğitimine ayrı bir önem vermiş, gerçekleştirmiş olduğu konuşmalarda bu konu üzerinde sık sık durmuştur. Türk kadınının eğitimi alanında Mustafa Kemal Paşa'nın 1923 yılında İzmir halkı ile yaptığı konuşmasında söylediği şu sözü örnek göstere biliriz.

*Kadının en büyük vazifesi analıktır. İlk terbiye verilen yerin ana kucağı olduğu düşünülürse, bu vazifenin önemi layıkıyla anlaşılır. Milletimiz kuvvetli bir millet olmaya azmetmiştir. Bugünün ihtiyaçlarından biri de kadınlarımızın her hususta yükselmelerini sağlamaktır. Bundan dolayı, kadınlarımızda alim ve fen bilgini olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğrenim derecelerinden geçeceklerdir. Sonra kadınlar, sosyal hayatta erkeklerle beraber yürüyerek birbirinin yardımcısı olacaklardır.*⁵⁴

Cumhuriyet döneminde Mustafa Kemal Paşa'nın girişimleri ile bütün öğretim kapıları kadınlara açılmıştır. İlk olarak 1923 yılında kız çocukları için ücretsiz temel eğitim zorunluluğu getirilmiştir. Tevhîd-i Tedrîsât Kanunu ile birlikte eğitim öğretim birleştirilmiştir. Söz konusu kanun kadınların eğitimden daha fazla yararlanmasını

⁵³ Ayşen İçke, **Türkiye'de Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri (1935-1991)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014, ss. 35- 36.

⁵⁴ Taşkıran, Türk Kadın Hakları, s. 83.

sağlamıştır. Cumhuriyet döneminde bütün öğretim derecelerinde kız ve erkek öğrenciler eşit şekilde eğitim görmeye başlamıştır.

Türk kadını çalışma hayatına aktif bir şekilde katılmasının etkisiyle eskiden giymek zorunda kaldığı kıyafetler yerine daha rahat ve pratik kıyafetler tercih etmeye başlamıştır. Bu nedenle bazı muhafazakâr grupların saldırısına maruz kalmıştır. Saldırıları rağmen Türk kadınının çarşaf ve peçe kullanması gittikçe azalmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte kadınların kıyafetlerine karşı eski devlet politikaları terk edilmiş, Avrupalı kıyafet serbestliği tanınmıştır. Batılı kadın kıyafetlerinin giyimi özendirilirken, çarşaf ve peçe kullanımına karşı herhangi bir yasa çıkarılmamıştır. Bu durum yerel önemlerle çözülmeye çalışılmış, gazetelerde çarşaf ve peçenin çağdışılığına vurgu yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa ise çıktığı yurt içi gezilerinde gerçekleştirmiş olduğu konuşmalarında örtünmeye açıkça tavır almamıştır. İslam dininin örtünmede aşırıya kaçan kıyafetleri benimsemediğini, çarşaf ve peçeyi gerekli görmediğini belirtmiştir. Kadınların dinin emri ve şeriatın tavsiyesi gereğince örtündüklerini, ne kadar kapanıp, ne kadar açılacakları konusunda dinin kadınlara zorluk çıkarmadığını, örtünmenin kadınların erkeklerle birlikte çalışmasına mâni olmayacak şekilde yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Çarşaf ve peçe kullanımının bırakılması, manto benzeri giysilerin giyiminin sağlanması için bazı bölgelerde halkevleri, yoksul aileler için manto dikmiştir. Kadınların giyim kuşamı yasalar yapılmaya gerek duyulmadan zaman içerisinde değişmiştir.⁵⁵

Çağdaş Türk kadını, Mustafa Kemal Paşa'nın girişimleri sonucunda 1926 yılında Medeni Kanunun kabulü ile artık kocasını serbestçe seçebilmekte, evlilik birliğinin getirdiği kişisel malların sahibi olabilmektedir. İslam hukukunca evlilikte koca, karısını bir sözle boşayabiliyor, beş parasız ortada bırakabiliyorken, Medeni Kanun ile her şey yasalar çerçevesinde kadınlarında haklarını savunabileceği şekilde gerçekleşir hale gelmiştir.⁵⁶

⁵⁵ Yasemin Doğaner, "Bir Modernleşme Modeli Olarak Atatürk İnkılapları", <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/26111>, (30.05.2020), ss. 159- 161; Hakkı Uyar, "Fes ve Çarşaf Üzerine", https://www.academia.edu/21842115/Fes_ve_%C3%87ar%C5%9Faf_%C3%9Czerine, (27.05.2020), ss. 5, 8, 9; Kaplan, ss. 178- 182; Caporal, s. 647.

⁵⁶ Kili, ss. 302, 323- 325; Orhan Koloğlu, **Mazlum Milletler Devrimleri ve Türk Devrimi**, Çaba Matbaası, 1977, Ankara, ss. 42, 52- 53; K. Krüger, **Kemalist Türkiye ve Ortadoğu**, Çev. Nihal Önal Altın Kitaplar, İstanbul, 1981, s. 79- 83; Doğaner, ss. 163- 165; Kartal, s. 230; İçke, ss. 39- 40.

Türk kadını seçme ve seçilme hakkını aşamalar halinde elde etmiştir. İlk olarak 1930 yılında çıkarılan kanun ile belediye seçimlerine katılabilme hakkını, ardından 1933 yılında Köy Kanununda değişiklik yapılması üzerine köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçilme hakkını elde etmiştir.⁵⁷ 1934 yılına gelindiğinde ise, Malatya Milletvekili İsmet İnönü ve 191 arkadaşı, Anayasa Kanununun 10 ve 11. Maddeleri ile Milletvekili Seçimi Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bir madde eklenmesi için kanun teklifinde bulunmuşlardır. Söz konusu kanun teklifi şu şekildedir:

Madde 1- Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 10. Maddesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

'Yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek her Türk, milletvekili seçmek hakkına haizdir.'

Madde 2- Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 11. Maddesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

'Otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk milletvekili seçilebilir.'

Kanun teklifinin gerekçesi ise şöyle idi:

Türk tarihinin her sahasında ve her safhasında erkeği ile yan yana her fedakarlığı yapan, ulus ve yurt işlerinde büyük feragatle her mahrumiyete, her cefaya ve her acıya katlanan, ulusun yurdun felaket ve saadetlerine aynı hisle katılan büyük kalpli ve yüksek erdemli Türk kadını, müşterek eseri olan bu Cumhuriyet'te elbette ve elbette kendi evinin, kendi beldesinin işlerinde olduğu gibi yasama işlerinde de temiz ve ciddi mevkiini alacaktır... İşte bu düşüncelerle, yüksek Türk kadınına milletvekili seçmek ve milletvekili seçilmek yolunda da erkeği yanında mevkiini vermeyi ve bu suretle yurdun bütün işlerinde onun temiz duygulu çalışmalarından istifade etmeyi temin etmek için, bu kanun teklif edilmiştir.⁵⁸

Söz konusu kanun teklifi görüşmeleri sırasında ilk sözü alan İsmet İnönü, konuşmasında Türk kadınına verilmek istenen seçme ve seçilme hakkının bir lütuf olmadığını, Türk kadınının Milli Mücadele döneminde göstermiş olduğu üstün başarılarının karşılığı olduğunu anlatmıştır. İsmet İnönü'den sonra söz alan milletvekilleri de konuşmalarında Türk kadınına verilmek istenen bu hakların, haklılığını dile getirmişlerdir. Mecliste gerçekleştirilen görüşme sonucunda Teşkilatı Esasiye Kanununun 10. ve 11. Maddeleri 258 kişinin kabul oyu vermesi ile “Yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek her Türk, milletvekili seçmek hakkına haizdir” ve “Otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk milletvekili seçilebilir” şeklinde değiştirilmiştir.⁵⁹ Böylece Türk kadını siyasal alanda bütün haklara sahip olmuştur. Türk kadını siyasal haklarını Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği ve İsmet İnönü hükümetinin teklifleri

⁵⁷ Benazus, s. 28.

⁵⁸ Taşkiran, Türk Kadın Hakları, ss. 135- 136.

⁵⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, 4. Dönem, 25. Cilt, 12. İnikat, ss. 82- 88.

doğrultusunda TBMM’de yapılan görüşmeler sonucunda elde etmiştir.⁶⁰ Türk kadınının bu haklarını Avrupa’daki birçok kadından önce elde etmesinde Mustafa Kemal Atatürk’ün ve yapmış olduğu devrimlerin etkisi büyüktür. Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verilmesi yurt genelinde sevinçle karşılanmıştır. 1935 yılında yapılan seçim sonucuna göre ise 17 kadın milletvekili ilk kez meclise girmiştir. Ara seçimlerde bu sayı 18’e ulaşmıştır.⁶¹

⁶⁰ İnan, s. 170.

⁶¹ Benazus, ss. 28- 29.

İKİNCİ BÖLÜM

TEZER TAŞKIRAN'IN YAŞAM ÖYKÜSÜ

2.1. DOĞUMU VE AİLE BİREYLERİ

Tezer Taşkiran, Osmanlı İmparatorluğunun dağıldığı ve aynı zamanda Meşrutiyetle birlikte yavaş yavaş Cumhuriyete evrilmeye başladığı bir dönemde dünyaya gelmiştir. Tezer Taşkiran'ın doğum tarihi ve doğduğu yer hakkındaki bilgiler farklılık göstermektedir. Tezer Taşkiran, kendi ifadesiyle TBMM Hal Tercümesinde 1903 tarihinde Kafkasya'da doğduğunu belirtir.⁶² Tezer Taşkiran hakkında çalışma yapan isimlerden Ayşen İçke, *Türkiye'de Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri (1935-1991)* adlı eserinde 1903 tarihinde Bakü'de doğduğunu belirtirken Perihan Ergun Turgut ise *Cumhuriyet Aydınlanmasında Öncü Kadınlarımız* adlı eserinde Tezer Taşkiran'ın 1905 tarihinde Bakü'de doğduğunu belirtir. Günseli Naymansoy ise *Türk Felsefesinin Öncülerinden Tezer Taşkiran* adlı eserinde elde ettiği bilgilere göre iki farklı tarihle karşılaştığını bunlardan birinin 1903 yılında Kafkasya'da bir diğlerinin ise 1907 yılında Karabağ'da doğduğu şeklinde olduğunu belirtir.⁶³ Tezer Taşkiran'ın kardeşlerinin doğum tarihleri de göz önüne alındığında doğum tarihin 1905 olduğu sonucu çıkarılabilir.⁶⁴ Erkek kardeşinin anıları vasıtasıyla asıl isminin babaannesinin ismi olan “Taze” olduğunu ancak babasının yakın arkadaşlarından olan Abdülhak Hamit'in “Tezer olsun!” demesi sonucunda isminin Tezer olarak değiştirildiğini görüyoruz.⁶⁵ Tezer Hanım, Babası Ahmet A. Ağaoğlu'nun Türk vatandaşlığına geçtiği zamanda çocuk olduğu için 19 yaşına geldiğinde Hariciye Vekâletine verildiği talep doğrultusunda 14 Aralık 1924 tarihinde Türk vatandaşlığına kabul edilmiştir.⁶⁶

Tezer Taşkiran'ın kişiliğinin ve düşüncelerinin şekillenmesinde, çağdaş bir Cumhuriyet kadını olarak karşımıza çıkmasında en önemli rol mensup olduğu Ağaoğlu ailesine ve yaşadığı çevreye aittir. Ağaoğlu ailesinde anne Sitare Hanım,

⁶² Tezer Taşkiran'ın 7. Dönem TBMM Hal Tercümesi, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/HT_1253_1_7.pdf , (01.01.2020).

⁶³ İçke, s. 89; Perihan Ergun Turgut, *Cumhuriyet Aydınlanmasında Öncü Kadınlarımız*, Tekin Yayınevi, 1997, İstanbul, s. 25; Günseli Naymansoy, *Türk Felsefesinin Öncülerinden Tezer Taşkiran*, Atatürk Kültür Merkezi, 2013, Ankara, s. 1.

⁶⁴ Tezer Taşkiran'ın Mezar taşında da 1905 tarihi yazmaktadır.

⁶⁵ Samet Ağaoğlu, *Hayat Bir Macera! Çocukluk ve Gençlik Hatıraları*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003, (Gençlik Hatıraları), s. 17.

⁶⁶ BCA Fon Kodu: 30-18-1-1; Yer No: 12-62-4.

Karabağ'ın önde gelen isimlerinden Abdurrahman Veziroff'un kızıdır. Sitare Hanım'ın ailesi başlarda "Frenk Ahmet" lakaplı, Ahmet A. Ağaoğlu ile evlenmesine karşı çıkmış ve bu evliliğe sonradan rıza göstermiştir.⁶⁷ Sitare Hanım, 1912 yılında kurulan Esirgeme Derneği'nin⁶⁸ kurucularındandır. Kurucusu olduğu derneğin çalışmaları; dul ve yetimlere yardım etmek, dikiş öğretmek iş olanakları sağlamak ve bu amaç doğrultusunda okul açmaktır.⁶⁹ Sitare Hanım sadece dernekler vasıtasıyla değil bireysel yardımlar ile de ihtiyacı olan kişilere ulaşmaya çalışmıştır. Mahallesindeki fakir ailelerin çocuklarına arife gününden elbiseler, gömlekler gönderip, bayram sabahı evlerine geldiklerinde ceplerine kimseye göstermeden para koyan yardımsever bir kadındır. Kadınları Çalıştırma Derneğinin idare kurulu üyesidir. Bu dernek vasıtasıyla kimsesiz dullara, genç kızlara, asker ailelerine el işleri, örgüler yaptırıp bunların satışlarından elde edilen paralar ile geçimlerini sağlamalarına yardımcı olmuştur.⁷⁰ Sitare Hanım'ın yardımsever kişiliği diğer çocuklarında olduğu gibi kızı Tezer'de de vücut bulacak annesi gibi yardım faaliyetlerinde etkin rol alacaktır.

Tezer Taşkiran'ın yaşamının ve düşüncelerinin şekillenmesinde Azerbaycan ve Türkiye Cumhuriyeti tarihine yaptığı çalışmalarla isminden söz ettiren babası Ahmet A. Ağaoğlu'nun da etkisi büyüktür. Baba Ahmet A. Ağaoğlu, Erzurum'dan Karabağ'a göç eden varlıklı bir ailenin çocuğu olarak 1869 yılında Şuşa'da (Azerbaycan) doğdu. Babası Mirza Hasan, annesi ise Taze Hanım'dır.⁷¹ Ahmet A. Ağaoğlu, ilk ve orta öğrenimini Şuşa'da, lise öğrenimini Tiflis'te tamamladıktan sonra üniversite eğitimi için Petersburg'a gitti. Petersburg'daki eğitimini yarım bırakan Ahmet A. Ağaoğlu, Azerbaycan'dan Avrupa'ya eğitim için giden ilk kişi olarak Fransa Sorbonne Üniversitesi Hukuk Fakültesinde eğitimine devam etti. Fransa'da ki eğitimi esnasında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önde gelen isimleri ile tanıştı. Onların düşünce dünyalarından etkilendi.⁷² Ahmet A. Ağaoğlu, üniversiteden mezun olunca hocası

⁶⁷ Süreyya Ağaoğlu, **Bir Ömür Böyle Geçti**, İshak Basımevi, İstanbul, 1975, (Bir Ömür), s. 6.

⁶⁸ Esirgeme Derneği 1912 yılında Balkan Savaşları sırasında göç eden Balkan göçmenlerine yardım için kurulmuştur. Sitare Hanım, dernekte Hamiyet Hulusi, Nezihe Muhittin, Naciye Hurşid, Bahire Hakkı gibi isimlerle birlikte görev almıştır. Bkz. Kaplan, s. 40; Kurnaz, s. 80.

⁶⁹ Kaplan, s. 40; Kurnaz, s. 80.

⁷⁰ Ağaoğlu, Gençlik Hatıraları, ss. 41, 43.

⁷¹ Fahri Sakal, **Ağaoğlu Ahmed Bey**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1999, s. 7; Ufuk Özcan, **Ahmet Ağaoğlu ve Rol Değişikliği (Yüzyıl Dönümünde Batıcı Bir Aydın)**, Donkişot Yayınları, İstanbul, 2002, s. 13.

⁷² Sakal, ss. 8- 13.

Ernest Renan'ın; “*Memleketine gitme Ağayev, şark seni yer...*” demesine rağmen “*memleketimin okumuş insanlara ihtiyacı var*” diyerek Azerbaycan'a döndü. Azerbaycan'a döndükten sonra Fransızca öğretmenliği ve bir yandan da gazetelerde yazarlık yapan Ahmet A. Ağaoğlu, 1902 yılında Sitare Hanım ile evlendi. Daha sonra Bakü Belediye Meclisi üyesi oldu.⁷³

Ahmet A. Ağaoğlu, Kafkasya'nın en geri topluluğu durumunda olan Azeri halkının uyandırılması gerektiğini ve bu uyanışın modern okullar vasıtasıyla olabileceğini düşünerek, halkı eğitim seferberliğine çağırmış, *Neşr-i Maarif Cemiyeti*'ni⁷⁴ kurmuştur. Bu cemiyet vasıtasıyla İsmail Gaspıralı'nın *Usul-i Cedid*⁷⁵ mektepleri fikrini yaymak istemiştir. Ayrıca Azeriler arasındaki Şii-Sünni anlaşmazlığını, ayrılıklarını ortadan kaldırmak istemiştir.⁷⁶ Azerbaycan halkının siyasi ve sosyal olarak haklarını aramasını isteyen Ahmet A. Ağaoğlu, bu bilinçle halkı etkilemek için *Hayat*, *Terakki* ve *Füyuzat* gibi gazetelerde yazılar yazmış, *İrşad* gazetesini çıkarmıştır. Ermeni saldırı ve katliamları karşısında silah kullanmayı bilmeyen Azerilerin karşılık verebilmeleri için 1905 yılında Difai Teşkilatı'nı kurmuştur.⁷⁷ Ahmet A. Ağaoğlu, Difai Teşkilatı'nı kurulduktan sonra Gence Camiinde yaptığı konuşma ile halka birlik içinde olmalarını, Ermeni-Azeri kavgasını bırakmalarını, Rusların Ermenileri çıkarları doğrultusunda kışkırttıklarını anlatmıştır. Azerbaycan'daki faaliyetleri nedeniyle Rus makamların baskılarına maruz kalan Ahmet A. Ağaoğlu, 1908 yılı sonlarında Türkiye'ye gelmiş, daha sonra 1910 yılında ailesini İstanbul'a getirmiştir.⁷⁸ İstanbul'da Dr. Nazım ve Ahmet Rıza Bey'in yardımları ile ev ve iş bulan Ahmet A. Ağaoğlu, vakıf okullarında müfettişlik, Süleymaniye Kütüphanesi müdürlüğü gibi işlerde çalışıp, *le Jeune Turc*, *İslam*, *Sırat-ı Müstakim*, *Sebilü'r-Reşad*, *Tercüman-ı Hakikat* ve *Türk Yurdu* gibi gazete ve

⁷³ Sakal, ss. 14- 15.

⁷⁴ Cemiyetin tam adı “*Neşr-i Ma'arif-i Umur-ı Hayriye Cem'iyet-i İslamiye*”dir. Neşr-i Maarif Cemiyeti İstanbul'dan okul müdürü, öğretmen, Osmanlı şivesine göre yazılmış ders kitapları ve Osmanlı maarif programını açtıkları okullarda kullanabilmek için yardım istemiştir. Bkz. Sakal, s. 16.

⁷⁵ *Usul-i Cedid*, “*Yusuf Akçura'nın düşüncesine göre, “toplum hayatının yenileşmesi, daha öz bir biçimde ifade edilirse, toplum hayatının batılılaşması” demektir.*” Bkz. Mehmet Arslan, “Gaspıralı İsmail Bey'in Eğitim Reformu ve Usul-i Cedid Gaspıralı İsmail Bey'in Yaşam Öyküsü ve Türk Fikir Hayatına Etkileri”, https://www.researchgate.net/publication/309726890_Gaspıralı_Ismail_Beyin_Eğitim_Reformu_Ve_Usulu_Cedid_Gaspıralı_Ismail_Beyin_Yasam_Oykusu_Ve_Turk_Fikir_Hayatına_Etkiler_I (13.02.2020), s. 10.

⁷⁶ Sakal, s. 16.

⁷⁷ Sakal, ss. 18- 20.

⁷⁸ Sakal, ss. 20- 22.

dergilerde yazarlık yapmıştır. 1909 yılında İstanbul Dârülfünunun da Türk-Moğol tarihi ve Rusça öğretmenliği görevini üstlenen Ahmet A. Ağaoğlu, 1912 yılında bu görevinden istifa ederek İttihat ve Terakki'nin Meclis-i Umumi azalığı görevini yapmaya başlamıştır. 1914 yılında ise 3. Dönem Afyonkarahisar Milletvekilliğine seçilmiştir. Milletvekilliğinin yanı sıra Türk Bilgi Derneği ve Türk Ocağı'nın kurucuları arasında yer almıştır. Ahmet A. Ağaoğlu, Osmanlı Devleti'nin 1917- 1918 yılları arasında Azerbaycan'ı kurtarmak için gerçekleştirilen askeri harekâta yer alarak askeri müşavir olarak görevlendirilmiştir. Azerbaycan'da kurulan parlamentoda yer almış ve bu süre zarfında Meclis-i Mebusan'daki üyeliği de devam ettiği için *“iki ayrı Türk devletinin parlamentolarında görevli olan ilk ve tek Türk”* olmuştur.⁷⁹ Ahmet A. Ağaoğlu, askeri müşavir olarak Azerbaycan'a gittiği dönemde İslam ordusu ve Azeri gönüllülerin çalışmaları neticesinde 1918 yılında Azerbaycan düşman işgalinden kurtulmuştur. Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin Mondros Mütarekesi nedeniyle gerilemeye başlaması neticesinde, Osmanlı Devleti, Azerbaycan'daki güçlerini geri çekmek mecburiyetinde kalmıştır. İstanbul'a dönen Ahmet A. Ağaoğlu, diğer İttihatçılarla birlikte İngilizler tarafından Malta'ya sürülmüştür. 1921 yılında serbest bırakılınca Ankara'ya gitmiştir. Matbuat Umum Müdürlüğü'ne tayin edilen Ahmet A. Ağaoğlu, Türk Kurtuluş Savaşı'nın sembol gazetelerinden olan *Hakimiyet-i Milliye*'nin baş yazarlığını yapmıştır. TBMM 2. Dönem Kars Milletvekili olarak meclise giren Ahmet A. Ağaoğlu, bu görevini 3. Dönem Kars Milletvekili olarak da sürdürmüştür. 1921-1924 Anayasalarını hazırlayan kurumda yer almıştır. Ahmet A. Ağaoğlu, Türk Tarih Heyetinde çalışmalarda bulunmuştur. Türkiye'de çok partili yaşama geçiş için Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün kurulmasını isteği “Serbest Cumhuriyet Fırkası”nın (SCF) kuruluşunda aktif rol almıştır. Fırka kapatılınca siyasal hayatı bırakan Ahmet A. Ağaoğlu, İstanbul Üniversitesinde Hukuk Fakültesinde dersler vermiştir. Bu görevinden 1933 yılında emekli olunca, düşüncelerini yansıttığı dergiler yayınlamış, çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazmıştır. 19 Mayıs 1939 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.⁸⁰

⁷⁹ Sakal, ss. 23- 27.

⁸⁰ Sakal, ss. 27- 29, 40, 43, 63, 85; Nuri Yüce, “Ağaoğlu Ahmet”, **Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt:1, İstanbul, 1988, ss. 464- 465; Ağaoğlu, Gençlik Hatıraları, ss. 9- 12; Özcan, ss. 157- 159; Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi TBMM- II.Dönem1923-1927**, III. Cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara, ss. 473- 475.

Ahmet A. Ağaoğlu, çocuklarının iyi bir eğitim alabilmesi için durmadan çalışmıştır. Malta’da sürgün olduğu zamanlarda çocuklarına yazdığı mektuplarda kendilerini yabancı dil ve bilimde yetiştirmelerini, gelecek nesil Türk çocuklarına çektikleri çileleri anlatıp intikam duyguları aşılamalarını öğütlemiştir.⁸¹ Ahmet A. Ağaoğlu’nun çocukları babalarının tavsiyelerine uyarak kendilerini yabancı dil ve bilimde geliştirmişlerdir. Örneğin Tezer Taşkıran bildiği yabancı diller sayesinde okuduğu, araştırdığı konularda eserler yazmış, milletvekilliği sürecinde konuşmalarında diğer ülkelerde yapılan çalışmalara değinmiş bizim ülkemizde de benzer çalışmalar yapılmasını istemiştir.

Tezer Taşkıran, babası gibi “*memleketimin okumuş insanlara ihtiyacı var*” düşüncesi ile hareket etmiş, halkın eğitimi için çalışmış, öğretmenlik yapmış, gazetelerde yazılar yazmıştır. Babasının 2. ve 3. Dönem milletvekili olarak temsil ettiği Kars’ı 8. ve 9. Dönem milletvekili olarak TBMM’de temsil etmiştir. Ülkenin çok partili hayata geçebilmesi için bir zamanlar babasının SCF’nin kuruluşunda yer aldığı gibi Müstakil milletvekili ve 35’ler hareketi içerisinde yer almıştır.

Ağaoğlu ailesinin diğer fertleri Süreyya, Samet, Abdurrahman ve Gültekin Ağaoğlu’dur. Tezer Taşkıran’ın ablası, Süreyya Ağaoğlu modern Türk kadınının temsilcisi olarak ilk Türk kadın hukukçularından birisidir.⁸² Süreyya Ağaoğlu, Uluslararası Kadın Hukukçular Komisyonu Başkanlığını yapmıştır. 1949 yılında Uluslararası Barolar Birliği Yönetim Kurulu’na seçilen ilk kadın olmuştur. Çocuk Dostları Derneği’nin kurucusu ve başkanıdır. Hür Fikirleri Yayma Derneği, Türk-Amerikan Üniversiteliler Derneği ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği kurucu üyesi olarak toplumsal yaşama katkıda bulunmuştur.⁸³

Tezer Taşkıran’ın erkek kardeşi, Abdurrahman Ağaoğlu Fransa’da elektrik mühendisliği üzerine eğitim aldıktan sonra Türkiye’ye dönerek ticarete atılmıştır. 46 yaşında İstanbul-Ankara yataklı treninin bir kompartımanında ölü bulunmuştur.⁸⁴

Tezer Taşkıran’ın bir diğer erkek kardeşi Samet Ağaoğlu’dur. Ankara Hukuk Fakültesindeki eğitimini tamamlayıp, Strazburg’da doktora yapmıştır. Eğitiminin ardından Türkiye’ye dönerek bir süre iktisat ve ticaret bakanlığında memur olarak

⁸¹ Sakal, s. 36.

⁸² Soner Alper ve Gülşah Yıldırım, “Türkiye Cumhuriyeti’nin ve Ankara Barosu’nun İlk Kadın Avukatı”, **Hukuk Gündemi**, Atatürk Özel Sayısı, 2013, s. 53; Ergun Turgut, s. 255.

⁸³ Naymansoy, s. 13; Ergun Turgut, s. 255.

⁸⁴ Ağaoğlu, Gençlik Hatıraları, ss. 16- 17.

çalışmıştır. 1946’da memurluk görevinden ayrılarak avukatlığa başlamıştır. Demokrat Parti’nin (DP) kuruluşuyla beraber siyasete giren Samet Ağaoğlu milletvekilliği ve bakanlık görevlerinde bulunmuştur. 1960 Askeri Darbesin de tutuklanıp yargılanma sürecinden sonra hüküm giymesine ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılmasına rağmen 1964 yılında çıkarılan özel bir ayla serbest bırakılmıştır.⁸⁵ Ağaoğlu ailesinin en küçük çocuğu olan Gültekin Ağaoğlu da tıp eğitimi alarak dönemin ünlü çocuk doktorlarından birisi olmuştur.⁸⁶

Tezer Taşkiran, 31 Temmuz 1931 tarihinde Türk Kanser Araştırma ve Savaş Kurumunun kurucu üyelerinden olan, Dr. Nimet Taşkiran’la evlenmiş, bu evlilikten Suna ve Şevket Mete adında iki çocuğu dünyaya gelmiştir. Tezer Taşkiran, çocuklarının eğitimine önem vermiştir. Kızı Suna, Robert Koleji’nden mezun olduktan sonra arkeoloji eğitimi almış ve Ekrem Akurgal’ın öğrencisi olmuştur. Redhouse yayınevinde editörlük yapmıştır. Ünlü fotoğraf sanatçısı Ara Güler’in eşi olarak Türk toplumunda tanınmaktadır. Oğlu Şevket Mete ise İsviçre’de siyaset bilimi üzerine eğitim almıştır.⁸⁷

Tezer Taşkiran’ın, kişiliğinin ve yaşamının şekillenmesinde ailesinin rolü olduğu kadar dönemin fikir, yazın ve eylem adamlarının aileyle yakınlığının da etkisi vardır.

*Babasının her Pazartesi akşamı evlerinin kütüphanesinde ağırladığı dönemin aydınlarından Halide Edip Adıvar, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Ziya Gökalp, Nezihe Muhittin, Ömer Naci, Yusuf Akçura, Mehmet Emin Yurdakul, Celal Sahir Erozan, Hamdi Başar, Hilmi Ziya, Peyami Safa, Nazım Hikmet, Nadir Nadi, Ömer Seyfettin, Abdullah Cevdet, Fuat Köprülü, Hüseyinzade Ali gibi isimleri çocuk yaşta dinleme ve yapılan tartışmalara katılma fırsatı elde etmiş, düşüncelerinden etkilenmiştir.*⁸⁸

Tezer Taşkiran’ın, çocuk yaşta yakın çevresinde bulunma fırsatı elde ettiği isimlerden biriside Gazi Mustafa Kemal Atatürk’tür. Atatürk’ün evinde ailesi ile birlikte birkaç kez akşam yemeğinde bulunmuştur. Süreyya Ağaoğlu, “*Bir Ömür Böyle Geçti*” adlı anı kitabında, kardeşi Tezer, anne ve babası ile birlikte Atatürk’ün evine

⁸⁵ Orhan Okay, “Ağaoğlu Samet”, **Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, ss. 466- 467; Naymansoy, s. 13.

⁸⁶ Naymansoy, s. 13.

⁸⁷ Ağaoğlu, *Bir Ömür*, s. 60; Mustafa Çufalı, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII. Dönem (1946-1950), III. Cilt**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2012, (III. Cilt), s. 629; **Son Posta**, 01.08.1931.; “İz Bırakan Kadınlar”, <https://soundcloud.com/ntvradio/z-b-rakan-kad-nlar-11>, (26.11.2020).

⁸⁸ Ağaoğlu, *Bir Ömür*, s. 11; Ağaoğlu, *Gençlik Hatıraları*, s. 31; Ergun Turgut, ss. 25- 26.

akşam yemeği için gittiklerinde Latife Hanım, Makbule Hanım ve İsmet Paşa'nın da yemekte bulunduğundan bahseder. Atatürk'ün aldıkları eğitimlerden dolayı kardeşi Tezer ve kendisi ile iftihar ettiğini, İsmet Paşa'ya dönerek, “*Süreyya Hukuk Fakültesini bitirdi, Tezer ise Felsefe Fakültesi son sınıfında. Türk kızları ne güzel ilerliyorlar*” şeklinde salonunda bulunanlara Türk kızlarının almış oldukları eğitim ile nasıl ilerlediklerinin örnekleri olarak kardeşi Tezer ve kendisini takdim ettiğini anlatmıştır. Ahmet A. Ağaoğlu'nun kızları Cumhuriyet döneminin öncü kızları olarak yetişmiş, alanlarında ilkler arasında yer almıştır. Tezer Taşkıran, Atatürk devrimlerinin savunucusu olarak özellikle Türk kadınlarının okuryazar olması için büyük çaba göstermiştir.⁸⁹

Tezer Taşkıran'ın kişiliği hakkında kardeşi Süreyya Ağaoğlu'nun yukarıda bahsedilen anı kitabı sayesinde bilgi elde edebiliyoruz. Süreyya Ağaoğlu, kardeşi Tezer'i çalışkan, sakın bir felsefe öğrencisi olarak tanımlar. Kitabında kardeşi Tezer ile birlikte ailesi Ankara'da yaşadığı dönem eğitim için İstanbul'da bulunduklarında babasının yakın arkadaşı Hüseyinzade Ali Bey'in evinde misafir olarak kaldıklarından bahseder. Hüseyinzade Ali Bey'in Ankara'da oturan ailelerine gönderdiği mektupta “*Tezer bir âlim, Süreyya bir alem*” diye yazdığını belirtir. Tezer Taşkıran, ablası Süreyya Ağaoğlu ve Hüseyinzade Ali'nin de belirttiği gibi bir âlim olarak yetişmiş, alanında ilkler arasında yer almış felsefe öğrencisidir.⁹⁰ Süreyya Ağaoğlu, aynı eserinde İstanbul işgal edildiğinde Fransız, İngiliz ve Yunan askerlerinin çirkin olaylar çıkardıklarını anlatır. Bir gün kız kardeşi Tezer'e, bir Fransız askerinin sataştığını buna karşılık Tezer'in ise adamın elinden kırbacı alarak kafasına indirdiğini aktarır.⁹¹ Tezer Taşkıran, yapılan saldırı karşısında sessiz kalmamış, korkmayarak tepkisini göstermiştir.⁹² Kardeşi Gültekin Ağaoğlu ise Tezer Taşkıran'ın yaşamının konu edildiği bir belgeselde ablasını “mükemmel, sakın bir insan” olarak anlatmıştır.⁹³

⁸⁹ Ergun Turgut, ss. 25- 26; Ağaoğlu, Bir Ömür, ss. 38- 40; Süreyya Ağaoğlu aldıkları eğitimden dolayı Mustafa Kemal Atatürk'ün kendisini ve kardeşini övdüğü bu anısını Nazmi Kal'ın yapımını üstlendiği “Atatürk'ten Anılar” programında da anlatmıştır. Bkz. Nazmi Kal, “Atatürk'ten Anılar 20. Bölüm”, <https://www.youtube.com/watch?v=aArTzSiTJvY> (16.12.2020).

⁹⁰ Ergun Turgut, s. 25; Ağaoğlu, Bir Ömür, ss. 35- 36.

⁹¹ Ergun Turgut, s. 258; Ağaoğlu, Bir Ömür, ss. 16- 17.

⁹² Hemen hemen aynı tarihlerde Tezer Taşkıran'ın babası Ahmet A. Ağaoğlu' da Malta'da sürgünde iken kendisine hakaret eden İngiliz subayını ceza almaktan korkmayarak tokatlamıştır. Bkz. Sakal, s. 34.

⁹³ “Tezer Taşkıran'ın Hayatı Belgeseli”, TRT Arşiv, <http://www.trtarsiv.com/izle/77281/tezer-taskiran-in-hayati>, (26.01.2020).

2.2. EĞİTİM HAYATI

Kadınların geri plana atıldığı bir dönemde doğup yetişmiş olan Tezer Taşkiran, Ahmet A. Ağaoğlu gibi okumaya önem veren aydın bir babanın kızı olarak diğer kadınlara oranla daha şanslıdır. Evde İngilizce, piyano dersleri⁹⁴ alarak, okula giderek eğitimini sürdürmüştür.⁹⁵ Tezer Taşkiran ana sınıfı eğitimini Bakü'den İstanbul'a taşınınca Madam Colbe'nin Fransız mektebinde almıştır. Birinci sınıfa Çarşıkapı'daki İttihat Mektebinde başlamıştır. Tezer Taşkiran'ın okul müdiresi Nezihe Muhittin, hocası Nakiye Hanım'dır. Okul kapatılınca Bezm-i Alem Kız lisesine giden Tezer Taşkiran okul iki kısma ayrıldığında ise "Selçuk Hatun" bölümünde eğitimine devam etmiştir.⁹⁶ Bezm-i Alem'den 1921'de mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümüne başlamıştır. Tezer Taşkiran üniversitede felsefe eğitimi alabilen ilk kız öğrencilerdendir.⁹⁷ Bu dönemde İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölüm Başkanı olan Ahmet Naim Bey kız öğrencilerin üniversitede eğitim görmesinden rahatsız, kızların okul yerine evinde yemek pişirip, çamaşır yıkaması gerektiğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran'ın diğer hocaları Necmettin Sadak, Mehmet İzzet, Mustafa Şekip ise bu düşüncelere katılmayarak kızların okuması gerektiğini belirtmişlerdir. Felsefe öğrenim tarihimizin ilk kız öğrencilerinden olan Tezer Taşkiran bu gibi koşullar karşısında yılmayarak öğrenebileceğinin en iyisini öğrenerek eğitimini 1924 yılı sonunda tamamlamıştır.⁹⁸

Mezun olduktan sonra bir eğitimci olarak ülkesine hizmet etmeye başlayan Tezer Taşkiran, öğretmenlik, müdürlük gibi görevlerinin yanı sıra çeşitli alanlarda kitaplar, makaleler yazmıştır. 1941 yılından itibaren de bir siyasetçi olarak 3 dönem üst üste Mecliste yer almıştır.

⁹⁴ Musa Süreyya'dan Piyano dersi almıştır. Bkz. Ağaoğlu, Gençlik Hatıraları, s. 25.

⁹⁵ Ağaoğlu, Gençlik Hatıraları, s. 37.

⁹⁶ Ağaoğlu, Bir Ömür, s. 10.

⁹⁷ 1915 yılına kadar üniversiteye kız öğrenciler alınmıyordu. 1921 yılına kadar kız ve erkek öğrenciler ayrı yerlerde ders görüyorlardı. 1921 yılında kız ve erkek öğrenciler aynı ortamda ders görmeye başladılar.

⁹⁸ Arslan Kaynardağ, **Kadın Felsefecilerimiz İnceleme ve Antoloji**, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 1999, ss. 13- 14; Çufalı, III. Cilt, s. 629; "Ankara'nın Köklü Çınarı Atatürk Lisesi", **Ankara Atatürk Lisesi Eğitim Vakfı Dergisi**, 19 Mayıs 2008, Sayı: 26, s. 23.

2.3. SİVİL TOPLUMCU KİMLİĞİ

Eğitimci, siyasetçi kimlikleri ile tanınan Tezer Taşkıran, sivil toplumculuğu ile de ön plana çıkmaktadır. Annesi Sitare Ağaoğlu ve ablası Süreyya Ağaoğlu gibi Yardım Sevenler Derneği kurucu üyesidir.⁹⁹ Yardım Sevenler Derneği'nin kuruluş sürecini Hasena Ilgaz, derneğin Ankara merkezinin kuruluşunun 60. yılı için yazdığı “Bir Derneğin Kuruluş Öyküsü” başlıklı konuşma metninde şu şekilde anlatır:

Yardımsevenler Derneği Ankara merkezinin kuruluşunun 60'ıncı yılını kutlarken bir kaç cümle ile hepimizi o günlere götürmek istiyorum.

Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) Çanakkale Zaferi düşmanlarımızı şaşırtmış, bu şaşırtma sonucu 870 milyon yabancıya ittifak sağlamıştı.(...) 1919 hükümet sulh masasına oturdu. Türkiye barış beklerken 19 Mayıs da İzmir işgal edildi. Bu haksızlıklar yurdun her köşesinde Protesto edildi. İstanbul da mitingler başladı.

Atatürk ve ordumuz Türk milletinin vatanseverliği cesareti ve feragatiyle, 19 Mayıs 1919 da Samsuna çıkıp memleketi kurtarma işlerini planladı. Erzurum ve Sivas kongrelerini yaptı. Türk milletinden kurtuluş için yetki aldı.

Kurtuluş Savaşı sürdü. İşgal altındaki topraklardan düşmanlar kovuldu. Düşmanlar bayrağımızı selamlayarak yurttan çekildiler. Birinci Dünya Savaşı, arkadan Kurtuluş Savaşı Türk milletini çok sarsmıştı.(...) Savaşta genç kuşaklar, orta yaştakilerden birçoğu şehit oldu. Bir kısmı da savaş malulü olarak yurda döndüler. Birçok ailelerin yüzlerce anasız, babasız kalan çocukları ortada kaldı. Onlara bir koruyucu lazımdı.

İşte bu güç ödevi merhum Kırklareli milletvekili Fuat Umay üstlendi. Toplatılan kimsesiz kalmış çocuklar, evvela Ankara'nın eski evlerinden birine yerleştirilerek. Çocuk Esirgeme Kurumunun temeli temelli atılmış oldu. Çocuk Esirgeme Kurumunun kurucuları bakanlar kurulunun eşleri, kardeşleri, kızları ve seçilmiş kişilerdi.

Bunlar arasında Sayın Mevhibe İnönü, Fitnat Çakmak, Mediha Orbay, Reşide Bayar, Cemil Uybadın kızları, Ağaoğlunun eşi Sitare kızları Süreyya ve Tezer Ağaoğulları vardı. Derneğin kurulması Ankara da büyük bir ilgi toplamış, herkes heyecanlanmıştı. Kurucular her gün toplanıyor, günde bir iki kere derneğe uğruyor, alınan kararları izliyor, düşüncelerini açıklıyorlardı.

Kurucular 20 lira aralarında toplayarak 2 dikiş makinesi aldılar. Bu makine ile ordunun dikişlerini dikiyor, bunlardan edindiği para ile çalışmayacak durumda olan yaşlılara, çocuklara yardım ediyordu. Bu çalışmalar arasında eşlerini, oğullarını kaybetmiş bir kalabalık gurup merhum Fuat Umay'ın dikkatini çekmiş, bunları da bir çatı altında toplayarak Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı yoksul kadınlar kolunu kurmuştur. Fakat merhum Atatürk ben yoksul kadın kelimesini beğenmiyorum. Kadın hiçbir şekilde yoksul olamaz diyerek derneği ve kolu uyarılmış, bundan sonra Yardımsevenler Derneği olarak çalışmalar sürdürülmüş ve sürdürülmektedir. Yardımsevenler Derneği Genel merkez olarak 1928 kuruluş yılından beri yurt yüzünde günden güne genişleyerek çalışmaktadır.¹⁰⁰

⁹⁹ Türkiye Yardım Sevenler Derneği Tüzüğü, <http://www.tysd.org.tr/wp-content/uploads/2018/10/tysd-tuzuk.pdf>, s. 3. (28.11.2020).

¹⁰⁰ Hasena Ilgaz, “Bir Derneğin Kuruluş Öyküsü”, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, **Hasena Ilgaz Arşivi**, Arşiv No: 10002_002_141.

Yardım Sevenler Derneği, Atatürk'ün önderliğinde ve Kırklareli Milletvekili Dr. Fuat Umay'ın Ankara'da 29 Ocak 1928 tarihinde kadınlara bulunduğu çağrı sonucunda kurulmuştur. Dr. Fuat Umay çağrısında: *“madden ve manen durumu iyi olmayan kadınlarımızın korunmasının bir görev olduğunu, anaya yapılan yardımların çocuğa da ulaşacağını ve böyle bir amacın ancak bir kadın yardım derneğinin kurulmasıyla gerçekleşebileceğini açıklıyordu.”*¹⁰¹

Dr. Fuat Umay'ın çağrısı sosyal bilinci gelişmiş, öncü kadınlar tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Dr. Fuat Umay'ın başkanlığında Himaye-i Etfal Cemiyetinde toplanan; Mevhibe İnönü, Fitnat Çakmak, Nevber Sevüktekin, Tezer Taşkiran, Reşide Bayar, Sevda And, Süreyya Ağaoğlu, Seza Lostar, Melahat Özbudun, Belkis Odman, Nimet Uybadın'dan oluşan kurucular tarafından derneğin adını, Himaye-i Etfal Kadın Yardım Cemiyeti, amblemi de yürek şekli olarak belirlenmiştir. Derneğin kurucuları arasında yer alan Tezer Taşkiran, derneğin rozet gününü Mustafa Kemal Atatürk'ün doğduğu günün kabul edilmesini teklif etmiştir. Bu teklifi kabul edilmiş, Atatürk'ün onayını almak için kendisine sorulması kararlaştırılmıştır. Kuruluşunda bütçesi az olan dernek nizamnamesinde işyerleri kurulması, okuma-yazma kursları, kütüphaneler, dershaneler açılması, parasız muayene yapılması, çocuklu annelerin işe yerleştirilmesi, yoksul annenin doğumunda ebe sağlanması, çalışan annelerin çocuklarının Himaye-i Etfalin çocuk yuvalarına yerleştirilmesi vb. amaçları belirlemiştir. Dernek bu faaliyetler arasında fazla masraf gerektirmeyenleri gerçekleştirebilmek için “Emek Karşılığı Yardım” fikrini benimsemiştir. Bu doğrultuda 5 Ocak 1929 tarihinde 2 çorap ve 1 fanila makinesi alan dernek, çorap, dikiş, nakış atölyelerinin temelini oluşturmuştur. Bu atölyelerde ihtiyacı olan çocuklara bayramlık elbise, yeni doğacak çocuklar için kundak takımları dikilmiş, yün fanila, kazak, çorap örülmüştür. Böylece ihtiyacı olanların ihtiyaçları karşılanırken, ürünleri üreten kadınlarında çalışarak para kazanması sağlanmıştır. Dernek gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerle Atatürk'ün ilgisine layık olmuştur. 1938 yılında Atatürk: *“Büyük varlık ve faziletleri unutulmamış Türk kadınlarına ayağa kalkarak hürmetlerimizi göstermeliyiz. Türk kadını yoksul olamaz. Türk kadını bizatihi bir varlıktır”* diyerek derneğe ‘Yardım Sevenler Derneği’

¹⁰¹ 70 Yıllık Öyküsü Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1998, Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/274, #?c=0&m=0&s=0&cv=0>, (30.11.2020), s. 11.

adını vermiştir.” Himaye-i Etfal Kadın Cemiyeti adı ile kurulan derneğin ismi Yardım Sevenler Derneği olarak değiştirilmiştir.¹⁰²

Tezer Taşkiran, ayrıca Milli Kütüphanenin kurulmasına ve kurulduktan sonra gelişmesine yardımcı olmak amacıyla kurulan Milli Kütüphaneye Yardım Derneği’nin kurucuları arasındadır. Dernek kurucuları arasında Ekrem Akurgal, Agop Dilaçar, Afet İnan, Enver Ziya Karal, Vehbi Koç, Nimet Taşkiran, Suut Kemal Yetkin gibi dönemin önde gelen isimleri yer almıştır. Derneğin ilk yönetim kurulu 1946-1947 yıllarında oluşturulmuştur. Tezer Taşkiran, derneğin ilk başkanı olarak, derneğin dördüncü çalışma yılı olan 1949-1950 yılına kadar başkanlık görevini sürdürmüştür. Tezer Taşkiran’dan sonra Urfa Milletvekili Suut Kemal Yetkin derneğin yeni başkanı olmuştur.¹⁰³ Tezer Taşkiran, derneğin başkanı iken Taha Toros kütüphaneye kendisinin yazmış olduğu altı kitabı bağışlamıştır. Bunun üzerine Tezer Taşkiran, dernek adına yapmış olduğu bağıştan ötürü Taha Toros’a teşekkür mektubu yazmıştır.¹⁰⁴

Tezer Taşkiran, ablası Süreyya Ağaoğlu’nun da kurucu üyesi olduğu 19 Aralık 1949 yılında Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk ve önder üniversite mezunu kadınlar tarafından kurulan, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneğine¹⁰⁵ 1950 yılında üye olmuştur. Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği;

Atatürk İlke ve Devrimlerini benimseyen üniversite mezunu ve yaşamın her alanında yüksek ahlak ilkelerine bağlı, insan haklarını eşit bireyler olarak kullanabilen kadınların, toplumda, çağdaş yaşamda ve laik düzen etrafında bütünleşmeyi sağlamaları; insanlar arasında, dostluk, ortak çalışma ve yardımlaşma ile kadını her alanda güçlü ve eşit konumda kılarak ülke

¹⁰² “Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, <http://www.tysd.org.tr/hakkimizda/tysd.html> , (29.11.2020); **70 Yılın Öyküsü Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1998**, Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi, http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/274_#?c=0&m=0&s=0&cv=0, (30.11.2020) ss. 11, 14, 16, 18, 19, 21, 22; “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Tanıtım Videosu”, <http://www.tysd.org.tr/tysd-tanitim-videosu/>, (30.11.2020); “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Belgeseli”, <http://www.tysd.org.tr/tysd-belgeseli/> , (30.11.2020); **Akşam**, 12.06.1941.; **Tan**, 13.06.1941.; Türkiye Yardım Sevenler Derneğinin kuruluşunun 39. yıldönümü nedeniyle düzenlenen toplantıda konuşan dernek başkanı Mediha Eldem, 19 Şubat 1967 tarihini gönüllüler günü ilan etmiş, konuşmasının ardından derneğin kurucu üyeleri Mevhibe İnönü, Tezer Taşkiran ve Süreyya Ağaoğlu’na derneğe olan katkıları için dernek tarafından hazırlanan plakalarını vermiştir. Bkz. “Sosyal Hayat”, **AKİS**, 25.02.1967, ss. 29-30.

¹⁰³ “Milli Kütüphaneye Yardım Derneği Anatüzüğü”, <https://core.ac.uk/reader/236285444>, (15.10.2020), ss. 179-185.

¹⁰⁴ Milli Kütüphaneye Yardım Derneği Başkanı Tezer Taşkiran’ın Taha Toros’a 14 Eylül 1948 tarihinde yazmış olduğu mektup. **Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği Taha Toros Arşivi**.

¹⁰⁵ İlk kurulduğunda “Üniversiteli Kadınlar Derneği” olarak faaliyetlerini yürüten dernek 4 Ağustos 1975 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile “Türk” adını alarak, “Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği” adını almıştır. Bkz. “Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği”, <https://tukd.org.tr/page/page/42>, (29.11.2020).

*kalkınmasına katkıda bulunmaları ve Türk kadınını yurtiçi ve yurtdışında en iyi şekilde temsil edebilmek amacıyla kurulmuştur.*¹⁰⁶

1953 yılında Bakanlar kurulu kararı ile uluslararası faaliyet izni alan dernek, 1955 yılında Uluslararası Üniversiteli Kadınlar Federasyonu üyeliğine kabul edilmiştir. 1955 yılından itibaren Uluslararası Üniversiteli Kadınlar Federasyonu çalışmalarına asil üye olarak katılan, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneğinin 1956-1958 ve 1958-1960 yıllarında genel başkanlığını Tezer Taşkiran yapmıştır.¹⁰⁷ Tezer Taşkiran'ın başkanlığı döneminde Üniversiteli Kadınlar Derneği tarafından 30 Ocak 1960 tarihinde gerçekleştirilen toplantıda Halide Edip Adıvar'a yurt hizmetlerindeki başarılarına karşılık bir gümüş madalya verilmiştir. Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği, kadın ve kızların eğitime erişebilmesi, sosyal ve siyasi karar mekanizmalarında katılımlarının artması, bilinçli yurttaşlar olarak haklarını savuna bilmeleri için çalışmalar yapmıştır.¹⁰⁸

Tezer Taşkiran, 12 Mayıs 1949 tarihli UNESCO Türk Milli Komisyonu genel kurulu toplantısında yönetim kurulu asil üyeliğine seçilen isimler arasında yer almıştır. Genel kurul toplantısından sonra seçilen yönetim kurulu üyeleri ilk toplantılarını gerçekleştirmiştir. Toplantı sonunda Tefik Sağlam başkanlığa seçilirken, Tezer Taşkiran ve Orhan Alisbahi başkan vekilliklerine seçilmiştir. Tezer Taşkiran UNESCO Türk Milli Komisyonu 2. Başkanlığı görevini başarıyla yürütmüştür.¹⁰⁹

Yaşamı boyunca Tezer Taşkiran yardıma ihtiyacı olan insanların yardımına koşan bir insan profili çizmiştir. Örneğin 5 Aralık 1955 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde Antalya Ziraat Bankasında odacılık yapan, devlet ve hükümet reislerinden yardım istediğini bildiren 18 çocuk annesi Mevlüde Uysal'a Antalya Valiliği vasıtasıyla maddi yardım yapmıştır. Yapmış olduğu yardımı Cumhuriyet'in neşriyatına istinaden yaptığını bildirmiştir.¹¹⁰

Tezer Taşkiran, 10-11 Aralık 1966 tarihleri arasında Ankara Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu konferans salonunda gerçekleştirilen "Toplum Kalkınması Hamlemizde Halkevleri" başlıklı seminerine konuşmacı olarak katılmıştır. Munis Faik

¹⁰⁶ "Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Tüzük", <https://tukd.org.tr/page/page/44> , (29.11.2020).

¹⁰⁷ "Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği", <https://tukd.org.tr/page/page/37> , (29.11.2020).

¹⁰⁸ "Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği", <https://tukd.org.tr/page/page/96>, (29.11.2020); <https://www.oguztopoglu.com/2012/05/tezer-taskiran-hayat-dergisi-1960.html>, (19.11.2020).

¹⁰⁹ *Cumhuriyet*, 12.05.1949.

¹¹⁰ *Cumhuriyet*, 22.06.1955.

Ozansoy'un başkanlığını yaptığı oturumda Tezer Taşkiran, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İlhami Ertem, Müjgan Cunbur, Selahattin Aslankorkut, Halim Baki Kunter ve Kenan Sürgit Halkevlerinin görevlerini daha yaygın ve daha iyi yapabilmesi için alınması gereken tedbirler üzerine konuşmalarını gerçekleştirmişlerdir.¹¹¹

Osmanlı İmparatorluğunun dağılışına, Cumhuriyet'in kuruluşuna, Türk kadınının haklarına kavuşmasına yaşamı ile tanıklık eden Tezer Taşkiran, yapmış olduğu çalışmalarla bunları gelecek kuşaklara anlatma, öğretme yolunu seçerek ülkesi için hemen hemen her alanda çalışmıştır. Giderek yaşlanan Tezer Taşkiran, 1970'li yıllarda sadece kalemi ile çalışmalarını sürdürmüştür.

Tezer Taşkiran, ülseratif kolit hastalığı nedeniyle 4 Mayıs 1979 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.¹¹² Tezer Taşkiran'ın ölümü ailesi tarafından gazeteye verilen ölüm ilanı ile şu şekilde duyurulmuştur:

Merhum Ahmet Ağaoğlu, merhume Sitare Ağaoğlu'nun kızı, merhum Dr. Nimet Taşkiran'ın eşi, Suna Asımgil ve Mete Taşkiran'ın anneleri, merhum Abdurrahman Ağaoğlu, Süreyya Ağaoğlu, Samet Ağaoğlu, Dr. Gültekin Ağaoğlu'nun kardeşleri, Ayşegül Güvenç, Ahmet Güvenç, Cem, Vedat, Elif Taşkiran'ın büyükanneleri, Denyse Taşkiran'ın kayınvalidesi, Suna Giritli'nin ablası, Neriman Ağaoğlu'nun görümcesi, Tektaş, Mustafa Kemal ve Sitare Ağaoğlu'nun halaları, bütün Ağaoğlu ailesinin sevgilisi eski Milletvekillerinden öğretmen TEZER TAŞKIRAN vefat etmiştir. Aziz naaşı 6.5.1979 Pazar günü Teşvikiye Camii'nden öğle namazından sonra kaldırılarak Feriköy'deki aile mezarlığına defnedilecektir. Mevla rahmet eylesin

*Not: Çelenk gönderilmemesi, arzu edenlerin Türk Eğitim Vakfı'na bağışta bulunmaları rica olunur.*¹¹³

Tezer Taşkiran'ın ölümü 5 Mayıs 1979 tarihli *Hürriyet* gazetesi haberine göre ise şu şekilde duyurulmuştur:

İlk Kadın Milletvekillerinden Tezer Taşkiran öldü
Eğitimci, yazar ve Cumhuriyet tarihimizin ilk kadın Milletvekillerinden Tezer Taşkiran, dün İstanbul'daki evinde 74 yaşında vefat etti. Orta Öğrenim Genel Müdürlüğü de yapan Tezer Taşkiran'ın cenazesi Pazar günü Teşvikiye Camiinden kaldırılacak.
*İttihat ve Terakki Partisinin önde gelen isimlerinden Ahmet Ağaoğlu'nun kızı olan Tezer Taşkiran, CHP Kars Milletvekilliği de yapmıştı.*¹¹⁴

Tezer Taşkiran'ın vefat haberi doğduğu topraklarda şu şekilde duyurulmuştur:

¹¹¹ "Toplum Kalkınması Hamlemizde Halkevleri Semineri", 10- 11 Aralık 1966, Ankara Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Türk Matbaası, Ankara, 1966; **Boğaziçi Üniversitesi Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi, Kişisel Arşivlerle İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu Koleksiyonu.**

¹¹² Ergun Turgut, s. 26.

¹¹³ **Milliyet**, 05.05.1979.

¹¹⁴ **Hürriyet**, 05.05.1979.

Türkçülük hareketinin büyük liderlerinden kıymetli fikir adamı Azerbaycan'lı Ahmet Ağaoğlu'nun kızı Tezer Taşkiran hanım 4.5.1979 tarihinde İstanbul'da hayata gözlerini kapadı.

Büyük bir eğitimci yazar ve Türkiye Cumhuriyetinin ilk kadın milletvekili olan Tezer Taşkiran'ın vefatı ilim ve eğitim çevreleri, dost-akraba ve Azerbaycan'lı hemşehrileri, İnsanlığa, Türklüğe ve Türkçülüğe gönül vermiş büyük Türk topluluğu tarafından derin bir üzüntü ile karşılandı.

Tezer Taşkiran, 74 yıllık bütün ömrünü Türk dünyasına, insanlığa adanmış kıymetli bir eğitimci idi. Meslek hayatında orta öğrenim genel müdürlüğüne kadar yükselmişti. Uzun yıllar Kars Milletvekili olarak değerli hizmetlerde de bulunan Tezer Taşkiran'ın yeri hiçbir zaman doldurulamayacaktır.

Kendisine Tanrı'dan rahmet, akraba, dost ve hemşehrilerimize başsağlığı dileriz.¹¹⁵

Tezer Taşkiran'ın ölümüne dair eskiden görev yaptığı Ankara Kız Lisesi öğretmenleri, idarecileri, Mezunları Koruma Derneği ve Okul Aile Birliği şu şekilde Başsağlığı yayınlamışlardır:

Okulumuzda 1931,1939-1942 yılları arasında müdürlüğünü yapmış olan değerli öğretmen TEZER TAŞKIRAN'ın İstanbul'da vefat ettiğini büyük bir üzüntüyle öğrenmiş bulunuyoruz. Kendisine Tanrı'dan rahmet, kederli ailesine başsağlığı diler, acılarını paylaşıyoruz. Ankara Kız Lisesi Tüm Öğretmen, İdareci,Mezunları Koruma Derneği ve Okul- Aile Birliği¹¹⁶

Tezer Taşkiran'ın vefatının ardından Ağaoğlu ailesine Tezer Taşkiran'ın arkadaşları, öğrencileri, meslektaşları tarafından bir çok başsağlığı mesajı gelmiştir. Dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel, Celal Bayar, Suat Hayri Ürgüplü, Ethem Menderes gibi siyasetçiler gönderdikleri telgraflarla üzüntülerini belirtmişlerdir. Türkiye Yardımsevenler Derneği, Üniversiteli Kadınlar Derneği, Üniversiteliler Kültür ve Eğitim Vakfı, Boğaziçi Soroptimist Kulübü, Levent Soroptimist Kulübü, Türk- Amerikan Üniversiteliler Derneği gibi sivil toplum kuruluşları da Ağaoğlu ailesine göndermiş olduğu telgraflarla üzüntülerini bildirmişlerdir.¹¹⁷

¹¹⁵ Azerbaycanlı Gazeteci Dilgam Ahmad'ın Özel Arşivinden. Bkz. EK 37.

¹¹⁶ **Hürriyet**, 06.05.1979.

¹¹⁷ Tezer Taşkiran'ın vefatının ardından Ağaoğlu ailesine gönderilen söz konusu telgraflar Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfında, Süreyya Ağaoğlu Arşivinde yer almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEZER TAŞKIRAN'IN MESLEKİ HAYATI

3.1. EĞİTİMCİ KİMLİĞİ

Tezer Taşkiran, İstanbul Üniversitesi Felsefe bölümünden mezun olduktan sonra Celal Yalınız'ın ön ayak olmasıyla, 1925 yılında Ankara Öğretmen Okulu felsefe ve içtimaiye (toplumsal) öğretmenliğine atanarak mesleki çalışmalarına başlamıştır. Tezer Taşkiran, böylece Anadolu'da lise düzeyinde görev yapan ilk kadın öğretmen olmuştur.¹¹⁸ Daha sonra Ankara Kız Lisesi ve Ankara Erkek Lisesinde felsefe öğretmenliği yapmıştır. Bu görevi sayesinde bir erkek okuluna tayin edilen ilk kadın öğretmen olmuştur.¹¹⁹ İstanbul Kız Lisesi ve Ankara Kız Lisesi müdürlüklerini yapmıştır.¹²⁰ Tezer Taşkiran, 1931 yılında müdürlük görevinden istifa ederek, eşi Nimet Taşkiran ile birlikte mesleki incelemelerde bulunmak üzere Viyana'ya gitmiştir. 2 yıl Viyana ve Berlin de bulunan Tezer Taşkiran, yurda döndüğünde 1933 yılında Eyüp Ortaokulu yurt bilgisi öğretmenliğine atanmıştır. 23 Nisan 1933'te tayin edildiği Çapa Kız Öğretmen Okulunun tabiiye (doğa bilgisi) öğretmeni ve ilk kadın müdürü olarak görevine başlamıştır. Bu görevini 1933-1936 yılları arasında sürdürmüştür.¹²¹ Tezer Taşkiran, 7 Ocak 1937 tarihinde açıkta bulunan Maarif Bakanlığı Orta Tedrisat Şube Müdürlüğüne tayin edilmiş, görevine ise 30 Ocak 1937 tarihinde başlamıştır.¹²² Aynı yıl içerisinde Ankara Kız Lisesi felsefe öğretmenliği görevine geçmiştir. Bu görevlerinin yanı sıra Tezer Taşkiran, 1937 yılında Ankara'da

¹¹⁸ Semra Gökçimen, **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamentarler 1935-2009**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, Ankara, 2009, s. 368.

¹¹⁹ “İz Bırakan Kadınlar”, <https://soundcloud.com/ntvradyo/z-b-rakan-kad-nlar-11>, (26.11.2020); **Kadın Belleği**, Sayı: 1, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayın Organı, 2005; Ankara Lisesinde kardeşi Samet Ağaoğlu'nun felsefe öğretmenidir. Bkz. Ağaoğlu, Gençlik Hatıraları, s. 117; Tuğçe Çapar, **Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Ankara'da Liseler: Ankara Kız Lisesi ve Gazi Lisesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2017, s. 11.

¹²⁰ Naymansoy, ss. 15- 16; Ağaoğlu, Bir Ömür, s. 64.

¹²¹ **Milliyet**, 23.04.1933; **Milliyet**, 14.11.1933; Ergun Turgut, s. 25.

¹²² **Ulus**, 08.01.1937; **Ulus**, 31.01.1937; **Haber**, 10.01.1937; **Kurun**, 10.01.1937; Tezer Taşkiran, Ankara Kız Lisesi Müdürü iken İsmet İnönü'nün kızı Özden Toker okulun ortaokul kısmına başlar. Özden Toker, ilk gün annesi ile birlikte okula gittiğinde kendilerine sınıfına kadar Tezer Taşkiran'ın eşlik ettiğini arkadaşları ve öğretmenleri ile tanıştırdığını belirtmiştir. Bkz. Çapar, s. 12.

yeni açılan Türk Maarif Cemiyeti kolej müdürlüğüne tayin edilmiştir.¹²³ 1938 yılında ise Ankara Erkek Lisesi felsefe öğretmenliğine naklen tayin edilmiştir.¹²⁴ 1939 yılında Ankara Kız Lisesi felsefe öğretmenliği ve müdürlüğüne atanan Tezer Taşkiran, sağlık durumunun elverişli olmaması nedeniyle 1941 yılında müdürlük görevinden istifa etmiştir. Felsefe öğretmenliği görevini ise 1943 yılında TBMM Kastamonu Milletvekili olduğu zamana kadar sürdürmüştür. Tezer Taşkiran'ın eğitim alanında almış olduğu görevlerinden birisi de Maarif Vekilliği tarafından Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Kütüphanesi oluşturmak, çocuklar ve gençlerin her türlü yayını milli eğitimin hedeflerine uygun bir şekilde düzenlemek üzere Talim ve Terbiye Heyetine bağlı olarak kurulan büroda üye ve raportör olarak yer almıştır.¹²⁵ Ülke kalkınmasında eğitimin rolünü çok iyi bilen Tezer Taşkiran Latin harflerine geçildiği zaman ev ev dolaşıp herkese okuma yazma öğretmek için çabalamıştır. İlk olarak komşusu Avukat Recai Bey'in kız kardeşi Halide Hanım'a ders vermiştir.¹²⁶ Dönemin tüm iletişim araçlarını kullanarak çalışma saatlerinin de dışına çıkarak halkın eğitime katkı vermiştir. Yetişkinler için okuma yazma kurslarının açılmasını sağlayarak, İstanbul Radyosunda kadın, çocuk ve uygarlık konulu konuşmalar yapmıştır. “*Kekeleyen Çocuklar*” ve “*Çocuk Terbiyesi*”, çocuk konulu konuşmalarının örneklerindendir.¹²⁷

Tezer Taşkiran'ın binlerce öğrenci yetiştirdiği öğretmenlik hayatında kendisinden şikâyetçi bir insan bile çıkmamıştır. Kardeşi Samet Ağaoğlu 1960 yılında Askeri Darbe sırasında tutuklanınca karakolda sorgulandığı esnada Tezer Taşkiran ile öğrencilerinden birisinin eşi ilgilenmiş, endişesini gidermeye çalışmıştır. Öğrencileri tarafından sevilen, dürüst, otoriter ve herkese aynı hakların tanınması için çabalayan örnek bir cumhuriyet kadınıdır.¹²⁸ Cumhuriyetin kuruluş yıllarında ülkesine en iyi

¹²³ **Akşam**, 07.07.1937; **Haber**, 07.07.1937.

¹²⁴ **Akşam**, 27.06.1938; **Kurun**, 24.06.1938; **Tan**, 28.06.1938; **Ulus**, 26.06.1938.

¹²⁵ **Akşam**, 07.02.1939; **Haber**, 07.02.1939; **Akşam**, 07.04.1940; **Cumhuriyet**, 07.04.1940; **Ulus**, 03.05.1939; **Ulus**, 07.02.1939; Çufalı, III. Cilt, s. 630; Gökçimen, ss. 368- 369; Gülnaz Gezer Esen, Doktora Tezinde Tezer Taşkiran'ın Ankara Kız Lisesi'nde iki kez müdür olarak (24.01.1931- 01.08.1931), (09.02.1939- 21.06.1942) tarihlerinde çalıştığını belirtmiştir. Bkz. Gülnaz Gezer Esen, **Ankara Kız Lisesi (1923-1977)**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2020, ss. 94- 97; Tezer Taşkiran'ın TBMM 8. Dönem Hal Tercümesi, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1253_1_8.pdf, (17.08.2020).

¹²⁶ Ağaoğlu, Bir Ömür, s. 47.

¹²⁷ **Kadın Belleği**, Naymansoy, s. 17.

¹²⁸ Ağaoğlu, Gençlik Hatıraları, s. 18; Ağaoğlu, Bir Ömür, s. 145.

hizmeti verebilmek için durmadan çalışan Tezer Taşkiran'ın bu çabası öğrencilerin gözünde “ülkenin geleceği” olarak görülmesine neden olmuştur.¹²⁹

Tezer Taşkiran eğitimci kimliği ile 17-23 Temmuz 1939 tarihinde toplanan 1. Milli Eğitim Şurasında, Ankara Kız Lisesi müdürü olarak danışman sıfatıyla Şura genel kurulunda ve komisyonlarında yer alırken,¹³⁰ 15-21 Şubat 1943 tarihinde toplanan 2. Milli Eğitim Şurasında Ankara Kız Lisesi Felsefe öğretmeni olarak Şura genel kurulunda ve komisyonlarında oy hakkı bulunan asil üye olarak yer almıştır.¹³¹ Tezer Taşkiran, 2. Milli Eğitim Şurasında Felsefe, Sosyoloji ders kitapları, “Yurt Bilgisi” tabiri gibi konular üzerinde durmuştur. Öğrencilerin okul içinde olduğu kadar okul dışında da kontrol edilmesi gerektiğini söylemiştir. Devlet ve Halkevi bütçeleri ile okuma odaları, oyun yerleri, izcilik, spor teşkilatı, münakaşa odalarının hazırlanabileceğini, el işlerinde başarılı olan öğrencilerin sanat okuluna gönderilmesinin doğru olacağını belirtmiştir. Söz konusu şurada üzerinde durulan bir diğer konuda geleceğin annelerinin iyi bir şekilde yetişmesi için kız okulları, kız enstitülerinde çocuk bakımı ve eğitimine önem verilmesidir.¹³²

Tezer Taşkiran, 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Milli Eğitim Komisyonu üyeliğine seçilmiştir. 11 Kasım 1946, 5 Kasım 1947, 5 Kasım 1948 ve 7 Kasım 1949 tarihlerinde aynı üyeliğe tekrar seçilmiştir.¹³³

Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı'dan devraldığı eğitim mirasının pek parlak olmaması, halkın yalnızca küçük bir kesiminin okur-yazar olması, öğretmen sayısının yetersizliği gibi gerekçelerle Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğitimciler aynı anda birçok şeyi yapmaya çalışmıştır. Tezer Taşkiran da bu eğitimcilerden biri olarak aynı yıl içerisinde ihtiyaç doğrultusunda çeşitli kurumlarda çalışmış, Latin harflerini öğretebilmek için ev ev dolaşmış, yetişkinlere yönelik okuma-yazma kurslarının açılmasını sağlamıştır.

¹²⁹ “Tezer Taşkiran'ın Hayatı Belgeseli”, TRT Arşiv, <http://www.trtarsiv.com/izle/77281/tezer-tas-kiran-in-hayati>, (26.01.2020).

¹³⁰ Sait Dinç, “Cumhuriyet Döneminde Eğitim Tarihimizde I. Milli Eğitim Şurası (17- 23 Temmuz 1939) ve Uygulamaları”, http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_I_milli_egitim_surasi.pdf, (26.11.2020), s. 38.

¹³¹ Sait Dinç, “Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihimizde II. Milli Eğitim Şurası (15- 21 Şubat 1943) ve Uygulamaları”, http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_II_milliegitim_surasi.pdf (26.11.2020), s. 28.

¹³² Gezer Esen, s. 50, 97.

¹³³ **Cumhuriyet**, 13.08.1946; Çufalı, III. Cilt, s. 630; İsmet Binark, **Türk Parlamento Tarihi TBMM – VII. Dönem (8 Mart 1943- 5 Ağustos 1946), IV. Cilt**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, (IV. Cilt) s. 3394; **Cumhuriyet**, 06.11.1947.

3.2. SİYASETÇİ KİMLİĞİ

Türk kadını siyasal hakkını Mustafa Kemal Atatürk'ün destek ve girişimleri sonucunda 1930 yılında belediye seçimlerinde, 1933 yılında köylerde muhtar ve ihtiyar heyetine seçilme, 5 Aralık 1934 tarihinde ise milletvekili seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir. 1935 yılında 17 kadın milletvekili ilk kez meclise girmiş ve bu sayı ara seçimlerde 18 ulaşmıştır.¹³⁴ Meclisteki ilk 18 kadın milletvekiline zamanla yeni kadın milletvekilleri de eklenmiştir. Tezer Taşkiran da bunlardan birisidir. Nisan 1930 tarihinde annesi Sitare ve ablası Süreyya Ağaoğlu ile birlikte Ankara Keçiören Halk Fırkası nahiyesine müracaat ile Halk Fırkasına aza olarak kaydolmuştur.¹³⁵ Tezer Taşkiran'ın, siyasal yaşamı aza olarak kaydolduğu Cumhuriyet Halk Partisi'nden (CHP) 1941 yılında İsmet İnönü tarafından seçim listesine alınarak başlamıştır.¹³⁶ Kardeşi Süreyya Ağaoğlu anılarında bu süreci şöyle anlatmaktadır:

1941 yılında kardeşim Samet'i Dahiliye Vekili Recep Peker çağırıp 'Birçok genci mebus yapmayı düşünüyoruz. Seni de istiyoruz, bir talepte bulun.' demiş. O zaman tek parti rejimi olduğu için seçimler bir tayinden ileri gitmiyordu. Seçim akşamı bizler radyo başında Samet'in adının okunmasını beklerken kardeşim Tezer Taşkiran'ın adını duyduk. O da milletvekilliği namzetliğini radyodan öğrenmiş. İnönü, Tezer'i Ankara Kız Lisesi Müdürü olarak, aynı zamanda da Maarif Şura'sından tanıyor ve makul konuşmalarını beğeniyordu. Tezer Kastamonu Mebusu oldu.¹³⁷

Süreyya Ağaoğlu'nun anılarından anlaşıldığı üzere Tezer Taşkiran'ın milletvekili seçileceğinden haberinin olmadığını anlıyoruz. Tezer Hanım, milletvekili olmak isteyen erkek kardeşi Samet Ağaoğlu'ndan önce siyasete atılarak babasının izinden gitmiştir. Tezer Taşkiran'ın milletvekili olmasında Memduh Şevket Esendal'ın da rolü olduğu söylenebilir. Samet Ağaoğlu, *Siyasi Günlük, Demokrat Parti'nin Kuruluşu* adlı eserinde 1943 yılı seçimlerinden önce Recep Peker'in kendisi gibi düşünen adayları partiye kazandırmak için harekete geçtiğini Behçet Kemal Çağlar, Hıfzı Oğuz Bekata ve kendisi ile görüştüğünü, partiye hemen başvurmalarını istediğini anlatmıştır. Görüşmeden sonra Halk Partisi'ne adaylık başvurusunda

¹³⁴ Benazus, ss. 28- 29; Caporal, s. 703.

¹³⁵ **Cumhuriyet**, 13.04.1930.

¹³⁶ Tezer Taşkiran Müstakil Milletvekili olarak siyasete atılmıştır. Müstakil Milletvekilliği için Bkz. Hakkı Uyar, **Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi**, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2011, (Tek Parti Dönemi) ss. 132- 133.

¹³⁷ Ağaoğlu, Bir Ömür, s. 85.

bulunduğunu fakat kabul edilmediğini, kendisi yerine ablası Tezer Taşkiran'ın adaylığının kabul edilmesinden bir süre sonra Memduh Şevket Esendal'ın yanına Ticaret Bakanlığının hazırladığı kanun tasarısını sunmak için gittiğinde kendisine Esendal'ın, “Gördün mü biz adamı nasıl şapa oturturuz. İşte kız kardeşini mebus yapar, kendisini de olduğu yerde bırakırız!” dediğini anlatmıştır.¹³⁸ Tezer Taşkiran'ın milletvekili olmasında gerçekleştirmiş olduğu çalışmaların İsmet İnönü tarafından takdir edilmesinin yanı sıra CHP içerisinde yaşanan Peker- Esendal mücadelesinin de etkisi vardır. Samet Ağaoğlu'ndan önce siyasete girişi 14 Şubat 1959 tarihli *AKİS* dergisinde şu şekilde ifade edilmiştir:

(...)Tek şef devrinde. Samedin veya ablası Tezer Taşkiranın milletvekilliği adaylığı İnönüye teklif edilmiş ve İnönü, Samed Ağaoğlunun ismini listeden silerek “Tezeri milletvekili yapalım” demiştir. Eğer İnönü o gün Ağaoğlunun erkek değil, kız evladının ismini aday listesinden silseydi, bugünkü D.P. Bütçe sözcüsü belki hala C.H.P. saflarında bulunacaktı. Belki de o saflardaki başka arkadaşlarıyla partisinden ayrılacak ve D.P. nin kurucuları arasına katılacaktı. Burası bilinemez. Ama insanların hayatında küçük hadiselerin oynadığı büyük roller de inkar edilemez.¹³⁹

Tezer Taşkiran'ın yaşamında da bu küçük hadisenin oynadığı büyük rol inkâr edilemez. 7. Dönem Kastamonu Milletvekili, 8. ve 9. Dönem Kars Milletvekilliği görevini yapan Tezer Hanım, haberi olmadan girdiği siyasal yaşamında birçok faaliyete imza atmış, çağdaş Türk kadınının meclisteki sesi olmuştur. 1943 yılında Kastamonu da yapılan seçim neticesinde 849 oy alarak milletvekili seçilmiştir.¹⁴⁰ 8 Mart 1943 tarihinde 7. Dönem Kastamonu Milletvekili olarak TBMM'de ant içmiştir.¹⁴¹ Tezer Taşkiran, Kastamonu ilinin çıkardığı ikinci kadın milletvekili olarak tarihe geçmiştir.¹⁴² Tezer Taşkiran, 8 Haziran 1943 tarihinde toplanan CHP'nin 6.

¹³⁸ Samet Ağaoğlu, **Siyasi Günlük, Demokrat Partinin Kuruluşu**, (Yay. Haz. Cemil Koçak), İletişim Yayınları, İstanbul, 1992, (Siyasi Günlük) ss. 28- 29.

¹³⁹ “Yurtta Olup Bitenler”, **AKİS**, 14.02.1959, s. 9; Tezer Taşkiran'ın, Samet Ağaoğlu'ndan önce siyasete girişi **AKİS**'in 18.12.1954 tarihli sayısında da konu olmuştur. Bkz. “Yurtta Olup Bitenler”, **AKİS**, 18.12.1954, s. 9.

¹⁴⁰ “Tezer Taşkiran'ın 7. Dönem TBMM Seçim Mazbatası”, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/SM_1253_1_7.pdf, (13.01.2020).

¹⁴¹ Uyar, Tek Parti Dönemi, s. 134; “8 Mart 1943 tarihli TBMM Zabıt Ceridesi”, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c001/tbmm07001001.pdf>, (15.01.2020).

¹⁴² Hasan Kaş, **TBMM'de Kastamonu Milletvekilleri ve Çalışmaları (1923-1946)**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2011, s. 22; Kastamonu ilinin ilk kadın milletvekili 6. Dönem Milletvekilliği yapan Hacer Dicle'dir. Bkz. Kaş, ss. 497- 498.

Büyük Kurultayı'nda partinin Müstakil Grup azalığına seçilmiştir.¹⁴³ Daha sonra 35'ler hareketinin etkin bir sözcüsü olarak demokrasinin savunucusu olmuştur.¹⁴⁴ 35'ler hareketi: 1946 seçimlerinden sonra çok partili dönemin ilk hükümetini kuran Recep Peker'e yöneliktir. Recep Peker'in, ülkede tek parti geleneğini sürdürmekte ısrarcı olması, çok partili hayata geçişi zora sokacağıının düşünülmesi bu hareketin doğmasına neden olmuştur. İsmet İnönü, demokratikleşme yolunda halkın tercihlerini görmezden gelen Recep Peker hükümetine karşı CHP içerisinde muhalif bir grubun oluşmasını sağlamıştır.¹⁴⁵ Recep Peker, 26 Ağustos 1947 tarihinde CHP Meclis Grubu toplantısında gerçekleştirmiş olduğu konuşmasının ardından partililerin Hükümeti desteklemesini istemiştir. Gerçekleştirilen oylama sonucunda 34 milletvekili¹⁴⁶ Recep Peker hükümetine güvensizlik oyu vermiştir. Tarihte "35'ler vakası" olarak bilinen bu girişim mevcut hükümetin devrilmesine neden olmuş "sivil bir hükümet darbesidir".¹⁴⁷ Tezer Taşkıran, Müstakil Grup ve 35'ler hareketi içerisinde yer alarak ülkede çok partili yaşama geçilme sürecini desteklemiş, demokrasinin savunucusu olmuştur.

Tezer Taşkıran siyasetçi olarak kadınların mecliste yalnızca %3.7 oranında temsil edildikleri bir dönemde siyasete girmiştir.¹⁴⁸ Bu dönemde erkeklerin politikayla

¹⁴³ İsmet Binark, **Türk Parlamento Tarihi TBMM – VII. Dönem (8 Mart 1943- 5 Ağustos 1946), II. Cilt**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, (II. Cilt), ss. 1124- 1125; Tezer Taşkıran, 31 Ekim 1943 tarihinde gerçekleştirilen CHP Müstakil Grubu toplantısında, İzmir Milletvekili Münir Birsal, Konya Milletvekili Muzaffer Göker, Trabzon Milletvekili Süreyya Anamur ile birlikte Müstakil Grup idare heyeti azalığına seçilmiştir. Bkz. **Cumhuriyet**, 01.11.1943; İsmet Binark, **Türk Parlamento Tarihi TBMM – VII. Dönem (8 Mart 1943- 5 Ağustos 1946), I. Cilt**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, (I. Cilt) s. 157.

¹⁴⁴ Ergun Turgut, s. 25; Tekin Erer 35'leri: "*Cumhuriyet Halk Partisini doğru yola sevk etmek, onu müfrit hareketlerinden alıkoymak ve memlekette gerçek demokrasiye hizmet etmek için iyi bir hale getirmek isteyen mebuslar*" olarak tanımlamıştır. Bkz. Tekin Erer, **Türkiye'de Parti Kavgaaları**, Cilt:1, 2. Baskı, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1966, s. 445.

¹⁴⁵ Şarika Gedikli Berber, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Sivil Hükümet Darbesi: CHP'de 35'ler Vakası", **Gazi Akademik Bakış**, Cilt: 6, Sayı: 11, Yıl: 2012, s.132.

¹⁴⁶ Recep Peker hükümetine güvensizlik oyu veren milletvekilleri şunlardır: "*Ali Fuat Cebesoy, Tahsin Banguoğlu, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Fahri Kurtuluş, Nihat Erim, Memduh Şevket Esendal, İsmail Rüştü Aksal, Vedat Dicleli, Cavit Oral, Sait Odyak, Muhtar Ertan, Nazif Ergun, Mahmut Nedim Gündüzalp, Sinan Tekelioğlu, Kasım Gülek, Tezer Taşkıran, Celal Sait Siren, Hasan Şükrü Adal, Kasım Ener, Avni Refik Bekman, Muhsin Adil Binal, Şevket Raşit Hatiboğlu, İhsan Hamit Tığrel, Cevat Dursunoğlu, Sedat Çumralı, Suut Kemal Yetkin, Abdurrahman Melek, Hilmi Hakkioğlu, Osman Ağan, Kamil Kitapçı, Bekir Kaleli, Vehbi Sarıdal'dır.*" Bu 34 kişi aralarında CHP Meclis Grubu toplantısında bulunmayan İsmet İnönü'yü de katarak kendilerine "35'ler" ismini vermiştir. Bkz. Gedikli Berber, s.146; "*35'lerin ortak özellikleri, 20. yy'da doğmuş olup, öğrenimlerini Atatürk Türkiye'sinde yapmış, Kemalist anlayışı ve onun demokratik özelliklerini özümsemiş iktidardaki muhaliflerine göre daha genç bir kadrodan oluşmalarıydı*". Bkz. Gedikli Berber, s. 145.

¹⁴⁷ Gedikli Berber, ss. 145- 146.

¹⁴⁸ Ayşe Berksoy Hacımiraçoğlu (Ed.), **75. Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 252.

ilgilenen ya da politikadan konuşmak isteyen kadınlara karşı takındıkları tavır düşmanca ve aşağılayıcı bir şekildedir. Tezer Taşkiran milletvekili olarak köylerdeki gezileri sırasında bu tavırlarla karşılaşmıştır. Kimi kadınların erkeklerle birlikte siyasal tartışmalara katıldığını, anlamlı görüşler ileri sürdüklerini fakat evlerine dönmelerini isteyen erkeklerin alaylarına maruz kaldığını gözlemlemiştir. Tezer Taşkiran, akıldan yoksun bir varlığın tartışmalarda söz alıp konuşabilmesinden rahatsız olan köylülerin özür dilemeleri üzerine kendisinin de bir kadın olduğunu hatırlatmıştır. Bunun üzerine köylülerin, “*aynı şey değil sen bizim kadınlarımıza bakma*” yanıtı ile karşılaşmıştır. Bu dönemde kadınların gözünde de politika yalnızca erkeklere göre bir iştir ve politika ile ilgilenmeleri pek olanaklı değildir. Buna niyetlenen kadınlar erkeklerin karşı çıkmasıyla karşılaşmıştır. Tezer Taşkiran köy gezilerinde kadınlarla ancak evlerine giderek görüşebilmiştir. Bu dönemde meclisteki kadın milletvekillerinin üzerinde durduğu konular, geleneksel olarak kadınları ilgilendiren çocuk, sağlık, eğitim konuları olmuştur. Türkiye’deki ilk kadın milletvekilleri kadın dünyasının sorunlarını ve toplumdaki kadınların görüşlerini yansıtarak, kadınların meclisteki sesi olmuşlardır. Tezer Taşkiran da bu konular üzerinde durmuş, milletvekilliği sürecinde Türk kadınının ve çocuklarının meclisteki sesi olmuştur.¹⁴⁹

3.2.1. 7. Dönem Kastamonu Milletvekilliği ve TBMM’ deki Faaliyetleri

Türk kadını seçme ve seçilme hakkını elde etmesine rağmen erkekler politikanın kadınların işi olmadığını, siyasal alan için yeteneksiz olduklarını ileri sürmeye devam etmiştir. Tezer Taşkiran, mecliste erkeklerin yanında yer alarak politikanın erkeklere özgü olmadığını yapmış olduğu faaliyetlerle göstermiştir. Bu dönemde TBMM’de 16 kadın milletvekili görev almıştır.¹⁵⁰ Meclis tutanakları incelendiğinde Tezer Taşkiran, 7. Dönem Kastamonu Milletvekili olarak Nakiye

¹⁴⁹ Caporal, ss. 710, 711, 727; Berksoy Hacımırzaoglu, s. 260.

¹⁵⁰ Caporal, s. 731; Gökçimen, s. 446; 7. Dönemde TBMM de yer alan kadın milletvekilleri; Mebrure Gönenç, Emine Mebrure Aksoley, Belkıs Baykan, Fatma Memik, Nakiye Elgün, Hasena Ilgaz, Fakihe Öymen, Benal Nevzat İftar Arıman, Şehime Yunus, Tezer Taşkiran, Mihri Pektaş, Saada Emin Kaatçılar, Sabiha Gökçül Erbay, Sıddıka Mümine Şemsa İşcan, Muammer Develi, Salise Abanozoğlu’dur. Bkz. Beral Alıcı, **Cumhuriyet Halk Partisi ve Kadın, 1923-1980**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2014, s.168; Cemile Şahin, **Türk Parlamentosundaki Kadın Milletvekilleri (1935-2007)**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2010, ss. 83- 84.

Elgün'den sonra en çok söz hakkı alan kadındır. Bu dönem içerisinde toplam da 6 kez söz hakkı almıştır.¹⁵¹

Tezer Taşkiran'ın mecliste ilk olarak 19 Nisan 1944 tarihinde ülke nüfusunun yarısından fazlasını oluşturan çiftçi sınıfını doğrudan ilgilendiren “*Toprak Mahsulleri Vergisi Kanun Layihası*” hakkında söz almıştır. Vergiye tabii toprak mahsullerini sıralayan Toprak Vergisi Kanununun birinci maddesi hakkında konuşma yapan Tezer Taşkiran konuşmasında “Kaplıca” denilen hububatın vergi listesinden çıkarılmasını istemiştir. Kaplıcanın kısır ve verimsiz topraklarda geçim sıkıntısı yaşayan insanlar tarafından ekildiğini, eken insanların durumlarını milletvekillerinin görmeleri halinde bu maddeyi vergi listesine eklemekten vazgeçeceklerini anlatmıştır. Kaplıcanın hayvanların beslenmesi için ekildiğini, geçimini sağlayamayanların ise kaplıcayı kendilerinin tükettiğini, bu durumdaki halktan devletin vergi almasının yanlış olduğunu, bunun aksine halka hükümetin yardım etmesi gerektiğini söylemiştir. Konuşmasının devamında vatandaşın şahsi yiyeceğine ait olan bir maddeyi portakal, zeytin gibi maddelerle mukayese etmeyi doğru bulmadığını belirterek kaplıcanın vergi listesinden çıkarılmasını talep etmiştir.¹⁵² Kastamonu Milletvekili Abidin Binkaya da Tezer Taşkiran ile birlikte kaplıcanın vergi listesinden çıkarılması için konuşmalar yapmış, her iki milletvekili de bu konu hakkında mecliste takirde bulunmuştur. Mecliste yapılan oylamada iki milletvekilinin de takirri kabul edilmemiştir.¹⁵³ Çankırı Milletvekili Akif Arkan ise kaplıca hububatının, Tezer Taşkiran'ın da ifade ettiği gibi hükümetin de işine yaramadığını, mahsullü dar olan köylülerce ekildiğini belirterek üretiminden aynı olarak vergi alınmamasını istemiş ve bu gerekçelerle takirde bulunmuştur. Çankırı Milletvekili Akif Arkan'ın takirri mecliste yapılan oylamada kabul edilmiştir.¹⁵⁴

Tezer Taşkiran'ın Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu hakkındaki konuşmaları kaplıcanın vergi listesinden çıkarılmasını istemesiyle sınırlı kalmamıştır. 24 Nisan 1944 tarihinde mecliste görüşülen Toprak Mahsulleri Vergisi Kanununun 53. Maddesine karşı çıkmıştır. 53. Madde; kanunun uygulanması esnasında vergiyi tahsil ederken fazladan çalışmak mecburiyetinde kalan valilere ve memurlara iki maaşa

¹⁵¹ Berksoy Hacımirzaoglu, s. 262.

¹⁵² **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 9. Cilt, 44. Birleşim, s. 85; Kaş, ss. 438- 439.

¹⁵³ **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 9. Cilt, 44. Birleşim, s. 88.

¹⁵⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 9. Cilt, 48. Birleşim, ss. 190- 191.

kadar ikramiye verilmesini, muhtarlar ve ihtiyar meclisi azalarından görevlerini iyi şekilde yerine getirenlere vergi değerinin %2'sine kadar Maliye Vekâletince takdir edilecek miktarda ikramiye verilmesini ön görmektedir. İkramiyelerin verilebilmesi içinde aynen alınan vergilerin en az %90'nın toplanmış olması şartı vardır.¹⁵⁵

Tezer Taşkiran, 53. Maddeye karşı itirazlarını mecliste şu şekilde dile getirmiştir; bu madde doğrultusunda vazifelerini iyi şekilde yapanlara ikramiye verileceğinin bildirildiğini, fakat zaten olması gerekenin her türlü vazifenin iyi şekilde yapılması gerektiğini ve bunun için vazifelerini iyi yapmayanlara cezaların verildiğini belirtmiştir. Bu kanunun dışında kalan alanlarda görevlerini iyi yapanlara ikramiye verilmediği için adaletsizlik yapılabileceğini, fazla mesai yapanlara yevmiyeleri verilirken, mükâfat verilmesine gerek olmadığını, valilere ise maddi mükâfat vermek yerine manevi açıdan hoşnut etmenin daha doğru olacağını söylemiştir. Madde hakkında dikkat çektiği diğer bir hususta ikramiyelerin verilebilmesi için vergilerin en az %90'nın toplanmış olması şartıdır. Bu ibarenin yanlış anlaşılabilceğini, vergiyi toplayan görevlilerin ikramiyeyi alabilmek için çoğu küçük üretici olan köylü üzerinde baskı kurmasına neden olabileceğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran, vergiden devletin elde edeceği miktarın %2'sinin ikramiye olarak dağıtılacağı hesap edildiğinde devlet bütçesi için önemli bir paraya tekabül ettiğini, herkesin vefakârlıkla mükellef olduğu bir dönemde niçin bu parayı ikramiye olarak dağıtılacağını sorgulatmıştır. Vergilerin mükâfat usulü ile toplanması halinde bu durumun diğer vergileri de etkileyebileceğini söylemiştir. Tezer Taşkiran konuşmasını:

*Niçin bir tek vergi de çalışanlara mükâfat verilmesi mevzu bahis olsun da diğerlerine mevzu bahis olmasın! Ben şahsen hepsine aleyhtar bulunuyorum. Bu madde bugünkü müşkülât ve zaruretin doğurduğu icapla yani harbin getirdiği kötülükleri önlemek için konulmuşsa, yine benim âcizane kanaatime göre bu madde bu kötülükleri önlemekten çok uzak kalacaktır. Aksine bir takım kötülüklerle, bir takım yanlışlara yol açacaktır.*¹⁵⁶

Sözleri ile bitirmiş ve 53. Maddenin kaldırılması için Meclis Başkanlığı'na takrir sunmuştur.¹⁵⁷

Tezer Taşkiran'ın 53. Madde hakkında yapmış olduğu konuşmasını Urfa Milletvekili Suut Kemal Yetgin, İçel (Mersin) Milletvekili Refik Koraltan, Konya

¹⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 9. Cilt, 48. Birleşim, s. 227.

¹⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 9. Cilt, 48. Birleşim, ss. 227- 228.

¹⁵⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 9. Cilt, 48. Birleşim, s. 230.

Milletvekili Osman Şevki Uludağ, Eskişehir Milletvekili Emin Sazak, Ankara Milletvekili Mümtaz Ökmen, Manisa Milletvekili Yusuf Hikmet Bayur ve Maraş Milletvekili Rasih Kaplan'da meclisteki konuşmaları ile desteklemişlerdir.¹⁵⁸ Tezer Taşkıran, Toprak Mahsulleri Vergisi hakkında mecliste gerçekleştirmiş olduğu konuşması ile savaşların etkisiyle geçim sıkıntısı yaşayan üreticinin haklarını korumuş ve söz konusu verginin toplanması için görevli olan memurlara verilmesi öngörülen ikramiyelere karşı çıkmıştır. 53. Madde hakkında Meclise sunmuş olduğu takrir, yapılan oylama sonucunda kabul edilmiş ve Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunundan çıkarılmıştır.¹⁵⁹

Tezer Taşkıran'ın 7. Dönem Kastamonu Milletvekili olarak Mecliste gerçekleştirmiş olduğu konuşmalarından birisi de “suçlu çocuklar” hakkındadır. 24 Mayıs 1944 tarihinde görüşülen Adliye Vekâleti 1944 mali yılı bütçesi münasebetiyle söz alan Tezer Taşkıran, konuşmasında suçlu çocukların sayısında görülen artışı ifade etmiş ve bu konunun esaslı bir şekilde ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Adliye Vekâletince açılan Ankara Çocuk İslahevi sayesinde suçlu erkek çocuklar için önemli bir adım atıldığını, yer darlığı nedeniyle bazı suçlu çocukların alınmayıp bekletilmesi sorununun çözüldüğünü, bu şekilde bir ıslahevinin kız çocukları içinde açılması gerektiğini dile getirmiştir. Tezer Taşkıran, bu düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir. 12 yaşında suç işleyen kız çocuğunun 18 yaşına gelinceye kadar bekletildiğini ardından umumi hapisaneye konularak cezasını çekmesinin sağlandığını anlatarak bu süre zarfında kız çocuklarının evlenebileceğini, güzel bir hayat kurabileceğini, hadisenin yaşandığı çevrelerde unutulabileceğini, iyi tanınmış bir vatandaş olabileceğini belirtmiştir. Kız çocuklarının bu şekilde yaşarken çocuk yaşta işlediği bir suç nedeniyle cezaevine gönderilmesinin doğurabileceği sonuçlara değinmiştir. Altı aydan az bir ceza alan erkek çocukları içinde buna benzer bir uygulamanın yapıldığını belirtmiş, bu konu üzerine de Adliye Vekâletinin çözüm getirmesini istemiştir. Çocukların yaşları itibariyle cezalandırılması yerine ıslah edilmesinin, memlekete yararlı insanlar olabilmeleri için çaba gösterilmesi gerektiğini belirten Tezer Taşkıran'ın Adliye Vekâletinden istediği diğer bir konu ise “suçlu çocuklar” için ayrı bir mahkeme kurulmasıdır.¹⁶⁰

¹⁵⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 9. Cilt, 48. Birleşim, ss. 228- 229, 231; Kaş, s. 440.

¹⁵⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 9. Cilt, 48. Birleşim, s. 232.

¹⁶⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 10. Cilt, 60. Birleşim, ss. 245- 246; Kaş, ss. 433- 434.

Tezer Taşkiran, suçlu çocuklar hakkındaki düşüncelerini 1946 yılı Adliye Vekâleti bütçesi münasebeti ile yapılan görüşmeler esnasında tekrarlayarak ve bazılarına ilaveler yaparak dile getirmiştir. Tezer Taşkiran 12 Aralık 1945 tarihinde yapmış olduğu konuşmasında; suçlu çocuk sayısının yıldan yıla artmasında çeşitli sebeplerin olduğu gibi harp yıllarının da etkili olduğuna dikkat çekmiştir. Suçlu çocukların çoğunluğunu kimsesiz ve düşkün çocukların oluşturduğunu bunların durumunun düzeltilmesi ile suçlu çocuk sayısında azalma olacağını söylemiştir. Almış olduğu haberler neticesinde Adalet Bakanlığınca memlekete iki yeni ıslahevinin açılacağını duyduğunu ve açılacak olan ıslahevlerinin Ankara Çocuk İslahevinin tamamlayıcısı şeklinde olmasını istemiştir. Tezer Taşkiran daha önceki yıllarda suçlu kız çocuk sayısının az olması nedeniyle ayrı bir binanın yapılmasına ihtiyaç duyulmaması ve bunun sonucunda kız çocuklarının maruz kaldığı durumlar göz önünde bulundurulduğunda kararın hatalı olduğunu anlatmıştır. Binasızlık nedeniyle kız çocuklarının cezalarını çekmeleri için 18 yaşına gelmesini beklemek yerine düşkün evlerine yerleştirilerek cezalarını orada çekmelerinin sağlanmasını istemiştir. Bir çocuğun ıslahevine girmesi için suçunun altı aydan fazla olması gerektiği için altı aya kadar ceza alan çocuklarda kız çocukları gibi 18 yaşına gelince cezalarını çekmektedirler. Adalet Bakanlığının bu çocuklar için de ıslahevi kurmayı düşünüp düşünmediğini sorgulamaktadır. Tezer Taşkiran, ıslahevindeki çocukların öğrenmiş oldukları sanatlarının döner sermayeye işletilmesi ile ellerine bir miktar paranın geçtiğini, bu çocukların kendilerine ve vatanlarına faydalı bireyler olarak yetiştirildiğini söylemiştir. Öte yandan binasızlık probleminin biran önce çözülmesini istemektedir. Bir diğer isteği ise tutuklu çocukların, büyük suçlularla temas etmemesi için gereken ıslahatların yapılmasını istemektedir.¹⁶¹ Tezer Taşkiran'ın bu konudaki son ricası ise çocuk mahkemeleri üzerinedir. Bunu şu şekilde ifade etmiştir;

*Arkadaşlar, çocuk suçları ve büyük suçları ayrı ayrı konulardır ve bundan dolayı ileri bütün memleketlerde çocuk mahkemeleri ayrı olarak ele alınmaktadır. Biz de memleketimizin bünyesine göre memleketin muayyen köşelerinde, bir deneme halinde işe başlayabiliriz. Sayın Bakanımızın bunu bir dava olarak ele aldıklarını biliyorum. Fakat bu davanın tahakkukunu görmek bizim için bir sevinç olacaktır.*¹⁶²

¹⁶¹ TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 20. Cilt, 14. Birleşim, ss. 197- 198; Cumhuriyet, 20.12.1945.

¹⁶² TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 20. Cilt, 14. Birleşim, s. 198.

Tezer Taşkiran'ın suçlu çocuklar hakkındaki düşüncelerini mecliste Fahri Ecevit ve Feridun Fikri Düşünsel konuşmaları ile desteklemiştir. Feridun Fikri Düşünsel, Tezer Taşkiran'ın dediği gibi çocukları büyük suçlularla beraber aynı ortamda bulundurulmasını “*çocukları öldürmek*” olduğunu söyleyerek durumun vahametini dikkat çekerek çocuklara uygun ıslahevleri ve mahkemelerin kurulmasını istemiştir.¹⁶³ 1946 yılı Adliye Vekâleti bütçesi münasebeti ile konuşma yapan bir diğer isim ise Hasene Ilgaz'dır. Hasene Ilgaz konuşmasında suçlu annelerin çocukları ile beraber hapisshanede mahkûmiyetlerini geçirdiklerine dikkat çekmiş, suçlu çocuklar için yer yapılması ne kadar gerekli ise anneleri ile mahkûm olan hiçbir kusuru olmayan çocuklar için de yer yapılmasını istemiştir.¹⁶⁴ Tezer Taşkiran, Adliye Vekâleti bütçesi münasebeti gerçekleştirmiş olduğu konuşması ile diğer kadın milletvekillerinin görmezden geldiği suçlu çocuklar konusuna değinmiş, çocuklar için ayrı mahkemeler kurulması için talepte bulunmuştur. Milletvekilliği yaptığı süreçte bu konuları sık sık dile getirmiş, suçlu çocuklarla ilgili olarak kız olsun erkek olsun sorunun köküne inmiş ve o dönemde sorulması gereken soruları sormayı başarmıştır.

15 Haziran 1945 tarihinde meclis gündemine gelen “İş kazaları ile meslek hastalıkları ve analık sigortaları hakkında kanun tasarısı ve Geçici Komisyon raporu” üzerine fikirlerini beyan etmiştir. Konuşmasında tasarının işçilerin korunmasının, yurdun ekonomik gelişmesinin sağlanması için önemli olduğunu, bu nedenle herkesin tasarıyı sevinçle karşıladığını belirtmiştir. Tasarının, İş Kanununun 107. Maddesine uygun olarak iş kazası, meslek hastalıkları ve analık sigortasını ele aldığını ancak ihtiyarlık, işten kalma, hastalık, ölüm sigortalarını konu almadığını bunlarında bir an önce ele alınmasını istediğini söylemiştir. İş Kanununun 2. Maddesinde yer alan; çiftçilik, deniz ve hava işleriyle bir ailenin fertleri veya yakın akrabalarının bir araya gelerek ev içinde yaptıkları işlerin kanun hükmüne dâhil olmadığını, bu işlerde çalışanların hem iş kanunundan hem de tasarının hükümlerinden faydalanamayacaklarını belirtmiştir. Taşkiran, Çalışma Bakanından bu işlerin niteliklerine uygun tasarılar getirmesini rica etmiştir. Küçük sanat mensuplarının da kanun tasarısının içerisine alınmasını istemiştir. Bunun sebebi olarak da Taşkiran, küçük sanayi kuruluşlarında çalışan çocukların sayısının çok fazla olmasını

¹⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 10. Cilt, 60. Birleşim, ss. 246- 251.

¹⁶⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 20. Cilt, 15. Birleşim, s. 226.

göstermektedir. Sanayide, fabrikada, ev sanayinde çalışan çocuklar konusunun esaslı bir şekilde ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Taşkiran, Çalışma Bakanından işler, iş müddetleri, sağlık durumu, mesleki bakımdan kalfa olarak yetiştirilmesi, aldıkları ücret gibi birçok bakımdan çalışan çocukları koruma gayeleri taşıyan bir kanun üzerine çalışılmasını beklediğini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.¹⁶⁵ Söz konusu kanun tasarısı hakkında birçok milletvekili görüşlerini belirttiği için tasarı meclis gündeminde birkaç gün boyunca yer almıştır. Taşkiran, 20 Haziran 1945 tarihindeki görüşmeler esnasında “İş kazaları ile meslek hastalıkları ve analık sigortaları hakkındaki kanunun 30. Maddesi hakkında konuşma yapmıştır. Söz konusu kanun maddesi şu şekildedir: “*Sigortalı kadın çocuğunu kendi emziriyorsa 29’uncu maddede yazılı günlük ödeneğin kesilmesinden başlayarak altı hafta süresince bu ödeneğin yarısına eşit bir emzirme ödeneğine hak kazanır. Emzirme ödeneği için çalışma şartı aranmaz.*” Tezer Taşkiran, yaptığı konuşmada çocukların sağlığı açısından maddenin yerinde olduğunu, bu sayede sigortalı kadınların emzirmeye teşvik edileceğini söylemiştir. Maddeye olan itirazlarını ise “*sigortalı kadın çocuğunu kendi emziriyorsa*” ibaresinde toplamıştır. Elinde olmayan sebepler neticesinde, çocuğunu emziremeyen kadınların bu haktan mahrum edilmesinin doğru olmadığını belirtmiştir. Sağlığı emzirmeye olanak tanımayan kadınların zor durumda kaldığını, emzirme masraflarını karşılayamadığını bunun için de bu kadınlara emzirme ödeneğinin verilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Tezer Taşkiran, konuşmasının sonunda 30. Maddeye eklenmesi için Yüksek Başkanlığa önerge sunmuştur. Önergesi şu şekildedir;

Sözlü olarak arz ettiğim sebepler dolayısıyla (30)ncu maddeye aşağıda yazılı olan fıkranın ilavesini arz ve teklif ederim.

*Sağlık durumunun çocuğunu emzirmeye müsait bulunmadığı hekim raporu ile sabit olan sigortalı kadın da bu haktan faydalanır.*¹⁶⁶

Tezer Taşkiran’ın sunmuş olduğu önerge mecliste yapılan oylama sonucunda kabul edilerek, 30. Maddeye eklenmiştir. Söz konusu kanun münasebetiyle dönemin kadın milletvekillerinden Saada Emin Kaatçılar da söz almıştır. Doktor olan Saada Emin Kaatçılar konuşmasında iş kazaları grubuna girecek olan hastalıkların tespiti üzerinde durmuş ve yurt dışında gerçekleştirilen çalışmalardan örnek vererek iş

¹⁶⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 18. Cilt, 74. Birleşim, ss. 274- 275; **Cumhuriyet**, 16.06.1945.

¹⁶⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 18. Cilt, 76. Birleşim, s. 329

hayatında olmayıp önceden var olan hastalıkların iş nedeniyle olmuş gibi gösterilebileceğine dikkat çekmiştir. Bu dönemde mecliste 16 kadın milletvekili yer almasına rağmen söz konusu kanun münasebetiyle sadece Tezer Taşkiran ve Saada Emin Kaatçılar'ın görüş belirtmesi dikkate değerdir. Saada Hanım mesleki kimliğinin etkisiyle konuşma gerçekleştirirken, Tezer Taşkiran ise konuşmasıyla çocuk işçilerin varlığına dikkat çekmiş, bunların sigortalanması gerektiğini dile getirmiş ve çocuğunu kendisi emziremeyen kadınların haklarını vermiş olduğu önerge ile korumuştur. Mecliste, iş kazaları ile meslek hastalıkları ve analık sigortaları hakkında kanun tasarısı maddelerinin görüşmeleri tamamlandıktan sonra maddeler tek tek oylanmış, ardından da tasarının tümü oylanarak kanunluğu kabul edilmiştir.¹⁶⁷

Tezer Taşkiran, 1946 yılı Adalet Bakanlığı Bütçesi sırasında kimsesiz düşkün çocuklar için bir şeyler yapılırsa suçlu çocuk sayısının da azalabileceğini, ayrıca çocuklara yönelik açılacak iki yeni islahevinin birbirinin tamamlayıcı şekilde olması gerektiğini belirtmiştir. Çocukların yaşları, kabiliyetleri dikkate alınarak yerleştirilmesinin daha doğru olacağını, bina problemi yüzünden kız çocuklarının cezalarının ertelenmesinin yaratabileceği sıkıntıları dile getirmiştir.¹⁶⁸

Öğretmen kökenli bir milletvekili olan Tezer Taşkiran, 1946 yılı Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle gerçekleştirilen oturumda söz alarak konuşma yapmıştır. Konuşmasında Milli Eğitim Bakanlığından ortaöğretim hakkında bazı isteklerde bulunmuştur. Ortaöğretim kurumlarının ülkenin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için gelişmesi gerektiğini belirten Tezer Taşkiran, ortaöğretimdeki sınıfların kalabalık olduğunu bu nedenle geniş bir müfredat programını anlatmakla görevli öğretmenlerin bütün çabalarına rağmen istediği verimi alamadığını belirtmiştir. Bu gerekçesi doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığından; müfredat programlarının incelenmesini, öğretilen bilgiler içerisinde gerekli olanlarla yararlı olanların birbirinden ayrılmasını ve yalnızca gerekli bilgilerin öğretilmesi ile verimin artırılması yoluna gidilmesini istemiştir. İkinci isteği ise etüt saatleri hakkındadır. Bazı kurumlarda öğleden sonra yapılan etütlerde istenilen verimin alınmadığını, bunda kalabalık sınıfların etkin rol oynadığını belirtmiştir. Bunun için etüt saatlerini

¹⁶⁷ Mustafa Çufalı, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII. Dönem (1946-1950), I. Cilt**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2012, (I. Cilt), ss. 304- 308; **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 18. Cilt, 74. Birleşim, ss.271-274.

¹⁶⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 20. Cilt, 14. Birleşim, s. 197- 198.

evlerinde ders çalışacak yerleri bulunmayan çocuklar ile derslerinde zayıf olan çocukların öğretmen etrafında toplanarak eksikliklerini kapatacakları bir zaman haline getirilmesini istemektedir. Milli Eğitim Bakanlığında üçüncü istediği ise ortaokul ve lisenin son sınıfında gerçekleştirilen sınavlar hakkındadır. Tezer Taşkiran, gerçekleştirilen bu sınavların çocuklar için yorucu olduğunu ve sınavların tekrar gözden geçirilerek öğrencilerin, kanaat notu ne olursa olsun, her öğrenciye sınavlara girme hakkının verilmesini istemiştir. Milli Eğitim Bakanlığında dördüncü isteği ise ortaöğretim kurumlarında görev yapan müdür ve muavinler hakkındadır. Ortaöğretim kurumlarında görev yapacak müdür ve muavinin bulunması konusunda zorluklar yaşandığını dile getiren Tezer Taşkiran, bu işleri bir meslek, cazibeli bir iş haline getirebilmek için müdür ve muavinlerinin görevlerinin yalnızca okulun eğitim ve öğretiminden sorumlu tutulması, okulların mali ve kırtasiye işlerinden kurtarılması gerektiğini belirtmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının bu konu üzerinde düşünmesini istemiştir. Beşinci isteği ise okul hekimliği hakkındadır. Tezer Taşkiran, eğitim kurumlarında görev yapan hekimlerin asıl görevlerinin başka yerlerde bulunduğunu, küçük ücret karşılığında bu işi yaptıklarını, bununda gündüzlü okullarda (yatılı olmayan okullarda) formaliteden ibaret kaldığını belirtmiştir. İleri bütün ülkelerde uzmanlık halini alan okul hekimliğinin, ülkemizde de ele alınmasını istemiştir. Okullarda görev yapan hekimlerin hekimlik bilgilerinin yanı sıra çocuk ve gençlik psikolojisi, eğitim bilgileri ile donanarak kendilerini yalnızca okulların sağlık işlerine vermeleri halinde eğitim ve öğretimde büyük rol oynayacaklarını belirtmiştir. Tezer Taşkiran'ın, Milli Eğitim Bakanlığında altıncı aynı zamanda son isteği ise ilkokullarda yapılan ve öğretmenler için verimli olan, sağlık ve sosyal yardım teşkilatının, ortaöğretim ve teknik öğretim kurumlarında da yaygınlaştırılmasıdır. Böylece öğretmenlerin hayatlarının önemli anlarında (doğum, evlenme, hastalık, ölüm gibi) yalnız olmadığını, kendilerini destekleyecek yerlerin bulunduğunu bilmeleri halinde güvenli ve huzurlu bir şekilde çalışabileceklerini belirtmiştir.¹⁶⁹

Hasene Ilgaz ve Belkıs Baykan gibi kadın milletvekilleri de Tezer Taşkiran gibi 1946 yılı Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle gerçekleştirilen oturumda görüşlerini belirtmişlerdir. Hasene Ilgaz konuşmasında anneleri işçi olan, babalarını kaybetmiş çocukların eğitim aldığı Darüşşafaka'nın yanına bir kız okulu yapılarak

¹⁶⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 20. Cilt, 17. Birleşim, ss. 325- 327; Kaş, ss. 429- 430.

aynı eğitimin kızlar içinde düşünülmesini ve erkekler için olan kısmında ihtiyacı karşılamakta yetersiz kaldığını bunun için de genişletilmesini istemiştir. Belkıs Baykan ise konuşmasında Ankara ilinin okul ve öğrenci durumu hakkındaki maruzatlarını dile getirmiştir.¹⁷⁰ Görüşlerini belirten üç kadın milletvekillerinin ortak özelliği bir dönem ülkelerine öğretmen olarak hizmet etmeleridir. Bunun etkisiyle bütçede eksik gördükleri yerlere dikkat çekerek düzeltilmesini istemişlerdir.

Tezer Taşkiran'ın 7. Dönem Milletvekili olarak mecliste gerçekleştirmiş olduğu konuşmalarından birisi de “Üniversite Kanunu” hakkındadır. Üniversite Kanununun Doçentlik unvanının kazanılması için yapılan düzenlemeleri ele alan Kanunun 19. Maddesi hakkındaki isteklerini dile getirmiştir. Tezer Taşkiran, kanunun en güzel yanının doçentler hakkında taşıdığı hükümlerin olduğunu belirterek, bu suretle üniversitelerin münhal (boş kadro) bulunduğu zamanlarda değil, jüri yoluyla açılacak sınavlarda başarılı olan ve buna liyakat gösterecek kişilerin her zaman girebileceği bir sınav halini aldığını belirtmiştir. Bu düzenlemenin neticesinde üniversite dışındaki çalışanların üniversitelere hazırlanmasını ve aydın vatandaşların ülkede artmasını sağlayacağını dile getirmiştir. Kanunun 19. Maddesini yerinde bulan Tezer Taşkiran, maddenin son fıkrasında belirtilen; *“Doçent unvanını kazanmış olanların üniversiteye tayinlerinde aylık dereceleri, 3656 sayılı kanuna göre almağa müstahak oldukları derecenin bir üstüne yükseltilir...”* şeklindeki ifadeyi eleştirerek yalnızca üniversiteye girenlerin aylık derecelerinin yükseltilmesine itiraz ederek, doçentlerin hepsine bu hakkın verilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu konu hakkındaki itirazlarını Meclis Başkanlığı'na vermiş olduğu önergede toplamıştır. Bütçe Encümeni adına konuşan Rize Milletvekili Tahsin Bekir Balta'nın konuşmasında, Üniversite Kanununda üniversiteye girmeyip başka alanlarda çalışan bilim insanları için hüküm koyamayacaklarını belirtmesi üzerine Tezer Taşkiran önergesini geri almıştır. Üniversite Kanununun 19. Maddesi yapılan oylama sonucunda değişiklik yapılmadan kabul edilmiştir.¹⁷¹

Tezer Taşkiran, Üniversite Kanunu hakkında yapmış olduğu konuşmalarından birisi de kanunun 72. Maddesi hakkındadır. Üniversite Kanununun 72. Maddesi şu şekildedir: *“Bu kanun gereğince üniversitelerde eylemli öğretim görevi alacak doçent,*

¹⁷⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 20. Cilt, 16. Birleşim, ss. 289-293.

¹⁷¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 24. Cilt, 63. Birleşim, ss. 193-196; Kaş, ss.431- 432.

profesör ve ordinaryüs profesörlerin seçimlerinin ne yolda yapılacağı bir tüzükle belirtilir.”¹⁷²

Kanunun bu maddesi hakkında Niğde Milletvekili Avram Galanti Bodrumlu, Meclis Başkanlığına önerge vermiştir. Önergesi şu şekildedir:

Arz ettiğim sebeplerden dolayı Üniversite Kanun tasarısının 19ncu maddesine ilave edilmek, yahut ayrı bir madde olarak tasarıya katmak suretiyle aşağıdaki teklifi saygılarımla arz ederim.

1.Doçentlik imtihanına girecek bir öğretim üyesi 19ncu maddede gösterildiği gibi bildiği batı lisanlarından birinden başarı ile imtihan vermeli.

2.Bu imtihan tarihinden başlayarak, beş sene sonra, ikinci bir batı dilinden başarı ile imtihan vermeli.

3.Bunun gibi bu son tarihten başlayarak beş sene sonra üçüncü bir batı dilinden başarı ile imtihan vermeli.

*4.Yaşı kırk ile elli arasında bulunan bir profesör, doçentlik yüzünden bilmesi lazım gelen tek yabancı dilden başka, beş sene içinde ikinci bir yabancı dilden başarı ile imtihan vermeli.*¹⁷³

Avram Galanti Bodrumlu’nun vermiş olduğu önerge mecliste tartışmalara sebep olmuştur. Tezer Taşkiran, Avram Galanti Bodrumlu’nun vermiş olduğu önergeyi destekleyici şekilde mecliste konuşma yapmıştır. Konuşmasında, Avram Galanti Bodrumlu’nun son derece haklı olduğunu, teklifi yerinde bulduğunu ve üniversite mensuplarının da bundan son derece memnun olacaklarını tahmin ettiğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran, teklifi daha ılımlı bir hale getirmesini, zaten bir dilin doçentlik için arandığını, ikinci bir dilin ise 5 sene sonra aranmasının yerinde olacağını ve böylece profesör olacakların iki dil bilmek gibi bir hazineye sahip olacağını belirtmiştir. Tezer Taşkiran, konuşmasını önergenin kabulünü hiç değilse iki dil şeklinde kabul edilmesini istiyorum diyerek bitirmiştir.¹⁷⁴ Konuşmalar sonunda Avram Galanti Bodrumlu, önergesini değiştirerek yeni bir önerge vermiştir. Yeni önergesi şu şekildedir; “72nci maddenin ‘her doçent doçentliğe kabulünden beş yıl sonra ikinci bir yabancı bilim dilinden imtihan vermesi şarttır.’ Fıkrasının ilavesini teklif ederim.” Avram Galanti Bodrumlu’nun vermiş olduğu bu önerge mecliste oy birliği ile kabul edilmiş ve Üniversite Kanununun 72. Maddesinin değiştirilmesi için komisyona gönderilmiştir.¹⁷⁵ Üniversite Kanunu hakkında görüşlerini belirten Hasene Ilgaz ve Saada Emin Kağıtçılar da Tezer Taşkiran gibi üniversite eğitiminin iyileştirilmesini,

¹⁷² TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 24. Cilt, 63. Birleşim, s. 216.

¹⁷³ TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 24. Cilt, 63. Birleşim, s. 217.

¹⁷⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 24. Cilt, 63. Birleşim, s. 218; Kaş, ss. 432; Cumhuriyet, 13.06.1946.

¹⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 24. Cilt, 63. Birleşim, s. 221.

doçentlik, doktora gibi unvanların kullanımı ile ilgili soru işaretlerini dile getirmişlerdir.¹⁷⁶

7. Dönemde TBMM de görev alan kadın milletvekilleri siyasal yaşama atılmadan önceki meslekleri ile alakalı konularda mecliste görüşlerini belirtirken, Tezer Taşkiran ise bunlardan farklı olarak tarım, ekonomi, hukuk ve eğitim gibi çeşitli konularda konuşmalar yapmış, kanun tekliflerinde bulunmuş ve önergelerde imzası yer almıştır. Bu dönemde Tezer Taşkiran, kadın hakları konusunda harcadığı çabalar sonucunda yurt dışında da Türk kadınının temsilcisi olarak görülmüş ve 1946 yılında Amerika’da toplanan Kadınlar Birliği kongresine Nebahat Karaorman ve ablası Süreyya Ağaoğlu ile birlikte davet edilmiştir. Formaliteler uzadığı için Tezer Taşkiran ve Nebahat Karaorman kongreye katılamamış sadece Süreyya Ağaoğlu katılmıştır.¹⁷⁷

3.2.2. 8. Dönem Kars Milletvekilliği ve TBMM’ deki Faaliyetleri

Tezer Taşkiran bir zamanlar babasının milletvekili olarak temsil ettiği Kars’ın 8. Dönem Milletvekili olarak TBMM’de temsil etmiştir.¹⁷⁸ Tezer Taşkiran’ın milletvekili olarak seçilmesinde Kars’ın kendisine özgü yapısı etkili olmuştur. 1921 yılı itibariyle Kars ve çevresinde yaşayan Ermeniler bölgeyi boşaltmaya başlayınca bölgeye Azerbaycan Türkleri, Karapapak Türkleri, arazi ve geçim sıkıntısı yaşayan Karadeniz ve Anadolu’nun çeşitli yerlerinden göçüp gelen Türkler yerleşmeye başlamıştır. Bu göçlerin etkisiyle yerli halk ve göçmen Türkler arasında problemler yaşanmış, bu da ileriki yıllarda Şii- Sünni ayrılığına dönüşmüştür. Bu problemleri ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak için CHP Azerbaycan doğumlu Ahmet A. Ağaoğlu’nun kızı Tezer Taşkiran’ı milletvekili adayı olarak göstermiştir. Tezer Taşkiran, yapılan seçimler neticesinde Kars’ın ilk kadın milletvekili olarak mecliste yer almıştır. Kars’ta etkisi çok fazla olmuş ve halk tarafından sevildiği için milletvekili olarak görev yaptığı dönemde Kars’ta doğan kız çocuklarına “Tezer” ismi verilmiştir.¹⁷⁹ Bu dönemde

¹⁷⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 24. Cilt, 61. Birleşim, ss. 118- 119; **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 24. Cilt, 62. Birleşim, s. 166; **TBMM Tutanak Dergisi**, 7. Dönem, 24. Cilt, 63. Birleşim, ss. 189-191, 214.

¹⁷⁷ Kaş, s. 69; Ağaoğlu, Bir Ömür, s. 96.

¹⁷⁸ Ahmet A. Ağaoğlu II. Dönem Kars milletvekili olarak TBMM’de Kars’ı temsil etmiştir.

¹⁷⁹ Cengiz Atlı, “1950 yılı Kars Milletvekilliği ve Belediye Seçimleri”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 51, Bahar 2013, ss. 539- 540; Neşe Doster, “...Araştırmacı Gazetecilik...”, <http://www.kagizmanfm.com/haberdetay/Arastirmaci-gazetecilik->

TBMM de 9 kadın milletvekili görev almıştır.¹⁸⁰ Meclis tutanakları incelendiğinde Tezer Taşkıran, Hasene Ilgaz'dan sonra TBMM de en çok söz hakkı alan kadındır, toplamda 30 kez söz almıştır.¹⁸¹

Tezer Taşkıran'ın, 8. Dönem Kars Milletvekili olarak mecliste yapmış olduğu konuşmaları incelediğimizde ilk olarak Milli Eğitim Bakanlığı 1947 yılı Bütçe görüşmelerinde söz hakkı alarak konuşmasını gerçekleştirdiğini görürüz. Konuşmasında bir önceki yıl ki bütçe görüşmelerinde üzerinde durduğu bazı konuları tekrar etmiş ve kimi ilavelerde bulunmuştur. Bunlar; ortaöğretimlerde sınıfların kalabalık olması, öğretmenlerin müfredatı çocuklara öğretmekte güçlük çekmesi, okul hekimliği, müdür ve müdür muavini meseleleridir. Tezer Taşkıran konuşmasında, öğretmen ve bina yetersizliği gibi gerekçelerle kalabalık sınıfları azaltamadıkları takdirde müfredatın yeniden ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Müdür ve müdür muavini meselesine ise *“ben de lise müdürlüğünden geldim”* diyerek müdürlerin işlerinin zorluğuna değinmiştir. Müdürlerin idare işi yerine terbiye ile ilgilenmeleri gerektiğini belirtmiş, idare işleri için ayrı bir tedbir alınmasını talep etmiştir. Tezer Taşkıran, gençlerin idari kabiliyetlerinin okul sıralarında kendini gösterdiğini belirterek, ortaöğretim kurumları için yüksekokullardan ve eğitim enstitülerinden yetenekli olarak çıkan gençlerin müdür ve müdür muavini olacak şekilde yetiştirilmesini istemiştir.

Tezer Taşkıran, doçent ve profesör olma imkânlarının lise ve diğer öğretim kurumlarında çalışan öğretmenlere de sağlanmasını talep etmiştir. Öğretmenlerin bilgisini, kalitesini arttırmak ve teşvik etmek için her alanda araştırma, kitap yazma ve inceleme gibi çalışmalar gösteren öğretmenlerin terfi ve takdir edilmesini istemiştir. Tezer Taşkıran eğitim camiasının sorunlarını yaşayarak öğrenen bir milletvekili olarak bir diğer isteğini ise, *“...içinde uzun zaman yaşadığım için çok yakından bildiğim, bir kadro konusuna aittir”* diyerek başladığı konuşmasıyla kadro konusuna değinmiştir.

/1656, (30.11.2020); Dilgam Ahmad, “Tezer Ağaoğlu”, <https://dilmehmed.wordpress.com/2015/05/25/tezer-agaoglu/> (30.11.2020).

¹⁸⁰ 8. Dönemde TBMM de yer alan kadın milletvekilleri; Emine Mebrure Aksoley, Fakiye Öymen, Zehra Budunç, Hasane Ilgaz, Benal Nevzat İstar Arıman, Latife Bekir Çeyrekbaşı, Tezer Taşkıran, Makbule Dıblan, Zekiye Molaoğlu Dranaz'dır. Bkz. Alıcı, s. 172.

¹⁸¹ “Tezer Taşkıran'ın 8. Dönem Milletvekili olarak TBMM'deki Söz Hakkı İstatistiği”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_hazirla_mv?v_meclis=1&v_donem=8&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=TEZER%20TA%DEKIRAN&v_sb=&v_ozet=&v_kelime=&v_bastarih=&v_bittarih= (30.11.2020); Gökçimen, s. 447.

Konuşmasında, ortaöğretim kurumlarında öğretmenlerin hangi okullarda görev yapacağına dair kadrolarının ders yılı başında bildirilmesi nedeniyle farklı şehre tayin edilen öğretmenin hayatını düzene koyması için gerekli zamanının olmadığını bu nedenle Bakandan, kadroların ilanını ders yılı sonunda yapmasını istemiştir. Böylece öğretmenlerin hayatını ve mesailerini yazdan itibaren düzenleme imkânlarının olacağını belirtmiştir. Tezer Taşkiran'ın Bakandan bir diğer ricası ise, öğretmenlerin kendi aralarında münakaşalar yaparak, ileri öğretim tekniklerini göz önünde bulundurarak dersleri için gerekli olan yayınları yapmasını istemiştir. Böylece öğretmenlerin mesleki açıdan gelişmelerinin sağlanacağını düşünmektedir. Tezer Taşkiran'ın üzerinde durduğu bir diğer konu ise başlangıç olarak bazı okullarda öğrencilerin bulunduğu bölgeye uyumlu şekilde eğitim almalarını sağlamaktır. Bu eğitimi sağlarken tek tip kitap uygulamasından vazgeçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda üzümçülük yapılan bir bölgede yetişen öğrencilerin bağcılık bilgileri ile pamukçuluk yapılan bir bölgede yetişen öğrencilerin ise pamukçuluk bilgileri üzerine eğitim almalarını istemiştir. Tezer Taşkiran konuşmasında, okul hekimliği meselesine de değinmiştir. Ülkemizde okul hekimliğinin formaliteden ibaret olduğunu belirterek, bu işi önemle ele alan ülkelerin raporları incelediğinde okul hekimliğinin ne kadar önemli olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Bu ülkelerde okul hekimlerinin görevlerini ciddiyle yapmaları sonucunda öğrencilerin boy, kilolarının arttığını ve çocuk hastalıklarının ciddi miktarda azaldığını belirtmiştir. Okul hekimliğinin yanı sıra, dişçi ve ziyaretçi hemşirelerinde okullar için gerekli olduğunu söyleyen Tezer Taşkiran, üniversitelerin tıp fakültelerinde okul hekimliği için şubelerin tesis edilmesini istemiştir. Memleketin çocuklarının sağlığı için Sağlık Bakanlığının on yıllık planında yer alan “okul çocukları hijyeni” konusu üzerine Milli Eğitim Bakanlığının da çalışması gerektiğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran konuşmasında yetenekli olup ilkokulu bitiren çocukların mutlaka ortaokullara gitmelerine gerek olmadığını bunları sanat okullarının ve liselerin ortalarına göndererek yeteneklerinin gelişmesine hizmet edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun için Milli Eğitim Bakanından ilkokulların son sınıflarında yetenekli öğrencileri bulmaları için çalışmalar yapılmasını istemiştir. Böylece yetenekli öğrencilerin zamanında korunarak alanlarında ilerlemelerinin sağlanacağını ifade etmiştir. Tezer Taşkiran'ın, Milli Eğitim Bakanlığından son bir ricası da, ülkede çocuk ve gençler için yapılan her çeşit

yayının (film, karikatür, resim ve kitapların) Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çocuk ve gençlik psikolojisi ve pedagojisine vakıf bireyler tarafından ele alınmasını ve çocukların bu yayınlar karşısında başıboş bırakılmamasını istemiştir.¹⁸² Görüşmeler sırasında söz alan Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemşettin Sirer konuşmasında Tezer Taşkiran'ın çok yerinde isteklerde bulunduğunu belirtmiştir. Okulların bulundukları bölgenin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde eğitim vermesi konusunda aynı düşüncede olduklarını ve bunun için çalışacaklarını ifade etmiştir. Çocuklara yönelik yapılan kötü yayınların etkisinden çocukları koruyabilmek içinde ellerinden geldikleri kadar iyi yayın yapacaklarını söylemiş ve diğer milletvekillerinin görüşlerini tek tek değerlendirmiştir.¹⁸³

8. Dönemde Kars Milletvekili olarak mecliste yer alan Tezer Taşkiran, Türk kadınının temsilcisi olarak ülkesine gelen misafirleri ağırlamıştır. Bu misafirler arasında Milletlerarası Kadın Birliği Başkanı İsveçli arkeolog Hanna Rydh'e ve birliğin en faal üyelerinden Bayan Spillex onuruna Ankara Palas'ta ziyafet vermiştir. Ankara'nın önde gelen kadınlarının da katıldığı bu ziyafette Bayan Rydh'e siyasal hayata bütün kadınların erkeklerle birlikte eşit bir şekilde katılması için mücadele ettiklerini, sürekli barışın sağlanabilmesi için erkekler ve kadınların işbirliği içerisinde çalışması gerektiğini anlatmıştır. Bayan Spillex, söz konusu çalışmaların bütün ülkelerdeki kadınları birbirine yaklaştıracığından bahsetmiştir. Tezer Taşkiran, düzenlediği yemekte gerçekleştirdiği konuşmasında dünya kadınlarının elde etmek için mücadele ettiği hakların, Türk kadınının tabii haklarından olduğunu anlatmıştır. Yemekte bulunan kadınlar henüz bu haklara sahip olamayan kadınlar için iyi dileklerde bulunmuşlardır.¹⁸⁴

Tezer Taşkiran, Köy Enstitüleri mezunu öğretmenlerle köy sağlık memurlarının geçim durumlarını düzenlemek üzere sunulan ek kanun münasebetiyle gerçekleştirilen görüşme esnasında Milli Eğitim Komisyonu adına mecliste konuşma gerçekleştirmiştir. Kanun maddeleri mecliste yapılan görüşmeler ve oylamalar sonucunda tek tek ele alınıp değerlendirildiği için konuşması maddelerin içeriklerinin değiştirilmesinden ziyade maddelerde yer alan kelime yanlışlıkları, kelimelerin değiştirilmesi üzerinedir. Tezer Taşkiran'ın bu konuşmalarında dikkat çeken en

¹⁸² TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3. Cilt, 21. Birleşim, ss. 403- 407.

¹⁸³ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3. Cilt, 22. Birleşim, ss. 464- 465, 468.

¹⁸⁴ Cumhuriyet, 25.03.1947.

önemli husus öğretmen kökenli bir milletvekili olarak Milli Eğitim komisyonun temsilcisi olmasıdır.¹⁸⁵

Tezer Taşkiran'ın, gerçekleştirmiş olduğu konuşmalarından birisi de 24 Kasım 1947 tarihinde meclis gündemine gelen Afyonkarahisar Milletvekili Ahmed Veziroğlu'nun, eski Ticaret Bakanı Atıf İnan hakkında meclis soruşturması yapılması için vermiş olduğu önerge hakkındadır. Atıf İnan hakkında soruşturma yapılmasının istenmesinin sebebi: Atıf İnan'ın depolarda çürümüş diye denize döktürdüğü buğdayların gerçekte tüccarların depolarına aktarıldığının söylenmesidir.¹⁸⁶ Tezer Taşkiran, konuşmasında Atıf İnan hakkında mecliste soruşturma açılmasını uygun bulduğunu belirterek, bu şekilde düşünmesinin sebebi olarak da konunun meclis gündemine sık sık gelmesini göstermiştir. Atıf İnan hakkındaki iddiaların haklı veya haksız olduğunun ortaya koyulmasının ancak meclis soruşturması ile mümkün olacağını belirtmiştir. Tezer Taşkiran, meclis soruşturması ile karar vermenin hak ve adalete olan bağlılığın delili için önemli olduğunu vurgulayarak, soruşturma açılmasının üç önemli sonuca götüreceğini ifade etmiştir. Bunlardan birincisi: Atıf İnan hakkında ortaya konulan iddialar doğru çıkarsa Türk milletinin hangi makamda olursa olsun, görevini kötüye kullananların adalet karşısında cezalarını çektiklerini görmesinin sağlanacağıdır. İkincisi: Atıf İnan hakkındaki iddialar yersizse, şeref ve haysiyeti söz konusu olduğundan milleti tatmin edecek şekilde, devletin bütün imkânlarından faydalanarak bir heyet önünde kendisini savunmasına imkân sağlanması gerektiğidir. Üçüncüsü ise Atıf İnan soruşturma sonunda hakkındaki iddiaların yalan ve iftira olduğunu ispatlaması halinde, iftirada bulunanların insanların şeref ve haysiyetleri hakkında konuşurken daha dikkatli ve titiz davranmaları gerektiğini milletin gözünün önüne sererek ahlaki ve terbiyevi bir hizmette bulunacağını ifade etmiştir.¹⁸⁷

Atıf İnan hakkında mecliste soruşturulma açılması için verilen önerge hakkında birçok milletvekili, Tezer Taşkiran gibi konuşmalar gerçekleştirmiştir. Yapılan bu konuşmalar neticesinde Afyonkarahisar Milletvekili Ahmed Veziroğlu'nun meclise

¹⁸⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 6. Cilt, 81. Birleşim, ss. 639- 645.

¹⁸⁶ Erer, *Türkiyede Parti Kavgaları*, ss. 463-464.

¹⁸⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 7. Cilt, 10. Birleşim, ss. 144- 145, 147.

sunduğu önerge oylamaya sunulmuştur. Yapılan oylama neticesinde önerge 106 oya karşı 162 oyla reddedilmiştir.¹⁸⁸

Tezer Taşkiran, 22 Aralık 1947 tarihinde meclis gündemine gelen İdareci Üyeler Kurulunun, 1757 sayılı Kanuna ek kanun teklifi ve Bütçe Komisyonu raporu üzerine mecliste söz almıştır. Kanun milletvekillerinin maaşlarının 1150 liraya arttırılmasını kapsamaktadır. Tezer Taşkiran, konuşmasında milletvekili maaşlarının arttırılmasına karşı çıkmıştır. Hayat pahalılığı dolayısıyla çekilen sıkıntılara rağmen milletvekili maaşlarının, ülkede devlet tarafından verilen en yüksek aylıklardan birisi olduğunu söylemiştir. Resmi istatistiklere göre ülkedeki değişik mesleklerin kazançları göz önünde bulundurulduğunda istisnalar hariç ayda 800 lira kadar kazanan vatandaşların sayısının çok az olduğunu belirtmiştir. Mümkün olduğunca bütçede tasarruf yapılması gereken bir dönemde TBMM'nin milletvekili maaşlarının arttırılması hususunda alacağı kararın, tasarruf prensipleri ile örtüşmeyeceğini ifade etmiştir. TBMM'nin her alanda olduğu gibi bu alanda da fedakârlık göstererek ülkesine ve milletine rehber olmasını isteyerek arz ettiği sebepler dolayısıyla kanun tasarısının reddini istemiştir. Tezer Taşkiran, konuşmasının sonunda kendisinin tahsisat fazlalığını Kars'ın sosyal bir ihtiyacına harcayacağına dair mecliste söz vermiştir.¹⁸⁹ Kars Milletvekili Tezer Taşkiran yapmış olduğu konuşma ile sınırlı kalmayarak, on dört milletvekili ile birlikte kanun tasarısının reddi için meclise önerge vermiştir. Meclise sunulan önerge şu şekildedir;

*Değişmez ve dar gelirlilerin yükünü çekmekte oldukları hayat pahalılığına henüz müessir tedbirler bulunmadan, Milletvekillerinin tahsisat ve yolluklarının arttırılması maksadını güden kanun tasarılarının kabulü yersiz ve sırasız olacağından ve vekili bulunduğumuz halk efkârında menfi tesirler yaratacağından, tümünün Bütçe Komisyonuna iadesini teklif ederiz.*¹⁹⁰

Tasarının Bütçe komisyonuna verilmesini isteyen bu önerge mecliste yapılan oylama sonucunda kabul edilmemiştir. Yapılan konuşmalara ve meclise verilen önergelere rağmen kanun tasarısı kabul edilerek milletvekili maaşları 1150 liraya çıkarılmıştır.¹⁹¹

¹⁸⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 7. Cilt, 10. Birleşim, ss. 185- 186; **Cumhuriyet**, 25.11.1947.

¹⁸⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 8. Cilt, 20. Birleşim, s. 155.

¹⁹⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 8. Cilt, 20. Birleşim, s. 165.

¹⁹¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 8. Cilt, 20. Birleşim, s. 166.

Tezer Taşkiran, 27 Aralık 1947 tarihinde mecliste konuşulan 1948 yılı Adalet Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında Kastamonu Milletvekilliği döneminde de üzerinde durduğu suçlu çocukların durumuna dikkat çekmiştir. Suçlu çocuk sayısının bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de arttığını belirtmiştir. Ankara'daki ıslahevinin yetersizliğinden, İzmir ve Eskişehir'de yeni ıslahevlerinin kurulacağından bahsetmiştir. Tezer Taşkiran, kız çocukları için ıslahevi ve çocuk mahkemelerinin açılması isteğini bu konuşması esnasında da yinelemiştir. Çocuk mahkemeleri konusunun kendisi için önemli bir dava olduğunu ve daima takip ettiği bir konu olduğu için ısrarla üzerinde durduğunu belirtmiştir. Çocuk mahkemeleri hakkında kanunun hazırlanmakta olduğunu öğrendiğini ve buna çok sevindiğini ifade etmiştir. Çocuklar ile büyüklerin aynı mahkemede, aynı hâkim huzurunda, aynı dekor içerisinde, aynı zihniyet ile mütalaa edilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Çocuk mahkemeleri projesinin bizim ülkemizde ele alınmasının zamanının geldiğini mecliste şu şekilde dile getirmiştir: *“Bütün dünya 1899'da Amerika'da başlayan bu cereyanı çoktan kabul etmiş ve bütün dünyanın ileri memleketlerinde çoktan çocuk mahkemeleri kurulmuş bulunmaktadır. Bunlar muvaffakiyetli işler başarmışlardır, memleketimiz için de böyle bir adım atılmasının zamanı çoktan gelmiştir.”* Tezer Taşkiran, çocuk mahkemeleri projesinin bir an evvel Meclise getirilmesini rica ederek 1948 yılı Adalet Bakanlığı Bütçesi münasebeti hakkındaki konuşmasını bitirmiştir.¹⁹²

26 Mayıs 1948 tarihinde mecliste; kimsesiz, terkedilmiş ve anormal çocukların korunması hakkında kanun tasarısı ve İçişleri, Milli Eğitim, Çalışma, Adalet, Bütçe, Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonlarının raporları tek tek görüşülmüştür. Milli Eğitim Komisyonunda yer alan Tezer Taşkiran, konu üzerine söz alarak görüşlerini dile getirmiştir. Tezer Taşkiran, kanun tasarısının beden, ruh, ahlak bakımından gelişmeleri tehlikede bulunan çocukları korumak ve bunları faydalı bireyler haline getirmeyi amaç edindiğini belirterek memleketin çocuk davası için önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Tasarının ele alınışında geç kalınmasına rağmen tasarıyı sevinçle karşıladığını, atılacak adımlarda başarılı olabilmek için daha dikkatli çalışılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu şekilde düşünmesinin sebebi olarak daha önceki kanunlarda (Örneğin Medeni Kanun, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Ceza Kanunu vb.) çocukları korumak için konulan maddeler olmasına rağmen maddelerin tam olarak

¹⁹² TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 24. Birleşim, ss. 424- 425.

işlerlik kazanmadığını belirtmiştir. Bu nedenle meclis gündeminde konunun tekrar ele alınabilmesi için kanun tasarısının getirilmesini ve maddelerin işler bir hale gelebilmesi için dikkatli çalışılması gerektiğini söylemiştir. Tasarıda eksik ve yarım kalabilecek yerlerin hesaba katılarak çalışılmasının doğru olacağını ve hükümetinde ifade ettiği gibi; *“İlk adımlar atılırken dar bir çerçeve içinde işe başlamak ve uygulamalarda alınacak sonuçlara göre çalışma alanını ve hacmini genişletmek”* fikrini Milli Eğitim Komisyonu’nun da yerinde bulduğunu ifade etmiştir. Tezer Taşkiran, tasarının uygulanması için kimsesiz, avare çocuklar ile karşı karşıya bulunan Ankara ve İstanbul gibi şehirlerden başlanmasını istemiştir. Üzerinde durulması gerektiğini düşündüğü diğer bir konu ise kanun tasarısının geniş ve çeşitli çocuk zümrelerine hitap etmesi dolayısıyla hepsinin ele alınmasına imkân bulunmadığını bu nedenle de öncelikle ele alınması gereken zümrenin başıboş çocuklar olması gerektiğini ifade etmiştir. Tezer Taşkiran, bu düşüncesini son aylarda bir İsviçre mecmuasında çıkan başıboş, serseri çocuklar için *“cinayetin ihtiyat ordusu”* denildiğini ifade ederek, kendisinin de bu görüşe katıldığını belirtmiş ve *“Beden, ruh ve ahlak gelişmeleri tehlikeler içinde bulunan bugünün kimsesiz terkedilmiş çocukları, yarının suçlu büyükleridir”* diyerek ilk ele alınması gereken zümrenin kimsesiz çocuklar olması gerektiğini anlatmaya çalışmıştır. Kanunun başarılı olabilmesi için bakanlıkların gerekli adımları atması ve birbirlerini tamamlayıcı şekilde çalışmaları gerektiğini belirtmiştir. Kanun tasarısının çocuk hukuku ile alakalı olduğunu belirten Tezer Taşkiran, Batılı memleketlerin hepsinde kurulmuş bulunan ve sadece suçlu çocuk konusunda değil, korunmaya muhtaç olan çocuklar ile de ilgilenen çocuk mahkemelerinin ülkemizde de bir an önce kurulmasını istemiştir. İş Kanununda 12-18 yaş arasında sanayide çalışan çocukları koruyan bazı hükümlerin olduğunu fakat bunun dışında kalan küçük sanayi ve el sanayisinde çalışan çocukları koruyan hiçbir hükmün kanunda yer almadığını belirtmiştir. Bu çocuklar ile de ilgilenilerek yaş gruplarına göre yapacağı işler, hangi şartlarla ve ücret karşılığında hangi işlerin yapılmasına izin verileceğinin belirlenmesi gerektiğini söylemiştir.¹⁹³ Ailelerinin geçim yükünü hafifletmek için sokaklarda seyyar satıcılık, hamallık yapan çocuklarında var olduğunu belirten Tezer Taşkiran, bu çocuklar için:

¹⁹³ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 11. Cilt, 63. Birleşim, ss. 523- 524.

Bunlar bedenlen olduğu kadar belki ondan da fazla ruhi, ahlaki tehlikelerle karşı karşıyadırlar. Her akşam sadece gazete satan çocukların sürüm için kullandıkları cümlelere biraz dikkat etmek, onların manen ne büyük bir tehlike içinde bulunduklarını göstermek için kâfidir. Kâh “babasını öldüren katili yazıyor”, kâh “karısını yakan kocayı yazıyor.” diye bağırarak bu zavallı çocuklar günde az bir para kazanmak pahasına günün her saatinde sokaklarda karşıımızdadırlar.¹⁹⁴

diyerek çocukların çalışma koşullarını ve kullandıkları dillerin tesiri ile maruz kaldığı şiddet içeriklerini anlatmaya çalışmıştır. Tezer Taşkiran, bu çocukların Ankara’daki durumunu tespit etmek amacıyla Milli Eğitim Müdürlüğü’nün destekleri ile ilkokullarda yapmış olduğu araştırmaya dair verilerin bir kısmını mecliste ifade ederek, konunun önemine dikkat çekmiştir. Yapmış olduğu araştırmaya göre bir önceki yıl Ankara’da ilkokul öğrencisi olup çalışan öğrenci sayısının 1065 olduğunu, kazançlarının düşük olduğunu ve bu çocukların kazandığı paraların hepsini ailelerine verdiklerini söylediklerini anlatmıştır. Tezer Taşkiran, bu halde ailelerin asgari geçimini sağlayacak tedbirlerin alınmasının gerekli olduğunu fakat bu ailelerin durumlarının maddi açıdan düzeltilemeyeceğine göre çocukların mesailerinin düzeltilmesi için çalışılması gerektiğini belirtmiştir. Bu konudaki düşünceleri ise çocukları seyyar satıcılık, hamallık işlerinin başıboş halinden kurtarmak için Çalışma Bakanlığının düzenleyeceği esaslara göre devlet, belediyeler, hayırsever kişiler vasıtasıyla çocuk çalışma yurtlarının kurulmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu sayede çocukların yaşlarına, terbiyelerine ve psikolojilerine göre günde az çalışarak evlerine yardım edebileceklerini ve böylece sokakların tehlikelerinden uzaklaşmalarının sağlanacağını belirtmiştir. Alın teriyle hayata tutunmak isteyen çocukların ahlaklarını, sağlıklarını korumalarının borçları olduğunu milletvekili arkadaşlarına hatırlatarak, Çalışma Bakanlığından bu çocukların korunması ve çalışmalarını düzenlemeleri için toplu bir kanun yapılmasını istemiştir. Çocuklarını hiçbir sebep yokken kendi içkilerini temin etmek için çalıştıran babalar ve annelerin var olduğunu, bu babalar ve anneler içinde ceza hükümlerinin konulmasını istemiştir. Bu çalışmalar için ayrılan yıllık tahsisatın 750 bin lira olduğunu ve konunun önemi göz önüne alındığında miktarın sembolik olmaktan öteye gitmediğini vurgulayarak, daha fazla bütçeye gereksinim olduğunu dile getirmiştir.

¹⁹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 11. Cilt, 63. Birleşim, s. 524.

“Başka masraflardan da kıyarak bu kimsesiz, bedbaht çocukları Büyük Meclisin şefkatli himayesi ile başlarını Türk Milletinin göğsüne dayamış kimseli ve mesut çocuklar haline getirmek için mümkün olan çabuklukla mümkün olanı yapmalıyız” şeklindeki sözleri ile başta milletvekilleri olmak üzere herkesi harekete geçirmeye çalışmıştır. Tezer Taşkıran, kurulacak çalışma yurtlarında kalan çocukların civarlardaki okullarda diğer vatandaş çocukları gibi okullara devam edeceklerini, anormal ve terbiyesi zor çocuklar içinde ayrı kurumlar açılmasının gerekli olduğunu, bunların yönetmelik ve programlarının hazırlanmasında Milli Eğitim Bakanlığına önemli görevler düştüğünü hatırlatarak, konuşmasını tamamlamıştır.¹⁹⁵

Tezer Taşkıran, 8. Dönem Kars Milletvekili görevini sürdürdüğü sırada 7 Temmuz 1948 tarihinde meclis gündemine “Yabancı memleketlere gönderilecek öğrenciler hakkındaki 1416 sayılı Kanuna ek kanun tasarısı ve Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonları raporları” gelmiştir. Milletvekilliği boyunca gerçekleştirmiş olduğu konuşmaları ile yetenekli çocukların desteklenmesi gerektiğini her fırsatta dile getiren Tezer Taşkıran, Milli Eğitim Komisyonunda yer alan bir milletvekili olarak kanunu desteklemiştir. Bu kanun dönemin yetenekli iki öğrencisi “İdil Biret ve Suna Kan’ın yabancı memleketlere müzik tahsiline gönderilmesine dair kanun” adını da taşımaktadır. 7 Temmuz 1948 tarihinde TBMM’de yapılan oylama sonucunda söz konusu kanun 239 oyla kabul edilmiştir.¹⁹⁶

Tezer Taşkıran milletvekili olarak mecliste yapılan cinsiyetçi yaklaşımlara karşı çıkmış, yapılan yanlışların düzeltilmesi için çalışmıştır. 8 Temmuz 1948 tarihinde mecliste görüşülen 1948 yılı Bütçe Kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında Kanun münasebetiyle söz almıştır. Yapmış olduğu konuşma kanun hakkında değil de, kanun üzerine söylenen sözlerdeki cinsiyetçi dil kullanımına yöneliktir. Niğde Milletvekili İbrahim Refik Soyer, kanun hakkındaki konuşmasında:

(...) Ofis’te 150 tane ve belki daha fazla kadın memur vardır. Bunların mesleki bilgileri, yüksek tahsilleri, yahut iyi şekilde hizmet görür kimseler olsa bendeniz

¹⁹⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 11. Cilt, 63. Birleşim, ss. 524- 525; Çufalı, I. Cilt, s. 400.

¹⁹⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 12. Cilt, 84. Birleşim, ss. 922-932, 947- 951; **Resmî Gazete**, 12.07.1948, Sayı: 6955, s. 14373; “Yabancı memleketlere gönderilecek öğrenciler hakkındaki 1416 sayılı Kanuna ek kanun tasarısı ve Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonları raporları (1/325)”, [https:// www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c012/tbmm08012084.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c012/tbmm08012084.pdf) (14.09.2020); İlknur Tunçdemir, “Çoksesli Müzikte “Harika Çocuk Kanunu”nun Türk Müzik Kültürüne Etkisi: İdil Biret-Suna Kan Örneği”, **XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı**, 6- 9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya, s. 9. <https://docplayer.biz.tr/4955272-Coksesli-muzikte-harika-cocuk-kanunu-nun-turk-muzik-kulturune-etkisi-idil-biret-suna-kan-ornegi-ozet.html> , (14.09.2020).

*de razı olurum. Fakat ben kaniim ki; geçen de Sinan Tekelioğlu arkadaşımın da izah ettiği gibi devairde odalarda arkadaşlarıyla birleşerek kimisi kazak örmekte, kimisi motif işlemekte, kimisi de çene çalmakla meşgul olmaktadır. Ofiste 45 tane Hollerit makinesinde daktilo vardır. 50 tane de diğer odalarda daktilo vardır. Ayrıca fiş memuru namı altında 50-60 kadar kadın daha bulunmaktadır ki bunların yekûnu 150yi geçmektedir. Bu gibi tufeyli ve bütçelere angarya olan gerek erkek gerek kadın kim olursa olsun bunlar bir an evvel temizlenmeli(...)Bunu hasseten istirham ediyorum.*¹⁹⁷

şeklindeki ifadeleri ile kadın ve erkek çalışanları eleştirmiştir.

Tezer Taşkiran, yapılan konuşmalar üzerine meclisteki diğer kadın milletvekillerinin aksine susmayarak:

*Muhterem arkadaşlar; iki muhterem arkadaşımız bütçe münasebetiyle konuşurken kadın memurlar üzerinde durdular. Müsaadenizle bu nokta üzerinde kısaca sizi rahatsız etmek istiyorum. Bizim inkılâp prensiplerimiz Cumhuriyetin esasları Anayasamız ve bütün kanunlarımız vatandaşlık esaslarına göre tanzim edilmiştir, erkek, kadın esaslarına göre değil.*¹⁹⁸

Şeklindeki sözleri ile kullanılan cinsiyetçi ifadelere dikkat çekmiş, kanunların vatandaşlık esaslarına göre düzenlendiğini vurgulamıştır. Niğde Milletvekili İbrahim Refik Soyer, Tezer Taşkiran'ın konuşmasını bölerek; “Ben, erkek, kadın diye bir tefrik yapmadım. Sözlerime dikkat etmemişsiniz” şeklinde konuşmuştur. Tezer Taşkiran, konuşmasını şu sözlerle bitirmiştir.

Arkadaşlar; herhangi bir dairede memur fazlalığı varsa, ki bunu kabul ediyoruz. Ehliyetsizlik varsa, ki bunu da kısmen kabul ediyoruz, bu durumun düzeltilmesi cinsiyete göre değil. İş başarma kabiliyetine göre tanzim edilmelidir. Bu Yüksek Meclisten çok rica ediyorum, memurlardan bahsederken kadın, erkek diye konuşmayalım. Ben size büyük bir samimiyetle arz edeyim ki, benim tanıdığım pek çok genç kız ve kadınlar, birtakım analar, hemşireler ailelerinin maddi yüklerini hafifletmek için çırpınıp durmaktadırlar. Bunlar çocuklarına analarına, babalarına, kardeşlerine kocalarına yardım etmek için çalışan fedakâr kadınlardır. Bunların içinde kazak örenler varsa, çorap örenler varsa ilgili daire âmirleri, bunları vazifelerine davet için gerekli tedbirleri alsınlar.

*Çok rica ediyorum, vatandaşlık, müsavat hakkımızda bir inkılâp ve Cumhuriyet prensibi olarak getirdiğimiz esasları burada herhangi bir şekilde zedeleyebilecek en küçük bir konuşma yapmadım.*¹⁹⁹

Tezer Taşkiran, konuşmasıyla yaşanan sıkıntıların cinsiyete göre değil de işleri başarma kabiliyetlerine göre düzenlenmesini istemiştir. Niğde Milletvekili İbrahim Refik Soyer, Tezer Taşkiran'ın konuşmasının üzerine şu sözleri söylemiştir:

Tezer Taşkiran arkadaşımı, her ne zaman bir hanım mevzuu çıksa, o zaman o işi bu gibi müdahalelerle boğmak maksadıyla çıkıp söz söyleyen kimselerin

¹⁹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 12. Cilt, 85. Birleşim, s. 980.

¹⁹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 12. Cilt, 85. Birleşim, s. 981.

¹⁹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 12. Cilt, 85. Birleşim, s. 981.

*hareketini takip ettiği için müteessir oldum.(...) Yoksa, kadın, erkek ayırmış ve içtimai düşüncesi o kadar kıt olan bir arkadaşınız değilim. Bu husustaki zihniyetlerini tashih buyurmalarını istirham ederim(...)*²⁰⁰

Şeklinde yapmış olduğu konuşma ile Tezer Taşkıran'ın kadın mevzularında söz söyleyen kişilerin hareketlerini takip edip müdahale etmesinden etkilendiğini belirterek, kadın, erkek ayırmadığını ve bu konudaki düşüncelerin düzeltilmesini rica etmiştir.

Tezer Taşkıran, 8. Dönem Kars Milletvekilliği görevini sürdürdüğu sırada Aralık 1948 tarihinde Beyrut'ta yapılan UNESCO genel kurul toplantısına katılan Türk delegeler arasında yer almıştır. Beyrut Amerikan Kız Kolejinde yapılan toplantıda bütün kadın delegelerin konuşması istenmiştir. Kars Milletvekili Tezer Taşkıran, İngilizce olarak gerçekleştirdiği konuşmasında Türkiye'deki kadın hareketinden, kadınlara verilen müsavi haklardan, kanunların kadın, erkek farkı üzerine değil, vatandaşlık esaslarına göre düzenlendiğinden bahsetmiştir. Konuşması üzerine sorulan bir soruya ise Türkiye'de iş hayatında başarılı olan kadınların sayısının çok olduğunu, erkeklerin çalışan kadını sevgi ve hürmetle karşıladığını, Türk kadınının sosyal hayattaki görevlerinin yanında analık görevini de ihmal etmediğini anlatmıştır. Tezer Taşkıran'ın konuşması katılımcılar nezdinde büyük bir ilgi uyandırmış ve mevcut kadın delegelerden biri; *“Atatürk, bütün Yakın ve Orta doğunun sönmez güneşidir”* demekten kendini alamamıştır. Burada da görüldüğu gibi Tezer Taşkıran, kadın milletvekili olarak katıldığđı uluslararası bir toplantıda çağdaş Türk kadını en iyi şekilde temsil etmiştir.²⁰¹

Tezer Taşkıran, 11 Kasım 1949 tarihinde mecliste görüşülen çok çocuklu hâkimlere verilecek yardım paraları ile ikramiye hakkındaki 3253 sayılı Kanunun kaldırılmasına ve toplanmış paraların ne şekilde kullanılacağına dair Kanun münasebetiyle söz almış ve konu hakkında önerge vermiştir.²⁰² Önergesi şu şekildedir:

Biriken paradan:

- 1.Sahipleri belli olan kısmın kendilerine iadesi;*
- 2.Sahipsiz fakat yargıçlar tarafından ödenmiş bulunan kısmın çok çocuklu yargıçlara tevzii*
- 3.Hazineye ait olan kısmın da kimsesiz çocuklara ait tahsisata ilavesini arz ve teklif ederim.*²⁰³

²⁰⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 12. Cilt, 85. Birleşim, s. 981.

²⁰¹ Cumhuriyet, 12.12.1948.

²⁰² TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 44. Birleşim, s.106.

²⁰³ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 44. Birleşim, s.107.

vermiş olduğu önerge yapılan görüşmeler neticesinde dikkate alınmamıştır.²⁰⁴

Tezer Taşkiran, 8. Dönem Kars Milletvekili olarak mecliste yapmış olduğu çalışmalardan birisi de Urfa Milletvekili Suut Kemal Yetkin ile birlikte ilk ve orta derecedeki okullarla bu derecelere tekabül eden meslek okulları ve eğitim enstitüleri öğretmenleri tarafından yazılan eserler hakkında vermiş olduğu kanun teklifidir. Söz konusu kanun teklifi önce Milli Eğitim Komisyonunda ardından da Bütçe komisyonunda görüşülmüştür.²⁰⁵ Tezer Taşkiran ve Suut Kemal Yetkin'in aynı dönem içerisinde birlikte vermiş olduğu kanun tekliflerinden bir diğeri de Milli Eğitim Bakanlığı kuruluş kadroları ile merkez kuruluşu ve görevleri hakkındaki 2287 sayılı Kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4920 sayılı Kanuna ek kanun teklifidir. Söz konusu kanuna daha sonra 4926 sayılı ek kanun teklifini de eklemişlerdir. Kanun teklifleri önce Milli Eğitim Komisyonunda ardından da Bütçe Komisyonunda görüşülmüştür.²⁰⁶

Tezer Taşkiran, 23 Şubat 1949 tarihinde mecliste görüşülen Adalet Bakanlığı 1949 yılı Bütçesi münasebetiyle mecliste söz almıştır. Konuşmasında daha önceki görüşmelerde olduğu gibi suçlu çocuklar konusu üzerinde durmuştur. Tezer Taşkiran, konuşmasında konunun sadece ıslahevleri hakkında alınacak tedbirlerle sınırlı kalacak bir dava olmadığının altını çizmiştir. Yapmış olduğu çalışmalar neticesinde Ankara'daki Çocuk Islah Evinde bulunan çocukların önemli bir kısmının katil suçu ile mahkûm edilen çocukların oluşturduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı suç işleyen çocukların katil veya yaralama olaylarına neden olan saiklerin, mevzuatın bu konudaki rolünün olup, olmamasını ve bu suçların neden işlendiğinin araştırılması gerektiğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran, mevzuata göre aynı suçları büyüklerin işlemesi halinde ağır cezalar aldıklarını, küçük yaşta olan çocuklar tarafından işlendiği takdirde koruyucu hükümlerin var olduğuna dikkat çekerek, ailelerin kendilerinin yapmak istediği suçları çocukların işlemesini teşvik edip etmediklerinin araştırılmasını ve bu konuya dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Üzerinde durduğu diğer bir konu ise suçlu çocukların cezalarını çekerken, çocuklara ayrılmış hapisanelere

²⁰⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 16. Cilt, 44. Birleşim, s.108.

²⁰⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 16. Cilt, 49. Birleşim, s. 356; **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 18. Cilt, 73. Birleşim, s. 526.

²⁰⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 18. Cilt, 73. Birleşim, s. 526; **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 17. Cilt, 55. Birleşim, s. 4.

gönderildiklerini ya da cezalarını çekecek müessese bulunmadığından dolayı 18 yaşına kadar bekletildiklerini ve 18 yaşından sonra büyüklere ait hapishanelerde cezalarını çektiklerine anlatarak konuya dikkat çekmiştir. Tezer Taşkiran, gerek küçük yaşta bir çocuğun mahkûm edilmesini gerekse mahkûmiyeti bakımından büyüklere ait hapishanelere sevk edilen ve büyüklerle bir araya gelmelerinin tehlike oluşturabileceğini milletvekili arkadaşlarına izah etmiştir. Hapishanelerde bulunan çocuk koğuşlarının ise birer levhadan öteye gitmediğini, çocuk koğuşlarında kalan suçlu çocukların sadece buraları geceleri yatmak için kullandıklarını, bütün günlerini büyüklerle, azılı katillerle beraber geçirdiklerini, 11-12 yaşlarındaki mahkûm çocukların onlardan kötü bilgiler elde ettiklerini, buralardan suç işleme eğilimlerinin artarak çıktıklarını ifade etmiştir. Tezer Taşkiran, Kars hapishanesinde bulunan tutuklular ve mahkûm çocuklar üzerine yaptığı küçük bir çalışmada hapishaneye kaç kez geldiklerini sorduğunu ve aldığı cevapların bir çocuk haricinde diğerlerinin iki, üç defa geldiklerini ifade ettiğini belirtmiştir. Meselenin sadece formaliteden ibaret bulunan çocuk koğuşu levhasının olmasının değil de, asıl önemli olan meselenin bu çocukların ister üç gün isterse üç sene için olsun hapishaneye girip çıkmamasını sağlamak olduğuna dikkat çekmiştir. Çocuk suçları ile meşhur olan bir hâkimin bu konudaki şu sözlerini aktarır: *“Çocukların hapishaneye iki gün veya iki sene için girip çıkmalarının önemi yoktur. Mühim olan, çocuğun bir kere hapishaneye girmesidir. Hapishaneye giren her çocuk, hapishanenin damgasını taşır.”*²⁰⁷

Bu konuyu milletvekillerine hatırlatmış ve konunun önemine dikkat çekerek, Adalet Bakanından çocuk ıslahevlerinin yavaş yavaş da olsa ülkenin her yerinde kurulmasını istemiştir. Cezalarını 18 yaşından sonra çekmeleri beklenen çocuklar içinde durumun üzüntü verici olduğunu belirtmiştir. Bu çocuklara, başarılı, dürüst bir şekilde işte çalışırken geçmişte kurumlarımız yetersiz olduğu için gelin suçunuzu şimdi çekin demenin kişiler üzerindeki etkisine dikkat çekmek istemiştir. Tezer Taşkiran’ın Adalet Bakanlığından çocukların tutukluluk süreçlerinin azaltılmasına dair çareler aranmasını ve çocuk mahkemelerinin hiç olmazsa büyük şehirlerden başlayarak kurulmasını istemiştir. Çocuk Mahkemeleri Hakkındaki Kanun Tasarısının

²⁰⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 50. Birleşim, ss. 473- 474.

hazırlanıp meclise niçin sevk edilmediğini sorarak, 1949 yılı Adalet Bakanlığı Bütçesi görüşmeleri hakkında yapmış olduğu konuşmasını tamamlamıştır.²⁰⁸

Tezer Taşkiran, 25 Şubat 1949 tarihinde mecliste görüşülen Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara ve İstanbul Üniversiteleriyle, İstanbul Teknik Üniversitesinin ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün 1949 yılı Bütçeleri münasebeti hakkında söz almıştır. Konuşmasını sorular sorarak ve dikkat edilmesi gereken hususları dile getirecek şekilde gerçekleştirmiştir. Tezer Taşkiran, başarılı öğretmenlerin çıkarılan kanunlardan faydalanamadığını belirterek, Milli Eğitim Bakanlığının konu hakkındaki düşüncelerini, ilköğretimlerde müfettişlik görevinde bulunan denetmenlerin ve gezici başöğretmenlerin haklarının müfettişlerin derecesine getirilmesi için çalışılıp çalışılmadığını, araştırma ve inceleme çalışmaları için önemli olan Milli Kütüphane Kanununun kısa sürede Meclise sevk edilip edilemeyeceğini sormuştur. Daha önceki yıllarda da dile getirdiği gibi öğretmenlerin nakilleri konusuna değinmiştir. Nakiller gerçekleştirilirken aile bütünlüğünün korunması için öğretmen eşlerinin aynı yerde birleştirilmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Muallim Mektepleri, Eğitim ve Köy Enstitülerinde bütünleme sınavlarının daha erken tarihlerde yapılması gerektiğini söylemiştir. Böylece sınav sonuçlarına göre tayin edilecek öğretmenlerin görev yerlerine ders yılı başlamadan gitmeleri neticesinde eğitimin aksamayacağını belirtmiştir. Öğrencilerin ders yılı başlamadan hangi okullara kabul edileceklerini zamanında öğrenebilmeleri için eğitim enstitülerine giriş sınavlarının ve parasız yatılı sınavlarının daha erken tarihlerde yapılmasını istemiştir. Öğretmenlerin daha donanımlı olabilmeleri için öğretmenlere yönelik ileri öğrenim teknikleri, pedagojik konulara ait yayınlara yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran ortaöğretim kurumlarında tekdüze eğitim programlarından vazgeçilerek bunun yerine her bölgenin iş hayatında önemli olan eğitim programların okullarda yer almasının sağlanmasını istemiştir. Lise öğrencilerinin fen ve edebiyat alanlarını dokuzuncu sınıftan itibaren seçmelerini, bu seçimleri yaparken öğretmenlerinin düşüncelerine başvurmalarını ve ailelerine de konu ile alakalı bilgi verilmesi gerektiğini söylemiştir. Okullarda müfredat programları hazırlanırken öğretmenlerin azlığı ve sınıfların kalabalık olup olmadığına dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Meslekte kıdem ve yaşa değer verilebilmesi için okul derslerinin bölünmesi sırasında öğretmenlerin

²⁰⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 16. Cilt, 50. Birleşim, s. 475.

meslekteki kıdemleri ve yaşlarına dikkat edilmesini istemiştir. Okullarda okuyamadığı için yaşları ilerleyen öğrenciler ile normal eğitim çağında bulunan öğrencilerin mümkünse ayrı sınıflarda, hatta ayrı okullarda okutulmasının her iki yaş grubundaki öğrencilerin yararına olacağını vurgulamış ve bu suretle aralarındaki yaş farkları neticesinde aynı sınıfta bulunmaları halinde neden olacak zararlardan kurtulmasının sağlanacağını ifade etmiştir. Tezer Taşkiran, Milli Eğitim Bakanlığınca yapılan okulların teftişleri sırasında elde edilen yanlış hareketlerin tekrarlanmaması ve iyi hareketlerin yapılabilmesi için teftiş sonuçlarının bir dergi vasıtasıyla yayınlanmasının faydalı olacağını belirterek, konuşmasını bitirmiştir.²⁰⁹

Tezer Taşkiran, 27 Şubat 1949 tarihinde mecliste görüşülen Vakıflar Genel Müdürlüğü 1949 yılı Bütçesi hakkında söz almıştır. Konuşmasında vakıfları; *“Türklerin eski hayatında vücut bulan içtimai müesseselerin en önemlilerinden birisidir”* şeklinde tanımlamıştır. Tezer Taşkiran, 1932 yılından beri yürürlükte olan Vakıflar Kanunun gerekçesini ifade ederek, Türklerin asırlar öncesinden mallarını mensup olduğu medeniyetler yararına kullandığını ve bununda medeniyet göstergesi olduğunu belirtmiştir. Memleketin her tarafını kaplayan medrese, hastane, yol, köprü, kervansaray, misafirhane, imaret, çeşme ve daha nice eserler yaptıklarından bahsetmiştir. Bu kıymetli eserlerin yaşayabilmesi için kanunlar konulduğunu, vakıfların önemini ve bugün ki hayatımızdaki yerini anlatmıştır. Tezer Taşkiran, tarih ve sosyoloji bakımından değerli gördüğü vakıfların ilk önce yurt ve yurttaş için ardından da din ve mezhep ayrımı yapmaksızın bütün insanlığa hizmet ettiğini belirtmiştir. Konuşmasında vakıfların gelecek nesillere uygun bir şekilde teslim edilebilmesi için vakıflar hakkında yayınlar yapılmasını istemiştir. Vakıflar idaresinin bu konu üzerine çalışıp çalışmadığını ve 1938, 1942 yıllarında çıkan vakıflar dergisinin neden şimdi çıkmadığını, 1938 yılında Fatih’in vakfiyeleri haricinde başka bir yayının yapılıp yapılmadığını sormuştur. Tezer Taşkiran, *“susan eserler”* olarak tabir ettiği vakıflar hakkında, Vakıflar Umum Müdürlüğü’nün bir plan dâhilin de eserleri yayınlamasını istemiştir.²¹⁰ Tezer Taşkiran, Vakıflar Genel Müdürlüğü 1949 yılı Bütçe Kanunu görüşmeleri esnasında milletvekili arkadaşları, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Emin Soysal, Sinan Tekelioğlu, Osman Ağan, Fahrettin Alta, vd. ile birlikte

²⁰⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 52. Birleşim, ss. 646- 647.

²¹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 54. Birleşim, s. 962.

önerge vermiştir. Kanun hakkında vermiş oldukları önerge vakıfların temizliğinden bakımından sorumlu olan kişilere eşit bir şekilde 50 lira maaş alanlardan başlamak üzere onar lira zam yapılması şeklindedir. Söz konusu önerge yapılan oylama sonucunda reddedilmiştir.²¹¹

Tezer Taşkiran, 11 Nisan 1949 tarihinde, *Yabancı memleketlerden getirilecek bazı ilaçların Gümrük Resmiyle sair bütün resim ve harçlardan muafiyeti hakkında kanun tasarısı ve Sağlık ve Sosyal Yardım, Gümrük ve Tekel ve Bütçe Komisyonları raporları* hakkında mecliste yapılan görüşmelerde söz almıştır. Konuşmasına Hükümetin kanun tasarısını meclis gündemine getirmesinin gayet yerinde olduğunu belirtip, teşekkürlerini ileterek başlamıştır. Sağlık alanında önemli olan ilaçların ülkemize girerken maliyetlerinin yüksek olduğunu bir de resme tabi tutulması nedeniyle halkın bundan faydalanmalarının zor olduğunu ifade etmiştir. Kanun hakkında tamamlayıcı bazı tedbirlere ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Hükümet gerekçesiyle maliyeti pahalı olan ilaçların Gümrük Resmi muafiyetinin halk için büyük bir sevinç olduğunu fakat hastanelerde uygulanan bir metodunda değiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Örneğin hastanelerde Streptomycin'e²¹² ihtiyacı olan hastanın ilacın pahalı olması dolayısıyla, ailenin maddi durumuna bakılmaksızın ilacın aile tarafından temin edilmesinin istendiğini, durumu olan aileler için bunun kolay bir iş olduğunu söylemiştir. Fakat uzun süreli tedavi ve hastanın ailesinin maddi durumunun olmadığı zamanlarda ilacın temin edilmesinin zor olduğunu ve hastalığın tek ilacının bu olduğu göz önüne alındığında neler olabileceğini milletvekili arkadaşlarının düşünmesini istemiştir. Tezer Taşkiran, konuşmasında geçen sene menenjit tedavisi olan Ankara Kız Lisesi öğrencilerinden birini örnek göstererek, bu çocuğun günde iki defa Streptomycin'e ihtiyacı olduğunu ve bunu kapıcılık yaparak ailesini geçindirmeye çalışan annesinin karşılamaya imkânının olmadığını belirtmiştir. Bu çocuğun tedavisi için her gün kendi harçlıklarından veren kız öğrenciler sayesinde üç aylık tedavisi için gerekli olan Streptomycin'in alınabildiğini, bunun nadir bir tesadüf olduğunu ifade etmiştir. Bu şekilde her hastanın toplanacak yardım paraları ile ilaçlarının temin edilemeyeceğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran, konuşmasının sonunda

²¹¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 16. Cilt, 54. Birleşim, ss. 964- 965.

²¹² Tüberküloz tedavisinde kullanılan antibiyotik ilaçtır. İkinci Dünya Savaşı sırasında bulunmuştur. Türkiye'de veremle savaş konusunda zaten bu ilacın tatbikinden önce de başarılı sonuçlar alınmıştır. Fakat streptomycin, aminoglikozidler sınıfından ilk ilaç olduğu için bu girişimin nihai sonuca ulaşmasını ve nüfusta verem yaygınlığının iyice düşürülebilmesini sağlamıştır.

ilaçların ülkemize bu kanun vasıtasıyla daha ucuz geleceğini söylemiştir. Sağlık Bakanlığının ise bunu tamamlayıcı tedbirler almasını ve hastanelerde de bu ilacın parasız olarak verilmesinin sağlamasını istemiştir.²¹³ Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Kemali Bayizit konuşmasında:

(...)*Sayın Tezer Taşkıran bir noktaya temas buyurdular ve dediler ki, bu gibi ilaçlar hastanelerde parası olmayan vatandaşlara bedava tatbik edilsin. Arkadaşlar takdir buyurur ki, kendilerinin arzularından daha çok Sağlık Bakanı olarak ben de bunu arzu ederim. Fakat nihayet bu bir para meselesidir, tahsisat meselesidir. Bugün 6 liraya mal olan ilaç bu gümrük ve resim muafiyetlerinden sonra nihayet 2,5-3 liraya mal olacaktır. Çok miktarda tatbik edilmektedir. Biz hastaların günlük masrafını 215 kuruş olarak hesap ediyoruz ki, bunda yemek, içmek, malzeme, ilaç su ve bu masrafların hepsi dâhildir ve bütçemiz ona göre kabul edilmiştir. Böyle bir bütçe karşısında büyük masrafları icabettiren bir hususu bugünden vadedemeyeceğim, fakat çok arzu ederiz ve inşallah hallederiz.*²¹⁴

Diyerek konu hakkında kendisinin de aynı düşüncede olduğunu, bütçe nedeniyle şu anlık bunu gerçekleştiremediğini ifade etmiştir.

Tezer Taşkıran, 11 Nisan 1949 tarihinde mecliste görüşülen, *Gelir Vergisi Kanunu tasarısı ve Geçici Komisyon raporu* üzerine söz almıştır. Kanun tasarısının, gelir vergisinden muaf tutulan kişileri kapsayan 24. Maddesinin 1. Fıkrası hakkında konuşmasını gerçekleştirmiştir. Söz konusu kanun tasarısının 1. Fıkrası, “*İki gözü kör, veya dilsiz, veya mefluç, veya el ve ayaklarının ikisinden veya birinden mahrum olan hizmet erbabının ücretleri;(...*” şeklindedir. Tezer Taşkıran konuşmasında buraya bir iki grubun daha eklenmesini istemiştir.

Bunlardan ilki iki kulağı sağır olanlardır. Tezer Taşkıran, sağır olan bir adamın iş bulmasının, iki gözü kör, dilsizler gibi zor olacağını belirterek, bu grubunda maddede yer almasını istemiştir. Maddede yer alan mefluç ifadesinin zorla ayaklarını hareket ettiren ve zahmet çekerek çalışan ağır topalları kapsayıp kapsamadığını sormuştur. Söz konusu madde bu grubu kapsamıyorsa iş bulma konusunda ağır topallarında yaşadığı zorluklara değinerek maddeye dâhil edilmesini istemiştir. Konuşmasında maddede sadece bedeni engellerin dikkate alındığını, bu tarzda çalışan arızalar arasına zihnen geri olan “*ebleh*” denilen grubunda çalışırken sıkıntılar çektiğini belirterek maddeye eklenmesini istemiştir. Tezer Taşkıran’dan sonra söz alan Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal, konuşmasında;

²¹³ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 18. Cilt, 68. Birleşim, ss. 257-258.

²¹⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 18. Cilt, 68. Birleşim, s. 258.

(...)Nitekim sağırlar ve eblehler mevzuunda çok durulmuştur. Sayın Tezer Taşkıran'ın isteklerine cevap verirken arz edeceğim gibi, bir defa vergi maddi hadise olduğu için bunun maddi delillere istinat etmesi lazımdır. Bu, bakımdan biz bu gibi mağdur halleri hesaba katmadık, Bir adamın kolu vardır, fakat onu kullanamaz, eblehtir, sağırdır ve saire, bütün bu hususların tesbiti çok güçtür. Komisyon bunun üzerinde çok durmuştur. Hatta Doktor Adnan Adivar arkadaşımız da sağırlığın tesbitinin çok güç olduğunu Komisyonda söylemişti. Bunun için bunu buraya ithal etmedik. Bugün de aynı kanaati taşımaktayız. Ağır topallar, Mefluç tabiri nihayet topallığa girmez. Onu da hariç bırakıyoruz.²¹⁵

Diyerek Tezer Taşkıran'a maddeye eklenmesi gereken grupların üzerinde durmalarına rağmen söz konusu kanuna tabi tutulamayacağını ifade etmiştir.

Tezer Taşkıran, 25 Nisan 1949 tarihinde mecliste görüşülen Esnaf Dernekleri ve Esnaf Dernekleri birlikleri hakkında kanun münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında kanunun esnaf derneklerini koruduğunu, ülkemizde esnafın yanında çalışan rüş çığında bulunmayan binlerce çocuğun var olduğunu belirtmiştir. Medeni Kanuna göre rüş çığında olmadığı için herhangi bir cemiyete aza olamayan çocukların derneğe mensup olanların faydalandığı sosyal hizmetlerden faydalanıp faydalanamayacağı konusunda bilgi almak istemiştir. Tezer Taşkıran, konuşmasında kanun maddesi içerisinde ki, “İlk tahsil çındaki çocuklarını okutamayacak durumda olan esnafın veya yanlarında çalışanların ilk tahsil giderlerini ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya karar vermek” hükmünü hatırlatmıştır. Kanunun 10. Maddesinde yer alan bazı fıkralarda rüş çığında olmayan çocukların yararlanmalarına olanak sağlayan örneğin kanunun E fıkrasında yer alan “Derneğe üye olanların meslek ve sanatlarında gelişmeleri için kurslar ve muvakkat sergiler açmak” ibaresini hatırlatarak bu çocukların bu kurslara devam edip edemeyeceklerini sormuştur. Tezer Taşkıran'ın kanun hakkında merak ettiği bir diğer hususta kanunda muhtaç olan dernek üyelerine doğum, hastalık, sakatlık, ihtiyarlık ve ölüm yardımı yapılacağını yazması ve bunlardan çocukların faydalanıp faydalanamayacağını öğrenmek istemiştir. Tezer Taşkıran'dan hemen sonra konuşan Ekonomi ve Ticaret Bakanı Cemil Said Barlas, Tezer Taşkıran'ın konuşmasında haklılık payı olduğunu belirterek, bunların yapılacak düzenlemelerle tespit edilebileceğine inandığını belirtmiş ve bu şekliyle kanunun kendilerini tatmin etmiyorsa yapacakları değişiklik önergesini memnuniyetle kabul edeceğini söylemiştir.²¹⁶ Kanun hakkında yapılan görüşmeler esnasında Tezer Taşkıran

²¹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 18. Cilt, 68. Birleşim, s. 276.

²¹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 18. Cilt, 75. Birleşim, s. 620.

arz ettiği sebepler dolayısıyla 10. Maddeye son fıkra olarak “*Medeni kanun hükümlerine göre henüz rüşt (çağında bulunmayan ve esnaf yanında çalışan çocukların da derneklerce temin edilen bütün sosyal hizmetlerden faydalanmalarını sağlamak*” şeklindeki fıkranın ilavesini arz ve teklif eden önergesini meclise sunmuştur. Çalışma Komisyonu sözcüsü Hulisi Oral ile Ekonomi ve Ticaret Bakanı Cemil Said Barlas’ın önergede mutabık olması neticesinde Tezer Taşkıran’ın önergesi mecliste yapılan oylamada kabul edilmiştir.²¹⁷

Tezer Taşkıran, 16 Mayıs 1949 tarihinde mecliste görüşülen Kocaeli Milletvekili Fuad Balkan’ın, Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunun 25. Maddesinin son fıkrasının yorumlanmasına dair önerge ve Milli Savunma, Maliye ve Bütçe Komisyonları raporları hakkında mecliste söz almıştır. Konuşmasında kanun hakkında bilgi almak istemiş ve Fuat Balkan’ın kendisi hakkında yapılan yorumlarda sürekli olarak Sinan Tekelioğlu’ndan bahsetmesini eleştirmiş, kanunun şahsi bir vaziyet aldığını ve burada şahsiyetin mevzu bahis olmaması gerektiğini belirtmiştir.²¹⁸

Tezer Taşkıran, 31 Mayıs 1949 tarihinde mecliste görüşülen, Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu’nun, Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanunun 3ncü maddesinin (E) bendine bir fıkra eklenmesine hakkında Kanun teklifi ve Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonları raporları hakkında mecliste söz almıştır. Tezer Taşkıran, söz konusu kanun hakkında Milli Eğitim Komisyonu sözcüsü olarak konuşmasını gerçekleştirmiştir. Söz konusu kanun teklifinin gerekçesi şu şekildedir;

*3656 sayılı Kanunun 3ncü maddesinin (E) fıkrasında Yüksek bir mektep tahsilini ikmal ve diploma istihsal eyledikten sonra yurtta veyahut yurt haricinde ayrıca doktora tahsilini yaparak muayyen tezini kabul ettirmiş ve buna ait vesikayı da Maarif Vekâletine tasdik ettirmiş olanlar girebilecekleri derecenin bir derece yükseğine alınabilirler, denilmektedir. Fakat memur olduktan sonra doktorasını yapıp tezini kabul ve tasdik ettirmiş olan memurlar ve öğretmenler bu hükümden faydalanıp bir derece; üst maaşa çıkamamaktadırlar. Memurları ve hele öğretmenleri çalışıp çabalayarak bilgilerini artırmaya teşvik edici olması bakımından böyle bir imkânın bulunmuş olmasında fayda düşünülmüş ve ilişik kanun teklifi yapılmıştır.*²¹⁹

²¹⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 18. Cilt, 75. Birleşim, s. 626.

²¹⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 19. Cilt, 87. Birleşim, ss. 484- 485.

²¹⁹ “Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu’nun, Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanunun 3üncü maddesinin (E) bendine bir fıkra eklenmesine hakkında Kanun teklifi ve Bütçe ve Milli Eğitim Komisyonları raporları (2/30)”, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c019/tbmm08019097.pdf> (02.02.2020).

Milli Eğitim Komisyonu sözcüsü olarak mecliste tasarı hakkında görüşlerini bildiren Tezer Taşkiran, kanun tasarısının Milli Eğitim Komisyonunun ittifakla kabul ettiğini fakat Bütçe Komisyonunun reddettiğini belirtmiştir. Bu tasarı vasıtasıyla memurların istifa ettikten sonra doktora yapmaları halinde yeniden memuriyete girmek istedikleri zaman bir üst dereceye terfi etmelerine olanak sağlamak istediklerini belirtmiştir. Mevcut kanunda asistanların görevleri esnasında doktora imtihanını vermeleri halinde bir üst dereceye terfi etmelerine imkân verilmediğini dile getirerek, Memurin Kanununa göre fahri çalışan bir asistanın bir sene sonra doktorasını vermesi halinde işe başladığı zaman bir üst dereceye çıkma hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. Görevli çalışan asistan için böyle bir durumun söz konusu olmadığını, bu teklifle maaşla işe başlayan asistanların, doktora imtihanlarını verdikten sonra bir üst dereceye çıkmalarını sağlamak istediklerini ifade etmiştir. Tezer Taşkiran, Bütçe Komisyonunun hangi yönden bu kanun teklifini incelemeye gerek gördüğünü anlamadığını söyleyerek konuşmasını bitirmiştir. Milli Eğitim Komisyonu raporunda teklifin memur ve öğretmenler için ilim yolunda teşvik edici öneme sahip olduğu için maddelerin müzakeresine karar verilmiş ve tasarıda ufak tefek değişiklikler yapılmıştır. Mecliste yapılan oylama neticesinde ise tasarı Bütçe Komisyonuna verilmiştir.²²⁰

Tezer Taşkiran, 6 Haziran 1949 tarihinde mecliste görüşülen, *Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okutturulacak ders kitaplarının seçilmesi, basılması ve dağıtılması hakkında Kanun tasarısı* üzerine, Milli Eğitim Komisyonu sözcüsü olarak konuşma gerçekleştirmiştir. Söz konusu kanun tasarısı okullarda okutulacak olan ders kitaplarının niteliklerinin, fiyatlarının belirlenmesi, bir ders için gerekli kaynak kitap yoksa Milli Eğitim Bakanlığınca yazdırılıp, bastırılması gibi maddeleri içerir. Mecliste tartışma yaratan ve önerge verilmesine sebep olan maddesi ise şu şekildedir; “*Geçici Madde 2. -Bakanlık, 2259 sayılı Kanuna göre bastırmakta olduğu kitaplardan her yıl serbest basıma bırakacaklarının listesini ders yılı başından bir yıl önce ilan eder.*” Söz konusu maddenin kanundan çıkarılması için Balıkesir Milletvekili Eminittin Çeliköz, konuşmasında maddenin tek kitap usulünün devamını sağlayacağını

²²⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 19. Cilt, 97. Birleşim, s. 1125; “Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu’nun, Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanunun 3üncü maddesinin (E) bendine bir fıkra eklenmesine hakkında Kanun teklifi ve Bütçe ve Milli Eğitim Komisyonları raporları (2/30)”, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c019/tbmm08019097.pdf> (02.02.2020).

belirtmiştir. Yazarların serbest bırakılıp fikri rekabetten doğacak harika eserlerle çocukların yetişmesinin sağlanmasını istemiştir. Kanunun bu maddesine dayanarak Bakanlığın bir ders yılı içerisinde farz edelim 50 kitap kullandığını, bunlardan ikisinin basımını serbest bırakması halinde geriye kalan 48 kitabı bakanlığın basıp dağıtması neticesinde bilgili yazarların tecrübelerinden faydalanılamayacağını ve yazarların gereksiz emek sarfına lüzum göstermeyeceklerini söylemiştir. Bakanlığın maddi gelir elde etmek için fikri rekabetten meydana gelecek güzel eserlere engel olmaması gerektiğini ifade etmiştir. Çocukların iyi şekilde yetişmesine engel olacak bu maddenin kabul edilmesi durumunda hataya düşüleceğini belirterek, maddenin kaldırılmasını istemiş ve konu hakkında önerge vermiştir. Milli Eğitim Komisyonunda yer alan Tezer Taşkiran, gerçekleştirdiği konuşma ile Eminittin Çeliköz'ün sözlerine karşılık vermiş ve maddenin kaldırılmaması gerektiğini dile getirmiştir. Tezer Taşkiran, konuşmasında söz konusu maddenin kanunun ruhuna tezat teşkil etmediğini, komisyonda da irdelendiğini ve hükümetten gelen bu teklifin aynen kabul edildiğini dile getirmiştir. Hükümetin bu madde için gerekçesini ise eldeki baskıdan, serbest baskıya geçerken mevcut olan okul kitapları stoku nedeniyle sermayenin zarar görmesini önlemeye çalışıldığını ifade etmiştir. Kanunun derhal uygulamaya konulacağını Milli Eğitim Bakanlığının okul kitaplarını karşılamak için şu ana kadar çıkarılan kitapların stoklarının milli servet olduğunu ve bunları ziyan edilmemesi için stoklar elden çıkarıldıktan sonra kitapların, serbest olacağını dile getirmiştir. Tezer Taşkiran, asıl önemli olanın çocukların önlerinde her sene kitap bulunması olduğunu belirtmiştir. Bunun için geçici maddenin getirildiğini, maddenin kaldırılmamasının bir gereklilik olduğunu ve komisyonca kabul edilmesini istediklerini belirtmiştir. Mecliste yapılan oylamalar neticesinde Eminittin Çeliköz'ün vermiş olduğu önerge reddedilmiş, söz konusu kanun maddeleri ise kabul edilmiştir.²²¹

Tezer Taşkiran, 19 Aralık 1949 tarihinde mecliste görüşülen *Ordu Kıyafet ve Aletlerinin iltibasa yer verecek şekilde benzerlerinin giyilmesinin ve takılmasının yasaklığı hakkında Kanun tasarısı* üzerine konuşma gerçekleştirmiştir. Söz konusu kanun tasarısının tartışma yaratan maddesi şu şekildedir;

Türkiye Cumhuriyeti ordusu için yeni kararname ile kabul edilmiş olan kıyafetin, renk ve aynı zamanda şekil itibariyle iltibasa yer bırakacak surette tamamen benzerini giymek, giydirmek ve ordunun kullandığı alâmet ve işaretlerin iltibasa

²²¹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 20. Cilt, 102. Birleşim, ss. 339-341.

*yer bırakacak şekilde kısmen veya tamamen benzerlerini, takmak, veya taktırmak yasaktır.*²²²

Söz konusu kanun maddesi hakkında Hasene Ilgaz ve Tezer Taşkiran gibi kadın milletvekillerimizde görüşlerini dile getirmiştir. Hasene Ilgaz konuşmasında bir subayın eskiyen kıyafetini babasına, onunda çocuğuna vermesi ile bu elbiselerin giyildiğini, memlekette halkın durumu bu iken rengi, şekli benziyor diye kış gününde vatandaşın sırtından paltoyu, ayağındaki getiri çıkarmasını kabul etmediğini belirterek, bu kanunun geri alınmasını istemiştir. Tezer Taşkiran, ise konuşmasında kendisinden önce söz alan milletvekili arkadaşına ve Adalet Komisyonunun görüşlerine tamamen katıldığını belirtmiştir. Tezer Taşkiran; *“Her kim bir rütbe ve memuriyetin veya meslekin resmi elbisesini salahiyyeti olmaksızın aynen giyer veya haiz olmadığı nişan ve madalyaları talik ederse şu, şu cezaları görür”* şeklindeki Ceza Kanunun 253. Maddesindeki ibareyi milletvekili arkadaşlarına hatırlatarak böyle bir madde varken bir başkasına gerek olmadığını belirtmiştir. Tezer Taşkiran, raportörün konuşmasında bu gibi elbiseleri giyenlerin mahkemeye gittikleri zaman gerekli olan cezalara çarptırılmadığını ve askeri şereflerinin zor duruma düştüğünü söylediğini belirterek yeni bir kanun yürürlüğe koymaktansa, mevcut kanun içerisinde düzenlemeye gidilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Benzeri kelimesinin maddeye koyulmasının vatandaşın giyim özgürlüğüne kısıtlama getireceğini ve buna haklarının olmadığını belirtmiştir. Hasene Ilgaz söylediği gibi vatandaşın sırtından böyle bir zamanda, benzeri ifadesini dayanak göstererek elbiselerini almaya yetkilerinin olmadığını ve bu nedenle kanunun reddini, milletvekili arkadaşlarına katılarak rica etmiştir. Söz konusu kanun hakkında yapılan görüşme neticesinde Milli Savunma Bakanı Hüsnü Çakır, komisyonun tasarıyı geri istediğini belirterek meclis gündeminden kanunu geri almıştır.²²³

Tezer Taşkiran, 23 Aralık 1949 tarihinde mecliste görüşülen, *Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu*’nun 13. ve 17. Maddeleri hakkında görüşlerini dile getirmiş ve önerge vermiştir. Kanunun 13. maddesi şu şekildedir:

11 ve 12nci maddelerde gösterilen sağlık yardımlarının İşçi Sigortaları Kurumunca doğrudan doğruya yapılmasına imkân görülemeyen yer veya hallerde gebelik ve doğum sağlık yardımı yerine Çalışma Bakanlığınca

²²² TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 19. Birleşim, s. 304.

²²³ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 19. Birleşim, ss. 301- 306.

onaylanacak ve önceden ilan edilecek tarifeye göre maktu para yardımı yapılır. Bu tarife gerekli görüldükçe Bakanlıkça değiştirilebilir.

Ancak:

a)Gebelik yardım parası alabilmek için, gebelik halinin hekim veya diplomalı ebeden alınacak bir belge ile ve doğumdan önce İşçi Sigortaları Kurumuna bildirilmesi,

b)Doğum yardım parası alabilmek için, doğumun 50 gün içinde İşçi Sigortaları Kurumuna bildirilmesi ve hekim veya diplomalı ebeden alınacak doğum kâğıdı veyahut tasdiki nüfus kâğıt örneği ile belgelenmesi, şarttır.²²⁴

Kanunun 17. Maddesi ise şu şekildedir: “Sigortalı kadına veya sigortalı erkeğin sigortalı olmayan karısına, çocuğun ölü doğmaması şartıyla, miktarı Çalışma Bakanlığınca tesbit olunacak bir emzirme yardımı yapılır.”²²⁵

Tezer Taşkiran, söz konusu kanun tasarısında işçilerin, hastalık ve analık durumlarında faydalanabilecekleri yardımlar hakkında çok esaslı hükümlerin yer aldığını fakat analık halinde tasarıda eksik gördüğü konular hakkında ilaveler yapılmasını rica etmiştir. Eksik gördüğü konu ise analık halinde yapılacak doğum ve emzirme yardımlarının tek çocuk esasına göre düşünülmüş olmasıdır. Tezer Taşkiran’a göre işçiler arasında iki veya daha fazla çocuklu olanların nadir de olsa var olduğu ve bu nedenle bunlara yapılacak doğum ve emzirme yardımlarının iki misline çıkarılması için önergeler vermiştir. Tezer Taşkiran’ın vermiş olduğu önergeler ise şu şekildedir;

Yüksek Başkanlığa

Sözlü olarak arz ettiğim sebep dolayısıyla 13ncü maddenin birinci fıkrasının son cümlesinden evvel aşağıdaki fıkranın ilavesini arz ve teklif ederim.

Kars Milletvekili Tezer Taşkiran

*İki veya daha fazla çocuk doğurursa maktu para yardımı iki misline çıkarılır.*²²⁶

Yüksek Başkanlığa

Sözlü olarak arz ettiğim sebepler dolayısıyla on yedinci maddeye aşağıda yazılı fıkranın ilavesini arz ve teklif ederim.

Kars Milletvekili Tezer Taşkiran

*İki veya daha fazla çocuk doğarsa iki misli emzirme yardımı yapılır.*²²⁷

Söz konusu iki önerge de gerçekleştirilen oylama sonucunda kabul edilmiştir.

Tezer Taşkiran, 9 Ocak 1950 tarihinde mecliste görüşülen “Sinop Milletvekili Cevdet Kerim İncedayı’nın, tescil edilmeyen birleşmelerle bunlardan doğan çocukların tesciline ve gizli kalmış nüfus vakalarının cezasız olarak kaydına dair olan

²²⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 21. Birleşim, s. 446.

²²⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 21. Birleşim, s. 449.

²²⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 21. Birleşim, s. 446.

²²⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 21. Birleşim, s. 449.

4727 sayılı Kanun hükmünün iki yıl daha uzatılması hakkında Kanun teklifi ve İçişleri Komisyon raporu” münasebetiyle söz almıştır. Konuşmasında kanun teklifinin tescil edilmeyen birleşmeler (kütüğe kaydedilmemiş evlilikler) sonucunda doğan çocukların tesciline dair 1933 yılından beri çıkarılan üçüncü kanun teklifi olduğunu vurgulamıştır. 1933 yılında kabul edilen kanun ile üç buçuk milyon kadar çocuk ile yaklaşık bir milyon kadar gizli evliliğin tescil edildiğini, 1945 yılında çıkan kanun ile de yaklaşık 700 bin gizli evliliğin tesciline ve kanun dışı doğan çocukların tesciline imkân sağladığını belirtmiştir. Bu teklifi sunan milletvekilinin teklif ile tescil işlemlerini zamanında yaptıramayanları öne sürerek 1945 yılında çıkarılan 4727 sayılı kanun hükümlerinin uzatılmasını istediğini, böylece Medeni Kanunun kabulünden beri bu kanunla meclisin üçüncü kez karşı karşıya kaldığını ifade etmiştir. Tezer Taşkiran, kanun teklifinin yerinde olduğunu ve teklife olumlu oy vereceklerden birisinin de kendisi olduğunu belirtmiştir. Yürürlükte olan Medeni Kanunun işleyemediğini bu tekliflerin bir biri ardına gelmesinin ise bunun göstergesi olduğunu söylemiştir. Bu kanunlar ile Medeni Kanunun getirdiği inkılaplara karşı kararlar alma yoluna gittiklerini ve bu durumu meşrulaştırdıklarını söylemiştir. Söz konusu kanun ile hiçbir suçu olmayan çocukları koruduklarını, Medeni Kanuna göre de gayrimeşru birleşmeleri onayladıklarını ve bu durumun üzüntü verici olduğunu belirtmiştir.²²⁸

Tezer Taşkiran, köylerde gerçekleştirilen nikâhların dini (imam nikâhı) olduğunu, insanların dini törenlerini yapmalarına karışmaya haklarının olmadığını söylemiştir. Fakat dini törenin yanı sıra devletçe kabul edilen kanuni işlemlerin yapılmış olduğuna dair vesikayı da alma şartının getirilmesi ile Medeni Kanunun işler hale gelmesini sağlayabileceklerini belirtmiştir. Söz konusu kanunun kabul edilmesine devam edildiği takdirde kendilerinden sonra gelen milletvekillerinin de benzer kanunları çıkarma yoluna gideceklerini söyleyerek, bu konunun kökenini ve neden bu tarz işlemlerin yapıldığının araştırılması istemiştir. Bu konuda çeşitli etkenlerin neden olabileceğini belirtmiştir. Halkın kültür seviyesinin istenilen düzeye yükseltilememesi, Medeni Kanun işlemlerinin zorluğu gibi etkenleri örnek vermiştir. Tezer Taşkiran, köylünün nikâh işlemleri nedeniyle doktor muayenesi, nüfus muameleleri gibi sebeplerle kazaya gitmesi, işlerini aynı gün içerisinde halledememeleri gibi uğraşları göz önünde bulundurarak bu işlerle uğraşmak yerine alışmış oldukları dini (imam)

²²⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 23. Cilt, 27. Birleşim, ss. 83- 85.

nikâh ile evlenmeyi tek başına yeterli gördüğünü belirtmiştir. Bunun için yapılması gerekenin işlemleri köylünün ayağına götürmek için çalışılması gerektiğini ifade etmiştir. Köy öğretmenlerine, sağlık çalışanlarına evlenme işleri için vazifeler verilip verilemeyeceğini, bu işlemler için seyyar heyetler düşünülüp düşünülmediğini ve halkı bu yolda evliliğe teşvik edebilmek için mükâfatlar verilip verilemeyeceğini sormuştur. Tezer Taşkiran, cezalar ile bu işlerin yoluna gireceğine inanmadığını söyleyerek, teşvik yolları aramaları gerektiğini belirtmiştir. Örneğin evlenecek olanların evlendiği yıla ait Yol Vergisinden muafiyetlerinin düşünülüp düşünülmediğini sormuş ve konunun sosyal bir dava olarak ele alınıp araştırılmasına ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Tezer Taşkiran konuşmasını şu sözlerle tamamlamıştır:

*Türk Cemiyetini bu meşru ve gayrimeşru çocuklar, imam nikâhı, medeni nikâh kabusundan kurtarmanın, hepimize şamil sarsılmaz temellere dayanan bir Türk ailesi tipinin meydana getirilmesinin Afkanunlarıyla değil, tecrübeler dayanan vukuf ehlinin uzun ve yorucu çalışmasıyla ancak elde edilebileceğine eminim.*²²⁹

Tezer Taşkiran'dan sonra söz alan Kırşehir Milletvekili İsmail Hakkı Baltacıoğlu konuşmasında kanun teklifini sunan Cevdet Kerim İncedayı'ya ve kanunun Medeni Kanun ile alakalı bölümüne temas ettiği, kendi düşüncelerine tercüman olduğu için Taşkiran'a teşekkür etmiş ve kanunun biran önce çıkarılması amacıyla çalışılması gerektiğini belirtmiştir. Mecliste yapılan görüşmeler ve oylamalar neticesinde söz konusu kanun teklifi kabul edilmiştir.²³⁰

Tezer Taşkiran, Urfa Milletvekili Suut Kemal Yetkin ile birlikte meclise sunmuş oldukları *Köy Enstitüleri Kanunun 3ncü maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesine dair* Kanun teklifini sunmuştur.²³¹ Kanun teklifi yürürlükte olan 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunun 3ncü maddesinde yer alan "*Enstitülere tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş sıhhatli ve müstait köy çocukları seçilerek alınır*" ibaresinin değiştirilmesine yöneliktir. Milletvekilleri kanunun gerekçesinde kuruluş ve yaşam şartlarının köy yaşayışına benzeyen ilçelerin ve nüfusları 2000'nin üzerinde olan köylerin varlığını belirtmiş ve nüfusları köylerden aşağı olan ilçelerin ilkokulu bitiren çocuklarının köy enstitülerine girme haklarından mahrum kaldığını ifade etmişlerdir. Bu ilçelerin çocuklarına da gelişme imkânı tanımak ve zararlı olduğuna inandıkları köy, şehir ikilemini ortadan kaldırmaya yönelik bir adım atmak için nüfusu 2000'den

²²⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 23. Cilt, 27. Birleşim, s. 86.

²³⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 23. Cilt, 27. Birleşim, ss. 86- 96.

²³¹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 23. Cilt, 29. Birleşim, s. 167.

aşağı olan ilçelerin çocuklarının da ilkokulu bitirdikten sonra Köy Enstitülerine girmelerini sağlayabilmek için 3ncü maddenin birinci fıkrasının “*Enstitülere tam devreli köy ilkokullarını ve nüfusu 2000 den aşağı olan ilçelerin ilkokullarını bitirmiş sıhhatli ve müstait köylü ve kasaba çocuklar seçilerek alınırlar*” şeklinde değiştirilmesini teklif etmişlerdir.²³²

Söz konusu kanun teklifi önce Milli Eğitim Komisyonuna sunulmuş ve Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu ile teklif sahiplerinin hazır bulunduğu ortamda görüşülmüştür. Milli Eğitim Komisyonu teklifi kabul ettikten sonra söz konusu kanunun yürürlüğe girmesi ve milletvekillerinin de görüşlerinin alınabilmesi için 11 Şubat 1950 tarihinde meclis gündemine getirilmiştir. Kanun teklifi mecliste görüşülürken, Niğde Milletvekili Hüseyin Ulusoy, Denizli Milletvekili Hulusi Oral, Balıkesir Milletvekili Eminittin Çeliköz, Kocaeli Milletvekili Cenap Nuh Aksu gibi isimler kanun hakkında ayrı ayrı önerge vermişlerdir. Vermiş oldukları önergeler Köy Enstitüsü Kanunun 3. Maddesine bir fıkra eklenmesine yöneliktir. Mecliste yapılan görüşmeler sonucunda Milli Eğitim Komisyonu Sözcüsü Emin Soysal önergeleri dikkate alarak kanun teklifini gün içerisinde düzenleyip tekrar meclise sunmak için kanun tasarısını geri almıştır.²³³ Aynı gün içerisinde komisyonda düzenlenen kanun teklifi meclise geri getirilmiştir. Mecliste önerge veren milletvekillerinin istekleri doğrultusunda Köy Enstitüsü Kanununun 3. Maddesine bir fıkra eklenmesi için kanun teklifinin maddeleri oylanarak kabul edilmiş ve tasarının birinci görüşmesi bitmiştir.²³⁴ Kanun tasarısının ikinci görüşmesi ise 16 Şubat 1950 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmede Tezer Taşkiran ve Suut Kemal Yetkin’in Köy Enstitüleri Kanunun 3. Maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesine yönelik vermiş oldukları kanun teklifi maddesi oylanarak kabul edilmiştir.²³⁵

Tezer Taşkiran, 11 Şubat 1950 tarihinde *Karayolları Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri hakkında Kanun* münasebetiyle mecliste konuşma gerçekleştirmiş ve kendisi ile birlikte 42 milletvekilinin imzalarının bulunduğu iki ayrı

²³² “Kars Milletvekili Tezer Taşkiran ve Urfa Milletvekili Suut Kemal Yetkin’in, Köy Enstitüleri Kanununun 3ncü maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesine dair Kanun teklifi ve Milli Eğitim Komisyonu raporu (2/214)”, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c024/tbmm08024044.pdf> (08.02.2020); Çufalı, I. Cilt, ss. 147- 148.

²³³ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 24. Cilt, 44. Birleşim, ss. 430- 435.

²³⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 24. Cilt, 44. Birleşim, ss. 444- 445.

²³⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 24. Cilt, 48. Birleşim, ss. 665- 666.

önergeyi meclise sunmuştur. Meclise sunmuş oldukları önergeler söz konusu kanunun 10 ve 11. Maddelerine aittir. Tezer Taşkıran konuşmasında mevzu bahis olan maddelere bağlı olan cetvellerde yüksek mühendislerle göre mühendislerin görev ve yetkilerine sınırlama getirildiğini belirtmiştir. Bu maddeler ile üst görevlerin yüksek mühendis unvanını taşıyanlarca başarılabileceğini, sadece mühendis unvanını taşıyanlarca başarılacak işler olarak anlaşıldığı izlenimini verdiğini ifade ederek, maddede yer alan hükümlerin kaldırılması için önerge verdiklerini söylemiştir.

Tezer Taşkıran, konuşmasında yüksek mühendis ve mühendislerin eğitimleri ve yetkileri üzerine tahlil yaparak mecliste anlatmaya çalışmıştır. Aldıkları eğitimler neticesinde beş yıllık eğitimin sonunda teknik üniversiteden mezun olanlara yüksek mühendis, dört yıllık eğitimden sonra mezun olanlara mühendis unvanının verildiğini belirterek her iki okuldan mezun olanların yüksek eğitim gördüklerini ifade etmiştir. Ardından da verilen işler bağlamında yüksek mühendis ile mühendis arasındaki ayrımı ele almıştır. Tezer Taşkıran, bu konuyu açıklarken 1941 yılında Bayındırlık Bakanlığında sorulan soruya cevap olarak profesörler heyetinin yazmış olduğu rapordan bazı noktaları belirterek anlatmaya çalışmıştır. Söz konusu raporda 18 üyenin yüksek mühendis ile mühendis arasında yapacakları işlerin ayrılması konusunda kesin sınır çizmeye imkân bulunamadığı fikrine varmış olduklarını, Avrupa ülkelerinde yüksek mühendis ve mühendislerin yetkileri konusunda ayrım yapılmadığını ve bunun yanı sıra mesailer neticesinde elde edilen ilim, tecrübe ve alışkanlıklara önem verildiğinin raporda yazılı olduğunu belirtmiştir. Konuşmasının devamında unvanlardan ziyade liyakate önem verilmesi gerektiğini örneklerle açıklamıştır. Vermiş oldukları önergede yüksek mühendisin yanına mühendis kelimesinin eklenmesini istediklerini belirtmiştir. Bu sayede yetenekli ve liyakatli olan mühendislerin sırf yüksek mühendis unvanı taşımadı diye gelişmelerine ve hizmet etmelerine engel olmayacaklarını belirterek, önergenin kabulünü istemiştir. Tezer Taşkıran ile birlikte 42 milletvekilinin imzası bulunan iki önerge yapılan görüşme ve oylama sonucunda kabul edilmiştir.²³⁶

Tezer Taşkıran, 17 Şubat 1950 tarihinde mecliste görüşülen *Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi 1950 yılı Bütçe Kanun Tasarısı ile Bütçe*

²³⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 24. Cilt, 44. Birleşim, ss. 419- 428.

Komisyon Raporları hakkında konuşma gerçekleştirmiştir. Konuşmasında son zamanlarda ilk ve teknik öğretimde gerçekleştirilen gelişmelerin şükranla anılmasını ve eksik olan kısımlarında ortaya konulup tedbirler alınması için çalışılması gerektiğini ifade etmiştir. Eksik olarak gördüğü konuları tek tek dile getirmiştir. Daha önceki bütçe görüşmeleri esnasında ve diğer Bakanlar döneminde de ifade ettiği gibi öğretmenlerin nakilleri konusuna değinmiştir. Konuşmasında üzerinde durmuş olduğu bir diğer konu ise muallim mektepleri meselesidir. İstanbul'da bulunan kız ve erkek muallim mekteplerinin birleştirilmesi sonucunda yeni bir eğitim enstitüsünün kurulduğunu, bir süre bu şekilde eğitim faaliyetlerine devam eden müessesenin bu ders yılı başında kapatıldığını ifade etmiştir. Bu gelişme neticesinde İstanbul'daki eğitim enstitüsü sayısının ikiye düştüğünü bunun yanı sıra ülkenin çeşitli yerlerinde yeni muallim mekteplerinin açıldığını belirtmiştir. Ülkenin farklı noktalarında açılan eğitim kurumları için sevindiğini fakat İstanbul Muallim Mekteplerinin kapatılması durumunda düşünülmesi gereken konuların olduğunu söylemiştir.²³⁷ Tezer Taşkiran konuşmasında muallim mekteplerinin geçmişi ve önemini şu sözleri ile vurgulamıştır:

İstanbul Erkek Muallim Mektebi yüz senelik mazisi olan muallim mektebidir(...)İstanbul Kız Muallim Mektebi 80 senelik bir maziye maliktir, 1870 te kurulmuş ve ayrıca kadınlık tarihinde hususi bir önemi olan müessesedir. Çünkü kadınlar için ilk mekteplerden sonra ilk defa, tali bir müessese olarak kurulan bir müessesemizdir. Şimdi biz bu müesseselerimizi kapatmış bulunuyoruz. Bu arkadaşınız âcizane olarak o müessesede dört sene müdürlük yapmıştır. Hizmetini yakından tanımaklığı dolayısıyla bu kapanışı büyük bir hüüzle karşıladım.

*Ben, bilhassa maarif sahasında şerefli bir mevkii bulunan memleketimize, göğsümüzü kabartan hizmetler gören irfan müesseselerimizi kapatırken çok titiz davranmak zaruretinde olduğumuza kani bulunuyorum. Yeni muallim mektepleri açarken, İstanbul'dakileri bundan dolayı kapatmamız lazım gelmez(...)*²³⁸

Konuşmasının devamında ise ortaokul kurumlarının üzerinde durmuştur. İlçelerde ortaokul sayısının her geçen gün arttığını, milletvekillerinin seçim bölgelerine gittikleri dönemlerde daima ortaokul talebi ile karşılaştığını belirtmiştir. Halkın bu taleplerinde haklı olduğunu, çünkü çocuklara ilkokuldan sonra verimli ve onları hayatta tutunduracak yeni eğitim müesseselerine ihtiyaç duyduklarını dile getirmiştir. Halkın taleplerinin sebebi olarak da bu konuyu gördüğünü ifade etmiştir. Ortaokulların sayısını arttırırken, mezunların hayatta tutunmaları bakımından gerekli

²³⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 24. Cilt, 49. Birleşim, ss. 812- 813.

²³⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 24. Cilt, 49. Birleşim, s. 813.

tedbirleri almadıklarını, eskiden ortaokul mezunlarının memuriyete girebildiğini, bugün ise lise ve hatta üniversite mezunlarının memuriyette iş bulmakta zorlandığını belirtmiştir. Bu gibi nedenlerden ötürü Tezer Taşkiran, Milli Eğitim Bakanından ortaokulları öğrencilerin bulundukları çevrenin koşullarına göre sanat bilgisi, yaşamlarında faydalı ve mutlu olmalarını sağlayabilecek bilgiler verilmesi amacıyla yetiştiren müesseseler haline getirmesini istemiştir. Söz konusu kanun tasarısı ve bütçe raporları üzerine Emin Soysal, Fahri Karakaya, Adnan Adıvar, Yusuf Ziya Ortaç gibi milletvekilleri de konuşma gerçekleştirmiştir. Elazığ Milletvekili Fahri Karakaya konuşmasında Tezer Taşkiran'ın lise ve ortaokul mezunları üzerine söylemiş olduğu fikirlerine katıldığını ifade etmiştir. İstanbul Milletvekili Adnan Adıvar ise konuşmasında Tezer Taşkiran'ın Kız Muallim Mektebinin lağvedilmesi hakkında konuşma gerçekleştirdiği esnada sesinin titrediğini belirterek, bu müesseselerin lağvedilmesinin acı bir şey olduğunu anlatmıştır. Bu kurumların lağvedilmesini eleştirdikleri için kendilerini maziperestlikle itham edilmemesini, ilmin mazisinin diğer şeylerin mazisine benzemediğini ifade etmiştir.²³⁹ Söz konusu kanun 20 Şubat 1950 tarihinde gerçekleştirilen oylama sonucunda kabul edilerek, yürürlüğe girmiştir.²⁴⁰

Tezer Taşkiran'ın, *“Milli Eğitim Bakanlığı Kuruluş Kadroları ile merkez kuruluşu ve görevleri hakkındaki 2287 sayılı Kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı Kanuna bağlı(1) sayılı cetvelde değişiklik yapılması hakkındaki Kanun teklifi”* 3 Mart 1950 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisince Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonlarında görüşülmesi için komisyonlara havale edilmiştir.²⁴¹ Söz konusu kanun teklifi 24 Mart 1950 tarihinde meclis gündemine gelmiştir. Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu, kanun tasarısının ivedilikle görüşülmesi için önerge vermiştir. Önergenin kabul edilmesi neticesinde mecliste görüşülen kanun teklifi yapılan oylama ile kabul edilmiştir.²⁴² Kanun ile birlikte lise, öğretmen okulları, ortaokullar için öğretmen ve memur kadrolarında gösterilen 25 liralık aylıkla çalışacak bin adet öğretmen ve stajyer kadrosu kaldırılarak yerine 30 liralık aylıkla çalışacak bin adet öğretmen kadrosu eklenmiştir. Devlet Konservatuarı için de 50 ve 60 liralık

²³⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 24. Cilt, 49. Birleşim, ss. 813- 816; **Cumhuriyet**, 18.02.1950.

²⁴⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 24. Cilt, 51. Birleşim, ss. 911- 926.

²⁴¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 25. Cilt, 59. Birleşim, s. 173.

²⁴² **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 25. Cilt, 72. Birleşim, ss. 988- 989, 1095- 1098.

öğretmen kadrolarından birer adedi uzmanlık yeri olarak tespit edilmiştir. Şeklinde düzenlemeler yapılmıştır.²⁴³

Kars Milletvekili olan Tezer Taşkiran, seçim bölgesindeki halkın hayvancılık ile geçimini sağladığını göz önünde bulundurarak Tarım Bakanı Cavit Oral'a şu iki soruyu sormuştur:

*Komşumuz İran'da çıkan sığır vebası salgınının memleketimiz hayvanlarına sirayet etmemesi için ne gibi tedbirler alınmıştır? ve Matbuattan öğrendiğime göre hastalık hududumuza 100 kilometre mesafedeki köylere kadar yayılmıştır. Her hangi bir âni bulaşmada yayılmayı önleyici tedbirleri acele olarak almak lüzumu karşısında kâfi derecede eleman, ilâç, gerekli malzeme mevcut mudur?*²⁴⁴

Tezer Taşkiran, soruları Tarım Bakanının mecliste sözlü olarak yanıtlamasını istemiştir. Tarım Bakanı Cavit Oral, 10 Mart 1950 tarihinde mecliste soruları tek tek yanıtlamıştır. Kastamonu Milletvekili Fahri Ecevit'te Tezer Taşkiran'ı sormuş olduğu güzel sorulardan dolayı mecliste tebrik etmiştir.²⁴⁵

Tezer Taşkiran, 23 Mart 1950 tarihinde meclis gündemine gelen *Af Kanunu Tasarısı* görüşmeleri esnasında Adalet Komisyonu Başkanı Hulusi Karagülle'nin tasarının iade edilmesini istemesine şu sözlerle karşı çıkmıştır: “*Bu tasarımı bir kere daha etüt etmek üzere Büyük Millet Meclisi komisyonuna verdiği ve hazırladık, tamamdır diye Heyeti Umumiye'ye getirdikleri halde ve birinci maddeyi görüşmek üzere bulunduğumuz bir sırada nasıl olupta hangi esabı mucibe ile geri istiyoruz diyorlar?*” Edirne Milletvekili Fethi Erimçağ, İstanbul Milletvekili Sait Köksal ve Kütahya Milletvekili Ahmet Tahtakılıç da Meclisin kararı olmaksızın tasarının alınıp götürülemeyeceğini belirterek, tasarının geri iadesi istemine karşı çıkmıştır. Yapılan itirazlara rağmen Adalet Komisyonu kanun tasarısını meclis gündeminden almıştır.²⁴⁶

Tezer Taşkiran'ın 8. Dönem Kars Milletvekili olarak mecliste söz aldığı son konu 24 Mart 1950 tarihinde görüşülen “*Eskişehir'de sel baskınından zarar görenler için yaptırılacak meskenler hakkında Kanun tasarısı ile Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu ve iki arkadaşının, Eskişehir'de yaptırılacak meskenler hakkında Kanun*

²⁴³ “Milli Eğitim Bakanlığı Kuruluş Kadroları ile Merkez Kuruluşu ve Görevleri hakkındaki 2287 sayılı Kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı Kanuna bağlı (1) ve (2) sayılı cetvellerde değişiklik yapılmasına dair Kanun tasarılarıyla Kars Milletvekili Tezer Taşkiran'ın aynı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelde değişiklik yapılması hakkında Kanun teklifi ve Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonları raporları (1/729, 730, 760, 2/231)”, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c025/tbmm08025072.pdf> (08.02.2020).

²⁴⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 25. Cilt, 62. Birleşim, s. 265.

²⁴⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 25. Cilt, 62. Birleşim, s. 267; **Cumhuriyet**, 01.03.1950.

²⁴⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 25. Cilt, 71. Birleşim, ss. 880- 881.

teklifi ve Geçici Komisyon raporu” üzerinedir. Tezer Taşkiran, söz konusu kanun teklifinin maddelerinin görüşüldüğü esnada araya ilave madde eklenmesi için kanun teklifinde bulunmuştur. Ardından gerçekleştirdiği konuşmasında Eskişehir’deki felaketzedeler için yapılan yardımın Türk Milletinin acı ve karanlık günlerde birbirine çabuk ve sıkı bir şekilde bağlandığının delili olduğunu ifade etmiştir. Yapılan yardımların vergi ve resimlerden muaf olması için bir teklif vermiş ve kabul edilmesini istemiştir. Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal’ın da önergeyi kabul etmesi neticesinde Tezer Taşkiran’ın vermiş olduğu önerge;

*Selden zarar görenlere yardımda bulunmak üzere kurulan Eskişehir Felaketzedeleri Genel Yardım Heyeti ve komitelerine 1950 takvim yılı içinde makbuz mukabilinde yapılacak teberrular her türlü vergi? Resim ve harçlardan müstesna olduğu gibi, bunların gelir ve Kurumlar vergileri matrahlarından indirilmesi de caizdir. 1950 yılında hasılatı tamamen selden zarar görenlere tahsis edilmek üzere tertip edilen temsil, konser ve spor eğlenceleri de her türlü vergi, resim ve harçtan muaf tutulur.*²⁴⁷

Söz konusu kanun teklifinin 12. Maddesi olarak kanunda yer almıştır.

Tezer Taşkiran, 8. Dönem Kars Milletvekilliğinin ardından yapılacak seçimlerde tekrar milletvekili adayı olarak yer almıştır. CHP’nin 9. Dönem Milletvekilliği için belirlediği adayların listesi 11 Nisan 1950 tarihinde *Hürriyet* gazetesinde paylaşılmıştır. Tezer Taşkiran’da CHP’nin Kars milletvekili adayı olarak haberde yer almıştır.²⁴⁸ Nadir Nadi ise 19 Nisan 1950 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yazmış olduğu yazıda yaklaşan seçimlerde particilerce kadın adaylara fazla itibar edilmediğini, halkın kadınları azımsadığından, kadınlardan iş çıkmaz şeklinde düşündüğünden bahsetmiştir. Bu şekilde giderse Dokuzuncu Büyük Millet Meclisinde geçen dönemkinden daha az kadın milletvekili görüleceğini belirtmiştir. Yazısın da Tezer Taşkiran’ı ise “gürültüsüz fakat yorulmak bilmez gayretiyle Mecliste birçok erkekten daha faydalı iş görmüştür” şeklinde anlatmıştır. Atatürk inkılaplarının cinsiyet üzerine kurulabilecek tefsirleri kökünden ilga ettiğini, hatta çok daha öteye geçerek sınıf farkı gözetmeksizin bütün vatandaşları kanun önünde eşit tanıdığını belirtmiştir.²⁴⁹

²⁴⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, 8. Dönem, 25. Cilt, 72. Birleşim, s. 1007; **Cumhuriyet**, 25.03.1950.

²⁴⁸ **Hürriyet**, 11.04.1950.

²⁴⁹ **Cumhuriyet**, 19.04.1950.

3.2.3. 9. Dönem Kars Milletvekilliği ve TBMM’ deki Faaliyetleri

Çok partili yaşama geçişle birlikte kadın milletvekili ve meclis içindeki oranlarında düşüş olmuştur. 1950-1954 yılları arasında meclise sadece 3 kadın milletvekili girebilmiştir.²⁵⁰ Ayşegül Yaraman, *Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili Dişiliksiz Siyaset* adlı kitabında 1950 yılında mecliste kadın milletvekili sayısının azalmasını CHP’li kadın adayların seçilememesine bağlamış ve bunun tek istisnasının Kars’tan seçilen Tezer Taşkıran olduğunu belirtmiştir.²⁵¹ Tezer Taşkıran 1950 seçimlerinde Kars’taki 10 erkek aday arasından en yüksek oyu alarak Kars’ı 9. Dönem milletvekili olarak TBMM’de tekrar temsil etmiştir.²⁵² Bu dönemde en çok söz hakkı alan kadın milletvekili olarak 24 kez söz hakkı almıştır.²⁵³

Türk siyasal yaşamında 1950 seçimleri ile birlikte yeni bir dönem başlamıştır. 27 yıl boyunca ülkeyi yöneten CHP yapılan seçimlerde ikinci parti olarak çıkmıştır. 22 Temmuz 1950 tarihinde mecliste gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimi için yapılan oylamada İsmet İnönü 64 oy alırken, İstanbul Milletvekili Celal Bayar 387 oy alarak ülkenin yeni Cumhurbaşkanı olmuştur. Celal Bayar hükümeti kurma görevini İstanbul Milletvekili olan Adnan Menderes’e vermiştir.²⁵⁴ 1950 seçimleri sonucunda kurulan yeni hükümette CHP Kars Milletvekili Tezer Taşkıran 22 Mayıs 1950 tarihinde mecliste ant içerek görevine başlarken, erkek kardeşi Samet Ağaoğlu ise DP Manisa Milletvekili olarak mecliste ant içerek görevine başlamıştır.²⁵⁵ Samet Ağaoğlu, yeni kurulan Adnan Menderes hükümetinde başbakan yardımcısı olmuştur. Böylelikle Türkiye Cumhuriyetin ikinci muhalefet partisi SCF’nin kurucuları arasında yer alan Ahmet A. Ağaoğlu’nun iki evladı farklı partilerden aynı dönemde milletvekili olarak görevlerine başlamışlardır.

²⁵⁰ Gökçimen, s. 447.

²⁵¹ Ayşegül Yaraman, *Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili Dişiliksiz Siyaset*, 2. Baskı, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2015, s. 120.

²⁵² Atlı, s. 536; 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinde Kars milletvekilliklerine seçilen on kişinin isim listesi şu şekildedir: Fevzi Aktaş, Latif Aküzüm, Sırrı Atalay, Mehmet Bahadır, Abbas Çetin, Veyis Koçulu, Esat Oktay, Tezer Taşkıran, Hüsamettin Tugaç ve Hüseyin Cahit Yalçın’dır. Bkz. BCA Fon Kodu:30-10-0-0; Yer No: 77-511-11.

²⁵³ “Tezer Taşkıran’ın 9. Dönem Milletvekili olarak TBMM’deki Söz Hakkı İstatistiği”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_hazirla_mv?v_meclis=1&v_donem=9&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=TEZER%20TA%DEKIRAN&v_sb=&v_ozet=&v_kelime=&v_bastarih=&v_bittarih= (30.11.2020).

²⁵⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 1. Cilt, 1. Birleşim, ss. 7, 9.

²⁵⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 1. Cilt, 1. Birleşim, ss. 3- 4.

29 Mayıs 1950 tarihinde mecliste gerçekleştirilen oylama ile Tezer Taşkıran, Milli Eğitim Komisyonuna seçilmiştir.²⁵⁶ Tezer Taşkıran, 9. Dönem Kars Milletvekili olarak mecliste birçok faaliyette bulunmuştur. 7 Temmuz 1950 tarihinde meclis gündemine gelen *Belediye Kanuna bazı maddeler eklenmesine ve bu kanunun bazı maddelerinin kaldırılmasına dair Kanun tasarısı* hakkında mecliste söz almıştır. Konuşmasını söz konusu 1580 sayılı Belediye Kanununa eklenmesi gereken 1. madde hakkında gerçekleştirilen görüşmeler sırasında verilen takrir üzerine gerçekleştirmiştir. Madde hakkında Erzurum Milletvekili Emrullah Nutku Bey bazı kelimelerin değiştirilmesini istemiştir. Takrir aleyhinde konuşan Tezer Taşkıran, bütün kanunların Anayasa Kanununa uygun olması gerektiğini belirterek Anayasada bazı yerlerde “devre” yerine “dönem” kelimesinin kullanıldığını bununda kanun gereği Anayasada yapılan değişiklik sonucunda olduğunu söylemiştir. Anayasada bu kelimeler bu şekilde kullanılırken çıkarılan bir kanun ile kelimeleri değiştirmeye haklarının olmadığını, bu tarz hareketlerin yanlış olduğunu belirtmiştir. Anayasada bu kelimeler kullanıldığı müddetçe, çıkarılan kanunun Anayasa ile uyuşması açısından kanundaki kelimelerin korunması gerektiğini dile getirmiştir. Söz konusu tasarı teklifinin mecliste kabul edilmemesini rica etmiştir. Tezer Taşkıran konuşmasını dile ait konuların parlamento dışındaki uzmanlara bırakılması gerektiğini söyleyerek tamamlamıştır. Tezer Taşkıran’ın konuşmasının ardından Erzurum Milletvekili: Emrullah Nutku Bey, söz alarak takririni geri aldığını onun için konuşulmasına gerek kalmadığını söylemiştir.²⁵⁷ Tezer Taşkıran meclisteki konuşmasıyla milletvekillerinin kararlarını etkileyebilen, vermiş oldukları takrirleri meclis gündeminden alılabilen bir kadın olarak mecliste var olabilmıştır.

Tezer Taşkıran, 21 Temmuz 1950 tarihinde meclis gündeminde yer alan *İstanbul Milletvekili Mükerrer Sarol’un, Anayasanın 2.maddesindeki “Devlet dili Türkçedir” fıkrasının yorumlanması hakkında önergesi ve Anayasa Komisyon raporu* hakkındaki görüşlerini beyan etmiştir. Konuşmasında “Devlet dili Türkçedir” fıkrasının yoruma açık olmadığını söylemiştir. Ancak takrir sahibinin ve Anayasa Komisyon üyelerinin çoğunluğunun üzerinde durduğu hangi Türkçe meselesi ele alınmak isteniyorsa, bu konu üzerinde durulması gerektiğini ifade etmiştir. Anayasa

²⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 1. Cilt, 3. Birleşim, s. 38.

²⁵⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 1. Cilt, 18. Birleşim, s. 415.

Komisyon sözcüsünün ülkemizdeki dil gelişimin tarihi hakkındaki konuşmasında, 1932 yılında gerçekleştirilen kurultay üzerinde durduğunu ve buna göre eğer suni bir dilden bahsediliyorsa bu dillin 1932 de başladığını ve bu konu üzerinde durulması gerektiğini belirtmiştir. Dillin Türkçeleştirilmesinin Kemalizm ilkelerden birisi olduğunu söylemiştir. Tezer Taşkiran, Atatürk'ün *“Milli hisle, dil arasındaki bağı çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması milli hissin inkişafında başlıca müessirdir”* ilkesinden hareket ederek 1932 yılında Dolmabahçe Sarayında Dil Kurultayını bu konu hakkında çalışmaya davet ettiğinden bahsetmiştir. Bu çalışmanın ardından derslerin konularının, kullanılan terimlerin heyetlerin kabul ettiği şekilde ders kitaplarına girdiğini ve 16-17 yıldan beri öğrencilerin bu terimlere göre okutulduğunu belirtmiştir.

Tezer Taşkiran, heyetin vereceği tefsir kararının sadece Anayasa metni ile alakalı olmadığını, okulları da son derece yakından ilgilendirebilecek bir karar olduğunu ifade etmiştir. Bütün inkılap hareketlerinin sert bir şekilde gerçekleştiğini ve bununda inkılapların tabii karakteri olduğunu belirterek, dilin Türkçeleştirilmesi uygulamasında da bundan kaynaklı yetersizlikler, hatalar olabileceğini ve bunların düzeltilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Fakat bunları gerçekleştirirken arkadaşların raporlarında kaydettikleri gibi inkılap hareketlerini toptan reddetmeye haklarının olmadığını belirtmiştir. Komisyon raporunda yeni kelimelerin kullanımı bırakılarak, 1932 yılından önceki Türkçe kelimelerin kullanımı kastediliyorsa, ondan sonra kullanılan bütün Türkçe kelimeleri kullanmamız gerekir diyerek bunun dilde karışıklığa sebep olabileceğini ifade etmiştir. Tezer Taşkiran, *“tefsir kabul edildiğinde örneğin matematik dersinde çıkarma yerine tarha, bölme yerine taksime veya Anayasa yerine Teşkilatı Esasiye mi diyeceğiz! Böyle bir düşünce varsa bütün ders kitaplarının durdurulması gerekir”* demiştir. Ayrıca kelimeler içerisinde ıslaha muhtaç olanlar varsa çıkarılması gerektiğini söylemiştir. Konuşmasının devamında yeni nesil için ani değişikliklerin huzursuzluklara sebep olabileceğini bir öğretmen, bir eğitimci olarak arz etmeyi bir vicdan borcu olarak bildiğini belirtmiştir. Daha öncede ifade ettiği gibi, bu işin parlamentonun işi olmadığını bunun bilginlerin, ediplerin, yazarların işi olduğunu, aynı zamanda zamana bırakılması gerektiğini söylemiştir. Bundan dolayı Anayasanın 2. Maddesinin *“Devlet dili Türkçedir”* fıkrasının yorumu gerek olmadığı

üzerinde durmuştur.²⁵⁸ Tezer Taşkiran'dan sonra söz konusu komisyon raporu hakkında görüşünü bildiren Hatay Milletvekili Hasan Reşit Tankut, Tezer Taşkiran'ında ifade ettiği gibi dil inkılabının önüne bir set çekmenin hatalı olacağını belirtmiş ve söz konusu fıkranın yorumlanmasının kaldırılmasını istemiştir.²⁵⁹ Anayasa Komisyonu Sözcüsü Ferit Alpiskender konuşmasında; *“Tezer Taşkiran'ı mekteplerimizde uzun zaman hizmet etmiş muhterem bir şahsiyet olarak tanıyorum. Türkçeye de bağlılığından hiç şüphem yoktur”* diyerek komisyonun görüş ve düşüncelerini anlamadığını belirtmiştir. Komisyonun Anayasanın eski şeklini değil, onun tabii seyriyle ve sadeleşerek devam eden şeklini arzuladığını ifade ederek, Tezer Taşkiran'ın söz konusu tefsir fıkrasının son kısmını belirsiz bulduğunu, *“Zorla millete mal edilmek istenilen uydurma kelime ve ıslahlar bundan evvelki zamanlar Türk Milleti tarafından kullanılan Türkçedir”* şeklinde okuduğunu ifade etmiştir. Bundan dolayı Tezer Taşkiran'ın *“bu tefsiri yaptıktan sonra tamamen Anayasanın eski terimlerine döneceğiz”* manasını çıkardığını, komisyonun Türkçenin tabii seyriyle bugüne kadar gelen şeklini kabul ettiğini vurgulamıştır. Komisyonun bu tefsiri yaparak bundan sonra çıkarılacak kanunları halkın benimsediği, kolayca okuyup, anlayabildiği bir Türkçe ile hazırlayabileceklerini temin etmiştir. Ferit Alpiskender, Tezer Taşkiran'ın dil meselesini Atatürk'e bağlayarak, yapılan bu tefsirin Atatürk'ün eserine karşı bir uygunsuzluk olarak kabul ettiğini aktarmıştır. Bu düşüncenin yanlış olduğunu Atatürk'ün dil alanında yaptığı çalışmaları ve kendi görüşü ile ortak olan yanlarını anlatarak izah etmiştir. Anayasa içerisinde de Türkçe olmayan kelimenin var olduğunu bunun en güzel örneğinin milletvekillerinin kürsüde tekrarladıkları yemin olduğunu belirtmiştir. Ferit Alpiskender kendilerinin kelime icat etmediğini ve milletvekillerini yasama işinden ayırarak ilim işine alet etmediklerini söylemiştir. *“Tefsiri yaparak dile kendi tabii güzelliği ve zenginliği içinde bir gelişme imkânı vermek istediklerini”* belirtmiştir.²⁶⁰ İstanbul Milletvekili Mükerrer Sarol'un, Anayasanın 2. maddesindeki *“Devlet dili Türkçedir”* fıkrasının yorumlanması hakkında önergesi ve Anayasa Komisyon raporu mecliste gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda:

Anayasanın ikinci maddesindeki “Devletin resmi dili Türkçedir” fıkrasından kastedilen Türkçe; hiçbir ilmi metot ve esasa dayanmadan ve salahiyyetli ilim adamlarının mütalaalarına müracat edilmeden keyfi surette salahiyyetsiz

²⁵⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 1. Cilt, 21. Birleşim, ss. 575- 576.

²⁵⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 1. Cilt, 21. Birleşim, ss. 576- 577.

²⁶⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 1. Cilt, 21. Birleşim, ss. 581- 583.

heyetlere kabul ettirilerek zorla millete mal edilmek istenilen uydurma kelime ve istilahların vaz'ından evvelki zamanlarda Türk Milleti tarafından kullanılan ve tabii seyri ile devam eden Türkçedir.²⁶¹

Şeklindeki tefsirin eklenmesi ile sonuca bağlanmıştır.

Tezer Taşkiran, 9. Dönem CHP Kars Milletvekiliği görevinden 14 Aralık 1950 tarihinde CHP Meclis Başkanlığına göndermiş olduğu mektup ile istifa etmiştir. Tezer Taşkiran'ın CHP'den istifası dönem gazetelerine çeşitli şekillerde yansımıştır. 15 Aralık 1950 tarihli *Milliyet* gazetesinde çıkan habere göre istifanın gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır:

Tezer Taşkiran Halk Partisinden çekildi
C.H.P nin Kore siyasetindeki haksız tenkit ve yersiz hareketlerinden müteessir olarak bu partiden çekilen Taşkiran bundan sonra müstakil Kars milletvekili olarak çalışacağını Meclis Başkanlığına bildirdi.
İki devredenberi Halk Partisi Kars Milletvekili bulunan Bayan Tezer Taşkiran dün C.H.P den istifa etmiştir. Tezer Taşkiran, C.H.P ne bir istifanname göndermiş ve ayrıca B.M.M, Başkanlığını da keyfiyetten haberdar etmiş ve bundan sonra müstakil olarak çalışacağını bildirmiştir.
Bugün kendisini ziyaret ettiğim siyasi hayatta dürüst karakteriyle tanınan Tezer Taşkirandan istifasının sebeplerini izah etmesini rica ettim. Bana sadece müstakil olarak çalışmak istediği için C.H.P. den çekildiğini söylemekle iktifa etti.
*Fakat Ankara siyasi mahfillerinden dolaşan şayialara göre Tezer Taşkiran, bilhassa Koreye asker gönderme meselesi etrafında Halk Partisi mahfillerinde yapılan haksız münakaşalardan müteessir olarak istifa etmiştir.*²⁶²

15 Aralık 1950 tarihli *Hürriyet* gazetesinde ise istifanın gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır:

Bayan Tezer Taşkiran C.H.P. den istifa etti
*Kars milletvekili Tezer Taşkiran bugün Halk Partisinden istifa etmiştir. İstifa sebepleri hakkında Tezer Taşkiran müstakil milletvekili olarak çalışmak üzere istifa ettiğini bildirmiştir. Bilindiği gibi Tezer Taşkiranın Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu'nun hemşiresi olması her iki taraf partilileri arasında bazı dedikoduları mucip olmaktadır. İstifanın bu dedikodular sebebiyle vuku bulduğu söylenmektedir.*²⁶³

15 Aralık 1950 tarihli *Zafer* gazetesinde ise istifa haberi şu şekilde çıkmıştır:

C.H.P. den bir istifa. Tezer Taşkiran istifa etti. Kars Milletvekili bundan sonra müstakil çalışarak memlekete hizmet etmeyi daha uygun buldu.

²⁶¹ “İstanbul Milletvekili Mükerrer Sarol’un, Anayasanın ikinci maddesindeki “Devlet dili Türkçedir” fıkrasının yorumlanması hakkında önergesi ve Anayasa Komisyon raporu (4/51)”, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c001/tbmm09001021.pdf> (09.02.2020).

²⁶² *Milliyet*, 15.12.1950.

²⁶³ *Hürriyet*, 15.12.1950.

Uzun müddetten beri, Halk Partisi milletvekillerinden bulunan ve bu defa da Kars'tan Halk Partisi Milletvekili seçilen Bayan Tezer Taşkiran'ın Halk Partisinden istifa ettiğini haber aldık.

Tezer Taşkiran C.H.P. sine bir istifanama göndermiş ve ayrıca Büyük Millet Meclisi Başkanlığını da keyfiyetten haberdar etmiş ve bundan sonra müstakil olarak çalışacağını bildirmiştir.

Dün bir arkadaşımız Tezer Taşkiran'a müracaat ederek istifasının sebeplerini izah etmesini rica etmiştir. Tezer Taşkiran bu müracaata, sadece müstakil olarak çalışmak istediğini söylemekle iktifa etmiştir.

Fakat Ankara siyasi mahfillerinde dolaşan haberlere göre, Tezer Taşkiran bilhassa Koreye asker gönderme meselesi etrafında Halk Partisi mahfillerinde yapılan yersiz münakaşalardan müteessir olarak istifa etmiştir.

Siyasi hayatta dürüst karakteri ile, ve bilhassa maarif meselelerinde derin bilgisi ile temayüz eden Tezer Taşkiran'a Büyük Millet Meclisinde müstakil olarak yapacağı çalışmalarında muvaffakiyetler dileriz."²⁶⁴

15 Aralık 1950 tarihli *Akşam* gazetesinde ise istifa haberi şu şekilde yer almıştır:

Tezer Taşkiran C.H.P. den istifa etti.

Kars milletvekili bayan Tezer Taşkiran bugün Cumhuriyet Halk partisinden istifa etmiştir. İstifa sebepleri hakkında kendisine müracaat ettiğim Tezer Taşkiran şunları söylemiştir:

'- Müstakil bir milletvekili olarak çalışmak istiyorum. Bu sebeple istifa ettim.'

Bilindiği gibi, Tezer Taşkiran Başbakan Yardımcısı Samed Ağaoğlu'nun hemşiresidir."²⁶⁵

Tezer Taşkiran istifasının sebeplerini basından gizleyerek parti içerisinde yaşadıklarına rağmen partisine yüz çevirmemiş diyebiliriz. Tezer Taşkiran'ın kız kardeşi Süreyya Ağaoğlu "*Bir Ömür Böyle Geçti*" adlı anı kitabında ailesine hücum etmek isteyenlerin ailesinin Rusya'dan geldiğini hatırlatmak için "*Agayif*" dediklerini, kardeşi Tezer'in de CHP'nin yayın organı olan *Ulus* gazetesinde Samet Ağaoğlu için "*Agayif'in oğlu*" tabirinin kullanılması üzerine CHP Kars Milletvekili iken partisinden istifa ettiğini anlatmıştır.²⁶⁶ Tezer Taşkiran'ın erkek kardeşi dönemin başbakan yardımcısı Samet Ağaoğlu olayı "*Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru*" adlı eserinde ablasının 14 Aralık 1950 tarihinde Halk Partisi Meclis Grubu Başkanlığına göndermiş olduğu mektuba yer vererek anlatmıştır. Söz konusu mektupta Tezer Taşkiran, parti toplantılarına neden katılmadığını, partinin son kurultayında tanımadığı genç bir delegenin sohbet esnasında kendisine Samet

²⁶⁴ **Zafer**, 15.12.1950.

²⁶⁵ **Akşam**, 15.12.1950. Tezer Taşkiran'ın istifa haberi aynı içerikle Cumhuriyet, Yeni İstanbul, Yeni Sabah gazetesinde de yer almıştır. Bkz. **Cumhuriyet**, 15.12.1950; **Yeni İstanbul**, 15.12.1950; **Yeni Sabah**, 15.12.1950.

²⁶⁶ Ağaoğlu, *Bir Ömür*, s. 22.

Ağaoğlu'nun kardeşi olduğu için birçok partilinin kendilerinden saymadıklarını, hatta parti toplantılarını Demokrat Partiye duyurduğunun söylendiğini anlatmıştır. Bu duyduğu haber üzerine milletvekili arkadaşlarıyla konuştuğunda bu iftiraların kendisi hariç herkes tarafından bilindiğini öğrendiğinde, Kars tutanakları konusu bitinceye kadar parti toplantılarına katılmama kararı aldığını, yapması gereken görevleri de yerine getirdiğini belirtmiştir. Partiler arası yapılan tartışmalarda Demokrat Partide önemli görevde bulunan kardeşi Samet Ağaoğlu'na geniş yer verildiğini bu konu üzerinde durmayacağını belirtmiştir. Kardeşine yönelik saldırılar dolayısıyla babası, ailesi, hatta Azerbaycan'dan Türkiye'ye gelmiş olmalarına, partinin yayın organı olan *Ulus* ve *Ankara* gazetelerinde yazılan yazılarda, seçimler nedeniyle yapılan konuşmalarda yer verildiğini tek tek tarihleri ile birlikte anlatmıştır. Demokrat Parti'de bu tarz saldırıya uğrayanın sadece kardeşi olduğunu belirtmiştir. Tezer Taşkiran, mektupta Ahmet A. Ağaoğlu'nun sadece Samet Ağaoğlu'nun babası olmadığını kendisinin de babası olduğunu ve hayatının en büyük şerefine de Azerbaycan'da ve Türkiye'de ömrünü Türklük uğruna harcamış bir insanın kızı olmak olduğunu belirtmiştir. Halk Partisi yöneticilerine Ağaoğlu'nun oğlu olmak kusura kızı olmanın da bir kusur olabileceğini, Azerbaycan'da doğmak kusura kendisinin de aynı kusura sahip olduğunu belirtmiştir. Bütün bunlara karşı susmayacağını ifade ederek partisinden istifa etmiştir.²⁶⁷

Siyaset devreye girince ülkesi için ne kadar çok çalışmış olsalarda milletvekillerinin bir kalemde itibarsızlaştırılmaları, emeklerinin göz ardı edilmelerinin söz konusu olabileceği ortadadır. Ağaoğlu ailesinin her ferdi gibi Tezer Taşkiran'da ülkesi için elinden gelenin fazlasını yapmış bir siyasetçidir. 1950 yılında yaşamış olduğu bu olaylar CHP'den istifa etmesine sebep olmuş olsada Tezer Taşkiran doğru bildiğinden vazgeçmeyerek bağımsız milletvekili olarak mecliste var olmaya, Türk halkının sesi olmaya devam etmiştir. Ve sonrasında siyasette bağımsız milletvekili olarakta bir çok faaliyete imza atmıştır.

Tezer Taşkiran'ın 9. Dönem bağımsız milletvekili olarak mecliste gerçekleştirmiş olduğu ilk konuşma 9 Şubat 1951 tarihinde meclis gündeminde yer alan *“Çeşitli Kanunlarda mevcut geçici tazminat ve yabancı dil ikramiyeleriyle sair*

²⁶⁷ Samet Ağaoğlu, **Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru**, Baha Matbaası, İstanbul, 1972, ss. 163- 168. (Demokrat Partinin Doğuş)

ikramiyeler hakkındaki hükümlerin kaldırılmasına dair kanun tasarısı ve Bütçe Komisyonu raporu” hakkında olmuştur. Tezer Taşkiran söz konusu tasarı hakkında Rıza Erten, Muhip Tümerkan, Necip Bilge, Ekrem Ali Can gibi milletvekilleri ile beraber görüşlerini bildirmiştir.²⁶⁸ Konuşmasında, geçici tazminat ve Ankara’da oturan memurlara verilen mesken zammı üzerinde durmuştur. Memurlara bu tazminatın verilmesinin gerekçesi olarak devletin ilk kurulduğu dönemde Ankara’da yaşanan pahalılık ve meskensizliğin etkili olduğunu belirtmiştir. Söz konusu mesken tazminatının geçici vasfını kaybederek, Ankara’da çalışan memurların bütçesinde normal bir gelir haline geldiğini, alınan maaşların derecelerine göre bu miktarın 14, 20, 50 lira şeklinde değiştiğini, aslında mühim olmayan bu paraların aile bütçeleri için mühim olduğunu, bunun kesilmesi ile birlikte aile bütçelerinde yaşanacak açığın düşünülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bütçe Encümeninin ilk kararına geri dönmesini istemiştir. Encümenin ilk kararı gelir vergisinin uygulanmasına dair karar alınıncaya kadar tasarının ertelenesi yönündedir. Tezer Taşkiran bu karardan dolayı bütçe komisyonunda azınlıkta kalan Fethi Çelikbaş ve arkadaşlarının fikirlerine katıldığını belirtmiştir.²⁶⁹

Tezer Taşkiran, devlet dairelerinde çalışan memurlara verilen nakdi mükafatın kaldırılmasına yönelik tasarı hakkında da görüşlerini belirtmiştir. Kanunlarda memurları ve vatandaşları çok çalışmaya ve verimli olmaya teşvik edici, koruyucu hükümlerin az olduğunu birçok memurda milletvekili Emrullah Nutku Bey’inde konuşması esnasında belirttiği gibi, *“testiyi kıran da bir dolduranda bir”* düşüncesinin hakim olduğunu söylemiştir. Alışılmışın üzerinde gayret gösteren memur ve vatandaşların teşvik edilmesi gerektiğini mevcut kanunlarda yer alan:

*Üstün bir bilgiye dayanan şahsi teşebbüsü sayesinde gerek daire hizmet kadrosunda, gerek hizmet vasıtalarında tasarruf sağlayan, olağanüstü çalışmaları ile. Emsalleri üstünde verimli iş çıkaranlar, umumi bir zararın önlenmesi için sağlığını ve hayatını tehlikeye koyarak çalışanlara şu, şu nispetlerde ikramiye verilir.*²⁷⁰

Şeklindeki hükmü okuyarak açıklamıştır. Tezer Taşkiran, *“Niçin bunları vermiyelim arkadaşlar?”* diyerek meclis kürsüsünden memurların hayatları pahasına yapacakları herhangi bir hizmette sadece manevi olarak değil, maddi olarakta

²⁶⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 41. Birleşim, s. 70

²⁶⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 41. Birleşim, ss. 73- 74.

²⁷⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 41. Birleşim, s. 93.

düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Memur sayısını azaltmak ne kadar önemli ise memurun kalitesini yükseltmenin de o kadar önemli olduğunu ve bunu gerçekleştirmek için de en etkili tedbirin teşvik ve takdir olduğunu söylemiştir. Söz konusu kanun maddelerinin hükümlerinde eksikler olmasına rağmen kaldırılmamasını hatta bütün vatandaşları kapsayacak şekilde genişletilmesini istemiştir. Tezer Taşkiran konuşmasının sonunda *“ülkemiz için gurur kaynağı olan Orotorya’yı yazmış bulunan Adnan Saygun’un 35 lira ile sıkıntı içinde olduğunu ve maddi teşvike ihtiyacı olmadığını nasıl söyleyebilirsiniz?”* diyerek eleştirmiştir. Söz konusu teşvik ve takdir prensibini düzeltmeye, uygulama esnasında karşılaşılan aksaklıkların, eksik yönlerin giderilmesine çalışılması gerektiği belirtmiştir.²⁷¹ Mecliste gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda *“Çeşitli Kanunlarda mevcut geçici tazminat ve yabancı dil ikramiyeleriyle sair ikramiyeler hakkındaki hükümlerin kaldırılmasına dair kanun tasarısı ve Bütçe Komisyonu raporu”* üzerinde gerçekleştirilen düzeltmeler ile birlikte yapılan oylamada kabul edilmiştir.²⁷²

Tezer Taşkiran, daha önceki milletvekilliği dönemlerinde olduğu gibi Adalet Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle alakalı olarak bu yasama döneminde de konuşma gerçekleştirmiştir. 22 Şubat 1951 tarihinde meclis gündemine gelen *“Adalet Bakanlığı 1951 yılı Bütçesi münasebetiyle”* mecliste söz almıştır. Konuşmasında daha önce önemli gördüğü ve üzerinde defalarca durmasına rağmen tedbirler alınmadığı için aynı konulara tekrar değineceğini belirtmiştir. Suçlu çocuklar meselesi üzerinde durulması gerektiğini, bütün ileri ülkelerde bu konu üzerinde durulduğunu ve geniş tedbirler alındığını söylemiştir. Konu hakkında ülkemizde neler yapıldığı, alınan tedbirlerin yeterli olup olmadığını sorgulatarak: Türk Ceza Kanununa göre hangi yaş grubundaki çocukların suçlu sayılıp sayılamayacağını, suçlu olanların cezalarını ceza evlerinde mi yoksa çocuk ıslahevinde mi çekeceklerini anlatmıştır. Bu amaç doğrultusunda son yıllarda Ankara çocuk ıslahevi, Sinop, İzmir, Konya ve Eskişehir’de çocuk ceza evlerinin açıldığını, bu durumdan memnun olduğunu belirtmiştir. 6 aydan fazla ceza alanların bu kurumlara alındığını söylemiştir. Ülkemizde cezaları bu süreden az olan suçlu çocukların çoğunluğu oluşturduğu, bu çocukları koruyup ve doğru yolu gösterecek kurumların olmadığını dile getirmiştir. Bir çocuk 12 yaşında işlediği suç

²⁷¹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 41. Birleşim, s. 93.

²⁷² TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 41. Birleşim, s. 101.

için 6 aydan az ceza aldığında, cezasından dolayı sevkedilecek kurum olmaması nedeniyle cezasını çekmek için 6 yıl bekletildiğini belirtmiştir. Çocuğun geçen zaman içinde işe girmiş, evlenmiş veya çevresinde dürüst bir vatandaş olarak tanınırken 12 yaşında gerçekleştirdiği suçun cezasını reşit olduğu zaman çekmesini sağlamanın adalete, pedogojilerine uygun olmadığını dile getirmiştir. Bu konuların yanı sıra önemli olanın çocuğun gerçekleştirmiş olduğu suçtan dolayı ıslah edilebilmesinin sağlanması, zararlı ve korkunç olarak gördüğü bu uygulamanın terk edilebilmesi için çalışılması gerektiğini söylemiştir. Tezer Taşkiran, her yaş grubundaki kız çocuklarında suç işledikleri zamanda kendilerine göre kurumların olmaması nedeniyle aynı uygulamaya tabii tutulduğunu, 18 yaşına kadar bekletildikten sonra cezalarını umumi hapisane de çektiklerini ifade etmiştir. Bu durumun kız çocukları üzerinde yaratacağı olumsuzluklara dikkat çekerek, kız çocuklarına ait ıslahevlerinin kurulmasını istemiştir. Çocukların işlediği suçların üzerinden zaman geçtikten sonra reşit olduğu dönemde büyük ve çeşitli suçlularla aynı hapishanede bulundurulmalarının çocuğun karakteri üzerinde yaratabileceği etkiyede değinen Tezer Taşkiran, böylece devletin çocuklara en büyük cezayı vermiş olduğunu belirtmiştir. Çünkü çocuk suçlu iken ıslah evinde veya çocuk cezaevinde bulunmazken, suçlu olmadığı dönemde hapishanededir. Cezaevlerinde çocuk koğuşu adı altında yer alan odaların olmasına rağmen bu çocuk koğuşlarının formaliteden ibaret olduğunu çocukların bahçede, koğuşta her yerde büyüklerle beraber olduğunu söylemiştir.

Tezer Taşkiran'ın suçlu çocuklar üzerinde durduğu bir diğer konuda Türk Ceza Kanuna göre 11 yaşını doldurmadığı için suç işleyen çocuklar hakkında hiçbir koğuşturmanın yapılmamasıdır. Gazetelerde küçük yaşta çocukların işlediği suçlara dair haberlerin sürekli çıktığını ve bu çocukların kendi başlarına terkedilmiş olmalarının ülkenin geleceği için tehlike yaratabileceğine değinmiştir. Suçlu çocuklar konusu üzerinde durulması gerektiğini belirten Tezer Taşkiran, 1899 yılından itibaren Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) faaliyete geçen çocuk mahkemelerinin, ileri bütün ülkelerde de var olduğunu söylemiştir. Ülkemizde de bu mahkemeleri ve bu mahkemelerin işlemesi için gerekli olan kurumların kurulmasını istemiştir. Bu doğrultuda harekete geçerek talihsiz olarak gördüğü suçlu çocukları korumaları

gerektiğini belirtmiştir.²⁷³ Üzerinde durduğu bir diğer konuda resmi olarak gerçekleşmeyen evlilikler sonucunda doğan çocukların durumu hakkındadır. Medeni Kanun ilkelerine zarar vermeden 1943, 1945, 1950 yıllarında çıkarılan kanunlarla resmi olarak kaydedilmemiş evlilikler sonucunda doğan çoğunluğu köylü olan birkaç milyon çocuğun kütüğe kaydedildiğini, bu kanunun görüşüldüğü esnada üzerinde durduğu konulara tekrar değinme gereksinimi duyduğunu belirtmiştir. 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun ile uyuşmayan davranışları meşrulaştırmak için Büyük Meclis'in üç kanun çıkardığını, Medeni Kanun ilkelerinden taviz vermeksizin kanunun köylerde de işler hale getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda problemin kaynağını köylerdeki vatandaşın kültür seviyesinin gerekli seviyeye ulaşmamış olmasına ve evlenme işlemlerinin kolaylaştırılmamasına bağlamıştır. Köyde yaşayan evlenmek isteyen çiftin doktor muayenesi için köyden kazaya gitmek zorunda kalması, gittiğinde hemen muayene olamaması, nüfus işlemleri ve diğer evlilik işlemleri içinde benzer durumları yaşamasının evliliklerin resmiyet kazanmasının önündeki engellerden olduğunu belirtmiştir. Medeni Kanunun korunabilmesi için bu uygulamaların köylünün ayağına götürülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu hususlar dikkate alınmadığı taktirde 3, 4 yıl sonra resmiyete dökülmeyen evlilikler sonucunda doğan çocuklar konusu ile tekrar karşılaşılabileceğini belirterek konuşmasını tamamlamıştır.²⁷⁴ Mecliste gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda “*Adalet Bakanlığı 1951 yılı Bütçesi*” kabul edilmiştir.²⁷⁵

Tezer Taşkıran, 25 Şubat 1951 tarihinde “*Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1951 yılı Bütçeleri*” hakkında mecliste gerçekleştirilen görüşmelerde düşüncelerini dile getirmiştir. Konuşmasında öğretmenlerin mecburiyet olmadıkça nakil edilmemelerinin görevlerinde verimli olarak çalışabilmelerini sağlayacağını belirtmiştir. Nakillerin ders döneminin sonunda yapılmasını istemiştir. Üzerinde durduğu diğer bir konu ise zorunlu eğitim yaşının üstünde olan cahil vatandaşların eğitime önem verilmesi gerektiğidir. Ülkemizde olduğu gibi dünyanın birçok yerinde de cehalet, fakirlik ve hastalığın bir arada görüldüğünü bunun için Milli Eğitim Bakanlığının ve ilgili bakanlıkların iş birliği ile halkın eğitimini ele alınması

²⁷³ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 48. Birleşim, ss. 462- 463.

²⁷⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 48. Birleşim, ss. 463- 464.

²⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 48. Birleşim, s. 506.

gerektiğini anlatmıştır. Bu kapsamda hapishanedeki vatandaşlara okuma yazma öğretilebileceğini, işçilerin bilgilerinin arttırılabileceğini, askeri görev için çağrılan gençlere daha fazla bilgiler verilebileceğini, köylerde çalışan sağlık, ziraat memurları, öğretmenlerin çalışmalarının birleştirilmesiyle demokrasinin temeli olan seçmenin hak ve görevlerini tanımalarının sağlanabileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığının ilk iş olarak yetişkinlere ve cahil olan vatandaşlara yönelik alfabe ve faydalı bilgilerin yer aldığı çeşitli kitapları hazırlayarak köylerde yaymaya çalışması gerektiğini anlatmıştır. Tezer Taşkiran bu çalışmaların yanı sıra ders aracı olarak köy okullarında pille çalışan radyoların yayılması gerektiğini ve radyolarda köylerde yetişkin terbiyesi için faydalı, gerçekçi şeklide sürekli bir programın hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Köylerin kalkınması için önemli gördüğü bu konuların programa bağlanarak hükümet tarafından ele alınmasını istemiştir.

Tezer Taşkiran konuşmasında üzerinde durduğu bir başka konu ise çocukları okul dışında etkileyen etmenler hakkındadır. Dünyanın ileri ülkelerinde çocukların ortalama olarak 15 yaşından önce büyüklere ait sinemalara alınmadığını bizim ülkemizde ise bu duruma dikkat edilmediğini belirtmiştir. Hatta Umimi Hıfzıssıhha Kanunun belirlenen kurullara uyulmadığını, çocukların büyükler ile aynı filmleri seyretmesinin çocuğu olumsuz etkileyebileceğini anlatmıştır. Cinayetler, soygunlar, aile faciaları gibi konuların yer aldığı filmlerden çocukların olumsuz etkilendiğini ve bu nedenle ileri ülkelerde çocukların sinemada izleyebileceği filmlerin ayrıldığını söylemiştir. Milli Eğitim Bakanlığının bu konuyu ele almasını istemiştir. Tezer Taşkiran, çocukların okuduğu kitaplarda neler öğrenip, nelerden etkilendiğinin incelenmesini ve bu yayınlar karşısında çocukların başıboş bırakılmamasını istemiştir. Bakanlığın çocuk kitapları yazılmasını teşvik etmesini, aileler için çocuk kitapları almayı kolaylaştırıcı metotlar hazırlanması gerektiğini ifade etmiştir. Yaz aylarında çocukların boş zamanlarını değerlendirebilmesi için okullarda çocuk kütüphanesi kurulmasını, radyoda çocuk ve gençlik saatlerinin bir program dahilinde işlenmesini istemiştir. Tezer Taşkiran, Milli Eğitim Bakanından korunmaya muhtaç çocuklar hakkında milletvekillerini aydınlatmalarını istemiştir. Sakat çocuklar özellikle ülkemizde sayısı fazla olan kör çocuklarının eğitimi hakkında da ne düşündüklerini sormuştur.²⁷⁶

²⁷⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, ss. 475- 476.

Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri konuşmasında, Tezer Taşkiran'ın öğretmenlerin nakillerinin ders döneminin sonunda yapılsın görüşünün önemli olduğunu ifade etmiştir. Almış oldukları karar doğrultusunda öğretmenlerin nakil taleplerinin Nisan ayında alınacağını, Haziran ayı içersinde de nakillerinin gerçekleştirileceğini belirtmiştir. Çocukların sinemaya gitmesi konusu ile ilgileneceklerini, çocuk kütüphanelerine önem verdiklerini bu bağlamda Ankara'da Namık Kemal Ortaokulunda bir çocuk kütüphanesi açtıklarını, İstanbul'da da 4 kütüphane açmak için hazırlık yaptıklarını, bu kütüphanelerden olumlu dönüşler aldıkları takdirde diğer şehirlerde de kütüphane açacaklarını söylemiştir. Yardıma muhtaç, anasız, babasız çocukların öksüzler yurduna yerleştirilerek eğitimleri ile ilgilenildiğini belirtmiştir.²⁷⁷

1951 yılı bütçe görüşmeleri esnasında Tezer Taşkiran ile birlikte 56 milletvekili Meclis Başkanlığına müze ve anıtlar için konulan 500 bin liralık tahsisat bedelini sanat eserlerinin korunması, bakımının yapılması ve harap olmaması için 300 bin lira daha arttırılmasını teklif etmişlerdir. Mecliste gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda söz konusu teklif kabul edilmemiştir.²⁷⁸ Tezer Taşkiran'ın milletvekili arkadaşları ile meclise sunduğu bir diğer teklif ise: *“Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesinin yatırımlara ait kısmının 902 nci bölümüne “il ve ilçe merkezlerinde halk tarafından yaptırılan okul binaları için müteşebbis derneklere” yardım yapılmak üzere 1000000 lira konulmuştur”* mevcut yardımın 500.000 liraya çıkarılmasını teklif etmişlerdir. Söz konusu önerge meclis tarafından dikkatte alınmış ve komisyona sevk edilmiştir.²⁷⁹ Mecliste gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda *İstanbul Üniversitesi 1951 yılı Bütçe Kanunu* 244 oy ile, *İstanbul Teknik Üniversitesi 1951 yılı Bütçe Kanunu* 246 oy ile, *Ankara Üniversitesi 1951 yılı Bütçe Kanunu* 245 oy ile, *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1951 yılı Bütçe Kanunu* 248 oy ile kabul edilmiştir. Tezer Taşkiran, *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1951 yılı Bütçe Kanunu* için yapılan oylamaya katılmazken, söz konusu diğer kanunların kabul edilmesi yönünde oy kullanmıştır.²⁸⁰

Milli Eğitim Komisyonunda yer alan Tezer Taşkiran, 11 Haziran 1951 tarihinde meclis gündemine gelen *“Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in, köylü kız*

²⁷⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, s. 839.

²⁷⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, ss. 797- 798, 802.

²⁷⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, ss. 813- 816.

²⁸⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, ss. 873- 888.

çocuklarının ilk tahsil yaşı hakkında kanun teklifi ile Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı ve dokuz arkadaşının, Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanununun 13 ncü maddesinin değiştirilmesine ve aynı kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun teklifi ve Milli Eğitim Komisyonu raporu” hakkında konuşma gerçekleştirmiştir. Tezer Taşkiran konuşmasında Milli Eğitim Komisyonunun çoğunluk kararına muhalif olduğunu, kendisini muhalefete sevk eden gerekçeleri açıklamıştır. Anayasanın 87. Maddesinde *“kadın erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek mecburiyetindedirler”* ibaresini ve maarif kanununa göre de azami 16 yaşına kadar çocukların ilköğretime devam etmelerinin mecbur olduğunu hatırlatmıştır. Önemli sebepler dışında çocuğunu okula göndermeyen veliler hakkında tahkikat gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Milli Eğitim Komisyonunda, *“köylerde ilköğretim okul ve kurslara devam eden öğrencilerden 14 yaşını ikmal eylemiş bulunanların velileri hakkında bu madde hükmü uygulanmayacaktır”* şeklinde alınan karar ile 14 yaşına kadar ilkokulu bitiremeyen çocukların velilerinin istediği takdirde çocuğun okula gitmesine engel olabileceği ve bunun sonucunda veliye yönelik hiçbir yaptırım yapılamayacağını söylemiştir. Komisyon raporunda yer alan 1949-1950 ders yılı sonunda köy okullarından mezun olan öğrencilerin %25 nin 15-16 yaş grubunda olan öğrencilerin oluşturduğu, bu oranın az olmadığını belirtmiştir. Tezer Taşkiran, normal şartlarda ilkokul eğitiminin 7 yaşında başladığını 12 yaşında da bittiğini fakat köylerde yaşanan şartlar dikkate alındığında bu sürenin değiştiğini söylemiştir. Okulsuz olan köy sayısının 20 binden fazla olduğunu, bu köylerde okullar açılıncaya kadar 7 yaşın üzerinde olan çocukların olduğunu belirtmiştir. 11 yaşında ilkokula başlayan çocuğun, komisyon kararına göre 14 yaşına geldiğinde velisi tarafından okuldan alınması halinde eğitiminin yarıda kalacağını söylemiştir. Bu gibi durumların yaşanmaması için okulsuz köylere biran önce okul yapılması gerektiğini ve böylece 16 yaşına gelmiş ilkokul öğrencisi konusu ile karşılaşılmayacağını belirtmiştir.

Konuşmasının devamında ilkokul eğitimi yarım almış olan bir çocuğun almış olduğu eğitimi zamanla unutacağını ve ilkokulu bitiren çocuklarında kitaplardan uzak kalması durumunda okuyup yazma bilgilerini untabileceğini belirtmiştir. Avrupa ülkelerine göre okur yazar nüfus olarak geride olduğumuzu bu nedenle ülke olarak ilkokul dışında kalan vatandaşlarında eğitim almalarının sağlanması için çalışılması gereken bir zamanda velilerin isterlerse 14 yaşından sonra çocukları okula

göndermezler şeklindeki yaklaşımının yanlış olduğunu söylemiştir. Teklifin gerekçesi olarak köy çocuklarının ziraat hayatı için önemli olduğunu söyleyen Tezer Taşkiran bu durumun 4274 sayılı Kanunun 12nci maddesi ile halledilebileceğini ifade etmiştir. Söz konusu kanuna göre okulların çalışma takviminin köylerin iş durumlarına, mevsimlere göre ayarlanması gerektiğini belirtmiştir. Çocukların yardımına ihtiyaç duyulan dönemler göz önünde bulundurularak okul hayatı düzenlenirse çocukların hem ailelerine işlerde yardım edebileceğini hem de okullarına giderek eğitimlerini tamamlayabileceğini söylemiştir. Tezer Taşkiran, eğitim çağında olan nüfusun 2.600.000 olduğunu bunlardan sadece 1.600.000’ünün okula gittiğini 1.100.000 öğrencinin ise köylerde eğitim aldığını söylemiştir. Bu öğrencilerinde dörtte birini okullardan alacak olan kararın komisyon tarafından alınmamasını rica etmiştir. Üzerinde durduğu bir diğer konu ise Batı ülkelerinde ve ABD’de ilköğretimin 6 yaşında başlayıp en az 14-15 yaşına kadar devam ettiğini bizde ise eğitimin 7 yaşında başlayıp 12 yaşında bittiğini, azami sınır olarakta 15 yaşın belirlediğini ifade etmiştir. Bu durumun bizim aleyhimize olduğunu, bu ülkelerde eğitime ne kadar önem verildiğini vurgulamıştır. Demokrat ülkelerde ilköğretimin zorunlu olduğunu, bu duruma uymayanlara cezalar verildiğini hatta çocuğunu okula göndermeyenlerin ellerinden çocukların alınarak ıslah müesseselerine gönderildiğini anlatmıştır. Bu ülkelerde eğitime bu kadar önem verilirken bizim ülkemizde eğitimin yarım bırakılmasına neden olacak kararların alınmasının hatalı olacağını belirtmiştir. Tezer Taşkiran, *“Türk köylüsünün taşıdığı büyük meziyetleri mümkün olduğu kadar irfan ile de teçhiz ederek yarına kuvvetli seçmenler ve idareciler hazırlamak demokratik gelişmemizin tabii bir icabıdır kanatindeyim”* şeklindeki sözleri ile komisyon raporunun reddini rica ederek konuşmasını sonlandırmıştır.²⁸¹ Tezer Taşkiran, konu hakkında bir de *“Şifahen arzettiğim sebepler dolayısıyla Milli Eğitim Komisyonu raporunun reddini arz ve teklif ederim”* şeklinde önerge vermiştir. Mecliste gerçekleştirilen oylama sonucunda önergesi reddedilmiştir.²⁸² Söz konusu kanun hakkındaki görüşmelerin sürenin yetmemesi nedeniyle 13 Haziran Çarşamba günü toplanılmak üzere oturuma ara verilmiştir.²⁸³

²⁸¹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Cilt, 88. Birleşim, ss. 162- 164.

²⁸² TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Cilt, 88. Birleşim, ss. 168- 169.

²⁸³ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Cilt, 88. Birleşim, s. 177.

13 Haziran 1951 tarihinde tekrar meclis gündemine gelen “Burdur Milletvekili Mehmet Özbey’in, köylü kız çocuklarının ilk tahsil yaşı hakkında kanun teklifi ile Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı ve dokuz arkadaşının, Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanununun 13 ncü maddesinin değiştirilmesine ve aynı kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun teklifi ve Milli Eğitim Komisyonu raporu” hakkında Tezer Taşkıran tekrar söz almıştır. Tezer Taşkıran konuşmasında, bu konu hakkındaki düşüncelerini bundan önceki birleşimde açıkladığını dile getirmiştir. Bir önceki görüşmeler esnasında eğitimde mecburi yaşı 14’e indirilmesini isteyenlerin yanı sıra 13 yaşına indirilmesini isteyenlerin de olduğunu söylemiştir. Anayasanın ilköğretime verdiği önemi kadın erkek bütün vatandaşlara ilköğretimin zorunlu tutulması ile sağladığını ifade etmiş ve bütün demokratik ülkelerde de bu durumun aynı olduğunu vurgulamıştır. İlköğretimdeki azami sınırın 14 ya da 13 yaşa düşürülmesiyle geçen celsede belirttiği gibi durumlarla karşılaşılacağını söylemiştir. Tezer Taşkıran, bu kararı alırken yüzbinlerce Türk çocuğunun eğitim durumunu ilgilendireceğini birçok köyümüzde okul olmadığı için okuyamayan çocukların, şehir çocuklarının değil köy çocukları olduğunu unutmamaları gerektiğini belirtmiştir. Demokrasinin temelini ilim ve irfan olduğunu, ilköğretimde ilk basamağını oluşturduğunu vurgulamıştır. İyi seçmen, iyi idareci için vatandaşın iyi yetiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bütün ileri ülkelerde eğitime bir sene eklenmesi için komisyonlar kurulduğunu, UNESCO toplantıları yapıldığından bahsetmiştir. Tezer Taşkıran, ilköğretim çağındaki çocukların azami yaş sınırının 16 yerine 14 yaşa indirilmesine ve velilerin isterlerse çocuklarını okuldan alabilmelerinin önünü açan karara karşı çıkmıştır. Bir önceki konuşmasında belirttiği gibi kanunun 12 maddesindeki “mekteplerin çalışma saatleri köylerin hususiyetlerine uydurulacaktır, köylülerin iktisadi hayatıyla birleştirilecektir. Mevsimlere göre ayarlanacaktır. Köylünün iş hayatına göre tanzim edilecektir” ibaresini hatırlatarak bunun üzerinde çalışılmasını istemiştir. Böylece yüz binlerce çocuğun okula gitmesini engelleyecek kararın alınmasının önüne geçilebileceğini belirtmiştir. Bazı milletvekillerinin kürsüde “Okumazsa okumasın” dediklerini bunun kendi düşüncesine göre yanlış olduğunu; “Okumayan vatandaşa onun menfaati için gel oku, diye yalvaracağız. Kazanacağımız her vatandaş daha mücehhez olarak yeni bir kıymet halinde yurdumuzu yükseltmek için gayret sarfedecektir” şeklindeki sözleri ile vatandaşın okuması gerektiğini okuma bakımından Avrupa’nın hatta bizden

kopmuş ülkelerin dahi gerisinde olduğumuzu belirtmiştir. Bu gerçekler göz önünde dururken yüz binlerce çocuğun ailesine yardım edecek diye okullarından alınmalarının önünün açılmaması için milletvekili arkadaşlarına yalvardığını belirterek, bu konu üzerinde düşünmelerini istemiştir.²⁸⁴

Tezer Taşkiran, gazetelerde çıkan Ankara'daki üniversite öğrencilerinin köylüyü okutmak için dernekler kurduklarını, okul dışında kalan vatandaşlarımızı nasıl okuturuz diye çırpındıklarına dair haberi hatırlatarak Büyük Millet Meclisinin prensibinin bir kişi daha fazla nasıl okutabiliriz şeklinde olması gerektiğini ifade etmiştir. Çocukların çalışması konusunun da ele alınması gerektiğini, daha önceki görüşmelerde konuyu birçok kez kürsüye getirmeye çalıştığını, çocukların sağlığını da düşünmek mecburiyetinde olduklarını söylemiştir. Tezer Taşkiran konuşmasında eğitimin önemini vurgulamak için başından geçen bir olayı da anlatmıştır. Kore'ye asker gönderilmesi kararı alındığı dönemde bu konu hakkındaki düşüncelerini köylü bir kadına sormuş ve şu cevabı almıştır: *“bu kararı gayet doğru görüyorum, çünkü Birleşmiş Milletlerin bir parçasıyız, onlara karşı vermiş olduğumuz sözleri yerine getirmemiz lazımdır”* dediğini, bunları nereden bildiğini sorduğunda ise *“ben ilk mektep mezunuyum”* dediğini söylemiştir. Bunun üzerine Tezer Taşkiran şu sözleri söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır:

*Vatandaşların irfan temeli işte o ilköğretimdir. Bunun için bu ilk öğretimin bir fazla vatandaşa daha vermek için çareler aramamız lazımdır. Mektebin, muallimin bulunduğu yerlerde; baba istemiyor, kız geliştirmek okumayacaktır, prensibini, çok rica ediyorum, sizler kabul etmeyin arkadaşlar. Köylümüz nurlanmaya muhtaçtır ve buna her millettten fazla layıktır. O kadar büyük meziyetleri vardır. Onu bu kuvvetle de teçhiz ederseniz dünyanın en büyük kudreti olacaktır.*²⁸⁵

Söz konusu kanun maddesinin oylanması için mecliste çoğunluk olmadığı için görüşmeye 15 Haziran Cuma günü toplanılmak üzere son verilmiştir. 15 Haziran günü mecliste gerçekleştirilen görüşmeler ve verilen önergeler sonucunda söz konusu kanun maddesinin Anayasaya göre düzenlenmesi için Anayasa Komisyonuna havale edilmiştir.²⁸⁶

Milli Eğitim Komisyonunda yer alan Tezer Taşkiran, 18 Haziran 1951 tarihinde meclis gündemine gelen *“Ordu Milletvekili Refet Aksoy'un, körlerin tahsil*

²⁸⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Cilt, 89. Birleşim, ss. 209- 212.

²⁸⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Cilt, 89. Birleşim, s. 213.

²⁸⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Cilt, 90. Birleşim, ss. 219- 225.

ve terbiyelerine ait bazı gereçlerden Gümrük Resmi alınmaması hakkında kanun teklifi ve Gümrük ve Tekel, Milli Eğitim ve Bütçe komisyonları raporları” hakkında söz almıştır. Konuşmasında teklif sahibinin yalnızca körler için meclise teklif getirdiğini söylemiştir. Bütçe Komisyonu Başkanvekili Fethi Çelikbaş’ın konuşması esnasında eğitim ve terbiye bakımından dilsiz ve sağırlarında korunmaya muhtaçlar arasında olduğunu belirtmesi üzerine bu konunun Milli Eğitim Komisyonu’nun dikkatini çektiğini onlara ait aletlerinde gümrükten muaf tutulması için kanun metnine koyduklarını belirtmiştir. Sağır ve dilsizlerin eğitim ve terbiyelerinin teşvik edilmesini isteyen Tezer Taşkiran, körler için yapılacak olanların sağır ve dilsizler içinde yapılmasını rica etmiştir. Söz konusu kanun teklifine yönelik olarak İstanbul Milletvekili Sani Yaver’in Meclise sunmuş olduğu önergesinin veya Milli Eğitim Komisyon raporunun kabul edilmesini istemiştir. Sani Yaver’in önergesi şu şekildedir: *“Ordu Milletvekili Refet Aksoy’un, körlerin tahsil ve terbiyesine ait ithal olunacak alet ve vasıtaların gümrükten muafiyeti hakkındaki Kanunun birinci maddesine sağır ve dilsizlere ait aletlerin de ithalini arz ve teklif ederim”* Söz konusu önerge mecliste yapılan oylama sonucunda dikkate alınmış ve komisyona verilmiştir.²⁸⁷

Tezer Taşkiran, 3 Ağustos 1951 tarihinde meclis gündemine gelen *“Reşadiye’nin Osmaniye mahallesinden Alioğlu Cemal Küçük hakkında Dilekçe Komisyonu kararına karşın Tokad Milletvekili Mustafa Özdemir’in önergesi ve I Numaralı Geçici Dilekçe Komisyonu raporu”* hakkında konuşma gerçekleştirmiştir. Tezer Taşkiran, konuşmasını Tokad Milletvekili Mustafa Özdemir’in konuşması esnasındaki görüşleri üzerine gerçekleştirmiştir.

Mustafa Özdemir konuşmasında İstiklal Harbi gazisinin oğlu Cemal Küçük’ün askere gitmeden önce Posta Telgraf İdaresinde çalıştığını askerden sonra görevine geri dönemediğini anlatmıştır. Cemal Küçük’ün kendisine işsizliği nedeniyle 7-8 kişilik ailesinin geçimini sağlamak için eski mesleğine dönebilmek amacıyla P.T.T Başmüdürlüğüne başvurduğunu, diğer askerden gelenlerinde yazılı olduğu sıraya alındığını, asil memurların tayini bittikten sonra sıranın kendilerine geleceğinin söylendiğini fakat senelerdir sıranın gemediğini aktarmıştır. Mustafa Özdemir, bunun üzerine konuyu meclise taşıdığını belirtmiştir. Konuşması sırasında bu gibi askerlerin sefaletle karşılaşırken Ankara, İstanbul, İzmir gibi şehirlerde P.T.T Genel

²⁸⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Cilt, 91. Birleşim, ss. 263- 265.

Müdürlüğünde çalışanların tamamına yakınının kadın memurlar oluşturduğunu belirtmiştir. Bu kadın memurlar arasında ailesinin geçimi için çalışanların yanı sıra sadece şahsi, lüks ihtiyaçlarını karşılamak için memurluk yapanlarında olduğunu söylemiştir. Bu durumun tipik örneği olarak: babası emekli memur olup aynı zamanda Devlet kuruluşunda ücretli bir görev almış, oğullarından biri doktor, birisi bakanlıkta memur, kızlardan biri telefon şirketinde diğeri Toprak Ofisinde memur olan ailenin kızlarının Devlet Hazinesini arkalarına dayamış, evlenme çağı geldiği halde evlenerek yuva kurmayı düşünmeyen kızlar olarak anlatmıştır. Mustafa Özdemir, Telefon İdaresinden saat beşte dağılan memur bayanları görenlerin bu kurumu devletin resmi kurumu olarak değilde paydos yapmış kız lisesi zannedeceklerini söylemiştir. Durum bu iken askerlik görevlerini yerine getirmek için görevlerinden ayrılmak mecburiyetinde kalan askerlerin döndükten sonra geçimlerini sağlamak üzere kuruma müracaat ettiklerinde bu tip memurlar tarafından görevlerinin işgal edildiğini görmeleriyle hayal kırıklığı yaşadıklarını belirtmiştir. Mustafa Özdemir, bakanlıktan bu durum ile ilgilenmesini istemiştir. Konu ile alakalı önergede vermiştir.²⁸⁸

Tezer Taşkiran konuşmasında Mustafa Özdemir'in, Cemal Küçük'ün hakkını ararken hukuk kurallarından bahsedilebileceğini, kadın memurun onun yerini işgal ettiği şeklinde bahsedilmesinin doğru olmadığını, bunun kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir. Konuşmasını şu sözlerle tamamlamıştır:

*Anayasa ve bütün kanunlarımız Türkiye'de erkek ve kadına eşit haklar vermiştir. Hiçbir kanunumuzda falan falan işler erkek vatandaşlara tahsis edilmiştir ve daireler de kadın memurlar erkek bulunduğu zaman kullanmaz kaydı yoktur. Vatandaşlık hakkı müsavi olan iki cins üzerinde konuşulduğu zaman muhterem arkadaşlarımızdan kadın memur diye bir meseleyi yüksek huzurunuzda getirmemesini rica ederim. Zaman zaman yapılan bu tarz konuşmalar; bu memlekette çalışan kadın memurlar üzerinde çok şiddetli aksülâmel yapmakta ve onların çalışma şevkini kırmakta ve müteessir etmektedir. Memleket nüfusunun yarısı kadındır. Bunlar reylere iştirak ederler, seçilirler, her vazifeyi almak hakkına haizdirler. Atatürk inkılâbının en esaslı prensiplerinden birisi de budur. Bütün bu hakları almakla beraber liyakatlarını de öyle zannediyorum ki ispat etmektedirler. Hangi kadın memurun rüşvet aldığını işittiniz, hangi kadının suistimal yaptığından dolayı mahkemeye gönderildiğini işittiniz? Analarına, babalarına, evlerine yardım etmek için alın teriyle çalışan genç, ihtiyar, kız ve kadınlar hakkında hiçbirinizin tasvip etmiyeceğine inandığım bir lisanla bu muhterem kürsüden konuşulmamasını rica ediyorum.*²⁸⁹

²⁸⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 9. Cilt, 108. Birleşim, ss. 527- 528.

²⁸⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 9. Cilt, 108. Birleşim, s. 529.

Tezer Taşkıran bir kadın olarak mecliste Türk kadınının haklarını sonuna kadar savunmuş, kullanılan yanlış üsluplara anında cevap vererek düzeltilmesini sağlamıştır. Bağımsız milletvekili olduğu bu dönemde gerçekleştirmiş olduğu konuşma ile adeta her hangi bir partinin menfaatinden ziyade kadın hakları için çalışacağını, çalıştığını göstermiştir. Mecliste Tezer Taşkıran'dan sonra başka milletvekili söz almamıştır. Mecliste gerçekleştirilen oylamanın ardından rapor kabul edilmiştir.

Tezer Taşkıran, *“Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 75 nci maddesine bir fıkra eklenmesine dair Kanun teklifinde”* bulunmuştur. Söz konusu kanun teklifi 27 Aralık 1950 tarihinde Maliye ve Bütçe Komisyonlarına havale edilmiştir.²⁹⁰ Tezer Taşkıran, 26 Şubat 1952 tarihinde 4 ay izin almıştır. Bir toplantı yılında iki aydan fazla izin aldığı gerekçesi ile ödeneğinin verilir verilmemesi hususunda mecliste oylama yapılmıştır. Oylama sonucunda ödeneğin verilmesine karar verilmiştir. Tezer Taşkıran izin aldıktan iki gün sonra Maliye ve Bütçe Komisyonunun raporları meclis gündemine gelmesi için havale edilmiştir.²⁹¹ 18 Nisan 1952 tarihinde mecliste görüşülmek üzere gündeme gelmiştir, fakat Maliye Bakanı'nın mecliste olmaması nedeniyle görüşme sonraki birleşime kalmıştır.²⁹² Yine aynı gerekçeler ile 2 Mayıs 1952 tarihindeki görüşme bir sonraki birleşime ertelenmiştir.²⁹³ 7 Mayıs 1952 tarihinde gerçekleştirilen görüşmeler ve yapılan oylama sonucunda söz konusu kanun teklifi reddedilmiştir.²⁹⁴

Emeklilik Kanununun değişmesi ile emekliler arasındaki fark kaldırılmıştır. Yeni kanun ile kız çocuklarının evleninceye kadar, hangi yaşta olurlarsa olsunlar yetim maaşı alabilmeleri öngörülmüştür. Fakat, kanunun uygulanmasına başlandığı tarihte 25 yaşını doldurmuş olan yetim maaşı alan birçok kız bu haktan yararlanamamıştır. Tezer Taşkıran Emeklilik Kanununa ilave edilmesini istediği kanun teklifi ile bu haksızlığı ortadan kaldırmak istemiştir. Fakat kanun teklifi reddedilmiştir. Bunun üzerine mağdur olan birçok yetim kız Cumhurbaşkanlığına, Büyük Millet Meclisi

²⁹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 3. Cilt, 24. Birleşim, s. 338.

²⁹¹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 13. Cilt, 50. Birleşim, ss. 1097- 1098; Tezer Taşkıran, Amerika'daki eğitim sistemini incelemek için Dışişleri Bakanlığının davetlisi olarak Amerika'ya gitmek için izin almıştır. Bkz. *Milliyet*, 12.03.1952.

²⁹² TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 14. Cilt, 63. Birleşim, s. 450.

²⁹³ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 15. Cilt, 67. Birleşim, s. 18.

²⁹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 15. Cilt, 69. Birleşim, ss. 110- 113.

Başkanlığına ve Başbakanlığa toplu olarak müracat etmiş, mağduriyetlerinin giderilmesi için hükümetin harekete geçmesini istemişlerdir.²⁹⁵ Yetim kızların müracaatları ve Tezer Taşkiran gibi haklarını savunan milletvekilleri vasıtasıyla bu konu meclis gündemine ilerleyen günlerde tekrar gelmiştir.

Tezer Taşkiran'ın bu dönemde meclise sunmuş olduğu bir diğer kanun teklifi ise *“korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki 5387 sayılı Kanunun 4 ncü ve 5nci maddelerine birer fıkra eklenmesi”* hakkındadır. Tezer Taşkiran'ın, 22 Şubat 1952 tarihinde meclise sunduğu önergesi ile söz konusu kanun teklifinin geri verilmesini istemiş ve kanun teklifi hakkında milletvekillerinin görüşleri alınmadan geri verilmesi sağlanmıştır.²⁹⁶

Tezer Taşkiran, 2 Şubat 1953 tarihinde meclis gündemine gelen *“Eskişehir Mebusu Kemal Zeytinoğlu'nun Milli Korunma Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki 5020 sayılı Kanuna ek kanun teklifi ile Amasya Mebusu İsmet Olgaç'ın, Milli Korunma Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve Samsun Mebusu Hasan Fehmi Ustaoglu ve 5 arkadaşı ile Maraş Mebusu Abdullah Aytemir'in Milli Korunma Kanunun 5020 sayılı Kanunla değiştirilen 30ncu maddesinin, yürürlükten kaldırılması hakkında kanun teklifleri ve Ticaret Komisyonu raporlarıyla Maliye ve Bütçe komisyonları, düşünceleri ve İçişleri, Adalet ve Bütçe komisyonları raporları”* hakkında konuşma gerçekleştirmiştir. Konuşmasında kanun teklifi nedeniyle meskenler üzerinde durmuştur. Evin insan hayatındaki önemine değinmiş ve Milli Korunma Kanununun 30'uncu maddesiyle ilgili tasarının ev sahibi veya kiracı olsun bütün vatandaşı ilgilendiren bir tasarı olduğunu belirtmiştir. Tasarının kanunlaşması ile kiralara zamlar yapılacağını, ev sahibi ile kiracı arasındaki durumu düzeltmek için yapılan kanun tekliflerinin karara bağlanmasından önce araştırmalar yapılması gerektiğini belirtmiştir. Geçimlerini evlerinin kirası ile sağlayan dul ve yetimlerin olduğunu, iyi para kazanan fakat yok pahasına evlerinde oturan kiracıların olduğundan bahsetmiştir. Bu konuda emekli, dul ve yetimlerin daima örnek gösterildiğini, hiç büyük apartman sahiplerinden bahsedilmediğini söylemiştir. Emekli, dul ve yetimlere başka yollarla yardımcı olunabileceğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran ev sahibi emekli, dul yetimlerin Milli Korunma Kanunu sayesinde ucuz kira

²⁹⁵ **Milliyet**, 28.06.1952.

²⁹⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 13. Cilt, 36. Birleşim, s. 63; **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 13. Cilt, 44. Birleşim, s. 477.

ile oturan dar gelirli kişilere göre oranlarının araştırılmasını istemiştir. Bunun yanı sıra büyükşehirlerde kendi evinde oturan ev sahipleri ile kirada oturan kişilerin, kiraya verilen evlerin, kira geliri ile geçinenlerin sayılarını ve kirada oturanların mensup olduğu gelir sınıflarının araştırılmasını istemiştir. Tasarıda yazıldığı üzere boş evlerden alınacak kira bedellerinin serbest bırakılmasının, boş olmayan evlerde ev sahiplerinin kiracılar üzerinde maddi, manevi zorluklar yaratacağını söylemiştir. Dar gelirlilerin ev kiralarna yapılacak olan zamların bütçelerini sarsacağını belirtmiştir. Söz konusu “30ncu maddenin bir mülkiyete tecavüz hükmü olduğu” şeklinde düşünen milletvekillerinin olduğunu kendisinin ise bu düşünceye katılmadığını söylemiştir. Ülkede mesken krizinin olduğunu ve Anayasanın 74’üncü maddesinin son fıkrasına göre çözülmesi gerektiğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran et ve ekmeğe narh koymanın yerinde olduğu kadar evlerin kira bedellerine de olağanüstü durumlarda sınırlama koymanın yerinde olacağını söylemiştir. Kendisinden önce konuşan milletvekillerinin buna benzer ev fiyatlarına sınırlama koyma uygulamasının İsviçre, Belçika, Almanya gibi ülkelerde de var olduğunu söylediklerini hatırlatarak bu ülkelerin, demokratik esaslarla yönetildiğini söylemiştir. Bu konuda hükümetin mesken politikası güderek dar ve sabit gelirli vatandaşlar için ucuz mesken temini sağlaması gerektiğini söylemiştir. Tezer Taşkiran bu konuda hemen karar almak yerine gerekli araştırmaların yapılması gerektiğini ve konunun tekrar çeşitli komisyonlarda görüşüldükten sonra karara bağlanmasını rica etmiştir.²⁹⁷

Tezer Taşkiran bir sonraki konuşmasında ise hükümetin mesken politikasını takip etmekte kararlı olup olmadığını sormuştur. Devlet vekili olarak mecliste konuşmayı gerçekleştiren Muammer Alakant sorulan soruya hükümetin mesken politikasını takip etmekte olduğunu anlatarak cevap vermiştir.²⁹⁸ Tezer Taşkiran’ın konu hakkında gerçekleştirdiği bir başka konuşmasında Ticaret vekilinin meskenlerin kira bedellerinin kademeli olarak arttırılmasından yana olduğunu ifade ettiğini söylemiştir. Bunun üzerine hükümetin dar ve sabit gelirlilerin ödemelerini kolayca yapabilmesi için bir program düşünüp düşünmediğini sormuştur. Ekonomi ve Ticaret vekili Enver Güreli ise konu hakkında hükümetle görüşmediğini, gelecek oturumlarda arz edeceğini söylemiştir.²⁹⁹ Söz konusu kanun teklifi hakkındaki görüşmeler birkaç

²⁹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 36. Birleşim, ss. 36- 38.

²⁹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 36. Birleşim, s. 39.

²⁹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 38. Birleşim, ss. 119- 120.

oturum boyunca sürmüş, birçok milletvekili konu ile alakalı önergeler vermiştir. Tezer Taşkiran da önerge veren isimler arasındadır. Yüksek Başkanlığa 2 Şubat 1953 tarihinde vermiş olduğu önerge: “*Şifahen arzettiğim sebepler dolayısıyla kanun tekliflerinin bir muhtelit komisyonda tetkikını arz ve teklif ederim*” şeklindedir.³⁰⁰ 5 Şubat 1953 tarihli oturumda kanun teklifinin tümü üzerine müzakereler bitmiş, maddelere geçilip geçilmemesi üzerine yapılan oylamada, maddelere geçilmesine karar verilmiştir.³⁰¹ 9 Şubat 1953 tarihinde kanun teklifinin maddeleri mecliste görüşülmeye başlanmış, görüşmeler aralıklı olarak 8 Nisan 1953 tarihine kadar sürmüştür.³⁰² 8 Nisan 1953 tarihinde mecliste gerçekleştirilen oylama ile de kanun teklifi kabul edilmiştir.³⁰³

12 Şubat 1953 tarihinde meclis gündemine Hindistan’a davet sonucunda gidecek milletvekillerinin tespiti için seçim yapılması konusu gelmiştir. Belirlenen 28 adaydan 14 kişinin seçileceği belirtilmiştir.³⁰⁴ 13 Şubat 1953 tarihinde mecliste gerçekleşen oylamaya 266 kişi katılmıştır. Hint Parlamentosunun davetlisi olarak TBMM adına Hindistan’a gidecek adaylar arasında oyların 198’ni alarak Tezer Taşkiran da yer almıştır. Tezer Taşkiran Hindistan’a gidecek olan tek kadın milletvekilidir.³⁰⁵

Tezer Taşkiran, 19 Şubat 1953 tarihinde mecliste “*Basın- Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü Bütçesi*” görüşülürken söz almıştır. Konuşmasını söz konusu bütçe görüşmesi üzerine gerçekleştirmemiş, Kazım Arar’ın New York’taki Haberler Bürosu hakkında aldığı bilginin yanlış olduğunu söylemiştir. Kazım Arar konuşmasında New York’taki Haberler Bürosunun senede 6,7 yüz bin lira harcadığı halde kuruşluk iş görmediğini işittiğini söylemiştir. Tezer Taşkiran, geçen sene ABD’de geçirdiği 4 aylık sürede büronun çalışmaları ile yakından ilgilendiğini, söz konusu büronun çalışmaları hakkında bilgi vermeyi vicdani görev olarak gördüğünü söylemiştir. Mevcut imkânlar ve verilen paragöz önünde bulundurulduğunda büronun çalışmalarının üst düzeyde olduğunu belirtmiştir. Büronun bütün çalışanlarının ABD’de ülkemizi gazetelerde, radyolarda, üniversitelerde vs. tanıtmak için

³⁰⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 20. Cilt, 38. Birleşim, s. 123.

³⁰¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 20. Cilt, 38. Birleşim, s. 127.

³⁰² **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 20. Cilt, 40. Birleşim, s. 176.

³⁰³ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 21. Cilt, 64. Birleşim, s. 276.

³⁰⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 20. Cilt, 42. Birleşim, ss. 244- 245.

³⁰⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 20. Cilt, 43. Birleşim, ss. 288- 289.

çalıştıklarını gördüğünü söylemiştir. ABD’de Haber Bürosuna mümkün olduğu kadar fazla tahsisat verilmesinin ülkenin yararına olacağını belirtmiştir. Bu teşkilatın ABD’nin diğer eyaletlerinde de kurulmasının faydalı olacağını, ABD’de Türkiye’nin nerede olduğunu bilmeyen fakat Kore’de Türk askerinin cesaretini, vatanperverliğini, vefakâr bir millet olduğunu bilenlerin var olduğunu söylemiştir. ABD’de Türkleri tanıtmada konusunda ne kadar para harcansa da bunların yerinde olduğunu, israf olmadığını belirtmiştir. Kazım Arar’ın büro hakkında öğrendiği bilgilerin yanlış olduğunu, kendisine ve halka konuyu doğru bir şekilde anlatmak için söz aldığını söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.³⁰⁶

Tezer Taşkiran, 8 Temmuz 1953 tarihinde meclis gündemine gelen “*Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun layihası ve İçişleri, Maliye ve Bütçe komisyonları raporları*” üzerine söz almıştır. Konuşmasında 25 yıl hizmet etmiş memurların emekli olması hakkındaki kanun tasarısını iki açıdan ele almıştır. Tasarı hakkında kendisinden önce konuşan Ekonomi ve Ticaret Vekili Fethi Çelikbaş’ın açıklamalarını yeterli bulmadığını söyleyerek konuşmasını eleştirmiştir. Tezer Taşkiran’ın tasarı üzerinde durduğu ilk konu istenilen görevi yerine getirmeyen, aksatanların işlerinden uzaklaştırılmasının ülkenin menfaati bakımından gerekli olduğunu belirtmiştir. Fakat bunun için 25 yıllık görev süresini bitirmesinin doğru olmadığını 20, 18 hatta 10 yıllık memurlar içerisinde de aynı durumda olanların hizmet yılına bakılmaksızın görevlerinden uzaklaştırılması gerektiğini söylemiştir. Görevini aksatanlara 25 yıllık hizmet sürelerini doldurmadıkları için “senin kahrını bir süre daha çekmeye mecburuz” diyerek görevden uzaklaştırmayıp sadece 25 yılını dolduran memurlar arasında tasfiye yapmanın doğru olmadığını söylemiştir. Görevini yerine getirmeyen memurları her zaman işlerinden uzaklaştırma imkânının olup olmadığını sormuştur. Eğer kanunlarda eksiklikler varsa bu konu üzerinde durulması gerektiğini belirtmiştir. Yetersiz memurların yerine yenilerini koymak için 25. hizmet yılını dolduranların emekliye sevk edilmesinin, uzmanlık gerektiren durumlarda uygun olmadığını söylemiştir. Tezer Taşkiran, demokratik bir idarede asıl olanın kamu hizmeti olduğunu ve bu nedenle yetersiz, görevini yerine getirmeyenlerin hizmet yılına bakılmaksızın

³⁰⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 20. Cilt, 47. Birleşim, s. 482, 491.

görevinden uzaklaştırılması gerektiğini söyleyerek, söz konusu kanun tasarısına muhalif olduğunu belirtmiştir.

Tasarı ile alakalı üzerinde durduğu bir diğer konu ise tasarı kabul edildiği takdirde 25 yıllık hizmet süresini tamamlayan memurların uygun görülmediklerinde emekliye sevk edileceğini ve bu durum karşısında dava haklarının olmadığı kabul edileceğini söylemiş, kararı doğru bulmadığını ifade etmiştir. Memurun dava hakkının elinden alınmasının Anayasanın 51. maddesi ile uyuşmadığını söylemiştir. Memura “25 yılını doldurdun yetersizsin, emekli aylığını al çekil” diyemeyeceklerini, memurun emekliliğe sevk ediliş nedenini bilmesi gerektiğini söylemiştir. Eğer memur haklı ise hakkını araması için dava yollarının kapatılmaması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca tasarı kabul edildiği takdirde uygulamasında aksaklıklar çıkmayacağını güvencesini kimsenin veremeyeceğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran, izah ettiği gerekçeler doğrultusunda tasarının kamu hizmeti, memurun güvencesi bakımından uygun olmadığını, memurun hak arama yollarının kapatılmasıyla demokrasi ilkelerine ters düşeceğini ifade etmiştir.³⁰⁷ Mecliste tasarının tümü hakkında yapılan görüşmeler sonucunda tasarının maddelerine geçilmesine oy birliği ile karar verilmiştir. Maddeler görüşüldüğü esnada vaktin yetmemesi nedeniyle oturuma bir sonraki birleşimde devam edilmesi üzerine ara verilmiştir.³⁰⁸ 9 Temmuz 1953 tarihinde mecliste görüşmelere devam edilmiş ve yapılan oylama sonucunda “*Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun layihası*” 235 kabul, 34 ret oy ile kabul edilmiştir. Tezer Taşkiran, söz konusu kanun hakkında ret oyu kullanmıştır.³⁰⁹

Tezer Taşkiran 10 Nisan 1953 tarihinde Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu ile birlikte “*Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa geçici bir madde eklenmesi hakkında kanun teklifi*” vermiştir. Söz konusu kanun teklifi Maliye ve Bütçe komisyonuna gönderilmiştir.³¹⁰ 11 Aralık 1953 tarihinde Maliye ve bütçe komisyonu raporları hazırlanıp meclise sunulmuştur.³¹¹ Emekli Sandığı kanununda yapılacak olan değişiklik hakkında 13 Aralık 1953 tarihinde *Milliyet* gazetesinde çıkan haberde kanun anlatılarak, yapılacak değişiklik hakkında bilgi verilmiştir. Haberde, 1950 yılında

³⁰⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 24. Cilt, 104. Birleşim, ss. 337- 339.

³⁰⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 24. Cilt, 104. Birleşim, ss. 375, 379.

³⁰⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 24. Cilt, 105. Birleşim, ss. 420, 461- 464.

³¹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 21. Cilt, 66. Birleşim, s. 321.

³¹¹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 26. Cilt, 16. Birleşim, s. 130.

Emekli Sandığı kanunun kabul edilmesi ile dul ve yetim maaşı alan kızların yirmi beş yaşından sonra da evleninceye veya ölünceye kadar maaş almalarını öngördüğü anlatılmıştır. Kanunun uygulamaya başlandığı tarihte 25 yaşını geçmiş olan yetim maaşı alan birçok kız, bu haktan yararlanamadığı için mağdur olmuştur. Söz konusu kanun hakkında bir yıl önce değişiklik teklifinde bulunan Kars Milletvekili Tezer Taşkiran'ın teklifi, Maliye vekilinin devlet bütçesinde 2,5 milyon liralık külfet oluşturacağını ifade ettiği konuşması üzerine reddedilmiştir. Bu sefer, mali güçlüklerin, faydalı olarak görülen söz konusu kanun teklifine engel olmayacağına yönelik Maliye Komisyonunca ileri sürülen görüşler sonucunda, kanun teklifinin bütçe komisyonu tarafından kabul edildiği belirtilmiştir. İlerleyen günlerde kanun teklifinin Genel Kurula sunulacağı ve kabul edilmesiyle 25 yaşını geçmiş olan dul ve yetimlerin, kesilen maaşlarını tekrar almalarının sağlanacağı belirtilmiştir.³¹²

18 Aralık 1953 tarihinde kanun teklifi meclis gündemine getirilmiş, Maliye Bakanının mecliste olmaması nedeniyle konu bir sonraki birleşime ertelenmiştir.³¹³ Mecliste kanun teklifi hakkında görüşmeler 21 Aralık 1953 tarihinde başlamıştır. Söz konusu kanun teklifi hakkında konuşan Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu konuşmasında, kanun teklifinin haksız şekilde sıkıntı çeken vatandaşın derdine çare bulacak olması nedeniyle kanun sahibi Tezer Taşkiran'a, Sinan Tekelioğlu'na ve komisyona teşekkür etmiş, kanun teklifinin sağladığı hakka değinmiştir. 1 Ocak 1950 tarihinde kabul edilen kanunla yetim kız çocukların yaşlarına bakılmaksızın aylıklarını almalarına devam edeceklerini fakat bu tarihten önceki kız çocuklarının bu kanunun dışında bırakıldığını anlatmıştır. Kanun teklifi ile 1 Ocak 1950 tarihinden önce maaş almaya hak kazananlarında, maaştan mahrum kalmamalarının sağlanacağını söylemiştir. Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu kanun teklifinin 25 yaşını doldurmuş olan evlenen ve evlenmeleri nedeniyle maaş alamayan kız çocuklarının dertlerine çare bulmak amacıyla yapılmış olduğunu söyleyerek, kanunun kabul edilmesini istemiştir. Balıkesir Milletvekili Müfit Erkuyumcu da kanunun yerinde olduğunu ve kabul edilmesini istemiştir. Kanunda *“hiç maaş bağlanmamış olan veya maaşları kesilmiş olanlar”* diye ibarenin yazılmasını istemiş ve bu konuda takrir vermiştir. Kanunun tümü üzerinde yapılan genel görüşmeler sonucunda mecliste

³¹² **Milliyet**, 13.12.1953.

³¹³ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 26. Cilt, 19. Birleşim, s. 305.

yapılan oylama ile kanun maddelerinin ivedilikle görüşülmesi kabul edilmiştir. Mahmut Goloğlu da, Müfit Erkuyumcu'nun takririne benzer bir takrir vermiştir. Söz konusu takrir ve ilgili kanun maddesi görüşülmek üzere komisyona verilmiştir. Diğer maddeler hakkındaki görüşme sonraya bırakılmıştır.³¹⁴ 25 Aralık 1953 tarihinde takrir ile alakalı komisyonun almış olduğu karar meclis gündemine gelmiştir. Komisyon raporunda Mahmut Goloğlu'nun takriri doğrultusunda 88. Maddenin B fıkrasının: *“25 yaşını bitirmiş olmalarından dolayı 1.1.1950 tarihinden önce kesilmiş bulunanlarla 25 yaşını geçmiş olmaları dolayısıyla aylık bağlanmamış ve ölüm tarihinde evli bulunmayan kız çocuklarından 5435 sayılı Kanun hükümlerine göre muhtaç olanlara”* şeklinde düzenlenmesinin komisyonda kabul edildiği belirtilmiştir. Komisyon, maddenin onaylanması için meclise sunmuştur. Komisyon kararı üzerine milletvekilleri görüşlerini belirtmiştir. Sürenin ilerlemesi nedeniyle 27 Aralık Pazartesi günü toplanılmak üzere birleşime son verilmiştir.³¹⁵ Görüşmeler 27 Aralık 1953 tarihinde gerçekleşen oturumda devam etmiştir birçok milletvekili kanun teklifi hakkında fikirlerini beyan etmiştir. Vaktin geç olması nedeniyle söz konusu kanun teklifi hakkındaki görüşmeler 4 Ocak 1954 tarihinde gerçekleştirilecek birleşime ertelenmiştir.³¹⁶ 4 Ocak günü kanun teklifi görüşmeleri mecliste kaldığı yerden devam etmiştir. Kanun maddelerinin bir kısmı görüşülmüş, geri kalan maddelerin görüşülmesi ise bir sonraki birleşime bırakılmıştır.³¹⁷ Görüşmeler 6 Ocak 1954 tarihinde devam etmiştir. Milletvekilleri tasarı hakkındaki görüşlerini belirttikten sonra kanun maddeleri tek tek oylanmıştır. Kanunun tümü hakkında konuşmak isteyen Tezer Taşkıran söz almıştır. Konuşmasında, yetim kızlar hakkındaki maddelerin kabul edilmesiyle birçok Türk kadınına sevineceklerini söylemiştir. Ülkenin toplumsal ve iktisadi durumu göz önüne alınarak yetim kızlara ve dullara Emekli Sandığı Kanunun 75. maddesi ile kanunun yayınlandığı tarihten itibaren bazı haklar verildiğini belirtmiştir. Bu kanundan önceki yetim kızları ve dulların kanun kapsamında olmaması nedeniyle bu haklardan mahrum bırakıldığını söylemiştir. Bugün bu haktan mahrum bırakılan kadınlara haklarını vermek için söz konusu ikiliğin kaldırılarak adaletin sağlandığını belirtmiştir. Tezer Taşkıran, dul ve yetim kadınlardan kanun

³¹⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 26. Cilt, 20. Birleşim, ss. 327- 331.

³¹⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 26. Cilt, 22. Birleşim, ss. 457- 461.

³¹⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 26. Cilt, 23. Birleşim, ss. 493- 498.

³¹⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, 9. Dönem, 27. Cilt, 24. Birleşim, ss. 4-15.

teklifi sahibi olarak birçok mektup aldığını, dertlerini, sıkıntılarını çok yakından bildiğini söylemiştir. Mektup sahiplerinin çoğunun şehit düşen ve ülkeye büyük hizmet gerçekleştirmiş babaların kızları olduğunu belirtmiştir. Mecliste alınan kararı yerinde bulduğunu ve sevindiğini ifade etmiştir. Maliye ve Bütçe Komisyonlarında çalışanlara kanun teklifi için gösterdikleri yardımdan dolayı teşekkür etmiştir. Teklife karşı büyük ilgi gösteren milletvekillerine ise “*bir teklif sahibi olarak değil, bir Türk kadını olarak*” teşekkür etmiştir. Mecliste yapılan oylama sonucunda “*Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa geçici bir madde eklenmesine dair kanun teklifi*” 272 kabul, 1 ret oyla kabul edilmiştir.³¹⁸

14 Aralık 1953 tarihinde meclis gündeminde “*Antalya Mebusu Akif Sarıoğlu ve 91 arkadaşının, Cumhuriyet Halk Partisinin Haksız İktisaplarının iadesi hakkında kanun teklifi*” yer almıştır. Tezer Taşkiran’ın erkek kardeşi Samet Ağaoğlu’ da kanun teklifini veren milletvekilleri arasında yer almıştır. Söz konusu kanun teklifi üzerine birçok milletvekili fikirlerini beyan etmiştir. Tezer Taşkiran’da bunlardan birisidir. Kanun teklifinin tümü üzerinde aleyhte konuşmuştur. Konuşmasında 2 açıdan kanun teklifinin aleyhinde olduğunu söylemiştir. Birinci neden olarak kanun teklifinin zamanlamasının yanlış olduğunu, seçimlere az zaman kaldığı sırada Meclise getirilen kanun teklifinin halkın gözünde muhalefet partisini susturmak, onu zor duruma sokmak için bir tedbir olarak sayılacağını, bu durumun ülkenin demokratik gelişmesinin aleyhinde olduğunu söylemiştir. İkinci neden olarak da; seçimlere az bir zaman kaldığı bu dönemde partiler arası ilişkilerin istikrarlı, sakin, kardeşçe bir hava içerisinde olması gerektiğini düşündüğünü söylemiştir. Söz konusu kanun teklifi nedeniyle mevcut gerginliğin artacağını ve bunun ülke için zararlı olacağını belirtmiştir. Bu düşüncelerle kanun teklifinin aleyhinde olduğunu söylemiştir. Tezer Taşkiran’ın konuşmasının ardından “*Antalya Mebusu Akif Sarıoğlu ve 91 arkadaşının, Cumhuriyet Halk Partisinin Haksız İktisaplarının iadesi hakkında kanun teklifi*” oylamaya sunulmuştur. Gerçekleştirilen oylama sonucunda 341 kabul, 5 ret oyu kullanılmış ve kanun kabul edilmiştir. Tezer Taşkiran, kanun teklifinin reddi yönünde oy kullanmıştır.³¹⁹

³¹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 27. Cilt, 25. Birleşim, ss. 41, 42, 50, 52, 67- 70.

³¹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 26. Cilt, 17. Birleşim, ss. 160- 162, 231, 234- 237.

20 Ocak 1954 tarihinde meclis gündemine gelen “Köy enstitüleri ile ilk öğretmen okullarının birleştirilmesi hakkında kanun layihası ve Milli Eğitim ve Bütçe komisyonları raporları” tümü üzerine ve maddeler hakkında milletvekilleri görüşlerini belirtmiştir. Tezer Taşkiran da söz konusu kanun hakkında görüşlerini ifade etmiştir. Konuşmasında beşinci madde üzerinde durmuştur. Söz konusu kanun maddesi şu şekildedir: “İlk öğretmen okulu mezunları, mecburi hizmetlerini tamamlayıncaya kadar köy okullarında çalıştırılırlar. Bunlardan öğretmen yetiştiren yükseköğretim müesseselerine devam edecek olanların mecburi hizmetleri Milli Eğitim Vekâletince tecil olunur.” Köylerin ihtiyacı düşünüldüğünde öğretmenlerin zorunlu hizmetlerini köy okullarında yapmalarının ve öğretmen okulu mezunlarının yükseköğretim kurumlarına girmek istemeleri halinde mecburi hizmetlerinin tecil edilmesi kararının yerinde olduğunu söylemiştir. Tezer Taşkiran konuşmasının devamında kabul edilen 4. maddeye dikkat çekmiştir. 4. madde şöyledir: “İlk öğretmen okullarına alınan öğrencilerden ilk tahsil yılı içinde, bulundukları okulun öğretmenler kurulunca, öğretmen olamayacaklarına karar verilenlerin okulla ilişkileri kesilir. Bu gibiler hakkında tazminat kovuşturması yapılmaz.” Köy çocukları için yüksek tahsil yapabilmenin yolunun öğretmen okulları olduğunu söylemiştir. Çocuklar arasında öğretmenlik dışında başka alanlarda yetenekleri olanların olabileceğini ve yeteneklerini ifade etmek için olanaklarının olmadığını belirtmiştir. Bu nedenle de çocuklara öğretmen yetiştirecek yüksekokullara devam edebilirsiniz ancak başkasına devam edemezsiniz, buna teciliniz yok denildiğinde köy çocukları içerisinde ilim ve sanat alanlarında yetenekli olanların önlerine set çekileceğini, ülkenin çocukların yeteneklerinden mahrum kalacağını söylemiştir. Bu konuda bir fıkra eklenmesini istemiştir. Sadece yüksek öğretmen okullarına devam edenlere tecil hakkının tanınmasını değil, belirli alanlarda yetenekli öğrencilerin sıkı bir sınava tabi olması şartı ile ilgili alanda yüksek tahsiline devam edebilmesi için tecil hakkının tanınmasını istemiştir. Tezer Taşkiran konuşmasını teklifinin kabul edilmesini isteyerek sonlandırmıştır. Konu hakkında meclise tahrir vermiştir. Yapılan oylama sonucunda tahriri kabul edilerek komisyona verilmiştir.³²⁰ 27 Ocak 1954 tarihinde konu hakkındaki komisyon raporu meclise sunulmuştur. Komisyon raporu Tezer Taşkiran’ın vermiş olduğu tahririn reddine yöneliktir. Mecliste gerçekleştirilen oylama

³²⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 27. Cilt, 31. Birleşim, ss. 269- 270, 275- 276.

sonucunda komisyon raporu kabul edilmiş ve böylece Tezer Taşkiran'ın taktiri reddedilmiştir. Mecliste “*Köy enstitüleri ile ilk öğretmen okullarının birleştirilmesi hakkında kanun layihası*” üzerine yapılan oylama sonucunda tasarı kabul edilerek, kanunlaşmıştır.³²¹

9. Dönem Kars Milletvekili olan Tezer Taşkiran, milli mücadele döneminde vatana hizmet eden Fatma Seher Erdem'in yaşadığı ekonomik sıkıntıları duyunca bu duruma kayıtsız kalmamıştır. Rize Milletvekili İzzet Akçal'ın ile birlikte “*Erzurumlu Karafatmaya vatani hizmet tertibinden aylık bağlanması hakkında kanun teklifinde*” bulunmuştur.³²² Söz konusu kanun teklifi görüşülmek üzere Maliye ve Bütçe komisyonuna gönderilmiştir. Komisyon raporu ve kanun teklifi 17 Şubat 1954 tarihinde meclis gündemine gelmiştir. Kanun teklifinin tümü üzerine konuşmak isteyen milletvekili olmaması nedeniyle kanunun maddelerine geçilmiştir. Yapılan oylama sonucunda kanun teklifi kabul edilmiş ve Erzurumlu Karafatmaya 6270'nolu yasayla hayatta olduğu sürece vatana hizmetten ötürü 170 lira aylık bağlanmıştır. Maaşın bağlanması ile ekonomik sorunlarını çözen Fatma Seher Erden maaşın bağlanmasından bir yıl sonra vefat etmiştir.³²³

17 Şubat 1954 tarihinde Tezer Taşkiran meclis gündemine gelen “*Hemşirelik kanunu layihası ve Sıhhat ve İçtimai Muavenet ve Bütçe encümenleri mazbataları*” hakkında söz almıştır. Konuşmasında söz konusu kanunun ülkenin ihtiyacı olan bir kanun olduğunu söylemiştir. Ülkedeki nüfusun ve hastanelerdeki yatak sayısı göz önüne alındığında hemşirelerin sayısının az olduğunu belirtmiştir. Hükümeti, Türk kızlarını hemşireliğe teşvik etmek amacıyla bu kanunu meclise getirdiği için tebrik etmiştir. Tezer Taşkiran, başhemşireler ve idareci hemşirelere aldıkları maaşın dışında göstermiş oldukları idari görevler için makam ücreti verilmesini istemiştir. Başöğretmenlere, okul müdürlerine ve bakanlıklardaki amirlere bu tarz ücretler verilirken, hemşirelerin sadece maaşları ile idari görevleri yaptıklarını anlatmıştır. Konuşmasının devamında kanunda yer verilmesinden memnuniyet duyduğu hemşire yardımcılarını üzerinde durmuştur. Hemşire yardımcılarının ilkokul mezunu olduktan sonra aldıkları stajla bu unvanı aldıklarını, hemşirelere göre görev ve yetkilerinin farklı

³²¹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 27. Cilt, 34. Birleşim, ss. 370- 378.

³²² TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 38. Birleşim, s. 72.

³²³ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 44. Birleşim, ss. 431- 432. ; Esmâ Torun Çelik, “Türk Kadın Kahramanlarından Kara Fatma”, <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.9834>, (05.09.2020).

olduğu gibi kıyafetlerinin de farklı olması gerektiğini söylemiştir. Hemşire yardımcılarının hemşirelerle aynı kıyafeti giymesinin yaratacağı sorunlara değinmiştir. Bakanlıktan hemşire yardımcılara ayrı bir kıyafet giydirilmesini rica etmiştir. Tezer Taşkiran, hemşirelerin 6 yıllık zorunlu hizmetlerin uzun olduğunu, bu hizmete olan isteği artırmak için bakanlıktan zorunlu hizmet meselesini kolaylaştırmasını rica etmiştir. Üzerinde durduğu bir diğer konu ise hemşirelerin emeklilik meselesidir. Ülkemizde hemşire sayısının az olması nedeniyle mevcut hemşirelerin fazla çalıştığını söylemiştir. Hemşire sayısının 8 saat çalışma esasına ulaşacağı zamana kadar hemşirelerin emeklilik kıdemlerinin diğer memurlara oranla kısaltılmasını istemiştir. Dünyanın başka yerlerinde bu durum göz önünde bulundurularak, emeklilik süresinin 20 yıla indirildiğini söylemiştir. Bakanlıktan hemşirelik kanunu görüşülürken bahsetmiş olduğu konulara dair hükümlerin de ele alınmasını istemiştir. Mecliste kanun hakkında diğer milletvekilleri de görüşlerini belirtmiştir. Bütçe Encümeni Sedat Barı konuşmasında hemşirelere verilecek tazminatların, emeklilik sürelerinin hemşireler için çıkarılacak bu kanuna girmemesi gerektiğini belirtmiştir. Bütçe Encümeninin konuşmasının ardından *Hemşirelik Kanununun* maddelerinin görüşülmesine geçilmiştir.³²⁴ Tezer Taşkiran kanunun 8. maddesi hakkında söz almıştır. Söz konusu kanun maddesi şu şekildedir: “*Uzman hemşirelerin (öğretmen, okul idarecisi, başhemşire, klinik, ameliyathane, dispanser, laboratuvar hemşireleriyle ziyaretçi hemşireler, sosyal hizmet hemşireleri) nasıl yetiştirilecekleri Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâletince hazırlanacak bir yönetmelikte gösterilir.*” Tezer Taşkiran kanun maddesinde yer alan “uzman hemşireler” ibaresinden sonra “vesaire” kelimesinin ilave edilmesini istemiştir. Böylece uzmanlaşmakta olan bu şubede yeni branşlarda çalışmak isteyenlere de imkân sağlanacağını söylemiş ve konu hakkında tavrını vermiştir. Mecliste yapılan oylama sonucunda tavrını kabul edilmiştir.³²⁵ Tezer Taşkiran, 10. madde hakkında da mecliste söz almıştır. Söz konusu madde ise şu şekildedir: “*Resmi ve özel sağlık kurumlarında çalışan hemşireler haftada bir buçuk gün ve senede bir ay izinlidirler. Nöbetçi olmıyan hemşirelere hastane hizmetlerine hâlel gelmemek şartıyla mesai saatleri dışında baştabip tarafından ayrıca gece izni verilir.*” Tezer Taşkiran ülkedeki hemşire sayısı

³²⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 44. Birleşim, ss. 412- 417.

³²⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 44. Birleşim, ss. 423- 424.

fazla olsaydı, bu maddenin başka türlü olmasını arzu ettiğini belirtmiştir. 8 saat mesainin tespit edilebileceğini söylemiştir. Mevcut durumun maddeyi olduğu gibi kabul edilmesinden başka imkân bırakmadığını belirtmiştir. Sadece maddeye küçük bir ilave yapılmasını istediği için söz aldığını söylemiştir. Söz konusu maddede geçen“(…)baştabip tarafından ayrıca gece izni verilir” kısmına “başhemşirenin teklifi üzerine” ifadesinin eklenmesini gerekli gördüğünü söylemiş ve konu hakkında takrir vermiştir. Böylece hemşireler arasında uyum olacağını ve başhemşirenin otoritesinin korunacağını belirterek bu ifadenin kabul edilmesini istemiştir. Antalya Milletvekili Burhanettin Onat ve Samsun Milletvekili Tevfik İleri konuşmalarında teklifin yerinde olduğunu belirtmişlerdir.³²⁶ Bütçe komisyonu sözcüsü Sedat Barı ise:

*Sayın Tezer Taşkıran’ın teklifine biz de iltihak etmekteyiz. Yeni hemşireye nöbetçi olmadığı zamanlarda, başhemşirenin muvafakatiyle, sertabip tarafından izin verilmesine komisyon olarak bizde muvafakat ediyoruz. Ve bunu hemşireliği onore ettiğine kaniiz. Yarın bütün hemşirelerin başhemşire olmak imkânına sahip bulunacaklarına ve bu mevkiin, muhterem olduğuna göre, hemşireye izin verirken onun da muvafakatinin alınmasının, meslek bakımından faydalı olacağı kanaatindeyiz.*³²⁷

diyerek komisyon olarak Tezer Taşkıran’ın teklifini kabul ettiğini söylemiştir. Tezer Taşkıran’ın 10. madde hakkında vermiş olduğu takriri mecliste okunmuş ve yapılan oylamada dikkate alınmamıştır. Mecliste gerçekleştirilen “Hemşirelik Kanunu” hakkındaki görüşmeler sonucunda 1. ve 10. Maddeler komisyona verilmiştir.³²⁸ 25 Şubat 1954 tarihinde komisyon kararının ardında yeniden meclis gündemine gelen “Hemşirelik Kanunu” yapılan oylama ile kabul edilmiştir.³²⁹

25 Şubat 1954 tarihinde “Kars Mebusu Tezer Taşkıran ve 2 arkadaşının Kars’lı Hasan Aydın’a vatani hizmet tertibinden aylık bağlanması hakkında kanun teklifi” maliye ve bütçe komisyonlarına sevk edilmiştir.³³⁰ Komisyon raporu 11 Mart 1954 tarihinde meclis gündemine gelmiştir. Kanun teklifinin tümü hakkında milletvekilleri görüşlerini belirtmemişler ve oy birliği ile maddelere geçilmiştir. Kanun maddeleri yapılan oylamada kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu kanun vasıtasıyla Birinci Dünya Harbi ve İstiklal Harbindeki yararlılıkları göz önünde

³²⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 44. Birleşim, ss. 426- 428.

³²⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 44. Birleşim, s. 428.

³²⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 44. Birleşim, ss. 426- 431.

³²⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 50. Birleşim, ss. 969- 970.

³³⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 50. Birleşim, s. 889.

bulundurularak Kars'lı Hasan Aydın'a, hayatta bulunduğu sürece vatani hizmet tertibinden ayda 170 lira maaş tahsis edilmiştir.³³¹

25 Şubat 1954 tarihinde meclis gündemine “*Nafia Vekâleti Bütçesi*” nedeniyle “*Devlet Su işleri Umum Müdürlüğü 1954 Mali yılı Bütçe kanunu layihası ve Bütçe Komisyonu raporu*” ve “*Karayolları Umum Müdürlüğü 1954 Mali yılı Bütçe kanunu layihası ve Bütçe Komisyonu raporu*” gelmiştir.³³² Söz konusu kanun layihalarının tümü mecliste aynı anda görüşülmüş ve birçok milletvekili fikirlerini beyan etmiştir. Tezer Taşkiran'da 9. Dönem Kars Milletvekili olarak mecliste son konuşmasını söz konusu kanun layihaları üzerine gerçekleştirmiştir. Erzurum hattının uzatılması gerektiğini, bunun bölge konusu olmadığını Bütçe Komisyon raporuna dayanarak anlatmıştır. Bütçe Komisyon raporunda yer alan Doğu bölgelerinin kalkınması amacıyla planlanan Horasan-Sarıkamış hattının inşaatına başlanmasının bir ihtiyaç olduğunu ve iş için ayrılan tahsisattan bahsetmiştir. Ülkenin çeşitli yerlerini demiryolları ile birbirine bağlamanın önemine değinmiştir. Kars halkını sevindiren bu kararın ilk uygulamasının 1954 yılında görüleceğini, halkın buna şahit olmak istediğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran konuşmasının devamında Bayındırlık Bakanlığının ülke için gayretle çalıştığını fakat elaman sıkıntısı yaşadığını mühendis, fen memurları gibi elaman yetiştirmek amacıyla bakanlığın tedbirler alması gerektiğini söylemiştir.³³³ Nafia Vekili Kemal Zeytinoglu söz konusu kanun layihaları hakkında yapmış olduğu konuşmasında Tezer Taşkiran'ın konuşmasına değinmiştir. Erzurum-Horasan-Kars demiryolu projesinin hazırlandığını ve Nisan ayında projenin ihale edilmiş olacağını söylemiştir. Elaman eksikliği konusunda da düşündükleri tedbirleri açıklamıştır.³³⁴ Mecliste gerçekleştirilen oylama sonucunda “*Devlet Su işleri Umum Müdürlüğü 1954 yılı Bütçe kanunu*” 283 oyla kabul edilmiştir. “*Karayolları Umum Müdürlüğü 1954 yılı Bütçe kanunu*” 259 oyla kabul edilmiştir. Tezer Taşkiran her iki kanun içinde kabul oyu kullanmıştır.³³⁵

Tezer Taşkiran, 9. Dönem Kars Milletvekili olarak özellikle köy bölgelerinde olmak üzere ABD'deki eğitim sistemini incelemek için Dışişleri Bakanlığının davetlisi olarak ABD'ye gitmiştir. Tezer Taşkiran, gazetecilerin sorularını cevaplarken bu

³³¹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 29. Cilt, 64. Birleşim, ss. 801- 802.

³³² TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 50. Birleşim, s. 906.

³³³ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 50. Birleşim, s. 916.

³³⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 50. Birleşim, ss. 919- 922.

³³⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 50. Birleşim, ss. 1005- 1012.

seyahati sırasında “küçük suçluların terbiyesi hakkındaki Amerikan metotları üzerine de incelemeler yapacağını” belirtmiştir. Gazetecilerin Türkiye’nin Kuzey Atlantik Paktına üyeliği hakkındaki düşüncelerini sormaları üzerine ise “bu kararın Türkiye’nin savunmasını büyük ölçüde takviye etmiş olduğunu beyan etmiştir.” Söz konusu Pakta Türkiye’nin katılmasındaki amacın bir saldırı hareketi olmadığını sadece savunma amaçlı bir tedbir olduğunu belirtmiştir. Tezer Taşkiran New York’a gidişinden bir süre sonra seyahatinin ayrıntılarını Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ile görüşmek üzere uçakla Washington’a gitmiştir.³³⁶

Tezer Taşkiran, 9. Dönem Kars Milletvekili iken UNESCO Türk Milli Komisyonu üyesi Behçet Kemal Bey’in işlerinin çokluğunu öne sürerek istifa etmesi üzerine ittifakla UNESCO’nun yeni üyesi olarak seçilmiştir.³³⁷ UNESCO Türk Milli Komisyonu üyesi olarak değişik ülkelerde yapılan toplantılara katılıp, yararlı etkinlikler göstermiştir.³³⁸

Tezer Taşkiran siyasi hayatında Türk kadınının toplumsal hayatta var olabilmesi için çalışmıştır. Kurtuluş savaşı kahramanlarımızdan Fatma Seher Hanım’a maaş bağlanmasını sağlamıştır. Mecliste bir eğitimci olarak yetişkinlerin okuma yazma öğrenebilmeleri için özel alfabeler yazılması gerektiğini ifade etmiştir. Dul ve yetimlere maaş bağlanması hakkında kanun, sanat dallarında üstün yetenekli çocukların yurt dışına eğitim görmelerini sağlayacak Harika Çocuk Kanununun çıkarılması için büyük çaba harcamıştır. Tezer Taşkiran, korunmaya muhtaç, sakat çocuklar, suçlu çocuklar gibi konular üzerinde durmuş, ülkemizde çocuk mahkemelerinin kurulmasını istemiştir. Adalet Bakanlığı Bütçe görüşmelerinde söz alarak, çocuk mahkemelerinin gerekliliğini anlatmaya çalışmıştır. Bu konu üzerinde ısrarla durmasına rağmen ülkemizde çocuk mahkemelerinin kuruluşu 1979 yılına kadar gerçekleştirilememiştir.³³⁹

³³⁶ **Milliyet**, 06.03.1952; **Milliyet**, 12.03.1952.

³³⁷ **Milliyet**, 03.07.1952.

³³⁸ Gökçimen, s. 369.

³³⁹ Ağaoğlu, Bir Ömür, s.85; **Resmî Gazete**, 21.11.1979, Sayı:16816, s. 1; Türkiye’de “Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun” 1979 yılında yürürlüğe girmesine rağmen mahkemelerde görev alacak yargıç, savcı, psikolog ve pedagog eksikliği nedeniyle ilk Çocuk Mahkemesi 1987 yılında Ankara’da açılmıştır. Bkz. Aybike Dinç, “Türkiye’de Çocuk Mahkemelerinin Çocuk Adalet Sistemindeki Yeri”, **Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 5, Yıl: 2020, s. 71.

Tezer Taşkıran'ın, Kars Milletvekili olarak gerçekleştirmiş olduğu son görev ise 15-30 Eylül 1956 tarihleri arasında Moskova'da toplanan iki haftalık Kadın Hakları Seminerine Türkiye'yi temsilen katılmasıdır.³⁴⁰

Tezer Taşkıran, CHP'den Aralık 1950 tarihinde istifa etmesinin ardından aktif siyasal yaşamını TBMM 9. Dönem bağımsız Kars Milletvekili olarak tamamlamıştır. Tezer Taşkıran, 10. ve 11. Dönemlerde DP Kars Milletvekili adayı olarak gösterilmiş olmasına rağmen yapılan seçimlerde Kars'ı CHP'nin kazanması sonucunda Kars listesinden seçilememiştir.³⁴¹ Bu şekilde siyaseti bırakan Tezer Taşkıran, geriye kalan yaşamında yazar ve sivil toplumcu kimlikleri ile adından söz ettirmeye devam etmiştir.

³⁴⁰ **Cumhuriyet**, 12.09.1956; Ağaoğlu, Bir Ömür, s. 130.

³⁴¹ “Yurtta Olup Bitenler”, **AKİS**, 28.03.1959, s. 8. ; Mücahit Özden Hun, “İğdir Tarihi (1945-1965) Dördüncü Bölüm”, <http://hunacademy.com/igdir-tarihi-1945-65-dorduncu-bolum/> (17.11.2020).; DP 10. Dönem Kars Milletvekili adayları (seçim öncesi); Abbas Çetin, Veyis Koçulu, Latif Aküzüm, Kemal Kaya, Abdurrezak Güneş, Fevzi Yeşilkaya, Tezer Taşkıran, Muharrem Mazlum İskora, Ali Topçu, İlhan Aksu'dur. Bkz. Mücahit Özden Hun, “İğdir Tarihi 1945-65 Beşinci Bölüm”, <http://hunacademy.com/igdir-tarihi-1945-65-besinci-bolum/> (17.11.2020); İlyas Topçu ve Nebahat Oran Arslan, “Kars'ta 1950-1954-1957 Milletvekili Seçimleri ve Demokrat Parti”, **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 58, Erzurum 2017, s. 398.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEZER TAŞKIRAN'IN BAZI ESERLERİ

Eğitimci olarak Tezer Taşkiran, ülkedeki ders kitabı eksikliğini gidermek ve halkın eğitimi için birçok eser kaleme almıştır. Çocukların eğitimi konusunda ise masal kitabı ve *Ulus* gazetesinde “Terbiye Bahisleri” köşesinde yazılar yazmıştır. Ayrıca babası Ahmet A. Ağaoğlu'nun 1933 yılında kaleme aldığı, İngilizler tarafından Malta'ya sürüldüğü, esir olduğu dönemleri ve sonrasında yaşadıklarını anlattığı “Ne İdik Ne Olduk” başlıklı yarım kalmış olan hatıra defterindeki yazıların bir kısmını *Hayat* dergisinde yayınlamıştır. Tezer Taşkiran, söz konusu yazıları:

Düşman elinde esir olan bir Türk'ün duygu, düşünce ve davranışları, Ankara'ya bağladığı ümitler, memlekete döndükten sonra gördükleri, halkın Milli Mücadeleye nasıl hizmet ettiği. Mustafa Kemal'le karşılaşma, Ankara'daki ruh haleti ve kendisine Doğu'da verilen vazifeye gidiş bu defterlerde bütün canlılığı ile anlatılmıştır. Bu hatıralar, Milli Mücadele'nin en heyecanlı, düşündürücü, bütün dünyanın esir milletleri için derslerle dolu bir devresinden manzaralar çizmektedir. Hatıraların dil bakımından bir özelliği de göze çarpıyor: Babam Ahmet Ağaoğlu bu yazıları değiştirmeye hemen hemen hiçbir ihtiyaç bırakmayan bir dil sadeliği ile kaleme almıştır.³⁴²

Şeklindeki tanıtım yazısı ile yayınlamıştır.

4.1. YAZDIĞI KİTAPLAR

4.1.1. *Suri ve Tatbiki Mantık*

Türkiye’de mantık alanındaki çalışmalar Tanzimat’tan sonra hız kazanmıştır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında mantık çalışmaları söz konusu olduğunda ilk olarak akla Tezer Ağaoğlu ve Hasan Ali Yücel’in liseler için yazmış olduğu kitaplar gelmektedir. Fransızca, İngilizce ve Almanca bilen Tezer Taşkiran bu avantajını kullanarak *Suri ve Tatbiki Mantık* (1928) adlı kitabını yazmıştır. Bir giriş, iki ana bölüm ve bir ekten oluşan bu eser Türkiye’deki ilk mantık kitabı olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından

³⁴² Ahmet Ağaoğlu, “Ne İdik Ne Olduk”, (Yay. Haz. Tezer Taşkiran), **Hayat**, Sayı: 6, 02.02.1978, ss. 12- 13; Ahmet Ağaoğlu, “Ne İdik Ne Olduk”, (Yay. Haz. Tezer Taşkiran), **Hayat**, Sayı: 7, 09.02.1978, ss. 12- 13; Ahmet Ağaoğlu, “Ne İdik Ne Olduk”, (Yay. Haz. Tezer Taşkiran), **Hayat**, Sayı: 8, 16.02. 1978, ss. 18- 19; Ahmet Ağaoğlu, “Ne İdik Ne Olduk”, (Yay. Haz. Tezer Taşkiran), **Hayat**, Sayı: 9, 23.02.1978, ss.18- 19; Ahmet Ağaoğlu, “Ne İdik Ne Olduk”, (Yay. Haz. Tezer Taşkiran), **Hayat**, Sayı: 10, 02.03.1978, ss. 18- 20.

ödüllendirilmiştir.³⁴³ Tezer Taşkıran, bu kitabın yazılış öyküsünü ve kitaba Atatürk'ün gösterdiği ilgiyi “Atatürk ve Kadın Eğitimi” adlı yazısında şöyle anlatmıştır:

Ben, 1926'da Ankara Erkek Lisesi'nde felsefe öğretmenini bulunuyordum. Üniversiteden yeni çıkmıştım. Merhum, değerli hocam Prof. Emin Erişirgil o sırada Milli Eğitim Bakanlığı müsteşarı idi. O'nun ısrar ve teşviki ile liseler için bir mantık kitabı hazırladım. Kitap Atatürk'e taktim edilmişti. Bu taktimden kısa bir zaman geçtikten sonra, merhum general Fevzi Çakmak'ın kızının düğününe ailece davet edildik. Atatürk de düğüne şeref vermişti. Bir ara etrafını sarmış pek çok kimseler yanında bana kitabım için iltifatlarla dolu sözler söyledi ve etrafına hitaben dedi ki: Görüyorsunuz, şu küçücük kız bir mantık kitabı yazmış, Bakın kızları neler yapıyorlar, ilerde neler yapacaklar.. Sesinde yarını gören bir sevinç ve ümit vardı. Sonra birden yine bana döndü ve dedi ki: Ama kitapta bazı yerleri beğenmedim. İyi olmamış. Tabii birden irkildim. Ne gibi paşa hazretleri, dedim. Mesela dedi, mucibe-i külliye, mucibe-i cüz'ie gibi. Bunlar olmamış. Bunları kitabının ikinci tab'ında değiştir. Atatürk'ün üzerinde durduğu bu terimler o zaman mantıkta kalıplaşmış terimlerdi. Ben kendisine, benim de bu çeşit terimler sevmeyişimi, ancak onları değiştirmek cesaretini de kendimde görmediğimi söyledim. Fakat Atatürk ısrar etti. O zaman kendisine: Paşa hazretleri, mesela şu mucube-i külliye için ne diyeyim Siz lütfen bana bir örnek verin, onu esas tutarak diğerlerini değiştireyim, dedim. Güldü ve: Kitabı yazan ben değilim, bunu yapmak sana düşer, dedi ve yine teşvik edici cümleler söyledi. Atatürk'ün 1926'da, bir Türk kızının yazmış olduğu bir okul kitabına gösterdiği ilgi ne kadar manalıdır...O'nun çapında bir insanın, yurdun çok büyük konuları ile meşgul bir dehanın, Üniversiteyi yeni bitirmiş bir kızın yazdığı okul kitabını okuması ne kadar dikkat çekici... Bence, O Türk kızlarının nasıl yetiştiklerini her fırsatta izlediği için bu kitaba da ilgi göstermişti.³⁴⁴

Tezer Taşkıran yazısında Mustafa Kemal Atatürk'ün, kitaba göstermiş olduğu ilginin Türk kadınının eğitimine verdiği önemden kaynaklı olduğunu söylemiştir. Tezer Taşkıran bu bilinçle hareket ederek kadınların eğitimi için elinden geleni yapmıştır. Kitabının önsözünde: okulunu yeni bitirmiş, iki yıllık öğretmen olarak kitabı yazmaya kalkışmasının büyük bir cesaret olduğunu belirtmiştir. Eseri yazma sebebini ise liseler de felsefe dersi veren muallimlerin dersleri için Türkçe kitap bulamadıklarını ve

³⁴³ Tezer Ağaoğlu, **Suri ve Tatbiki Mantık**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928; Kaynardağ, s. 17; Tezer Taşkıran, milletvekilliği döneminde İngilizce, Fransızca ve birazda Almanca bildiğini belirtmiştir. Bkz. Binark, I. Cilt, ss. 103, 106, 108.

³⁴⁴ Tezer Taşkıran, “Atatürk ve Kadın Eğitimi”, **Azerbaycan**, Cilt: 24, Sayı: 216, 1975, s. 30; Tezer Taşkıran, Suri ve Tatbiki Mantık kitabına Mustafa Kemal Atatürk'ün gösterdiği ilgiyi katıldığı televizyon konuşmasında da dile getirmiştir. Bkz. Nazmi Kal, “Atatürk'ten Anılar 20. Bölüm”, <https://www.youtube.com/watch?v=aArTzSiTJvY> (16.12.2020).

yabancı kaynaklara başvurmak zorunda kaldıklarını bu nedenle *Suri ve Tatbiki Mantık*'ı yazdığını belirtmiştir. Kitabı yazan olarak kendisini ne yazar ne de çevirmen olarak nitelendirmiştir. Çünkü Fransa'daki bu alandaki meşhur kitapları inceleyerek, müfredat programına uygun bir şekilde naklettiğini bunu yaparken de kendi düşüncelerini kattığını belirtmiştir. Tezer Taşkiran, kitabının sonunda konularla alakalı sorulara da yer vermiştir.³⁴⁵

4.1.2. Stuart Mill

Tezer Taşkiran, İngiliz filozof John Stuart Mill hakkında da eser kaleme almıştır. Yazmış olduğu "*Stuart Mill*" (1930) adlı kitap Maarif Vekâleti Milli Talim ve Terbiye Dairesinin 10.09.1930 tarihli, 3988 numaralı emri ile ilk 3000 bin nüsha olacak şekilde basılmıştır. Tezer Taşkiran kitabını şu sözlerle öğretmeni Mehmet İzzet Bey'e ithaf etmiştir:

Ölümü ile memleketimizin ilim hayatında büyük bir boşluk bırakan ve talebelerinin kalbinde ciddiyet ve vekarı ile silinmez bir hürmet kazanan büyük hocam "vazife ve çalışmak" insanı Mehmet İzzet Beye "vazife ve çalışmak" denilen Stuart Millin hayatı hakkındaki aciz ve küçük kitabımı bir minnet, şükran ve hürmet hatırası olarak ithaf ediyorum.

Tezer Taşkiran, John Stuart Mill'in biyografisini kaleme almasındaki amacını kitabın önsözünde şu şekilde ifade etmiştir: ülkedeki lise gençlerine büyük adamların hayatlarını okutmak için bir filozofun "*vazife ve çalışmaktan*" ibaret bir kişilik olarak tanımladığı Stuart Mill'in yaşamının dikkate değer olduğunu, fikirleri, zekâsı, adalet talebi, iradesi ve namuslu çalışma biçimiyle ülkedeki insanlara örnek olması için filozofun yaşamını kaleme aldığını belirtmiştir. Kitabında Stuart Mill'in yaşamını ve savunduğu düşünceleri açıklamaya çalışmıştır.³⁴⁶

³⁴⁵ Kaynardağ, ss. 62-63; Naymansoy, ss. 27- 28.

³⁴⁶ Tezer Ağaoğlu, **Stuart Mill**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1931; Kaynardağ, ss. 64- 67.

4.1.3. *Yurt Bilgisi I ve Yurt Bilgisi II*

Tezer Taşkiran'ın ülkedeki ders kitabı eksikliğini gidermek için yazmış olduğu eserden ikisi *Yurt Bilgisi I* (1939)³⁴⁷ ve *Yurt Bilgisi II* (1941)³⁴⁸ adlı kitaplarıdır. *Yurt Bilgisi I* kitabı 3 bölümden oluşmaktadır. Tezer Taşkiran kitabının başlangıcında Medeni Bilgilerin tanımı kapsamı ve niçin bilinmesi gerektiğini anlatmıştır. Eserin 1. bölümü 3 ana başlık altında toplamıştır. Bunlar: Millet, Devlet ve Cumhuriyet'tir. İlk olarak milletin tanımı, diğer milletler ve milleti meydana getiren unsurlar üzerinde durmuştur. Ardından devletin tanımı, devleti meydana getiren unsurlar, devlet şekilleri, devletteki üç önemli güç ve demokrasi tarihini ele almıştır. Birinci bölümün sonunda; Cumhuriyet, Osmanlı Saltanatının çöküşü, Sevr Antlaşması, zaferler, saltanatın kaldırılması, Lozan Antlaşması, Cumhuriyetin ilanı, Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu ve Cumhuriyetin ana unsurlarını ele almıştır.

Tezer Taşkiran kitabın ikinci bölümünde “Haklarımız ve Müsavat”³⁴⁹ konusu üzerinde durmuştur. Kitabın üçüncü bölümünde ise “Vazifelerimiz” başlığı altında 4 bölüm üzerinde durmuştur. Burada: vatandaşın devlete, kendine, ailesine ve insanlığa karşı vazifelerinden bahsetmiştir. Tezer Taşkiran ayrıca kitabının sonunda kitabı içerisinde değindiği konularla alakalı örnek sorulara yer vermek de ve bu soruları anlatılan konuları somutlaştırarak öğrencilerin konular üzerinde düşünmesini sağlamak için yazdığını aktarmaktadır. Tezer Taşkiran yazmış olduğu *Yurt Bilgisi I* adlı eserinde iki tane haritaya yer vermiştir. Bu haritalardan birincisinin başlığı “*Sevr Muahdesine Göre Türkiye Nasıl Parçalanıyordu?*” ikincisinin başlığı ise “*Lozan Muahdesi ile Bütünlüğünü Kazanan Bugünkü Türk Vatanı*”dır. Tezer Taşkiran iki harita vasıtasıyla anlattığı konuları öğrencilerin daha iyi kavramasını sağlamaya çalışmıştır. Ve *Yurt Bilgisi II* kitabı, *Yurt Bilgisi I* adlı eserin devamı niteliğindedir.

4.1.4. *Türk Ahlakının İlkeleri*

Bir eğitimci olarak Tezer Taşkiran'ın yazdığı kitaplardan bir diğeri de *Türk Ahlakının İlkeleri* (1943) isimli kitabıdır. İlkokul 4. ve 5. Sınıfların *Yurt Bilgisi*

³⁴⁷ Tezer Taşkiran, **Yurt Bilgisi I**, Maarif Matbaası, İstanbul, 1939.

³⁴⁸ Tezer Taşkiran, **Yurt Bilgisi II**, Maarif Matbaası, İstanbul, 1941.

³⁴⁹ Eşitlik, Denklik anlamındadır.

kitaplarına ek olarak yayınlanan bu kitap 1943 yılında toplanan İkinci Maarif Şûrası programında “okullarda ahlak eğitimi”nin geliştirilmesi hedefi doğrultusunda Maarif Vekilliği tarafından yazdırılmıştır.³⁵⁰

Tezer Taşkiran’ın kitabı şu cümle ile başlar: *“Beni yetiştiren aileme, varlığımızın temeli olan milletime, yurdumun dışındaki bütün insanlara karşı türlü ödevlerimi yapabilmek için daha küçük yaştan hazırlanacağım, aşağıda yazılı olan başlıca ahlak ilkelerine itaat edeceğim ve iyi Türkler arasına katılacağım.”*³⁵¹

Eseri incelediğimizde toplamda 48 maddeden oluşan ilkeler mevcuttur. Bu ilkeler çocukların eğitim mi için önemli olan etkenleri göz önünde bulundurularak, çocukların kendilerine ve büyüklerine söz vermesi şeklinde yazılmıştır. Eserin önemini ve içerisindeki ilkeleri anlamak ve kavrayabilmek amacıyla bu ilkelere tek tek değinilecektir.

1. İlke ; *“Sağlam ve kuvvetli olmaya çalışacağım...”* şeklinde başlamaktadır. Birinci ilkede bir çocuğun sağlıklı ve kuvvetli olmasının ailesi ve ülkesi için önemi vurgulanmaktadır. Çocuğun sağlıklı ve kuvvetli olması için yapması ve dikkat etmesi gereken hususlar konusunda 1. ilke altı alt başlık üzerinde toplanmıştır. Bunlardan birincisi; *“Ailemin bana verebildiği yemeği kimseyi üzmeden yiyeceğim...”* şeklinde başlamaktadır. Bu ilkenin devamında Tezer Taşkiran, çocuklara ailelerinin onlar için hazırladığı yemeği önlerine getirebilmek için gösterdiği fedakârlıkları, her ailenin kazancına göre hazırladığı yemeğin büyümeleri ve kuvvetlenmeleri için faydalı olduğunu, bu nedenle yemekleri beğenmemelik yapmayarak ailelerini üzmeden yemeleri gerektiğini anlatmıştır. İkincisi ise; *“Yiyeceklerime ve içeceklerime dikkat edeceğim. Büyümeme engel olan; vücudumu yıpratıcı şeyleri ağzıma koymayacağım”* şeklinde başlamaktadır. İlkenin devamında ise içki ve sigara içmenin sağlığa ve bunları kullananların çevresine verdiği maddi, manevi zararlar ele alınmıştır. Üçüncü alt başlık ise; *“(…)her gün açık havada gezeceğim, oynayacağım, vücudumu işleteceğim, evde bulunduğum zamanlarda odalarımızın daima havalandırılmasına dikkat edeceğim(…)”* bu ilke ile temiz havanın sağlık için önemine dikkat çekmiştir.

³⁵⁰ Tezer Taşkiran, **Türk Ahlakının İlkeleri**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1943. (Türk Ahlakının İlkeleri); Füsün Üstel, **“Makbul Vatandaş”ın Peşinde II. Meşrutiyet’ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 3. Baskı, 2008, ss. 173- 174.

³⁵¹ Taşkiran, Türk Ahlakının İlkeleri, s. 3.

Dördüncüsü; “*Yaşıma yeter derecede ve belli saatlerde uyuyacağım(...)*” şeklindedir. Bu ilke ile de çocukların dinlenmelerine dikkat etmeleri ve zamanında uyumaları gerektiği anlatılmaktadır. Beşincisi; “*Küçük yaştan başlayarak uykumun, yemeğimin, işimin, eğlencemin belli saatlerde olmasına, günümün düzenli geçmesine çalışacağım(...)*” şeklindedir. Bu ilke ile çocuklara planlı yaşamının sağladığı kolaylıklar, getirdiği başarılar anlatılmaya çalışılmıştır. Altıncısı ve son başlık ise şu şekildedir; “*Temiz olacağım. Vücudumu, elbisemi, eşyayı temiz tutacağım. Kirden kaçacağım. Her türlü hastalığın en kötü yuvası olan kirden herkes gibi ben de öğrenirim(...)*” ilkenin devamında temizliğin insana verdiği mutluluğun yanı sıra tehlikeli ve bulaşıcı hastalıklardan korunmak için de önemli olduğu da çocuklara anlatılmaya çalışılmıştır.

2. İlke; “*Dilime hâkim olacağım, kaba ve kötü sözler söylemeyeceğim(...)*”
3. İlke; “*Kulağıma hâkim olacağım, kaba ve kötü sözler dinlemeyeceğim, (...)*”
4. İlke; “*Gözüme hâkim olacağım, kaba, kötü şeylere bakmayacağım(...)*”
5. İlke; “*Duygularıma hâkim olacağım, kaba, kötü şeyler istemeyeceğim(...) bütün duygularımı aileme, milletime ve insanlığa faydalı olacak şekilde besleyeceğim.*”³⁵²
6. İlke; “*Hareketlerime hâkim olacağım, kaba, kötü hareketler yapmayacağım(...)*”
7. İlke; “*Öfkeyi çabuk geçirmeye, öfkenin etkisine kapılmamaya çalışacağım(...)*”
8. İlke; “*Benden daha ileri gidenleri kıskanmayacağım(...)*”
9. İlke; “*Benden ileri ve benden geri olan arkadaşlarım arasında bulunurken ilerde olanlara yetişmeye çalışacağım, geride bulunanlarla alay etmeyeceğim, onları aşağı görmeyeceğim(...) Bir millet içinde bu duyguyu taşıyanların sayısı ne kadar çok olursa o millet o kadar ileri gidebilir.(...)*”
10. İlke; “*En ileri olduğum zaman da benden geri olanlarla alay etmeyeceğim ve asla kibirli olmayacağım(...)*”³⁵³
11. İlke; “*Dedikodu yapmayacağım(...)*”
12. İlke; “*Oynarken arkadaşlarıma nazik, terbiyeli ve doğru davranacağım. Kazanırsam böbürlenmeyeceğim, kaybedersen yaygara çıkarmayacağım(...)*”

³⁵² Taşkıran, Türk Ahlakının İlkeleri, ss. 3- 5.

³⁵³ Taşkıran, Türk Ahlakının İlkeleri, s. 6.

13. İlke; “Arkadaşlarımla oynarken mızıkçılık yapmayacağım. Oyunda işler bölünürken herkesin hakkının verilmesini kabul edeceğim, kalabalık oyunlarda kendimin değil, bağlı olduğum grubun kazanmasını düşüneceğim(...)”
14. İlke; “Benden daha fakir olanlara, her türlü yardıma muhtaç bulunanlara elimden geldiği, gücümün yettiği kadar hizmet edeceğim(...)”³⁵⁴
15. İlke; “Yalnız fakir ve muhtaç olanlara değil, bütün insanlara karşı iyilik duyguları besleyeceğim, kimse için kötülük düşünmeyeceğim(...)”
16. İlke; “Haklarımın tanınmasını isteyeceğim, ben de başkalarının haklarına sevgi ve saygı göstereceğim(...)”
17. İlke; “Sahibinden izinsiz kimsenin malını almayacağım, kimsenin parasına dokunmayacağım, kimsenin yerine oturmayacağım(...)”
18. İlke; “Başkalarının fikirlerine, inançlarına saygı göstereceğim(...)”
19. İlke; “Her halimi evvela kendim kontrol edeceğim, kusurlarımı evvela kendim bulacağım. Başkaları haklı olarak kusurlarımı gösterdikleri zaman teşekkür edeceğim. Kusurlarımı düzeltmeye çalışacağım(...)”³⁵⁵
20. İlke; “Gösteriş ve şarlattanlıktan daima kaçınacağım(...)”
21. İlke; “Her yerde, her işte, her zaman doğru olacağım, yalandan öğreneceğim, başkalarının da doğruluktan ayrılmalarına meydan vermeyeceğim(...)”
22. İlke; “Verdiğim sözü mutlaka yerine getireceğim. Yapamayacağım şey için asla söz vermeyeceğim. Evvelce söz verip sonra yapamayacağımı anladığım bir hal olursa bu yanlışımı söz verdiğim insandan özür dileyerek düzelteceğim(...)”
23. İlke; “Verdiğim kararları mutlaka yerine getireceğim(...)”
24. İlke; “Cesaretle her güçlüğü yeneceğim, korkak olmayacağım(...)”³⁵⁶
25. İlke; “Bilgili olmaya çalışacağım. Öğrendiklerimi asla kâfi görmeyeceğim ve daima arttıracacağım. (...)Bir millette bilgili, çalışkan, ahlaklı olanların sayısı ne kadar çok olursa o millet o kadar ileri gider.”
26. İlke; “Güzel sanatları seveceğim ve öğrenmeye çalışacağım(...)”
27. İlke; “Tutumlu olacağım, akıllı ve yarınını düşünen bir insan gibi eşyayı, paramı, kullanacağım. Cimri ve müsrif olmayacağım(...),(Ayağını yorganına göre uzat) ve (damlaya damlaya göl olur) diyen atalarımızın sözlerine kulak vermeliyiz. Fakat

³⁵⁴ Taşkiran, Türk Ahlakının İlkeleri, s. 7.

³⁵⁵ Taşkiran, Türk Ahlakının İlkeleri, s. 8.

³⁵⁶ Taşkiran, Türk Ahlakının İlkeleri, ss. 9- 10.

tutum ne kadar faydalı ise cimrilik, parasını ve kazancını gerekli ve iyi işler için sarf edememek, o kadar fenadır. Böyle bir kimsenin ne kendisine ne de beraber yaşadığı insanlara faydası vardır.”

28. İlke; *“Tembellikten ve tembellerden iğreneceğim, çünkü tembellik bir hırsızlıktır, başkalarının çalışmalarından faydalanıp karşılığında hiçbir şey yapmamak demektir(...)”*
29. İlke; *“En çok sevdiğim, bana en çok sevinç veren şey çalışmaktır. Onun için her türlü ödevi, atlatmayı hiç düşünmeden seve seve yapacağım(...)”³⁵⁷*
30. İlke; *“İşimi tam yapacağım, yarım işten iğreneceğim. Çünkü ne kadar emek sarf edersek edelim, yarım bırakılmış bir işten faydalanılmaz ve bir iş ancak tamamlandığı zaman biter.(...)Yurdunu seven her Türk kendisine verilen işi güç olsun, kolay olsun, güler yüzle, usanmadan yapar ve tamamlamadan bırakmaz.”*
31. İlke; *“Büyüdüğüm ve bir meslek adamı olduğu zaman da işimde en ileri olmaya gayret edeceğim(...)”*
32. İlke; *“Yurdun küçük, büyük her işini iyi, dikkatli ve namusu ile yapan bütün yurttaşlarıma aynı derecede saygı göstereceğim(...)”*
33. İlke; *“Annemi, babamı ve büyüklerimi sevecek, sayacak ve sözlerini dinleyeceğim. Beni yurda faydalı bir insan olmak üzere büyüten büyüklerimi saymak ve dinlemek borcumdur(...)”³⁵⁸*
34. İlke; *“Evimde anneme, babama, büyüklerime elimden gelen hizmetleri yapacağım(...)”*
35. İlke; *“Ailemin bana yedirebildiğinden, giydirebildiğinden, her bakımdan verebildiğinden fazlasını istemeyeceğim(...)”*
36. İlke; *“Evde kendi işlerimi kendim göreceğim(...)”*
37. İlke; *“Kendimden büyük kardeşlerime saygı göstereceğim, küçük kardeşimi koruyacağım(...)”³⁵⁹*
38. İlke; *“Ailemin sıkıntı ve üzüntülerini gücümün yettiği kadar paylaşmaya çalışacağım(...)”*
39. İlke; *“Okulumu, öğretmenlerimi seveceğim ve sayacağım(...)”*

³⁵⁷ Taşkıran, Türk Ahlakının İlkeleri, s. 10.

³⁵⁸ Taşkıran, Türk Ahlakının İlkeleri, s. 11.

³⁵⁹ Taşkıran, Türk Ahlakının İlkeleri, s. 12.

40. İlke; *“Okulumun düzenine seve seve uyacağım, diğer çocukların da uyması için çalışacağım(...)”*
41. İlke; *“Varlığımızın temeli olan yurdumuzu canımdan çok seveceğim, çünkü içinde doğup büyüdüğüm bu güzel yurt bana atalarımın değerli bir emanetidir ve borcum bu emaneti sadece iyi saklamak değil, eskisinden daha zengin, daha güzel, daha kuvvetli bir hale getirmeye çalışmaktır. Her Türk gibi bende sırası gelince yurdum için seve seve canımı vereceğim.”*
42. İlke; *“Bütün Türkleri bütün yüreğimle seveceğim(...)”*
43. İlke; *“Bayrağımı eşsiz bir sevgi ile seveceğim(...)”*³⁶⁰
44. İlke; *“Yurduma, milletime her yaşta yararlı olmaya çalışacağım(...)”*
45. İlke; *“Türk gibi büyük, şerefli bir milletin çocuğu olduğum için daima göğsüm kabarcak, bütün hareketlerimde bu büyük milletin çocuğu olmaya hak kazanmaya çalışacağım(...)”*
46. İlke; *“Her işte, her yerde, her zaman milletimin menfaat ve saadetini her şeyden üstün tutacağım(...)”*
47. İlke; *“Yurdumun kanunlarına seve seve itaat edeceğim ve diğer çocukların da itaat etmesi için çalışacağım(...)”*
48. İlke; *“Cumhuriyetimizi, istikbalimizi korumak en büyük ödevim olacaktır. Büyüklerimizin eşsiz kahramanlıklar, fedakârlıklarla kurdukları Cumhuriyeti korumak, devam ettirmek, yükseltmek, Türk Milletinin, Türk yurdunun istikbali için büyüklerimizden aldığımız güzel örneklerle göre savaşmak en büyük borcumuzdur. Çünkü Türk için, istikbali olmayan bir hayat ölümden beterdir. Ve ödevlerin en büyüğü bu istikbalin devam etmesine çalışmaktır.”*³⁶¹

Tezer Taşkiran, *Türk Ahlakının İlkeleri* adlı kitabında çocukların ailelerine ve vatanına faydalı olmaları için yapmaları gerekenleri tek tek sıralamıştır. İlkelerin devamında gerekçelerini açıklayarak söz konusu ilkenin önemine vurgu yapmıştır. Bunu yaparken yer yer kitabında atasözlerinden de yararlanmıştır. Eser vasıtasıyla çocukların kendilerine ve büyüklerine söz vermelerini sağlamış bunun sonucunda ahlaki, fiziksel, vs. her alanda iyi bir şekilde yetişmeleri için çalışmıştır. Kitabının

³⁶⁰ Taşkiran, *Türk Ahlakının İlkeleri*, s. 13.

³⁶¹ Taşkiran, *Türk Ahlakının İlkeleri*, s. 14.

sonuna eklediği not ile de öğrencilerin ilkeleri anlaşılabilmesi için öğretmenlerin ve öğrencilerin konu ile alakalı örnekler vermesini istemiştir.³⁶²

4.1.5. Suçlu Çocuklarımız: Ankara Çocuk Islah Evinde Bir Araştırma

Tezer Taşkiran, kardeşi Samet Ağaoğlu ile birlikte Ankara Çocuk Islah Evi'nde araştırma yaparak çocukların suç işleme nedenlerini tespit etmeye çalışmıştır. Bu çalışmasını kardeşi ile birlikte yazdığı *Suçlu Çocuklarımız: Ankara Çocuk Islah Evinde Bir Araştırma* (1943) adlı kitapta toplamıştır. Altı bölümden oluşan kitabın ön sözünde bu alanda yapılan çalışmalar ve çalışmaların özelliklerinden bahsedilmektedir. Çalışma 86 erkek çocukla anket yapılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma esnasında çocukların isimleri, yaşları, doğdukları, büyüdükleri yerler, içkiye meyilli olmadıkları, fiziki bünyeleri gibi sorulardan oluşan metotlar kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilere istatistiksel bir şekilde kitapta verilmiştir.³⁶³ Tezer Taşkiran yapmış olduğu bu araştırmanın etkisiyle siyasete atıldığı dönemde mecliste de sık sık çocuk ıslahevleri üzerine taleplerini dile getirmiştir.

4.1.6. Dede Korkut Masalları

Tezer Taşkiran, hemen hemen her yaştan çocuğun eğitimi için çalışmış eserler kaleme almıştır. Bu çalışmalarından birisi de Türk tarihinin en eski masalları olan Dede Korkut masallarını çocukların anlayabileceği şekilde yazmasıdır. Tezer Taşkiran yazmış olduğu *Dede Korkut Masalları* (1945) adlı eserinde çocukların ilgisini çekmesi için resimlere yer vermiştir. Kitap içerisindeki resimleri Turgut Zaim çizmiştir.

Tezer Taşkiran eserin önsözünde Dede Korkut masallarının önemini ve çocukların masallar vasıtasıyla neleri kavrayabileceklerinden bahsetmiştir. Kitabın önsözü şu ifadeler yer almaktadır:

Dede Korkut masalları elimize geçen en eski Türk masallarındandır. Bu masalları, çocuklarımızın anlayabilecekleri bir şekle sokmaya çalışmakla bir yurt hizmeti yaptığımı sanıyorum. Çünkü kızlarımız ve oğullarımız burada yalnız çok güzel konularla karşılaşmakla kalmayacak, aynı zamanda dedelerinin inanis,

³⁶² Naymansoy, s. 37- 38; “İz Birakan Kadınlar”, <https://soundcloud.com/ntvradyo/z-b-rakan-kad-nlar-11>, (26.11.2020).

³⁶³ Tezer Taşkiran ve Samet Ağaoğlu, *Ankara Çocuk Islah Evinde Bir Araştırma*, Titaş Basımevi, Ankara, 1943; Naymansoy, s. 37.

yaşayış ve davranışlarını tanımış olacaklardır. Baştanbaşa Oğuz'ların hayatını gösteren Dede Korkut kitabında Türk'ün her işte, her yerde beraberlik ve birlik duygusunu, eşsiz kahramanlığı, aile sevgisi, çeşitli erdemleri çok açık olarak görülmektedir. Masalların altısını bu kitapta topladım. Diğerleri ileride çıkarılacaktır.

Tezer Taşkıran, bu kitabında Dede Korkut masallarının orijinalinde yer alan on iki masaldan sadece altısına yer vermiştir. Eserinde yer alan altı masal: “Bogaç Han”, “Deli Dumrul”, “Kanlı Koca Oğlu Kanturalı”, “Kazan Beyin Oğlu Uruz’un Tutsak Olması”, “Salur Kazan’ın Evinin Yağmalanması”, “Salur Kazan’ın Tutsak Olup Oğlu Uruz’un Kurtarması”dır. Tezer Taşkıran, Dede Korkut masallarının yazımında Orhan Şaik Gökyay’ın *Dede Korkut Masalları* adlı eserinden ve Kilisli muallim Rıfat’ın *Kitabı Dede Korkut* adlı eserinden yararlandığını belirtmiştir.³⁶⁴

4.1.7. Kendin Seç Dağında

Tezer Taşkıran, *Kendin Seç Dağında* adlı masal kitabını 1943 yılında yazmış ve yayınlamıştır. Kitap yazıldığı dönemde rağbet gördüğü için tekrar tekrar basılmıştır. Ankara Radyosu ise çocuk saatinde *Kendin Seç Dağında*’yı temsil olarak yayınlamıştır. Tezer Taşkıran’ın yazmış olduğu masal kitabını Turgut Zaim çizmiş olduğu resimlerle görsel anlamda zenginleştirmiştir. Tezer Taşkıran’ın kızı Suna Güler annesi hakkında yapılan belgeselde *Kendin Seç Dağında* adlı kitabı annesinin yazarken kardeşi ve kendisine okuduğunu, olaylar karşısında takındıkları tavırları, şaşkınlıkları, mutlulukları göz önüne alarak kitabın bazı yerlerinde değişiklikler yaparak tekrar yazdığını anlatmıştır.³⁶⁵

Tezer Taşkıran, *Kendin Seç Dağında* adlı masalı vasıtasıyla çocukları eğitmeyi amaç edinmiştir. Kitap, Yıldız ve Işık adındaki iki küçük çobanın ormanda geçirdikleri zamanı, karşılaştıkları olayları konu alır. Masal, Yıldız ve Işık’ın ilkbahar sabahında kulübelerinden dışarı çıktıklarında görünmez bir kuşun elçi olarak gelerek çocukları *Kendin Seç Dağına* davet etmesi ile başlar.

³⁶⁴ Tezer Taşkıran, **Dede Korkut Masalları**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1945; **Cumhuriyet**, 10.06.1946.

³⁶⁵ Tezer Taşkıran, **Kendin Seç Dağında**, Kem-Ay Yayınevi, İstanbul, 1962. (Kendin Seç Dağında); “Tezer Taşkıran’ın Hayatı Belgeseli”, TRT Arşiv, <http://www.trtarsiv.com/izle/77281/tezer-taskiran-in-hayati>, (26.01.2020).

Çocuklar kuşun tarif ettiği şekilde *Kendin Seç Dağına* doğru yola çıkarlar. Masalda, dereler, ırmaklar tekerlemeleri ile çocuklara yolu gösterip uyarırlar. Çocuklar duydukları tekerlemelerden dolayı Kendin Seç Dağında deneneceklerini ve aldanmamaları gerektiğini kavrayarak yollarına devam ederler. Ormanın içine gelen çocuklara: çiçekler, böcekler, kuşlar seslenerek “*ayrı dilekli kuşlar!*”dan birini seçmelerini söylerler. Sonra çocukların karşısına kırmızı ve yeşil taçlı iki kuş çıkarak kendilerini tanıtır.

Kırmızı taçlı kuş: Talih kuşu olduğunu onu seçmeleri halinde birbirinden güzel yeniliklerle karşılaşacaklarını, istedikleri kadar giysiye, yiyeceğe sahip olacaklarını, isteklerinin hemen gerçekleşeceğini, hiç kimsenin kendilerine hayır diyemeyeceğini, herkesin emirlerini bekleyeceğini söyler. Yeşil taçlı kuş ise kendisinin Emek kuşu olduğunu Talih kuşu gibi zahmet çekmeden, yorulmadan, çalışmadan türlü güzellikler ve eğlenceler için söz veremeyeceğini söyler. Emek kuşu kendisini seçen çocuğun uğraşarak çalışarak her şeyi kendisinin yapacağını, kendi arkadaşlığında hiçbir şeyin hazır bulunmadığını, her şeyin alın teri ile kazanılacağını anlatır. Emek kuşu, çocuklara dağın kendilerine bıraktığı seçimi doğru yapabilmeleri için yalnızca bir süre boyunca arkadaşlık edebileceklerini söyler. Bu sürenin belki bir gün, belki on yıl, belki bütün ömürlerince olabileceğini belirtir. Süre bitiminde kendilerinden ayrılacaklarını, emekleri ile elde ettiklerinin kalacağını, alın teriyle kazandıklarının hakları olduğunu ama Talih kuşunun getirdiklerinin ellerinden alınacağını anlatır. Emek kuşu, çocuklara emek yolunu seçtikleri takdirde kendileri ile beraber olacağını belirterek, sabaha kadar karar vermeleri gerektiğini söyleyerek, Talih kuşunun yanına gider.³⁶⁶ Ormanın derinliklerinde şu şarkı duyulur:

*“Kendin seç dağındasın,
Düşünmek çağındasın,
Kararlar bağındasın,
Ya talih seç, ya emek.
Ey küçük insanoğlu!
Düşün de sağı solu,
Bul gideceğin yolu,
Ya talih seç ya emek.”*³⁶⁷

³⁶⁶ Taşkiran, *Kendin Seç Dağında*, ss. 3- 8

³⁶⁷ Taşkiran, *Kendin Seç Dağında*, s. 8.

Yalnız kalan Işık ve Yıldız hangi kuşu seçecekleri hakkında konuşurlar. Yıldız Talih kuşunu seçmeleri gerektiğini, Işık ise sonrasını düşünerek kendilerinin olmayan, süre bitiminde ellerinden alınacak olanlarla ne kadar sevinebileceklerini, bunun aksine kendi yaptıklarının kalacağını, birlikte çalışarak birçok şey elde edebileceklerini söyler. Yıldız ise Talih kuşu dururken “*aç, çıplak çalışamayacağını, Emek kuşunun arayacaksın, bulacaksın, uğraşacaksın, zahmet çekeceksin sırtındaki yamalı elbiseye bir tane daha katmak istiyorsan çalış, uğraş*” dediğini söyler. Yıldız, babasının da Emek kuşu gibi konuştuğunu burada kafasını dinlemek istediğini bunun için de Talih kuşunu seçeceğini söyler. Işık henüz karar vermediğini, kendisine daha doğru gelen Emek kuşunu seçebileceğini fakat Talih kuşunu da istediğini söyler. Işık ve Yıldız birbirlerini ikna etmeye çalışarak bütün gece konuşmuşlardır. Sabah olduğunda Işık ve Yıldız kuşları yanlarına çağırarak kararlarını açıklar. Yıldız, Talih kuşunu Işık ise Emek kuşunu seçmiştir.³⁶⁸

Çocuklar kuşları seçtikten sonra birdenbire hava kararır. Yıldız omuzunda Talih kuşu, üzerine giydiği kadife ceket, parlak buluz, pantolon ve altın düğmeli ayakkabısı ile mutlu bir şekilde sarayından içeri girerken, Işık ise Emek kuşu ile birlikte sarayın karşısındaki boş, kuru bir tepenin üzerinde yamalı elbisesi ve ayağındaki yırtık çarığı ile zavallı bir halde kalır. Yıldız arkadaşı Işık’ın durumunu görünce dalga geçerek ve Talih kuşunun kendisine sağladığı imkânların tadını çıkarmaya başlar. Yıldız sarayında hizmetçiler, dansçılar, ipek kumaşlar, yemekler vs. istediğinde Talih kuşu hemen isteğini yerine getirir. Böylece Yıldız, en küçük bir zahmet çekmeden mutlu bir şekilde yaşar, bu mutlu günlerin biteceğini aklına getirdiğinde ise Talih kuşu düzenlediği çeşitli eğlencelerle bu düşüncüyü unutturmaya çalışır. Yıldız ilk başlarda mutlu eden her istediğinin gerçekleşmesi olayı zamanla anlamsızlaşmış, isteklerinin olacağını bilmek tuhaf bir tokluk vermiştir. Yorulmak için çıktığı avlarda Talih kuşunun etkisiyle yakalamak istediği hayvanı zahmet çekmeden yakalamış, Yıldız, kuşuna avda yardım etmemesi için yalvarsa da Talih kuşu bunun mümkün olmadığını söylemiştir. Yıldız bir taraftan talihli olmaktan, her şeyi hazır bulmaktan bıkmış bir halde olsa da diğer taraftan Talih kuşunun gitmesinden, talihsiz kalmaktan korkar haldedir.³⁶⁹

³⁶⁸ Taşkıran, Kendin Seç Dağında, ss. 8- 12.

³⁶⁹ Taşkıran, Kendin Seç Dağında, ss. 13- 19.

Yıldız bu şekilde yaşarken dağın başında Emek kuşu ile yalnız kalan Işık başta ne yapacağını bilememiş. Daha sonra sığınabileceği, havanın ve hayvanların tehlikesinden korunabilmek için topladığı dallardan ve taşlardan kulübe yapmaya başlamıştır. Işık acıktığında böğürtlen toplamış. Susadığında kaynaktan su içmiştir. Işık çalışmaktan yoruldukça, Emek kuşu gayretini arttırmak için;

“Çalış küçük kahraman

Alın teriyle kazan.

Çalışmaktır yükselten

İnsanları her zaman.

Çalış çalış ileri,

Çalışan kalmaz geri,”³⁷⁰

şeklinde şarkı söylemiştir. Emek kuşunun da desteği ile Işık, kulübesini akşam oluncaya kadar tamamlar. Işık ertesi gün karnını doyurmak için böğürtlen toplamak ve yiyecekler bulmak için ormana gider. Yabani hayvanlardan korunmak içinde ağaçlardan sopaları, bulduğu uzun taşları bir birine sürterek sivri bir hale getirir. Işık’ın alın teri ile yaptığı ilk silahları sayesinde kendisine olan güveni artar, yabani hayvanların saldırılarından korunacak hale gelir ve kulübesinden daha uzak yerlere bu sayede gidebilir. Gittiği yerlerde fındık, kestane ağaçları bulur. Ağaç dallarından ördüğü sepete topladığı fındık, kestaneleri koyarak kulübesine gider. Işık bu şekilde günlerce yaşar. Yaklaşmakta olan kışı düşünerek ona göre hazırlık yapar. Yeni bir silah yapmak için taşları birbirine sürterken çıkan kıvılcımlar sayesinde ateşi bulur. Işık kendisini ısıtacağı, yemeklerini pişireceği ve karanlık geceleri aydınlatacağı için ateşi bulduğuna çok sevinir. Bunun üzerine her gün kulübesinin önünde ateş yakar. Ateş yaktığı zaman tavşanlar, ceylanlar, sincapların kulübesinin etrafına yaklaşmadığını fark eder. Tehlikeli hayvanları da ateşle korkutacağını ve böylece ormanın derinliklerine gidebileceğini Emek kuşuna sevinç içinde anlatır.³⁷¹

Işık, elinde yanan bir dal parçası ile ormana meyve toplamaya gittiğinde ayı ile karşılaşır. Elindeki yanan daldan korkan ayının kaçarak uzaklaştığını görünce bir çukur kazıp ateşini büyütür. Böylece ateş yanarken kendisi de rahatça ağaçlardan meyve toplar. Bu şekilde günlerce evine kış için meyve ve ağaç dalları toplar. Kışın su bulmak için kulübesinden uzaklara gitmemek için kaynaktan evine kadar gelecek

³⁷⁰ Taşkiran, Kendin Seç Dağında, ss. 20- 21.

³⁷¹ Taşkiran, Kendin Seç Dağında, ss. 21- 26.

şekilde yol açar. Yaşadığı kuru tepeyi ormandan getirdiği ağaç fidanları ile yeşertir. Işık ormanda dolaşırken gördüğü keçi yavrusunu alarak kulübesine getirip sütünden, yününden, postundan yararlanır. Ormanda gördüğü köpeğe yiyecekler vererek kendine alıştıırıp köpeği kulübesine getirir. Işık avlarında kendisine yardımcı olduğu için köpeğine “Gönüllü” adını verir. Kış bütün şiddetiyle kendisini gösterdiğinde Işık artık kulübesinden çıkmaz. Yazın topladığı odunlarla ocağını yakarken, topladığı yiyeceklerle de karnını doyurur. Işık yazdan kulübesine getirdiği topraktan çeşitli bardaklar, tabaklar yaparak kendisine bir uğraş edinip, köpeği, Emek kuşu, keçisi ile birlikte kulübesinde kışı mutlu bir şekilde geçirir.³⁷²

Işık suyu kalmadığı için kar toplamaya gider, karı toplarken soğuktan yere yığılır. Köpeği Gönüllü, Işık’ın gelmediğini görünce yanına gider. Karın altında yerde yatan Işık’ı görünce karı eşeleyip, kendisinden geçen Işık’ın üzerine yatarak vücudunu ısıtmaya çalışır. Işık hareket etmeyince de Gönüllü onu sürükleyerek kulübeye götürür ve yine üstüne yatar. Gönüllü’nün çabaları ile kendisine gelen Işık ne olduğunu anlamak için Emek kuşuna sorar. Emek kuşu yaşadıklarını anlatır, köpeği kulübeye getirmekle çok iyi yaptığını söyler. Yavaş yavaş karlar erimiş, ağaçlar tomurcuklanır. Baharın gelişi ile Işık, yapacaklarını tek tek Emek kuşuna anlatır. Işık, kulübesini büyütme, yeni ağaçlar getirip bahçesine dikmek, kümes hayvanları ve bir at bulmak için çalışacağını söyler. Bu sırada Yıldız’da kışı sarayında hiçbir zahmet çekmeden mutlu bir şekilde geçirmiştir.³⁷³ Tezer Taşkiran, kitabında Işık ve Yıldızın hayatını şu şekilde anlatır:

*Böylece bir tarafta gözleri kamaştıran bir zenginlik ve eğlence, diğer tarafta günden güne yavaş yavaş, gösterişsiz adımlarla ilerleyen bir hayat içinde seneler, geçti. Yıldız sarayın bolluğuna, rahatına dalarak vakit vakit bıkkınlık, bezginlik duymakla beraber akan zamanı anlayamadı. Işık planlarının, işlerinin çokluğu arasında geçen günleri sayamadı.*³⁷⁴

Aradan geçen zamanın ardından kış mevsimi tekrar gelir. Yıldız sarayında on bir cücenin masallarını dinleyerek eğlenirken bir sarsıntı ile salonun avizesi masanın üzerine düşer. Bunun üzerine Yıldız şaşkınlık içerisinde yalnız kaldığını, Talih kuşunun sunduğu bütün imkânları ile kendisini terk ettiğini fark eder. Yıldız Talih kuşunun geri gelmesi için seslense de çabaları karşılıksız kalır. Uzaktan:

³⁷² Taşkiran, Kendin Seç Dağında, ss. 27- 32.

³⁷³ Taşkiran, Kendin Seç Dağında, ss. 33- 37.

³⁷⁴ Taşkiran, Kendin Seç Dağında, s. 37.

*“Güzel Ően günler bitti,
Kara gün geldi yetti.
Talihe güven olmaz,
Aldattı, kaçtı gitti.”³⁷⁵*

Şeklinde bir ses gelir. Ardından saray yavaş yavaş yıkılmaya başlar. Yıldız kendisini dışarı zor atar. Sarayın içerisindeki birbirinden güzel eşyalar alev içinde yanıp kül olur. Yıldız bir kış günü üzerinde yırtılmış elbisesi, ipek çorapları, altın düğmeli ayakkabısı ile enkaz yığının kenarın da yapayalnız kalır.³⁷⁶

Yıldız karşı tepede arkadaşı Işık’ın evini görünce kara bata çıka oraya gitmeye çalışır ve sonunda eve gelir. Yıldız, arkadaşı Işık’a Talih kuşunun gittiğini anlatarak yardım etmesini ister. Işık, insan olanın kendisine sığınanı kovmayacağını, Talih kuşunu seçerek ne kadar yanlış yaptığını, sadece talihe dayanarak hayat kurulmayacağını söyler. Işık arkadaşına çorba yaparak, dinlenmesini sağlar. Emek kuşunun da gittiğini fark edince üzülererek arkasından kendisine öğrettiklerini unutmayacağını, cıvıltılarının kulağında olacağını, “*çalış, çalış ileri, çalışan kalmaz geri, değil mi? Benim güler yüzlü, güzel sözlü Emek kuşum, Arkadaş kuşum, canım kuşum...*” diyerek ağlar. Yıldız, arkadaşının Emek kuşunu ne kadar içten sevdiğini görüp, hayranlık duyar. Işık, Yıldız’a Emek kuşunu seçtikten sonra yaşadıklarını anlatır.³⁷⁷

En vefalı arkadaşım diyerek hayatını kurtaran köpeği Gönüllü ve atları olmasaydı çok zahmet çekeceğini, insanlara bu iki hayvanın ettiği yardımın önemini yeni kavradığını anlatır. Işık, işlerini severek ve isteyerek yaptıkları için köpeğine Gönüllü, atlarına ise İçten ve Yürekli adlarını verdiğini söyler. İki arkadaşın sohbeti bittiğinde Işık, Yıldız’a dinlenmesi gerektiğini, burada günlerinin boş geçmeyeceğini söyler. Kendisini bir süre misafir ettiğini, yarından itibaren kendi evini ve işini yapmaya başlaması gerektiğini de belirtir. Tezer Taşkiran, kitabını Şu Şekilde bitirir:

*“Tam bu sırada hayretle birbirlerine baktılar. Kendin seç dağına çıktıkları gün
ormanda duydukları ses tekrar onlara geliyordu. Kulak verdiler:
Çalış ey küçük insan,
Olma talihe tapan,
Talihi sensin yapan,
Er murada emekle.
Emeğin yüzü hep ak,
Sözü tok, sonu parlak,*

³⁷⁵ Taşkiran, Kendin Seç Dağında, s. 38.

³⁷⁶ Taşkiran, Kendin Seç Dağında, ss. 38- 41.

³⁷⁷ Taşkiran, Kendin Seç Dağında, ss. 43- 45

*Alnı açıktır mutlak,
Sarıl ona istekle.*³⁷⁸

Masal kahramanları Yıldız ve Işık *Kendin Seç Dağında* verdikleri kararlarla, emek vererek yaptıkları ile masalı okuyan çocukların hayatlarında örnek olmuşlardır. Çocuklar karar verirken anı düşünmenin yanı sıra sonrasını da düşünerek de hareket etmeleri gerektiğini kavramışlardır.

Tezer Taşkıran'ın yazmış olduğu *Kendin Seç Dağında* adlı eser hakkında çıkan yazılardan bazıları Kem-Ay Yayınevi'nin 1962 yılında bastığı *Kendin Seç Dağında* kitabının arka kapağında yer almıştır. Kitap kapağında Suut Kemal Yetkin ve Nurettin Artgün'ün *Ulus* gazetesi'nde yazmış olduğu yazıların bir kısmı ve Londra'da çıkan *The Children's Newspaper* adlı gazetedeki yazıya yer verilmiştir. Bunlar şöyledir:

Bayan Taşkıran'ı bu masalda bir terbiyecisi olduğu kadar bir sanatçı olarak da görmekteyiz, Çocuk, bu masalda, kendini, kendi büyük dünyasında bulacak ve talihle elde edilen nimetlerin ne kadar temelsiz olduğunu görecektir, aksine, emekle, alın teri ile elde edilen nimetlerin ne kadar sürekli olduğunu öğrenecek, emeğin üstün değerini ruhuna indirecektir. "Kendin Seç Dağında" masalını yalnız çocuk babalarına değil, bütün sanatseverlere salık veririz.

Suut Kemal Yetkin 13.10.1943 *Ulus*.

Bu kitabı övmek ve onu bütün vatan çocuklarına salık vermek maksadıyla yazdığım bu fıkranın sonunda bir teklifte bulunmak isterim: Yirminci Cumhuriyet Bayramında "Kendin Seç Dağında"yı çocuklarınıza hediye ediniz.

Nurettin Artgün 26.10.1943 *Ulus*.³⁷⁹

Tezer Taşkıran'ın kitabı hakkında Londra'da çıkan *The Children's Newspaper* adlı gazetenin 11 Mart 1944 tarihli nüshasında da haber yapılmıştır. Söz konusu haber metni şu şekildedir:

*Geçen yıl Ankara'da yayınlanan küçük bir kitap şimdi kitapçıların vitrininde bir renk akını halinde görülmekte ve Türk çocuklarının da peri masallarından İngiliz çocukları kadar hoşlandıklarını göstermektedir. Üstelik onların peri masalları bizim zamanımızın takdir edilen masallarında olduğu gibi fazileti mükâfatlandırmakta ve saaditle bitmektedir(...)*³⁸⁰

Tezer Taşkıran'ın masalını ve eseri hakkında yazılan yazıları incelediğimizde masal vasıtasıyla çocuklara emeğin önemi, çalışarak başaramayacakları hiçbir şey olmadığı anlatılmaya çalışılmıştır. *Kendin Seç Dağında*'yı sadece çocukların değil bütün sanatseverlerin okuması gerektiği vurgulanmıştır. Cumhuriyet'in 20. yılında

³⁷⁸ Taşkıran, *Kendin Seç Dağında*, s. 47.

³⁷⁹ Tezer Taşkıran'ın, "Kendin Seç Dağında" adlı kitabının arka kapağında yer alan tanıtım yazısındaki ifadeler.

³⁸⁰ *The Children's Newspaper*, 11.03.1944.

kitabı ailelerin çocuklarına hediye etmeleri teklif edilmiştir. İngiltere de yayınlanan gazete haberi ile de İngilizlerin Türkiye’de basılan kitapları yakından takip ettiğini ve Cumhuriyetin ilk yıllarında yazılan bu eserin İngilizlerin çocuk masalları ile ortak özelliklere sahip olduğu görülmektedir.

4.1.8. *Kadın Hakları*

Tezer Taşkiran, kadın hakları konusuna önem vermiş biri olarak bu alanda çalışmalar yapmıştır. Halk Eğitimi için Milli Eğitim Bakanlığının 9 Aralık 1969 tarihinde 03-616.1/3577 sayılı emriyle Halk Eğitimi Genel Müdürlüğüne basılan *Kadın Hakları* kitabı bu çalışmalarından yalnızca birisini oluşturur. Kitabı resimleyen Nevzat Akoral’dır.³⁸¹

Tezer Taşkiran’ın yazmış olduğu *Kadın Hakları* isimli kitap 32 sayfadan oluşan bir öykü kitabıdır. Kitap kısa olmasına rağmen okuyucuya verilmek istenen mesaj da bir o kadar anlamlıdır. Kitapta resmi nikâh, imam nikâhı, başlık parası, kadınların siyasetteki yeri, eğitimin önemi gibi konular üzerinde durulmuştur. Tezer Taşkiran, kitabında örnek bir çift olan Elif ve Hasan’ın yaşamını, çevresini etkilemelerini konu alarak kadın haklarını halka anlatmaya çalışmıştır.

Tezer Taşkiran, *Kadın Hakları* adlı kitabında Elif ve Hasan adındaki genç nişanlı çiftin evlilik hazırlıklarını konu almıştır. Bu hazırlıkları anlatırken dönemin önemli sorunlarından biri olarak görülen “başlık parası” meselesine değinmiştir. Kitapta başlık parasının yarattığı olumsuzluklar; birbirini seven gençlerin evlenmesindeki engel, parayı denkleştiremeyenlerin zor duruma düşmesi, fazla başlık parası karşılığında genç kızların yaşlılarla evlendirilmesi, parası olmayan erkeklerin kız kaçırmaları şeklinde ele alınmıştır. Tezer Taşkiran, kitabında bu olumsuzlukları bilen Elif’in ailesinin başlık parası istemediğini belirterek topluma başlık parası istememekle bir şey kaybedilmeyeceğini aksine çiftlerin birbirlerine kavuşabileceklerini anlatmaya çalışmıştır.³⁸²

Kitapta “hükümet (resmi) ve imam (dini) nikâhı” konularına değinilmiştir. Elif ve Hasan’ın evlilik süreçleri ile hükümet nikâhı, komşuları Hatice Hanımın evliliği

³⁸¹ Tezer Taşkiran, **Kadın Hakları**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1971, (Kadın Hakları).

³⁸² Taşkiran, *Kadın Hakları*, ss. 3- 4.

üzerinden de imam nikâhı anlatılmaya çalışılmıştır. Kitapta, Elif ve Hasan'ın hükümet nikâhının gerçekleşebilmesi için nüfus kâğıtlarının incelendiği, sağlık yoklamalarından geçtikleri sadece isimlerinin askıya yazılma işleminin kaldığı anlatılmıştır. Tezer Taşkiran, isimleri askıya yazılan Elif ve Hasan'ın nikâhının muhtar tarafından, şahitlerinin huzurunda, nikâh kâğıdını imzalamaları suretiyle kıyıldığını, böylece evlilikleri kütüğe işlenen çiftin yuvalarının kurulduğunu belirtmiştir. Çift evlerine döndüklerinde imamın yeni kurulan yuvaya mutluluklar dileyerek dualar okuduğu anlatılmıştır.³⁸³ Tezer Taşkiran, bu nikâh vasıtasıyla halka önce hükümet nikâhı kıymalarını, ardından da isterlerse imamın duaları ile yeni yuvalarını kurmalarını anlatmaya çalışmıştır.

Tezer Taşkiran, kitabında imam nikâhını ve zararlarını somut bir şekilde Elif'in komşusu Hatice hanımın yaşadıkları üzerinden ve evliliklerde tek başına "*İmam efendinin duasının yetmeyeceği*" şeklindeki sözü ile halka anlatmaya çalışmıştır. Elif ile konuşan komşusu Hatice Hanım, eşi Ali'nin kucağındaki çocuğu ile onu bırakıp gittiğini, kime başvuracağını bilmediğini anlatır. Elif komşusuna nikâhının hükümet kütüğünde kayıtlı olmadığı için hiçbir şekilde hakkını arayamayacağını söyler. Bunun üzerine Hatice, zamanında resmi nikâh için çok direndiğini fakat "*imam efendinin duası yeter*" diyerek kandırıldığını, çocuğunun nüfus tezkeresini çıkaramadığını, kocasının istese başka biriyle evlenebileceğini, evlilikleri kütüğe kayıtlı olan erkeklerin tek bir kadınla evlenebildiğini, kocasının istese çocuğunu inkâr edebileceğini, kocası öldüğünde çocuğuna ve kendisine tarlasından, evinden hiçbir hakkın kalmayacağını çok geç öğrendiğini, Ali'nin ailesinin evinde ezildiğini anlatır.³⁸⁴

Tezer Taşkiran, kitabın devamında Hatice Hanımın kocasının bir başka kadınla evlendiğini öğrendiğinde, Elif'in komşusunu teselli etmeye çalıştığını anlatır. Hatice 18 yaşında çocuğu ile Ali'nin ailesinin yanında sığıntı gibi kimsesiz kalmış bir kadın olarak karşımıza çıkar. Tezer Taşkiran, Hatice'nin kaynanasının Hatice ve Elif'e söylemiş olduğu sözler üzerinden halka mesaj vermeye çalışmıştır. Kocasını evlendiği için üzülen Hatice'ye kaynanasının: "*Üstüne bir karı daha almış, ne çıkar? Bunu yapan, bir tek benim oğlum değil ya, İşte burada evin var, yiyeceğin var, daha ne*

³⁸³ Taşkiran, Kadın Hakları, ss. 8- 9.

³⁸⁴ Taşkiran, Kadın Hakları, ss. 6- 7.

istersin?” derken Elif’e ise yeni evlendiğini eşinin de kendisine aynısını yapabileceğini söylemiştir. Elif, Hatice’nin kaynanasına başına aynı şey gelirse hükümet nikâhı ile evlendiği için hakkını arayabileceğini, Hatice’nin ise hiçbir şey yapamayacağını anlatmıştır. Hatice’nin kaynanası ise şu sözleri söylemiştir: “*Hak aramak da ne imiş? Oğlumuzun karısı diye işte bizimle kalıyor ya. Biraz okumak yazmak öğrendin diye köye akıl hocası kesilme. Git işine bak. Hatice de tarlaya gidecek. Kadın kısmı haddini bilmeli, erkek işine karışmamalı.*” Tezer Taşkiran, kitabında bu iki kadının yaşantısını şu şekilde özetlemiştir: “*Böylece yan yana oturan kadınlardan biri mutlu biri mutsuz yaşıyorlardı.*”³⁸⁵ Görüldüğü üzere Elif haklarının bilincinde, 18 yaşına geldiğinde hükümet nikâhı ile evlenen bir kadın olarak karşımıza çıkarken, Hatice ise 18 yaşından önce “*imam efendinin duası yeter*” diyerek kandırılan, imam nikâhı ile evlendirilen, kucağında çocuğu ile sığıntı gibi kocasının ailesinin evinde kalan, bir kadın olarak karşımıza çıkar. Hatice’nin kaynanası ise geleneksel toplum yapısının yansıması olarak, kadın kısmı evinde oturmalı, kocasını beklemeli, hak aramamalı, erkek işine karışmamalı şeklinde hareket eden bir kadın olarak anlatılmıştır. Tezer Taşkiran, bu kadınlar arasındaki farklar ile halka “hükümet (resmi) ve imam (dini) nikâhını”, aynı zamanda kadınların haklarına sahip çıkmasını, okumalarının gerektiğini anlatmaya çalışmıştır.

Tezer Taşkiran, *Kadın Hakları* kitabında seçimlere, kadınların seçme ve seçilme haklarına da değinmiştir. Elif ile Hasan çiftinin seçimlerle alakalı haberleri radyodan ve gazetelerden takip ettiklerini, bir gün köylerine gelen kadın milletvekili adayının köy odasında halka partisinin görüşlerini anlatarak kendisine oy verilmesini istediğini anlatmıştır. Elif ve Hasan’a göre illerine ilk defa gelen milletvekili Fatma Hanım, köylülerin gözünde “*sesi titremeyen, erkek gibi çekinmeden yüksek sesle konuşan, kendisini saydıran*” kadın konumundadır.³⁸⁶ Milletvekili Fatma Hanım’ın köy odasında gerçekleştirdiği konuşmasını bize yazar şöyle aktarır:

Yurt hizmetinde, erkek-kadın farkı yoktur. Siz, seçmen kardeşlerimiz, evlatlarımız, erkek-kadın farkı gözetmeksizin, oy sandığı başına gideceksiniz. Benim gibi, milletvekili seçilecekler arasında kadınlar da bulunmalıdır. Türk kadının, seçmek ve seçilmek hakkının verilmesi. Atatürk’ün himmeti ile sağlanmıştır. O büyük insanın unutulmaz hizmetleri arasında, Türk kadınına sağladığı haklar çok değerlidir. Yurdumuzda, otuz yıldan fazla bir zamandan beri Büyük Millet Meclisinde şerefle çalışan kadınlarımız var. Ben de onlardan biri

³⁸⁵ Taşkiran, *Kadın Hakları*, ss. 10- 12.

³⁸⁶ Taşkiran, *Kadın Hakları*, ss. 12- 14.

*olmak istiyorum...Türk analarının, Türk kadınlarının Büyük Millet Meclisinde seslerini duyurmalarına yardımcı olunuz.*³⁸⁷

Bu konuşmanın ardından milletvekili köylülerin sorularını ve isteklerini dinlemiştir. Tezer Taşkiran, kitabındaki milletvekili Fatma Hanım karakterinin sözleri ile kadınların erkeklerden hiçbir farkının olmadığını, seçimler sırasında oylarını kullanmalarını, milletvekili seçilecekler arasında kadınlarında olduğunu anlatarak, Atatürk'ün Türk kadınına sağlamış olduğu seçme ve seçilme hakkına değinmiştir. Türk kadının meclisteki sesi olması için kendisine oy verilmesini istemiştir. Tezer Taşkiran'ın eski bir milletvekili olduğunu düşündüğümüzde eserinde kendisini milletvekili adayı Fatma Hanım ile özdeşleştirdiğini söyleyebiliriz. Milletvekili Fatma Hanım'a isteklerini anlatmak için söz alanlar arasında Elif'te bulunmaktadır. Tezer Taşkiran, Elif'in konuşmasıyla da kadınların sorunlarına ve bilinçlendirilmesine değinmiştir. Elif, kadınlara çocuk sağlığı için eğitim verilmesini, okuma yazma öğretilmesini, hükümet nikâhı ile evlenmesi gerektiğinin anlatılmasını ve öğretilmesini istemiştir. Elif'in konuşmasını eleştiren köylülerin; *"Kadınlar okuyup da ne olacak? Memur mu olacaklar? Nikâh işlerine sen ne karışyorsun"* şeklindeki söylemlerine de yer vermiştir.³⁸⁸ Tezer Taşkiran, köylülerin tepkisine karşılık söz alan yaşlı bir kadının:

*Kocam hep gurbet illerde çalıştı. Birbirimize mektup yazamazdık. Onun yazdıklarını bana eller okurdu, ben ellere yalvarıp ona mektup yazardım. Elbet böyle yazılan, elden ele dolaşan mektuplarda yazamadığımız, diyemediğimiz şeyler de vardı. O bana dosdoğru yazsaydı. Ben ona dosdoğru yazabilseydim. Diyeceklerimiz başka türlü olurdu. Değil mi ya? Gurbette de öldü gitti. Hala içimde ona diyeceklerim var. Okuma yazma bilseydim. Bunlar olmazdı. Okutun kadınları, okutun!*³⁸⁹

şeklindeki konuşmasına yer vererek, kadınların okuma yazma bilmesinin önemini vurgulamıştır. Milletvekili adayı Fatma Hanım, istekler üzerinde çalışacağını söyleyerek köyden ayrılmıştır. Tezer Taşkiran, seçim günü Hasan'ın Elif'e söylediği sözler ile seçim yaşının 21 olduğunu, kadınların seçimlere otuz-otuz beş yıldan beri katıldığını anlatmıştır. Bunun üzerine Elif, kadınların daha önce neden seçimlere katılmadığını ve milletin bir parçası olarak görülüp görülmediğini sormuştur. Hasan

³⁸⁷ Taşkiran, Kadın Hakları, ss. 15- 16.

³⁸⁸ Taşkiran, Kadın Hakları, ss. 17- 18.

³⁸⁹ Taşkiran, Kadın Hakları, ss. 18- 19.

ise kadınlara bu hakkın önceden verilmediğini, milletvekili adayı Fatma Hanım'ın da konuşmasında belirttiği gibi Türk kadınına bütün bu hakları Atatürk'ün sağladığını, kadınları da milletin bir parçası olarak düşündüğünü, yurt hizmetinde erkek kadın farkı gözetmediğini anlatmıştır.³⁹⁰ Haklarının bilincine varan Elif şu sözleri söylemiştir:

*Atatürk'ün yurda yaptığı onca hizmet içinde kadınlara da haklar sağladığını bir kadın olarak yeni öğrendiğini Ne ayıp! Hep cahillikten. Her halde, erkekler bir kadınla evlensin, evlenenler hükümet kütüğüne işlensin erkek, canı isteyince karısını bırakmasın, mahkemeye gitsin, diyen de o değil mi? Hey yüce Atatürk, senin gibi oğul doğuran anaya ne mutlu!*³⁹¹

Seçim günü Hasan oyunu Fatma Hanımın partisine vermiş, Elif ise yaşı 21 olmadığı için oy kullanamamış ve birkaç gün sonrada radyodan Fatma Hanımın milletvekili seçildiğini öğrenip mutlu olmuşlardır.

Tezer Taşkiran kitabında Elif ve Hasan'ın doğan çocukları üzerinden kız ve erkek çocuk arasında fark gözetilen topluma, önemli olanın çocuğun sağlıklı bir şekilde dünyaya gelmesi olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Çiftin kız çocukları doğduğunda Hasan'ın ailesinin erkek çocuk doğmamasına üzüldüğünü *“Evlat evlattır, ama oğulun hali başka, evin temeli o, şanı o, ailenin göğsünü kabartan o!”* şeklinde düşündüklerini anlatmıştır. Hasan ailesine ve bu şekilde düşünenlere kız-erkek fark etmediğini, sağlıklı bir çocuğu olduğu için Allah'a şükrettiğini anlatmıştır. Ayrıca ilkokulda okuduğu, Türklerin en eski masallarından olan Dede Korkut masallarında bir babanın Tanrı'dan kendisine bir kız çocuğu vermesi için dua ettiğini anlatmıştır.³⁹² Köyün imamının ise çocuğa hayır duasında bulunmak için gittiğinde: *“İçinizde belki çocuğun kız olmasına üzülenleriniz vardır. Kardeşlerim, evlatlarım, bizim dinimizde doğan çocuklar arasında fark gözetmek yoktur. Hazreti Fatma, Peygamber efendimizin çok sevgili, çok akıllı kızı değil miydi?”* şeklinde konuştuğunu aktarır. Tezer Taşkiran, topluma Hasan'ın konuşması ile bir babanın evlatlarını cinsiyete göre ayırmadığını, kız çocuğu doğdu diye üzülmek yerine Dede Korkut Masalı'nda olduğu gibi tanrıdan kız evladı olması için dua eden babaların olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Köyün imamının sözleri ile de Peygamber efendimizin yaşantısından örnekler vererek bu ayrımın yanlış olduğunu gösterir.³⁹³

³⁹⁰ Taşkiran, Kadın Hakları, ss. 20- 22.

³⁹¹ Taşkiran, Kadın Hakları, ss. 22- 23.

³⁹² Taşkiran, Kadın Hakları, s. 24.

³⁹³ Taşkiran, Kadın Hakları, s. 25.

Tezer Taşkiran, *Kadın Hakları* kitabında üzerinde durduğu bir diğer konuda eğitimidir. Kitabın devamında Elif, iyi eğitim alamadığı için kızı Ayşe'nin okula gitmesini isteyen fakat aile büyüklerinin kızının okumasını istemeyecekleri düşüncesiyle endişelenen bir anne olarak karşımıza çıkmaktadır. Hasan ise eğitimin önemini bilen bir baba olarak kızı Ayşe'nin okumasını aile büyüklerinin de destekleyeceğini, kadın-erkek herkesin okuması gerektiğini ifade eder. Hasan radyodan dinledikleri ve gazeteden okudukları haberlerde dünyadan aya gidildiğini bunların okumanın ve iyi çalışmanın sonucu olduğunu belirtir. İyi bir eğitim alabilme fırsatı olsaydı tarım işleri alanında eğitim almak, tarım ve hayvancılık konusunda yeni bilgiler ve teknikler öğrenmek istediğini Elif'e anlatır. Elif ise iyi bir eğitim alabilmiş olsaydı köydeki çocukların sağlık işlerine bakan bir memur olmak istediğini aktarır. Hasan ve Elif, kızları Ayşe'nin okumasını kendilerinin gerçekleştiremediği hayalleri kızlarının gerçekleştirmesini isterler. Elif kızının evlenmesini, çocuk sahibi olmasını da istediğini fakat çalışırken bunun olamayacağını düşünür. Hasan, Elif'e okuyan kadınların çoğunun çocuk sahibi olduğunu, milletvekili Fatma Hanımı örnek göstererek işlerini nasıl yoluna koyuyorsa kızlarının da aynı şekilde yapabileceğini anlatır. Hasan, Elif'e kendisinin de hem evde, hem tarlada çalışarak işlerini yoluna koyduğunu hatırlatarak çalışan kadınların da işlerini ona göre yaptıklarını belirtir. Hasan ve Elif kızları Ayşe'nin de okuyan kadınlardan birisi olmasını istemiştir. Tezer Taşkiran kitabını "*Hasan Elif'e sarıldı. İkisi de yarının umutlarıyla doluydular*" sözleri ile sonlandırır.³⁹⁴

4.1.9. *Vatandaşın El Kitabı I*

Tezer Taşkiran, halkın eğitimi için çeşitli konular üzerine kitaplar yazmıştır. *Vatandaşın El Kitabı I* adlı eseri de bunlardan birisidir. Bu eser Milli Eğitim Bakanlığının 9 Aralık 1969 tarihinde 03-616.1/3577 sayılı emriyle Halk Eğitimi Genel Müdürlüğüne ilk etapta 40.000 adet olarak basılmıştır. Kitabı resimleyen ise Kayıhan Keskinok'tur.³⁹⁵

³⁹⁴ Taşkiran, *Kadın Hakları*, ss. 26- 32.

³⁹⁵ Tezer Taşkiran, *Vatandaşın El Kitabı I*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1971, (Vatandaşın El Kitabı I).

Vatandaşın El Kitabı I, Tezer Taşkiran'ın *Kadın Hakları* kitabının devamı niteliğindedir. Kitabın kahramanları, *Kadın Hakları* kitabında da olduğu gibi Elif ve Hasan'dır. Kitap'ta Elif ve Hasan'ın yardımseverliği, köylerinde gerçekleştirdikleri okuma yazma çalışmaları, kan davası meselesi ele alınmıştır.

Kitabı inceleyecek olursak; Elif ve Hasan'ın evliliklerinin üzerinden 12 yıl geçmiş, Ayşe, Mehmet ve Ali adında üç çocukları olmuştur. Çift, *Kadın Hakları* kitabında da olduğu gibi bu kitapta da kız-erkek evlat ayrımı yapmayan, çocuklarını okula gönderen, eğitime önem veren kişiler olarak anlatılmaya çalışılmıştır.³⁹⁶

Tezer Taşkiran, kitabında Elif ve Hasan'ın komşuları Emine Teyze üzerinden yaşlılara ve yardıma muhtaç olan insanlara yardım edilmesi gerektiğini anlatmaya çalışmıştır. Emine Teyze, oğlu askerde, kızları başka köylerde evli, gelini öldüğü için yalnız yaşayan felçli bir kadındır. Elif, evdeki işlerini bitirdikten sonra komşusu Emine Teyze'nin bakımına ve ev işlerine yardım ederken, eşi Hasan'da Emine Teyze'nin tarlasını sürüp, ekinleri toplayıp, ineklerine bakar.³⁹⁷

Kitap'ta üzerinde durulan konulardan birisi de köylülerin gerçekleştirdiği okuma yazma çalışmalarıdır. Köylüler Hasan'ı köyün İhtiyar Heyetine üye ve kurdukları Kalkındırma Derneğine ise başkan olarak seçmişlerdir. Hasan muhtarın odasında gerçekleştirdikleri toplantıda söz alarak, Kalkındırma Derneği vasıtasıyla köylülerine su geldiğini, yollarının yapıldığını, okulun eksiklerinin giderildiğini, banka, tohum, sağlık işlerinin el birliği ile gerçekleştirdiklerini anlatmıştır. Köylerinde "Kız büyüdü, okumasın. Ona okumak o kadar lazım değil" şeklinde düşünenlerin olmadığını, kız çocuklarının da okula giderek eğitim aldığını fakat okul çağı geçen köylülerin okuma yazma bilmediğini söylemiştir. Köyde kışın işlerin az olduğunu, kış günlerini verimli geçirmek için köyde okuma yazma bilmeyen bir kişi bile kalmayacak şekilde çalışılması gerektiğini, kitaplık oluşturabileceklerini, muhtarın, imamın ve öğretmenlerin akşamları büyüklere okulda ders verebileceğini, bu teklifini kabul etmeleri halinde köylüyü harekete geçirebileceğini söylemiştir. Gerçekleştirilen toplantı sonunda ertesi gün köylüleri okula çağırarak onların konu hakkındaki görüşlerini almaya karar vermişlerdir. Ertesi gün gerçekleştirilen toplantıda Hasan köylülere aldıkları kararı anlatarak, kabul edilmesi halinde hemen eğitimlere

³⁹⁶ Taşkiran, *Vatandaşın El Kitabı I*, ss. 3- 6.

³⁹⁷ Taşkiran, *Vatandaşın El Kitabı I*, ss. 7- 10.

başlayacaklarını söylemiştir. Köylülerin saydığı Murat Dayının öğrenmeye karar verdiğini söylemesi ve diğer köylülerin onayı ile dersler başlamıştır. Okuma yazma bilmeyen kadınlar-erkekler her akşam okula giderek okuma yazma öğrenmeye çalışır bilenler bilmeyenlere öğretir. Elif’te yatalak komşusu Emine Teyzeye evinde okuma yazma öğretmeye çalışır.³⁹⁸

Köyün imamı ise vaazlarında Hz. Muhammed’in hadislerinden örnekler vererek “Çin’de bile olsa ilim almaya gidiniz”, “Beşikten mezara kadar öğrenmeye çalışınız”, “Yaşlılar öğrenmek için gençlerin meclisinde bulunmaktan sıkılmasınlar” eğitimin ve derslerin önemini anlatmaya çalışmıştır. Köylüler okuma yazma öğrenmek için gösterdiği çabaların neticesini almışlar ve başarılı olmuşlar köyde okuma yazma bilmeyen bir kişi bile kalmamıştır. Kalkındırma Derneği köylüler öğrendiklerini unutmasınlar diye kitaplık oluşturmaya çalışmış. Milli Eğitim Bakanlığı, diğer bakanlıklara yazılar yazarak ve İstanbul’daki iki dernekle anlaşarak kitap, dergi, gazete istemiştir. Köylülerin bu çabası kaymakamdan, validen, Milli Eğitim Bakanlığından gelen teşekkür ve takdir yazıları ile karşılanmış. Radyo İdaresinde muhtara gönderilen mektupta ise sabah haberlerinde Küçükdere Köyünün okuryazar olmak için göstermiş olduğu çabanın bütün yurda duyurulacağı bildirilmiştir. Köyün haberi radyoda şu şekilde yer almıştır:

Sayın dinleyiciler, şimdi size bir köyümüzün örnek bir çabasını anlatacağız. Küçükdere köyünde bütün köylülerin, öğretmenlerin, imamın el birliği ile, 60 yaşına kadar olan bütün vatandaşlar okuma yazma öğrenmişlerdir. Köy muhtarlığının ve Köy Kalkındırma Derneğinin ele aldığı bu konu kısa zamanda bütün köylülerce benimsenmiştir. Artık köyde erkek kadın genç, ihtiyar herkes, okuryazar olmuştur. Şimdi köyde bir kitaplık kurulmaya çalışılmaktadır. Küçükdere Köyünün bu büyük başarısını kutlarız. Buna benzer çabaların, başka köylerimizde de olmasını dileriz.

Kitaplık için gönderilen kitaplar, dergiler, gazeteler köye ulaşmış, köylüler kitapları okulda veya imza karşılığında evlerine götürerek okumuştur.³⁹⁹ Eğitime önem veren Tezer Taşkiran, kitabında Küçükdere köyünün okuma yazma öğrenmek için yaptıklarını ve gösterdikleri çabayı okuyucularına anlatarak, onlarında kendi çevrelerinde buna benzer çalışmalara girişmelerine örnek olmaya çalışmıştır.

Kitapta üzerinde durulan bir diğer konuda kan davası meselesidir. Tezer Taşkiran kitabında bu konuyu 45 yaşında, üç çocuk babası Mustafa Tosun’un tarlasını

³⁹⁸ Taşkiran, Vatandaşın El Kitabı I, ss. 10- 17.

³⁹⁹ Taşkiran, Vatandaşın El Kitabı I, ss. 18- 24.

sürerken kan davası nedeniyle öldürülmesi ve ailesi üzerinden halka anlatmaya çalışmıştır. Mustafa Tosun’u öldüren katil yakalandığında babasının intikamını almak için Mustafa’yı öldürdüğünü anlatmıştır. Mustafa Tosun’u ise daha önce katilin babasını sınır anlaşmazlığı yüzünden öldürüp 18 yıl cezaevinde kalmış sonra çıkarılan Af Kanunu ile serbest bırakılmıştır. Bu nedenle Tezer Taşkiran, kitabında Mustafa Tosun’u: *“Bir delikanlı olarak girdiği hapis haneden, saçları kırlaşmış, solgun, yorgun, mahzun bir adam olarak çıkmıştı”* şeklinde betimlemiştir. Mustafa’yı öldüren katili ise çok genç olduğunu belirtmiştir. Mustafa Tosun’un katili savcılıktaki sorgulamasında Mustafa’nın babasını öldürdüğü zaman küçük olduğu için hiçbir şey hatırlamadığını anlatmıştır. Aile bireylerinin babasının intikamını alması gerektiği söylemlerinden dolayı ve ölmüş babasına karşı bir görevi olarak düşündüğü için Mustafa’yı öldürdüğünü, pişman olmadığını söylemiştir. Bunun üzerine katil 30 yıl hapse mahkûm edilmiştir. Tezer Taşkiran, kan davası olayının başlangıcını Mustafa’yı öldüren katilin söylemleri ile anlatırken bu konunun devam etmesini ise katil hapis haneden çıkınca, babalarının intikamını alma görevinin Mustafa’nın oğullarına düştüğü şeklindeki düşüncelerle anlatmıştır. Tezer Taşkiran, kitabında Mustafa’nın cezaevinden çıktığı zaman oğullarına verdiği nasihat vasıtasıyla okuyucularına: yaşadıkları anlaşmazlıklar için mahkemelere gitmelerini, yargıçlar vasıtasıyla haklarını aramalarını, bıçakla, sopayla, tüfekle hak aramamaları gerektiğini anlatmıştır. Mustafa’nın oğullarının bu nasihatleri unutup, intikam duyguları ile hareket etmeye başladığını anlatmıştır.⁴⁰⁰

Tezer Taşkiran kitabında: Mustafa’nın karısını ziyaret eden Elif’in sözleri ile aileyi kan davasından vazgeçirmeye çalıştığı anlatılmıştır. Eşi Hasan’ın ise kendilerini babalarının intikamını almakla görevli sayan Mustafa’nın oğulları ile:

(...)Babanız size niçin , “Hakkınızı tüfekle, bıçakla, baltayla aramayın.” Dedi, bunu hiç düşündünüz mü? Herkes, silahını, bıçağını çekip kendi davasını kendisi görmek isterse, jandarmaya ne lüzum var? Mahkemeye ne lüzum var? Savcıya, yargıca ne hacet? Gelin, bu yanlış düşüncelerden vaz geçin. Şu köy, şu Küçükdere Köyü, örnek köy değil mi? Bu işte de, örnek olalım! Kol kuvveti ile, bıçak kuvveti ile, silah kuvveti ile hak aramayı bırakalım. Kanun yolundan şaşmayalım...Zavallı babanızın 18 sene hapis hanede sürünmesi kafi değil mi? Evet, babanız öldürüldü. Ama işte katil hemen yakalandı. 30 yıl hapiste yatacak, daha ne istiyorsunuz?

⁴⁰⁰ Taşkiran, Vatandaşın El Kitabı I, ss. 24- 27.

Şeklinde konuşarak kan davasından vazgeçirmeye çalıştığı anlatılmıştır. Bu konuşmalar sonucunda Mustafa'nın oğullarının kanun yolundan çıkamayacaklarına dair söz verdikleri, Hasan ile birlikte ilçedeki mahkemeye giderek başvuruda bulundukları anlatılmıştır. Tezer Taşkiran, kitabında köyün imamının vaazlarında kan davası gütmenin yanlış olduğunu, Mustafa'nın ailesini ziyaretlerinde ise bu şekilde intikam almanın dinimizde yeri olmadığını anlatmıştır. Kitap ise bir süre sonra Mustafa'nın oğullarına köy kalkındırma derneğinde görevler verildiği, yanlış düşüncelerin yavaş yavaş silinmeye başlandığı şeklinde bitmektedir.⁴⁰¹

4.1.10. *Vatandaşın El Kitabı II*

Tezer Taşkiran'ın, halkın eğitimi için hazırladığı *Vatandaşın El Kitabı II* adlı eseri Talim ve Terbiye Kurulu'nun 22 Eylül 1970 tarihindeki 343 sayılı kararı, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 5 Haziran 1973 tarihindeki 130/3405 sayılı emriyle Halk Eğitimi Genel Müdürlüğüne ilk etapta 40.000 adet olarak basılmıştır. Kitabı resimleyen ise Cafer Özcan'dır.⁴⁰²

Vatandaşın El Kitabı II, Tezer Taşkiran'ın *Kadın Hakları* ve *Vatandaşın El Kitabı I* adlı eserlerinin devamı niteliğindedir. Tezer Taşkiran, *Vatandaşın El Kitabı II* adlı kitabında Küçükdere köyündeki Kalkındırma Derneği'nin kış aylarını köylülerin verimli geçirmesi için hazırladığı programları ele alır. Dernek ilçelerine gelen çeşitli konularda bilgili kişilerden köylünün bilinçlenmesi ve bilgilendirilmesi için çalışma başlatmıştır. İlk olarak resmi dairelere işi düşen vatandaşların nelere dikkat etmesi, işlerini nasıl halletmesi gerektiği konusu ele alınmıştır. Dernek bu amaçla ilçe kaymakamının babası Mehmet Ali Nakiboğlu'nu köylere davet etmiştir. Daveti kabul ederek köye gelen Mehmet Ali Nakiboğlu'na dernek başkanı resmi dairelere işleri düştüğünde kime başvuracaklarını, nasıl başvuru yapacaklarını bilmediklerini ve üzerinde durulmasını istedikleri konuları söylemiştir. Bunlar: Nüfus Dairesine, Tapu Dairesi, Evlenme İşleri Memurluğuna, Parasız Yatılı Okullara, Mahkemelere başvurma yolları, Ziraat Bankasından Kredi nasıl sağlanır, PTT aracılığıyla para nasıl

⁴⁰¹ Taşkiran, *Vatandaşın El Kitabı I*, ss. 27- 32.

⁴⁰² Tezer Taşkiran, ***Vatandaşın El Kitabı II***, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973, (*Vatandaşın El Kitabı II*).

gönderilir şeklinde sıralanmıştır.⁴⁰³ Mehmet Ali Nakiboğlu, dernek başkanının istedikleri konular üzerinde çalıştıktan sonra okulda her akşam bir konuyu anlatarak köylüleri bilgilendirmiştir. Kitap, Mehmet Ali Nakiboğlu'nun Küçükdere Köyü Kalkındırma Derneğine onur üyesi seçilmesi ile bitmiştir.⁴⁰⁴ Tezer Taşkiran, yazmış olduğu bu eser ile halka resmi kurumlara nasıl başvuracağını, haklarını nasıl aramalarını, resmi nikâh için yapmaları gerekenleri, elindeki imkânları nasıl kullanmaları gerektiğini öğretmeye çalışmıştır.

4.1.11. Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları

Tezer Taşkiran, yaşamı boyunca kadın hakları konusuna önem vermiş ve bunu bulunduğu her ortamda dile getirmiş ve eserlerine yansıtmıştır. *Cumhuriyetin 50.Yılında Türk Kadın Hakları* (1973) kitabını da bu doğrultuda yazmıştır. Tezer Taşkiran, eserini Cumhuriyet döneminde yetişmiş aydın bir babanın kızı, öğretmen, siyasetçi ve kadın hakları konusunda gerçekleştirmiş olduğu örnek tavrıyla sivil toplumcu kimliği ile kaleme almıştır. Tezer Taşkiran, Türk kadının elde ettiği birçok hakka yaşamı boyunca şahit olmuş ve elde ettiği hakların bilincinde olarak bunları gelecek nesillere anlatma yolunu seçmiştir. Kitabına Mustafa Kemal Atatürk'ün: “*Ben milletin vicdanında ve geleceğinde sezdiğim büyük gelişme istidadını bir milli sır gibi vicdanında taşıyarak, sırası geldikçe bütün sosyal toplumumuza tatbik ettirmek mecburiyetindeydim*” sözü ile başlamıştır.

Tezer Taşkiran'ın, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları* adlı eseri 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde: “Eski Türklerde ve İslamlık'ta Kadının Durumu”, ikinci bölümde: “Osmanlı Türkleri'nde Kadının Sosyal Durumu” ve üçüncü bölümde: “Cumhuriyet Devri Kadın Hakları İnkılabı” üzerinde durmuştur.⁴⁰⁵

Tezer Taşkiran'ın kitabında ileri sürdüğü tez, kadının toplum içindeki statüsünün insan onuru ve bireye verilen değer bir ölçütü olduğudur. Kitabın içeriği ve üzerinde durduğu konular incelendiğinde daha önce aynı konu üzerinde yazan Afet İnan'ın eserine yakınlığı göze çarpmaktadır. Afet İnan, tarihin başlangıcından itibaren kadın haklarını ayrıntılı bir şekilde incelerken, Tezer Taşkiran ise giriş bölümünü kısa

⁴⁰³ Taşkiran, Vatandaşın El Kitabı II, ss. 3- 4.

⁴⁰⁴ Taşkiran, Vatandaşın El Kitabı II, ss. 5- 6, 32.

⁴⁰⁵ Taşkiran, Türk Kadın Hakları.

tutarak, Cumhuriyet dönemi üzerinde durmuştur. Kitabında çeşitli mesleklerdeki Türk Kadınlarının o güne kadar yaptıklarının dökümüne yer vermiştir.⁴⁰⁶

4.1.12. *Women in Turkey*

Kadın haklarına önem veren Tezer Taşkiran, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları* adlı kitabını güncelleştirerek *Women in Turkey* (1976) başlığı ile İngilizce olarak basmıştır. Kitabın tercümesini Nida Tektaş, editörlüğünü ise Anna G. Edmonds yapmıştır. Tezer Taşkiran, *Women in Turkey* adlı eserini hayatında yaptığı her şeyde kendisine destek olan eşi Doktor Nimet Taşkiran’a ithaf etmiştir. *Women in Turkey* adlı eser Mustafa Kemal Atatürk’ün: “*İzlememiz için daha sağlam ve daha güvenli bir yol var. Bu, Türk kadınlarının her şeyde ortak olması. Hayatlarımızı onlarla paylaşmak ve onlara arkadaş, yardımcı ve yardımcı olarak değer vermek. Bilimsel, manevi, sosyal ve ekonomik hayatımızdaki meslektaşlarımız*” şeklindeki sözü ile başlar. *Women in Turkey* adlı eser tarih boyunca Türk kadın haklarının gelişimini inceleyen bir araştırmadır. Eserde yüzyıllardır insanların hayallerini kurdukları hakları, Cumhuriyet’in ilanından sonra Türk kadınlarına verildiği, bunun Türk devriminin dünyanın dikkatini ve saygısını çeken yönlerinden biri olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Tezer Taşkiran, kitabının sonunda eserinde geçen bazı Türkçe kelimeleri okuyucuların anlayabilmeleri için açıklamıştır.⁴⁰⁷ Tezer Taşkiran, *Women in Turkey* ile Türk kadınının elde ettiği hakları, elde edilmiş süreçlerini İngilizce bilen diğer uluslarında okuyup, kavrayabilmelerine yardımcı olmuştur.

4.2. ULUS GAZETESİ’NDEKİ YAZILARI

Tezer Taşkiran, toplumun eğitimi için ders kitapları, masallar, araştırma eserlerinin yanı sıra çeşitli dergilerde ve gazetelerde yazılar da yazmıştır. Bunlardan bir tanesi Nisan 1938’den, 29 Temmuz 1938’e kadar *Ulus* gazetesinin “Terbiye Bahisleri” köşesinde kaleme aldığı yazılarıdır. Yazılarından ilki 1 Nisan 1938 tarihinde *Ulus* gazetesinde yayınlanan “*Çocuklarda İnad ve Meydan Okuma*

⁴⁰⁶ Naymansoy, ss. 44- 45.

⁴⁰⁷ Tezer Taşkiran, **Women in Turkey**, Redhouse Press, İstanbul, 1976.

Devresi”dir. Tezer Taşkıran yazısında 3 yaşına gelen çocukların inatçı ve isteklerinin olması için ısrarcı tavırlar göstermeye başladığını belirtmiştir. Bu sürecin çocukların iradeleri üzerinde önemli olduğunu bunun içinde çocukların inat, meydan okuma ve dik kafalıklarının mümkün olduğu kadar hoş görülmesi gerektiğini belirtmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde çevresi tarafından bu davranışlara müsaade edilmeyen çocukların %89’unun ileriki yaşlarında irade zaafı gösterdiklerini belirtmiştir. Bu yaş grubundaki çocukların davranışlarına mümkün olduğunca az müdahale edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Çocukların çok inat edince kazanacağını düşünmenin de yanlış olduğunu, bu dönemde her inadın her meydan okumanın çocuğu çok yorduğunu, üzdüğünü ve kuvvetini tükettiğinin unutulmaması gerektiğini belirtmiştir. Çocukların bu dönemde yaptıkları davranışlardan dolayı cezalandırmanın yanlış olduğunu, çocuğun terbiye eğitiminin bu süreçte yapılmamasını, 4 yaşından sonra yapılmasının kolay ve kendiliğinden olacağını belirtmiştir.⁴⁰⁸

8 Nisan ve 15 Nisan 1938 tarihleri arasında ise “*Çocuklarda Uyku ve Dinlenme İtiyadları*” üzerine yazmıştır. Tezer Taşkıran yazısında küçük çocukların hayatında uykunun besin kadar önemli olduğunu, ailelerin çocuklarını düzenli bir saatte uyutmak istediğini fakat bunun çoğu zaman zor olduğunu, bu zorlukların nelerden kaynaklandığını, böyle durumlarda yapılması gerekenleri ve çocukların yaşlarına göre uykuya ayrılması gereken zamanı anlatmıştır. Tezer Taşkıran yazıları vasıtasıyla ailelere çocukların uyku ve dinlenme alışkanlıklarını anlatmaya çalışmıştır.⁴⁰⁹

Tezer Taşkıran, 22 Nisan ve 28 Nisan 1938 tarihinde ise “*Çocuklarda Yemek Meselesi*” hakkında yazmıştır. Bu yazılarında Tezer Taşkıran, çocukluk döneminde önemli gördüğü meselelerden biri olan çocuklarda yemek yeme alışkanlığının kazanılabilmesi için dikkat edilmesi gerekenleri ve iştahlarının artması için yapılması gerekenleri anlatmıştır.⁴¹⁰

Tezer Taşkıran, 11 Mayıs, 20 Mayıs ve 27 Mayıs 1938 tarihlerinde *Ulus* gazetesinde “*Mektepten Evvelki Çağlarda Çocuğun Sosyal Durumu*” hakkında yazmıştır. Söz konusu yazılarında çocukları doğduğu andan itibaren aylarına ve yaşlarına göre gruplara ayırarak çevrelerindeki büyükler ve arkadaşlarına karşı olan

⁴⁰⁸ Tezer Taşkıran, “Çocuklarda İnad ve Meydan Okuma Devresi”, *Ulus*, 01.04.1938.

⁴⁰⁹ Tezer Taşkıran, “Çocuklarda Uyku ve Dinlenme İtiyadları”, *Ulus*, 08.04.1938; Tezer Taşkıran, “Çocuklarda Uyku ve Dinlenme İtiyadları 2”, *Ulus*, 15.04.1938.

⁴¹⁰ Tezer Taşkıran, “Çocuklarda Yemek Meselesi”, *Ulus*, 22.04.1938; Tezer Taşkıran, “Çocuklarda Yemek Meselesi 2”, *Ulus*, 28.04.1938.

sosyal durumlarını ele almıştır. Tezer Taşkiran, büyüklerin çocuklara nasıl yaklaşması gerektiği, çocukların arkadaşları ile oynadıkları oyunlar esnasındaki davranışları, iletişim kurarken eksik yönleri, ruhsal durumları gibi konulara değinmiştir. Yazısında çocukların okuldan önceki toplumsal hatalarını kalıtımının ve çevresinin etkisi olduğuna belirtmiştir. 3 yaşından yukarı olan çocuklarda çevrenin etkili olduğunu, asosyallik ve kişilik eksikliğinin ise yanlış terbiyenin sonucu olduğunu anlatmaya çalışmıştır.⁴¹¹

Tezer Taşkiran, 3 Haziran 1938 tarihinde *Ulus* gazetesinde “İki Alem” adlı yazıyı kaleme almıştır. Yazısında çocuk psikolojisine dayanarak, çocuklara verilecek terbiye üzerinde durmuştur. Çocukluk döneminde verilen terbiyenin önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Tezer Taşkiran, büyüklerin dünyası ile çocukların dünyasının farklı olduğunu anlatmıştır. Büyükler tarafından fena, inatçı, terbiyesiz çocuk diye tasvir edilen durumların bu iki âlemin birbirinden farklı olmasından kaynaklandığını, bu durum sonucunda çocukların tatsız muamelelere maruz kaldığını belirtmiştir. Bunun için çocukların davranışlarının altında yatan sebeplere, psikolojilerine, vs. bakarak hareketleri hakkında hüküm vermenin doğru olacağını anlatmış ve konu hakkında örnek vermiştir. Tezer Taşkiran yazısını şu sözler ile bitirmiştir:

*Hepimizde çocukluğumuzda anlaşılmamış olduğumuza ait hatıralar ve bunların acı izleri yok mudur? Tekrar ediyoruz: Çocuklarımızı anlamaya çalışmalıyız.(...) Bu âlemi tanımadığımız için de verdiğimiz birçok cezalar, azarlamalar çocuk için neden dolayı alındığı anlaşılmamış hükümlerdir. Bu sebepsiz cezalar ve darılmalar kadar çocuğu üzen, serpilmek için bir filiz gibi muhiti imkânlarla muhtaç güzel kuvvetini tüketen hiçbir şey yoktur.*⁴¹²

Tezer Taşkiran, 10 Haziran 1938 tarihinde *Ulus* gazetesinde “Çocuk Masalları” adında yazıyı kaleme almıştır. Çocukların en çok sevdiği şeylerden birinin masallar olduğunu söyleyen Tezer Taşkiran, masalların çocukların yaşlarına ve ruhsal gereksinimlerine göre değiştiğini, bunun için de zamanında anlatılmayan masalların çocukların dikkatini çekmediğini belirtmiştir. Hangi yaş grubunda çocuklara ne tür masallar anlatılması gerektiğine yazısında yer vermiştir. İki yaşından itibaren çocuklara masal anlatırken konuyu çocuğun kendi hayatından seçmenin yararlı olacağını ifade etmiştir. Çocukların peri masallarına olan sevginin aşağı yukarı dört

⁴¹¹ Tezer Taşkiran, “Mektepten Evvelki Çağlarda Çocuğun Sosyal Durumu”, *Ulus*, 11.05.1938; Tezer Taşkiran, “Mektepten Evvelki Çağlarda Çocuğun Sosyal Durumu”, *Ulus*, 20.05.1938; Tezer Taşkiran, “Mektepten Evvelki Çağlarda Çocuğun Sosyal Durumu”, *Ulus*, 27.05.1938.

⁴¹² Tezer Taşkiran, “İki Alem”, *Ulus*, 03.06.1938.

yaşında başladığını, peri masalı anlatımının şehirlerde 8-9, köylerde ise 13-14 yaşlarına kadar devam ettiğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran, “*dev sokakta koşarken çocukların başlarını kesti, ayaklarını kopardı ve parça parça etti*” şeklindeki korkunç ifadelerin olduğu masalların anlatılmasının doğru olmadığını belirtmiştir. Peri masallarının çocukları gerçeği görmekten uzaklaştırmadığını anlatmıştır. 8-9 yaşlarına gelen çocuklara anlatılacak masalların gerçeğe yakın olması gerektiğini, bu yaş grubundaki çocukların peri masallarını “ahmakça” bulduklarını ifade etmiştir.⁴¹³ Tezer Taşkiran’ın yazmış olduğu yazı hakkında Nurettin Artam, “*Çocuklara Masal*” adlı yazısında “*Değerli yazı arkadaşımız Bayan Tezer Taşkiran, evvelki gün Ulus’ta çıkan bir pedagoji makalesinde çocuklarımızın ehemmiyetli bir ihtiyacına temas etti: Çocuk masalları*” diyerek Çocuk Masalları hakkındaki görüşlerini yazmıştır.⁴¹⁴

Tezer Taşkiran, 17 Haziran 1938 tarihinde “*Çocuk Masalları*” adlı yazısının devamını kaleme almıştır. Yazısında çocukların yaşlarına ve psikolojilerine göre yararlı ve zararlı olabilecek birçok masalın var olduğunu, bunun için çocuklara masal anlatırken ve çocukların okuyacağı masal kitaplarının çok dikkatli seçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Masallar vasıtasıyla çocuklara şefkat, merhamet, iyilik, doğa ve hayvan sevgisi gibi duyguların aşılanabileceğini ifade etmiştir. Tezer Taşkiran, yazısında çocuklara peri masallarının anlatılması ve okutulması gerektiğini söyleyen Charlotte Bühler, Hildegard Hetzer, Ada Hart Arlitt, Frances Jenkins Olcott gibi isimlerin eserlerine ve görüşlerine yer vermiştir. Ayrıca peri masalları hakkında ABD’de yapılan çalışmalardan da bahsetmiştir. Tezer Taşkiran vermiş olduğu örneklerin peri masallarının çocuk terbiyesinde ne kadar önemli olduğunu anlatmak için yeterli olduğunu, çocukların pratik ve realist olarak büyümelerine engel teşkil etmediğini anlatmaya çalışmıştır.⁴¹⁵

Tezer Taşkiran, *Ulus* gazetesi Terbiye Bahisleri köşesinde 24 Haziran 1938 tarihinde “*Fena kitapların çocuklar üzerindeki tesirleri*” hakkındaki görüşlerini belirttiği yazısını kaleme almıştır. Daha öncede belirttiği gibi bu yazısında da çocukların iyiyi, kötüyü ayırabilmeleri, terbiyeli bir şekilde yetişmeleri için anlatılacak olan masalların ve ellerine verilecek kitapların dikkatli bir şekilde seçilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Haksızlığın, zulmün, kötülüğün galip geldiği masallardan

⁴¹³ Tezer Taşkiran, “Çocuk Masalları”, *Ulus*, 10.06.1938.

⁴¹⁴ Nurettin Artam, “Çocuklara Masal”, *Ulus*, 13.06.1938.

⁴¹⁵ Tezer Taşkiran, “Çocuk Masalları”, *Ulus*, 17.06.1938.

çocukların uzak tutulması gerektiğini belirtmiştir. Çocuklara kahramanlarının sihirli kuvvet, esrarlı yardımlarla hedeflerine vardığı masallar yerine kahramanların kendi kuvveti, gayreti, cesareti ve doğruluğu ile hedeflerine ulaştığı masalların anlatılmasının terbiyeleri için önemli olduğunu belirtmiştir. Tezer Taşkiran büyük yaştaki çocukların istediği kitapları kendilerinin alıp okuduğuna dikkat çekerek, okulların çocuk terbiyesi ile ilgili kurumların çocukları “kaba çirkin resimlerin ve kötü kitapların” etkisinden gelecek tehlikelere karşı koruması gerektiğini belirtmiştir. Koruyucu davranışın temelini evde atılması gerektiğini, okuldaki öğretmenin ve terbiye ile ilgili kurumların ise buna iştirak edebileceğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran yazısında fena kitap olarak: “sansasyonel aşk hikayeleri, katillerin, serserilerin veya bu neviden diğer kahramanların (?) maceralarını anlatan” kitapları kastetmiştir. Söz konusu kitapların hayat, ahlak hakkında gençlere yanlış telkinlerde bulunduğunu belirtmiştir. Çocukların okuma ihtiyaçlarının iyi kitaplar vasıtasıyla karşılanmaması durumunda erkek çocuklarının hırsız, katil, serseri edebiyatı ve fena macera kitaplarına saracağını; kız çocuklarının ise en fena aşk kitaplarını okuyacağını yazmıştır. Aileleri tarafından iyi ve kötüyü ayırabilecek şekilde terbiye edilen çocukların ellerine bu tarz kitaplar geçtiğinde bu kitapları okumaya değer görmeyip bırakacaklarını belirtmiştir.⁴¹⁶

Tezer Taşkiran, “*Fena kitapların çocuklar üzerindeki tesirleri*” hakkındaki yazısının devamını 1 Temmuz 1938 tarihli *Ulus* gazetesinde yazmıştır. Bu yazısında daha önceki yazısında fena kitaplar olarak nitelendirdiği: aşk romanları, serseriler, katiller vb. kişilerin maceralarını anlatan kitapların çocuklar üzerindeki zararlı tesirleri hakkında örnekler vermiştir. Bu örneklerin çoğunu dönemin ünlü Fransız Pedagogu Lucien Cellerier’in “*L’année pedagogique*” de çıkan cinayet edebiyatı hakkındaki yazısından almıştır. Söz konusu örneklerden bazıları şunlardır:

*“Hannover’de 13 yaşındaki çocuk Sherlock Holmes kitapları arasında intihar etmiştir. İntihardan bir hafta evvelden itibaren arkadaşlarına kendisinden muzafferane bahsedildiğini işiteceklerini söylemiştir”, “15 yaşında bir çırak ihtiyar bir kadını soyamak için öldürmüş, fakat işe intihar süsü vermek için bıçağı kadının eline yerleştirmiştir. Bu hareketi kendisine telkin eden ‘Haydutlar kaptanının maceraları’ namındaki kitaptır.”*⁴¹⁷

⁴¹⁶ Tezer Taşkiran, “Fena Kitapların Çocuklar Üzerindeki Tesirleri”, *Ulus*, 24.06.1938.

⁴¹⁷ Tezer Taşkiran, “Fena Kitapların Çocuklar Üzerindeki Tesirleri”, *Ulus*, 01.07.1938.

Tezer Taşkıran konu hakkında örnekler verdikten sonra gençlik üzerinde fena tesirler yapan bu edebiyat ile mücadele edilmesini ve bu edebiyatı yapanların bu tehlikelere dikkat etmesi gerektiğini belirtmiştir. Çocuk kitaplarında kullanılan dilin yanı sıra suçluların çocuk ve gençler olduğu cinayet haberlerinin de gazetelere yansıtırken dikkatli bir dil kullanılması gerektiğini örnek üzerinden anlatmıştır.⁴¹⁸

Tezer Taşkıran, daha önceki iki yazısında “*Fena kitapların çocuklar üzerindeki tesirleri*” ne değinmiş aynı düşünceler ile de 8 Temmuz 1938 tarihli *Ulus* gazetesindeki yazısında “*Fena filimlerin çocuklar üzerindeki tesirleri*” ne değinmiştir. Yazısında çocuklar üzerinde sinemanın kitaplardan çok daha büyük tesir yarattığını konu hakkında verdiği örneklerle anlatmıştır. Tezer Taşkıran, 1930 yılında çıkarılan Hıfzısıhha Kanunu ile 12 yaşını bitirmeyen çocukların sinemalara, tiyatrolara girmelerinin yasak olduğunu, 6 yaşını bitiren çocukların ise büyükleri nezaretinde çocuk filmlerine girebileceklerinin kararlaştırıldığını fakat bunun uygulamasında sorunlar yaşandığını belirtmiştir. *Fena filimlerin çocuklar üzerindeki tesirleri*” hakkındaki yazısını şu sözlerle bitirmiştir;

*Bütün bu düşüncelerle, son aylarda çocuk esirgeme kurumu sayın başkanı Bay Fuat Umay’ın teklifi ile daha yukarı yaşlar için de ancak kontrol edilmiş ve gençliğe zarar vermeyeceğine emin olunan filmlere çocukların gitmelerine müsaade olunması hakkındaki kanunun bir an evvel faaliyet sahasında kendisini göstermesini bütün kalbimizle dilemekteyiz.*⁴¹⁹

Tezer Taşkıran’ın *Ulus* gazetesinde Terbiye Bahisleri köşesinde üzerinde durduğu bir diğer konuda “*Çocuk Yalanları*”dır. 15 Temmuz 1938 tarihinde kaleme aldığı yazısında konu hakkında yapılan etütlerden bahsetmiştir. Yapılan etütlerde doğru ve yalanı 5 yaşından önce çocukların ayırt edemediği, bu yaştan önce yalancılıktan bahsedilemeyeceği aynı zamanda doğruluğun büyüme ve tecrübe sonucu olduğunu öğrendiklerini belirtmiştir. Çocukların kendisini ifade etmekte kullandıkları dilin eksik olması nedeniyle yalan olarak nitelendirdiğimiz şeyin çocukların görüşüne göre büsbütün farklı olabileceğini söylemiştir. Çocukların yalanın ne olduğunu öğrenebilmesi için büyüklerin, çocukların uydurmasından hoşlanması veya onları azarlaması yerine, anlayış ve ifade edişlerine yardımcı olması gerektiğini belirtmiştir.

⁴¹⁸ Tezer Taşkıran, “Fena Kitapların Çocuklar Üzerindeki Tesirleri”, *Ulus*, 01.07.1938.

⁴¹⁹ Tezer Taşkıran, “Fena Filimlerin Çocuklar Üzerindeki Tesirleri”, *Ulus*, 08.07.1938.

Çocukları yalan söylemeye sevk eden sebepleri başka yazısında inceleyeceğini belirterek yazısını sonlandırmıştır.⁴²⁰

Tezer Taşkiran, “Çocuk yalanları” adlı yazısının devamını 22 Temmuz 1938 tarihinde kaleme almıştır. Yazısında çocukları yalan söylemeye sevk eden sebepleri anlatmıştır. Bunlardan birincisi; çocukların gerçek ile hayali birbirinden ayırt edememesi sonucunda söyledikleridir. Bunların yalan olmadığını çünkü küçük yaşta çocuklarda söylediklerinin gerçeğe uygun olup olmadığı konusunda bilincin oluşmadığını belirtmiştir. Bu nedenle de çocuklara söylediklerinden dolayı ceza verilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Oyun oynarken ve masal anlatırken çocuklara gerçek ve hayal arasındaki farkların anlatılması gerektiğini söylemiştir. Tezer Taşkiran, çocukları yalan söylemeye iten bir diğer sebebinde “öğünmek” olduğunu belirtmiştir. Dönemin çocuk ve gençlik psikologlarından Maria Zillig’in yapmış olduğu çalışmaya değinmiştir. Bu çalışma sonucuna göre de çocukların öğünmek için yalan söylediklerinin tespit edildiğini belirtmiştir. Tezer Taşkiran, yazısında çocukların cezalardan kurtulmak içinde yalan söylediğini vurgulamıştır. Çocukların alacakları ceza büyük olduğunda yalan söylediklerini, cezanın küçük olması durumunda ise yalan söylemeye tenezzül etmediklerine dikkat çekmiştir. Çocukların kendilerine sert bir tavırla yaklaşanlara karşı yalan söylerken, yakın gördüğü kişilere doğruyu söylediklerini belirtmiştir. Tezer Taşkiran, çocukların yalan söylememesi için yalanın kötü bir şey olduğunun anlatılmasını ve çocukların yaptıkları hataları itiraf etmelerine değer verilmesi gerektiğini söylemiştir.⁴²¹

Tezer Taşkiran, “Çocuk yalanları” adlı yazısına 29 Temmuz 1938 tarihli *Ulus* gazetesinde devam etmiştir. Çocukları yalan söylemeye sevk eden diğer sebepler üzerinde durmuştur. Bunlardan birincisi; kahramanca yalanlardır. Bunu yazısında: “*Mesela bir kaç çocuk bir arada bir hata yaptıkları zaman bunlardan birisi arkadaşlarını korumak gayesi ile yalan söylüyor ve onları ele vermektense kendisi ceza almayı tercih ediyor*” şeklinde açıklamıştır. Tezer Taşkiran, çocukların istediklerini elde edebilmek için de yalan söylediklerini belirtmiştir. Çocukların bu tarz yalana başvurmamaları için bu davranışın doğru olmadığını ve isteklerini dürüstçe dile getirmeleri gerektiğinin anlatılmasını istemiştir. Çocukları yalan söylemeye iten bir

⁴²⁰ Tezer Taşkiran, “Çocuk Yalanları”, *Ulus*, 15.07.1938.

⁴²¹ Tezer Taşkiran, “Çocuk Yalanları”, *Ulus*, 22.07.1938.

diğer sebebin ise hile olduğunu söylemiştir. Hileyi: çocukların anlatılması gerekenlerin hepsini değil de yalan olmaması için bir kısmını anlatması şeklinde nitelendirmiştir. Yalan konusunda büyüklerin çocukları etkilediğini söyleyen Tezer Taşkiran, çocukları yalan söylemeye adeta büyüklerin davet ettiğini belirtmiştir. Büyüklerin ses tonları ve hareketleri ile çocukları yalan söylemeye ittiğine dikkat çekmiştir. Büyüklerin çocuklara söyledikleri yalanların birçok çeşidi olduğunu bunlardan bazılarının ise cinsiyet meselesi ve nereden geldiğini soran çocuğa karşı söylenen yalanlar olduğunu belirtmiştir. Büyüklerin söylemiş olduğu bu yalanlar neticesinde çocuklara dürüstlük konusunda örnek olamayacağını söylemiştir. Tezer Taşkiran yazısında bir psikoloğun araştırmasından bahsetmiştir. Psikoloğun çocuklara “yalan söylenebilir mi?” diye sorduğunda almış olduğu cevapların %75’nin gerekli durumlarda yalan söylenebileceği şeklinde olduğunu ifade etmiş ve çocukların yalanlarını meşrulaştırmak için: *“Büyüklerde yalan söylüyorlar. Yalan hikâyelerde, edebiyatta ve hatta İncil’de yer tutmaktadır. Öyle vaziyetler vardır ki doğruyu söylemek zararı mucip olduğu halde yalan insanı bu zarardan korur”* şeklinde açıklamalar yaptığını belirtmiştir. Tezer Taşkiran, bazı çocukların hastalık derecesinde yalan söylediğini bu çocukların yalan söylemeyi kökünden bırakmasının imkânsız olduğunu anlatmıştır. Tezer Taşkiran yazısında çocukları yalan söylemeye iten sebepleri tek tek izah etmiştir. Çocukların yalan söylememesi için çocuklara karşı açık, samimi olarak her fırsatta dürüstlüğün anlatılması gerektiği belirtmiştir.⁴²²

4.3. MAKALELERİ

Tezer Taşkiran’ın çeşitli dergilerde ve kitap içerisindeki bölümlerde yayınlanmış olan makalelerinden bazıları şunlardır; “Bizde Kadın”⁴²³, “Kadınlık Hayatı: Ailede Kadın”⁴²⁴, “Sanat Muhasebeleri”⁴²⁵, Eski Yunanlarda ve Roma’da Vatandaşlık Terbiyesi”⁴²⁶, “Küçük Çocuk Psikolojisinin Ehemmiyeti”⁴²⁷, “Adler

⁴²² Tezer Taşkiran, “Çocuk Yalanları”, **Ulus**, 29.07.1938.

⁴²³ Tezer Ağaoğlu, “Bizde Kadın”, **Hayat Mecmuası**, Cilt: I, Sayı: 2, 1926, ss. 26- 27.

⁴²⁴ Tezer Ağaoğlu, “Kadınlık Hayatı: Ailede Kadın”, **Hayat Mecmuası**, Cilt: I, Sayı: 12, 1927, s. 228.

⁴²⁵ Tezer Ağaoğlu, “Sanat Muhasebeleri”, **Hayat Mecmuası**, Cilt: IV, Sayı: 103, 1928, ss. 500- 501.

⁴²⁶ Tezer Taşkiran, “Eski Yunanlarda ve Roma’da Vatandaşlık Terbiyesi”, Çev. Kadir Özcan, **Çığır**, Sayı: 87- 88, 1940, ss. 40- 42.

⁴²⁷ Tezer Taşkiran, “Küçük Çocuk Psikolojisinin Ehemmiyeti”, **Çığır**, Sayı: 96, 1940, ss. 133- 135.

Psikolojisinin Umumi Esasları”⁴²⁸, “Harp Zamanında Çocuklar”⁴²⁹, “Şemseddin Sami ve Kadınlar”⁴³⁰, “Cehaletle Savaş ve Türkiye”⁴³¹, “Atatürk ve Kadın”⁴³², Atatürk ve Kadın Eğitimi”⁴³³, “Türkiye’de Kadın Hakları Devrimi”dir.⁴³⁴ Bu çalışma içerisinde söz konusu makalelerden sadece “Atatürk ve Kadın Eğitimi” başlıklı makale ile “Cehaletle Savaş ve Türkiye” isimli makaleler ele alınmıştır.

4.3.1. “Atatürk ve Kadın Eğitimi”

Tezer Taşkiran, “Atatürk ve Kadın Eğitimi” (1971) adlı yazısında geçmiş dönemlerden itibaren Türk kadınının eğitimi Cumhuriyet dönemine kadar kısaca anlatmıştır. Ardından da Atatürk’ün kadın eğitimi hakkındaki konuşmalarına yer vermiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

“Bizim sosyal toplumumuz için ilim ve fen lazımsa, bunlara aynı derecede hem erkek ve hem kadınlarımızın elde etmeleri gerekir. Bilindiği üzere her sahada olduğu gibi, sosyal hayatta da iş bölümü vardır. Bu genel iş bölümünde kadınlar kendilerine ait olan vazifeleri yapacakları gibi, aynı zamanda sosyal hayatın refahı, saadeti için gerekli olan genel çalışmalara da gireceklerdir.”, “Kadının en büyük vazifesi analıktır. İlk terbiye verilen yerin ana kucığı olduğu düşünülürse, bu vazifenin önemi layıkıyla anlaşılır. Milletimizin kuvvetli bir millet olmaya azmetmiştir. Bugünün ihtiyaçlarından biri de, kadınlarımızın her hususta yükselmelerini sağlamaktır. Bundan dolayı kadınlarımız da alim ve fen bilgili olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim derecelerinden geçeceklerdir. Sonra, kadınlar sosyal hayatta erkeklerle beraber yürüyerek birbirlerinin yardımcısı olacaklardır.”, “Kadınlık meselesinde şekil ve kıyafet ikinci derecededir. Asıl kazanılması gerekli olan alan, nur ile, irfan ile, gerçek fazilet ile bezenmek ve kuvvetlenmektir.”, “Kadın nasıl olmalıdır? Türk kadını dünyanın en aydın, en faziletli, en ağır kadını olmalıdır. Ağır siklette değil, ahlakta fazilette ağır, vekarlı bir kadın olmalıdır. Türk kadının vazifesi Türk zihniyeti ile pazusu ile azmi ile muhafaza vemüdafaya kudretli nesiller yetiştirmektir. Milletın kaynağı sosyal hayatın esası olan kadın, ancak faziletli olursa vazifesini yapabilir. Her halde kadın çok yüksek olmalıdır.”⁴³⁵

⁴²⁸ Tezer Taşkiran, “Adler Psikolojisinin Umumi Esasları”, **İlk Öğretim**, Cilt: 5 Sayı: 85, 1941, ss. 1038- 1039.

⁴²⁹ Tezer Taşkiran, “Harp Zamanında Çocuklar”, **Ülkü**, Cilt: IV, Sayı: 48, 1943, s. 13.

⁴³⁰ Tezer Taşkiran, “Şemseddin Sami ve Kadınlar”, **Türk Yurdu**, Sayı: 245, 1955, ss. 946- 950.

⁴³¹ Tezer Taşkiran, “Cehaletle Savaş ve Türkiye”, **Meydan**, Sayı: 44, 1965.

⁴³² Tezer Taşkiran, “Atatürk ve Kadın”, **Turizm**, Cilt: 15, Sayı: 126, 1971, s. 20.

⁴³³ Tezer Taşkiran, “Atatürk ve Kadın Eğitimi”, **Azerbaycan**, Cilt: 24, Sayı: 216, 1975, (Atatürk ve Kadın Eğitimi), ss. 28- 31.

⁴³⁴ Tezer Taşkiran, “Türkiye’de Kadın Hakları Devrimi”, **İstanbul Üniversitesi Atatürk Devrimleri Araştırma Enstitüsü Atatürk Devrimleri Milletlerarası Sempozyumu Bildirileri**, Sempozyum Tarihi: 10- 14 Aralık 1973, İstanbul, 1975, ss. 397- 408.

⁴³⁵ Taşkiran, Atatürk ve Kadın Eğitimi, ss. 28- 29.

Tezer Taşkıran, konuşmalardan yola çıkarak Atatürk'ün görüşlerine göre sonuçlar çıkarmaya çalışmıştır. Atatürk'ün kadın eğitimi konusunda 4 unsur üzerinde durduğunu belirtmiştir. Bunları: “Kadın- erkek öğretim ve eğitimi eşittir”, “Kadının en önemli vazifesi analıktır”, “Kadın toplum hayatının her yönünde yer almalıdır”, “Kadın analık hizmetini ve toplumdaki görevini çok iyi yapabilmek için çok sağlam bilgilerle cihazlanmalı ve çok faziletli olmalıdır” şeklinde sıralamıştır. Tezer Taşkıran, okuyucularına Atatürk'ün kadın eğitimine verdiği önemi daha iyi anlatabilmek için bizzat kendisinin Atatürk ile yaşadığı anısını anlatmıştır. Liseler için yazmış olduğu mantık kitabını okuyan Atatürk'ün, “Görüyorsunuz şu küçücük kız bir mantık kitabı yazmış, Bakın Türk kızları neler yapıyorlar, ilerde neler yapacaklar..” şeklinde yazmış olduğu kitaba ve kendisine yapılan iltifattan bahsetmiştir. Tezer Taşkıran, yazısının devamında ise Atatürk ve arkadaşlarının Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren kadın eğitime verdiği değer doğrultusunda Türk kadının eğitim alanında elde ettiği haklara değinmiştir. Türk kadının almış olduğu eğitim ile iyi bir ev kadını, iyi bir anne olarak çeşitli sosyal hizmetlerde bulunduğunu belirtmiştir. Eğitim alanında eksik olarak gördüğü iki konu üzerinde durmuştur. Birincisi, ülkedeki ilköğretim mecburiyetinin tam olarak uygulanmaması ve kız çocuklarının düzenli olarak okula gönderilmemesidir. İkincisi ise okul çağı dışında kalan çoğunluğunu kadınların oluşturduğu okur-yazar olmayan vatandaşlardır. Bu vatandaşların eğitime yönelik devletçe ve milletçe bir seferberlik yapılması gerektiğini belirtmiştir.⁴³⁶ Tezer Taşkıran, yazısını şu sözlerle bitirmiştir:

*Sonsöz olarak şunu söyleyeyim ki, hence Türk Kadın yılı, 1923'te Atatürk'ün halkla yaptığı konuşmalarla başlamıştır. Yanılmıyorsam, dünyada yurdunu yeni esaslara göre kurarken kadın haklarını bu temellerden biri olarak ele alan başka bir devlet adamı yoktur. Büyük hizmetlerini bir kere daha derin minnettarlık ile anarım.*⁴³⁷

Tezer Taşkıran yukarıdaki alıntısında da görüldüğü gibi Atatürk'ün kadın haklarına verdiği öneme bu yazısında da yer vermiştir. Bunu yaparken Atatürk'ün yakın çevresinde bulunan dönemin kadınlara göre iyi bir eğitim alan kendisinin anılarından yola çıkmıştır. Tezer Taşkıran, Cumhuriyet döneminde almış olduğu

⁴³⁶ Taşkıran, Atatürk ve Kadın Eğitimi, s. 29- 31.

⁴³⁷ Taşkıran, Atatürk ve Kadın Eğitimi, s. 31.

eğitimin hakkını vererek kendisi gibi aydın Türk kadınlarının yetişmesi için çalışmış bir yazar olarak karşımıza çıkmıştır.

4.3.2. “Cehaletle Savaş ve Türkiye”

Tezer Taşkiran’ın bu makalesi Azerbaycanlı gazeteci Dilgam Ahmad’in özel arşivinden alınmıştır. Söz konusu arşivde makalenin sayfa numaraları olmadığı için dipnotta buna yer verilememektedir. Tezer Taşkiran, “Cehaletle Savaş ve Türkiye” adlı yazısında 1960 yılında Türk halkının %39.6’sının okur yazar olmadığını bu durumun Cezayir, İran, Hindistan gibi ülkelere göre iyi olduğunu fakat çok uluslu bir yapıya sahip olan %14’ünün okuma yazma bilmediği İsrail’e göre kötü olduğunu belirtmiştir. Okur yazar bir toplum inşa edebilmek için 1928 tarihinde Atatürk’ün harf inkılabını gerçekleştirdiğini, cehaletle savaş için Türk milletini işbirliğine nasıl çağırdığını konuşmalarından örnekler vererek anlatmıştır. Bu konuşmalarından birisi şu şekildedir:

Yeni Türk harfleri çabuk öğrenilmelidir. Vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya, öğretiniz. Bunu vatanseverlik ve milliyet severlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki bir milletin bir içtimai heyetin yüzde onu okuma yazma bilir ve yüzde sekseni bilmez nevindendir. Bundan insan olarak utanmak lazımdır. En nihayet bir sene, iki sene içinde Türk içtimai hey’eti yeni harfleri öğreneceklerdir. Milletimiz yazısı ile, kafası ile bütün medeniyet aleminin yanında olduğunu gösterecektir.

Tezer Taşkiran, söylenen bu sözlerin üzerinden 37 yıl geçmesine rağmen vatandaşın sadece %40’ının basit ölçüde okur yazar olduğunu belirtmiş ve şu şekilde devam etmiştir:

Harf İnkılabını kutlamak, Atatürk’ün tahta başında latin harflerini öğretmesini gösteren resimleri kitaplara, şuraya buraya basmakla kendi kendimizi avutmamalıyız. Durum meydandadır. Atatürk milletten tam bir seferberlik, yalnız okuma çağındaki çocukların değil, okuma yazma bilmeyen bütün vatandaşların bilginin ışığına kavuşmasını istemişti. Onun sözleri ile cehaletle savaş kongresinin amacı ve neticeleri arasında ne kadar uygunluk var!. Bütün vatandaşları okuma yazmaya kavuşturarak her türlü gelişme anahtarının okur yazarlık olduğunu belirterek Türkiye’nin yükselmesini sağlamak.

Gerektiğini ifade ederek, 1928 yılından itibaren yetişkinlerin okuma yazma öğrenmesi için gerçekleştirilen hizmetlerden bahsetmiştir. Bunların okuma yazma davasını kökünden halledecek bir hareket olmadığını, sembolik bir faaliyet olarak kaldığını belirtmiştir. Eğitimlerin kısa süreli olduğunu ve bu eğitimler esnasında

vatandaşlara verilen alfabe kitabının okuma yazma öğrenenlerden geri alınarak yeni başlayacaklara verildiğini belirtmiştir. Bu uygulamasının yanlış olduğunu kitabı ellerinden almaktansa, okuma yazmayı unutmamaları ve kendi kendine öğrenmeye devam edebilmeleri için yeni kitapların verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Vatandaşların öğrendikleri bilgileri iş hayatında uygulaya bilmelerini, sosyal, siyasal ve ekonomik alanlara etkin bir şekilde katılmalarını, görüşlerini ve haklarını koruyabilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Okur yazarlığın bu şekilde düşünüldüğünde ülkedeki gelişme planları için neden gerekli bir unsur olduğunun anlaşıldığını, bunun için eğitim alanına yatırım yapmanın milli bir borç olduğunu söylemiştir. Dünyada sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmanın okur yazarlık ile birlikte gerçekleştiğini, gelişmiş ülkelerde okur yazarlığın yüksek, gelişmemiş ülkelerde de düşük olmasının bunun kanıtı olduğunu belirtmiştir. Bunun için Tezer Taşkiran yazısında UNESCO’nun en önemli dökümanlarından birisinin adının “Gelişmede bir faktör olarak okur yazarlık” olduğunu belirtmiştir. Cehaletle Savaş Kongresinde ise başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere eğitim ile alakalı bütün kurumların, hatta her insanın cehaletle savaşa çağrıldığını belirtmiştir. Cehaletle savaşta diğer ülkelere göre geride kaldığımızı hatta kadınların %75’nin cehaletin karanlığı için de bulunduğunu, Tahran’da Milli Eğitim Bakanlarının katıldığı kongrede konuşan Türk heyetinin başkanı Nevzat Cihat Bilgehan’ın konuşmasında da cehaletle savaşın gerekliliğine değindiğini ifade etmiştir. Tezer Taşkiran yazısının devamında ekonomik, kültürel ve sosyal kalkınma için ele alınması gereken ilk konunun eğitim olduğunu, planlı bir şekilde Devletçe ve milletçe eğitim seferberliği ile gerçekleştirilmesi gerektiğini anlatmıştır. Eğitimin devletin bir görevi olduğunu Anayasanın 50. Maddesine atıf yaparak anlatmıştır. Tezer Taşkiran yazısını bitirdiği sırada 1 Ekim 1965 tarihli gazetelerde Ankara Üniversitesi Senatosunda konuşan Başbakan Süleyman Demirel’in konuşmasını okumuştur:

Silkinmeye mecburuz, bu siyasi bir söz değildir. İstiklal mücadelesini hangi ruh içinde yaptıkça, kalkınma mücadelesini de bütün müesseseleri ile birlik ve beraberlik içinde yapmaya mecburuz. Bizce en iyi yatırım zihni yatırımdır. Bu ölçüsü belli olmayan bir yatırım sahasıdır. Bazen bire yüz verir. Türkiye’de yalnız Üniversitede değil, bütün eğitimde tıkanık noktaları bulup ıslah etmeye mecburuz. Bizi gelip başkaları kalkındırmayacak!.

Süleyman Demirel’in sözlerinden yola çıkarak “yeni iktidar tarafından eğitimin tıkanık noktası olan cehaletle savaş ve kalkınma mücadelesinin önemle ele alınacağına

dair ümit edilebilir miyiz?” diyerek sorgulayıcı bir tutum ile yaklaşmıştır. Yazısını ise şu sözlerle bitirmiştir: *“Bir kaç yıl içinde cehaleti kökünden kazıyabilecek bir iktidar, bütün kalkınma yatırımları için en verimli hazineyi kazanmış olacak ve büyük çoğunluğu okur yazar olmadığı halde daima olgunluğunu isbat etmiş olan Türk milletine böyle bir hizmet etmek ile tarihe büyük bir şerefle geçecektir.”*

Tezer Taşkiran, eğitimin önemini öğretmenlik, milletvekilliği yaptığı süreçte ve yazmış olduğu yazılarla her fırsatta dile getirmiştir. Atatürk’ün gerçekleştirmiş olduğu harf inkılabı ile okur yazar bir toplum inşa edebilmek için çalıştığını, cehalete karşı Türk milletini işbirliğine nasıl çağırdığını, ülkenin topyekün kalkına bilmesi için ele alınması gereken ilk konunun eğitim olduğunu anlatmıştır.

SONUÇ

Tezer Taşkiran, 1905 yılında Azerbaycan'da doğmuş ve ailesi ile birlikte İstanbul'a gelmiştir. Babası dönemin aydınlarından Ahmet A. Ağaoğlu, annesi Sitare Ağaoğlu'dur. Ülke kalkınmasına gönül vermiş bir ailenin ikinci kızı olan Tezer'in kardeşleri ise Süreyya, Abdurrahman, Samet ve Gültekin Ağaoğlu'dur. 1931 yılında Dr. Nimet Taşkiran ile evlenmiş ve bu evlilikten Suna ve Mete adında iki çocuğu dünyaya gelmiştir.

Osmanlı İmparatorluğunun dağılışına, Cumhuriyet'in kuruluşuna, Türk kadınının haklarına kavuşmasına yaşamı ile tanıklık eden Tezer Taşkiran, yapmış olduğu çalışmalarla bunları gelecek kuşaklara anlatma, öğretme yolunu seçerek ülkesi için hemen hemen her alanda çalışmıştır.

Dönemin öncü Türk kadınlarından biri olarak kadınların eğitim haklarını elde ettiği süreçte, üniversitede felsefe eğitimi alan ilk kız öğrencilerinden biri olmuştur. Almış olduğu eğitimin ardından 1925 yılında Ankara Öğretmen Okulu felsefe ve içtimaiye öğretmenliğine atanmış, böylece Anadolu'da lise düzeyinde görev yapan ilk kadın öğretmen olmuştur. Daha sonra Ankara Kız Lisesi ve Ankara Erkek Lisesi'nde felsefe öğretmenliği yapmış, bu görevi sayesinde bir erkek okuluna tayin edilen ilk kadın öğretmen olmuştur. İstanbul Kız Lisesi ve Ankara Kız Lisesi müdürlüklerini yapmış, 1933 yılında ise Çapa Kız Öğretmen Okulu'nun ilk kadın müdürü olmuştur. Maarif Bakanlığı Orta Tedrisat Şube Müdürlüğünde çalışmış, bakanlık tarafından Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Kütüphanesi oluşturmak, çocuklar ve gençlerin her türlü yayınına milli eğitimin hedeflerine uygun bir şekilde düzenlemek üzere Talim ve Terbiye Heyetine bağlı olarak kurulan büroda üye ve raportör olarak görevlendirilmiştir. Ülke kalkınmasında eğitimin rolünü çok iyi bilen Tezer Taşkiran, yetişkinler için okuma yazma kurslarının açılmasını sağlamış, İstanbul Radyo'sunda kadın, çocuk ve uygarlık konulu konuşmalar yapmıştır. Eğitimci kimliği ile 1. ve 2. Milli Eğitim Şurasında, Şura genel kurulu ve komisyonlarında yer almış ve TBMM Milli Eğitim Komisyonu üyesi olmuştur.

Tezer Taşkiran'ın siyasal yaşamı 1930 yılında aza olarak kaydolduğu CHP' de 1941 yılında İsmet İnönü tarafından seçim listesine alınarak başlamıştır. Ülkenin çok partili yaşama geçebilmesi düşüncesiyle bir zamanlar babasının SCF'nin kuruluşunda

yer aldığı gibi Müstakil milletvekili ve 35’ler hareketi içerisinde yer almıştır. CHP’nin 7. Dönem Kastamonu, 8. ve 9. Dönem Kars Milletvekilliği görevini yapmıştır. Kastamonu ilinin çıkardığı ikinci kadın milletvekili olarak tarihe geçen Tezer Taşkiran, kadınların mecliste yalnızca %3.7 oranında temsil edildikleri bir dönemde siyasete girmiş, yapmış olduğu faaliyetlerle politikanın erkeklere özgü olmadığını göstermiştir. 7. Dönem Kastamonu Milletvekili olarak tarım, eğitim, yargı ve toplumsal sorunlar hakkında konuşmalar yapmış, kanun tekliflerinde bulunmuş ve önergelerde imzası yer almıştır. Meclis görüşmeleri sırasında fazladan çalışmak mecburiyetinde kalan memura iki maaşa kadar ikramiye verilmesini öngören kanun maddesine karşı çıkmış ve taktir vererek kaldırılmasını sağlamıştır. Suçlu çocuklar konusuna değinmiş, çocukların cezalandırılması yerine ıslah edilmesini, büyük suçlular ile temas etmemesini ve suçlu çocuklar için ayrı bir mahkeme kurulmasını istemiştir. Çocuk işçiler konusunun ele alınması için çalışmış, sağlık sebepleri neticesinde çocuklarını emziremeyen sigortalı annenin de emzirme ödeneği almasını vermiş olduğu önergesi ile sağlamıştır.

Tezer Taşkiran, babasının 2. ve 3. Dönem milletvekili olarak temsil ettiği Kars’ı, 8. Dönemde Kars ilinin çıkardığı ilk kadın milletvekili olarak TBMM’de temsil etmiştir. Kars’ta etkisi çok fazla olmuş ve halk tarafından sevildiği için milletvekili olarak görev yaptığı dönemde Kars’ta doğan kız çocuklarına “Tezer” ismi verilmiştir. Bu dönemde mecliste eğitim camiasının sorunlarına değinmiş, yetenekli öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilebilmesi için çalışmış, üstün yetenekli çocukların yurt dışına eğitim görmesini sağlayan Harika Çocuklar Kanununun çıkarılmasını desteklemiştir. Çocuk ve gençler için yapılan her çeşit yayının (film, karikatür, resim ve kitapların) çocuk ve gençlik psikolojisi ve pedagojisine vakıf bireyler tarafından ele alınmasını, çocukların bu yayınlar karşısında başıboş bırakılmamasını istemiştir. Milletvekilleri maaşlarının arttırılmasına karşı çıkmış, kimsesiz, terkedilmiş ve anormal çocukların korunması için çalışmıştır. Sokaklarda çalışan küçük çocukların çalışma koşulları ve kullandıkları dillerin etkisi ile maruz kaldıkları şiddet içeriklerine dikkat çekmiş bu çocuklar için çalışma yurtlarının kurulmasını ve kanun yapılmasını istemiştir. İçkilerinin temini için çocuklarını çalıştıran ailelere cezalar verilmesi için çalışmıştır. Mecliste kullanılan cinsiyetçi ifadelerle karşı çıkmış, kanunların vatandaşlık esasına göre düzenlendiğini vurgulamış, yapılan yanlışların düzeltilmesi için çalışmıştır.

Sağlık alanında önemli olan ilaçların vergiye tabi olmamasını istemiştir. Esnafın yanında çalışan rüş çığında bulunmayan binlerce çocuğun, esnaf derneklerince temin edilen bütün sosyal hizmetlerden faydalanmasını sağlamıştır. Hastalık ve Analık Sigortası Kanununun eksik olan yönlerine ilaveler yapılması için Meclise vermiş olduğu önergesi kabul edilmiştir.

Tezer Taşkiran, meclis gündemine gelen tescil edilmeyen birleşmeler (kütüğe kaydedilmemiş evlilikler) sonucunda doğan çocukların tescil edilmesini öngören kanun ile hiçbir suçu olmayan çocukları koruduklarını bunu yaparken Medeni Kanunun getirdiği inkılaplara karşı kararlar aldıkları belirtmiştir. Bu sorunu kökünden çözmek için nikâh işlemlerinin kolaylaştırılmasını ve köylünün ayağına götürülmesi için çalışılması gerektiğini söylemiştir. Eskişehir’de sel baskınından zarar görenler adına yaptırılacak meskenler için yapılan yardımların vergiden muaf olması için vermiş olduğu önergesi kabul edilerek, kanunda yerini almıştır.

Çok partili yaşama geçişle birlikte kadın milletvekili ve meclis içindeki oranlarında düşüş olmuş, 1950-1954 yılları arasında meclise sadece 3 kadın milletvekili girebilmiştir. Tezer Taşkiran da 1950 seçimlerinde Kars’taki 10 erkek aday arasından en yüksek oyu alarak Kars’ı 9. Dönem Milletvekili olarak TBMM’de tekrar temsil etmiştir. Türk siyasal yaşamında 1950 seçimleri ile birlikte yeni bir dönem başlamış, 27 yıl boyunca ülkeyi yöneten CHP yapılan seçimlerde ikinci parti olarak çıkmıştır. Ülkenin yeni Cumhurbaşkanı olan Celal Bayar hükümeti kurma görevini İstanbul Milletvekili olan Adnan Menderes’e vermiştir. Yeni kurulan hükümette CHP Kars Milletvekili olan Tezer Taşkiran’ın erkek kardeşi Samet Ağaoğlu ise DP Manisa Milletvekili ve Adnan Menderes hükümetinde başbakan yardımcısı olarak görevine başlamıştır. Böylelikle Türkiye Cumhuriyetin ikinci muhalefet partisi SCF’nin kurucuları arasında yer alan Ahmet A. Ağaoğlu’nun iki evladı farklı partilerden aynı dönemde milletvekili olarak görevlerine başlamışlardır.

Tezer Taşkiran, 9. Dönem Kars Milletvekili olarak dilin sadeleşmesini, kanunlarda kullanılan dilin Anayasaya uygun olması gerektiğini savunmuştur. CHP Kars Milletvekilliği görevinden 14 Aralık 1950 tarihinde CHP Meclis Başkanlığına göndermiş olduğu mektup ile istifa etmiştir. İstifasının nedeni ise CHP’deki birçok milletvekilinin Tezer Taşkiran’ı kendi partilerinden görmemesi, grup toplantılarını Demokrat Partililere duyurduğunu düşünmeleri, partiler arası tartışmalarda kardeşi

Samet Ağaoğlu'na hücum edilirken babasına, ailesine, hatta Azerbaycan'dan Türkiye'ye gelmiş olmalarına laf edilmesidir. Parti organı olan *Ulus* ve *Ankara* gazetelerinde çıkan yazılarda ve Belediye seçimleri nedeniyle yapılan konuşmalarda bu tarz ithamlara yer verilmesidir. "*Hayatımın en büyük şerefi Ağaoğlu'nun kızı olmaktır*" diyen Tezer Taşkiran, bu haksız ithamlar karşısında susmayarak, partisinden istifa etmiştir. Siyaset devreye girince ülkesi için ne kadar çok çalışmış olsalarda milletvekillerinin bir kalemde itibarsızlaştırılmaları, emeklerinin göz ardı edilmelerinin söz konusu olabileceği ortadadır. Ağaoğlu ailesinin her ferdi gibi Tezer Taşkiran'da ülkesi için elinden gelenin fazlasını yapmış bir siyasetçidir. Yaşamış olduğu bu olaylar sonucunda CHP'den istifa etmesine rağmen siyasal yaşamını bağımsız milletvekili olarak sürdürmüş, doğru bildiğinden şaşmayarak Türk halkının meclisteki sesi olmaya devam etmiştir.

Bağımsız milletvekili olarak mecliste suçlu çocuklar konusu üzerinde durmuş, kız çocukları için ıslahevlerinin ve çocuk mahkemelerinin kurulması için çalışmıştır. Bir kadın olarak mecliste daha önceki dönemlerde de olduğu gibi Türk kadınının haklarını sonuna kadar savunmuş, kullanılan yanlış üslüplara (cinsiyetçi dil kullanımı) anında cevap vererek düzeltilmesini sağlamıştır. Bağımsız milletvekili olarak gerçekleştirmiş olduğu konuşmalar ile adeta her hangi bir partinin menfaatinden ziyade kadın hakları için çalışacağını, çalıştığını göstermiştir. Üzerinde durduğu diğer bir konu ise zorunlu eğitim yaşının üstünde olan cahil vatandaşların eğitime önem verilmesi gerektiğidir. Bu bağlamda ilk iş olarak yetişkinlere yönelik alfabe ve faydalı bilgilerin yer aldığı çeşitli kitapların hazırlanmasını ve köy okullarında pille çalışan radyoların yayılması gerektiğini belirtmiştir. Yaz aylarında okullarda çocuk kütüphanesi kurulmasını, radyoda çocuk ve gençlik saatlerinin bir program dahilinde işlenmesini istemiştir. Milli Eğitim Komisyonunda yer alan Tezer Taşkiran, ilköğretim çağındaki çocukların azami yaş sınırının 16 yerine 14 yaşa indirilmesine ve velilerin isterlerse çocuklarını okuldan alabilmelerinin önünü açan karara karşı çıkmış, okulların çalışma takviminin köylerin iş durumlarına ve mevsimlere göre ayarlanması için çalışmıştır.

Tezer Taşkiran, körlerin tahsil ve terbiyelerine ait bazı gereçlerden Gümrük Resmi alınmaması hakkında kanun teklifine sağır ve dilsizlerinin eğitimlerinin teşvik edilebilmesi için sağır ve dilsizlere ait aletlerinde ithalinden gümrük resmi

alınmamasını istemiştir. Mecliste dul ve yetim maaşı alan kızların mağduriyetlerini giderecek ve haklarını koruyacak kanunların çıkması için çalışmıştır. Fatma Seher Erdem ve Karşlı Hasan Aydın'ın yaşadığı ekonomik sıkıntılara kayıtsız kalmamış, Milli Mücadele döneminde vatana hizmetleri göz önünde bulundurularak yaşadıkları süre boyunca aylık 170 lira maaş bağlanmasını sağlamıştır.

Tezer Taşkiran, 1950 yılında CHP'den istifa edince TBMM 9. Dönem bağımsız Kars Milletvekili olarak siyasal yaşamına devam etmiştir. 10. ve 11. Dönemlerde ise DP Kars Milletvekili adayı olarak gösterilmiş, yapılan seçimlerde Kars'ı CHP'nin kazanması sonucunda Kars listesinden seçilememiştir. Bu şekilde siyaseti bırakan Tezer Taşkiran, geriye kalan yaşamında yazdığı eserlerle, katıldığı dernekler ve seminerler ile adından söz ettirmeye devam etmiştir.

Tezer Taşkiran, ülkedeki ders kitabı eksikliğini gidermek ve halkın eğitimi için birçok eser kaleme almıştır. *Suri ve Tatbiki Mantık* adlı eseri Türkiye'deki ilk mantık kitabı olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ödüllendirilmiştir. Çocukların eğitimi konusunda ise masal kitabı ve *Ulus* gazetesinde "Terbiye Bahisleri" köşesinde yazılar yazmıştır. Tezer Taşkiran, Türk kadının elde ettiği birçok hakka yaşamı boyunca şahit olmuş ve bu hakların bilincinde olarak bunları gelecek nesillere anlatmak için *Kadın Hakları*, *Cumhuriyetin 50.Yılında Türk Kadın Hakları* ve *Women in Turkey* adlı kitaplarını kaleme almıştır.

Tezer Taşkiran eğitimci, siyasetçi, yazar kimliklerinin yanı sıra sivil toplumculuğu ile de ön plana çıkmaktadır. Yardım Sevenler Derneği ve Milli Kütüphaneye Yardım Derneği'nin kurucuları arasındadır. Milli Kütüphaneye Yardım Derneği'nin ilk başkanı olarak görev yapmış, 1950 yılında Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği'ne üye olmuş, derneğin 1956-1960 yıllarında genel başkanlığını yapmıştır. UNESCO Türk Milli Komisyonu yönetim kurulu asil üyesi ve başkan vekilliği görevini yürütmüştür.

Tezer Taşkiran, almış olduğu görevler ile Türk kadının uluslararası platformdaki temsilcisi olmuştur. 1953 yılında Hint Parlamentosunun davetlisi olarak TBMM adına Hindistan'a giden tek kadın milletvekili olmuştur. Amerika'daki eğitim sistemini incelemek için Dışişleri Bakanlığı'nın davetlisi olarak Amerika'ya gitmiş. 1956 yılında Moskova'da toplanan Kadın Hakları Seminerine Türkiye'yi temsilen katılmıştır.

Tezer Taşkıran, ülseratif kolit hastalığı nedeniyle 4 Mayıs 1979 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. Cenazesi 6 Mayıs 1979 tarihinde Teşvikiye Camii'nden kaldırılarak Feriköy'deki aile mezarlığına defnedilmiştir. Vefatından sonra ismi, varislerinin desteği ile 1987 yılında İstanbul Tuzla'da açılan T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tezer Taşkıran Ortaokulu'na verilerek ölümsüzleştirilmiştir.

Bu çalışma Atatürk dönemi Türkiye'sinde yaşayan Ahmet A. Ağaoğlu'nun kızları Tezer Taşkıran ve Süreyya Ağaoğlu'nun modern Türk kadınının temsilcisi olarak, Atatürk'ün örnek gösterdiği kadınlar bağlamında incelenseydi daha verimli olabilirdi. Çalışmanın kapsamının büyüyecek olması ve Ağaoğlu ailesinin diğer fertleri kadar Türk toplumu nezdinde Tezer Taşkıran'ın daha az biliniyor olması kardeşlerden birine yoğunlaşmamızı sağladı. Türk halkı için yapmış olduğu çalışmalarla tarihte görünür olmayı hak eden Tezer Taşkıran, eğitimci, yazar, siyasetçi, sivil toplumcu kimlikleri ile bir ömrün nasıl yaşanması gerektiği konusunda birçok kadına örnek olmuş, yakın tarihimizde iz bırakan önemli isimler arasında yerini almıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv

Azerbaycan'ın Macaristan Büyükelçisi Profesör Vilayat Guliyev'in Özel Arşivi.

Azerbaycanlı Gazeteci Dilgam Ahmad'in Özel Arşivi.

Boğaziçi Üniversitesi Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi, Kişisel Arşivlerle İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu Koleksiyonu.

Devler Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA Fon Kodu:30-18-1-1; Yer No: 12-62-4.

BCA Fon Kodu: 30-18-1-2; Yer No: 144-78-9.

BCA Fon Kodu: 30-10-0-0; Yer No: 5-26-22.

BCA Fon Kodu:30-10-0-0; Yer No: 77-511-11.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Hasena Ilgaz Arşivi.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi.

Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği Taha Toros Arşivi.

TBMM Arşivi.

Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi.

Resmi Yayınlar

Resmi Gazete (12.07.1948, 21.11.1979).

TBMM Tutanak Dergisi/ Zabıt Ceridesi

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 9. Cilt, 44. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 9. Cilt, 48. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 10. Cilt, 60. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 18. Cilt, 74. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 18. Cilt, 76. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 20. Cilt, 14. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 20. Cilt, 15. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 20. Cilt, 17. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 24. Cilt, 61. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 24. Cilt, 62. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, 24. Cilt, 63. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3. Cilt, 21. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3. Cilt, 22. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 6. Cilt, 81. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 7. Cilt, 10. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 20. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 24. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 11. Cilt, 63. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 12. Cilt, 84. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 12. Cilt, 85. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 44. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 49. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 50. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 52. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 54. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 17. Cilt, 55. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 18. Cilt, 68. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 18. Cilt, 73. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 18. Cilt, 75. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 19. Cilt, 87. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 19. Cilt, 97. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 20. Cilt, 102. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 19. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 21. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 23. Cilt, 27. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 23. Cilt, 29. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 24. Cilt, 44. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 24. Cilt, 48. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 24. Cilt, 49. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 24. Cilt, 51. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 25. Cilt, 59. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 25. Cilt, 62. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 25. Cilt, 71. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 25. Cilt, 72. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 1. Cilt, 1. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 1. Cilt, 3. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 1. Cilt, 18. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 1. Cilt, 21. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 3. Cilt, 24. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 41. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 48. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Cilt, 88. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Cilt, 89. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Cilt, 90. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Cilt, 91. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 9. Cilt, 108. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 13. Cilt, 36. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 13. Cilt, 44. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 13. Cilt, 50. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 14. Cilt, 63. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 15. Cilt, 67. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 15. Cilt, 69. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 36. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 38. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 40. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 42. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 43. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 47. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 21. Cilt, 64. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 21. Cilt, 66. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 24. Cilt, 104. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 24. Cilt, 105. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 26. Cilt, 16. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 26. Cilt, 17. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 26. Cilt, 19. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 26. Cilt, 20. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 26. Cilt, 22. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 26. Cilt, 23. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 27. Cilt, 24. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 27. Cilt, 25. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 27. Cilt, 31. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 27. Cilt, 34. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 38. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 44. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 50. Birleşim.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 29. Cilt, 64. Birleşim.

TBMM Zabıt Ceridesi, 4. Dönem, 25. Cilt, 12. İnikat.

Sürelî Yayınlar

Gazeteler

Akşam (İstanbul) (1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1950)

Cumhuriyet (İstanbul) (1930, 1940, 1943, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1955, 1956)

Haber (İstanbul) (1937, 1939)

Hürriyet (İstanbul) (1950, 1979)

Kurun (İstanbul) (1937, 1938)

Milliyet (İstanbul) (1933, 1950, 1952, 1953, 1979)

Son Posta (İstanbul) (1931)

Tan (İstanbul) (1938, 1941)

The Children's Newspaper (Londra) (1944, 1946)

Ulus (Ankara) (1937, 1938, 1939)

Yeni İstanbul (İstanbul) (1950)

Yeni Sabah (İstanbul) (1950)

Zafer (Ankara) (1950)

Dergiler

Akis

Ankara Atatürk Lisesi Eğitim Vakfı Dergisi

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi

Azerbaycan

Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi

Çığır

Gazi Akademik Bakış

Hayat

Hayat Mecmuası

Hukuk Gündemi

İlk Öğretim

İslami Araştırmalar Dergisi

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi

Kadın Belleği

Meydan

Osmanlı Araştırmaları/The Journal of Ottoman Studies

Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi

Tarih ve Toplum

Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi

Turizm

Türk Yurdu

Kitaplar

Ağaoğlu, Samet. **Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru**, Baha Matbaası, İstanbul, 1972.

Ağaoğlu, Samet. **Hayat Bir Macera! Çocukluk ve Gençlik Hatıraları**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003.

Ağaoğlu, Samet. **Siyasi Günlük, Demokrat Partinin Kuruluşu**, Yay. Haz. Cemil Koçak, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.

Ağaoğlu, Süreyya. **Bir Ömür Böyle Geçti**, İshak Basımevi, İstanbul, 1975.

Ağaoğlu, Tezer. **Stuart Mill**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1931.

Ağaoğlu, Tezer. **Suri ve Tatbiki Mantık**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928.

Akyüz, Yahya. **Türk Eğitim Tarihi M.Ö 1000- M.S 2007**, 11. Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2007.

Altındal, Aytunç. **Türkiye’de Kadın**, 4.Baskı, Süreç Yayınları, İstanbul, 1985.

Altınok, Yusuf Altan. Mehmet Sadık Kişi ve İlknur Şener, (Yay. Haz.), **Avukat Süreyya Ağaoğlu “Bir Ömür Böyle Geçti” Arşiv Kataloğu 1898-1992**, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, İstanbul.

Baykan, Ayşegül. ve Belma Ötüş Baskett, **Nezihe Muhittin ve Türk Kadını 1931**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.

Benazus, Hanri. **Geçmişten Günümüze Kadınlar ve Kadınlarımız**, Bizim Kitaplar, İstanbul, 2008.

Berksoy Hacımirzaoğlu, Ayşe. (Ed.), **75. Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.

Binark, İsmet. **Türk Parlamento Tarihi TBMM – VII. Dönem (8 Mart 1943- 5 Ağustos 1946), IV. Cilt**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

Binark, İsmet. **Türk Parlamento Tarihi TBMM – VII. Dönem (8 Mart 1943- 5 Ağustos 1946), II. Cilt**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

Binark, İsmet. **Türk Parlamento Tarihi TBMM – VII. Dönem (8 Mart 1943- 5 Ağustos 1946), I. Cilt**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

Cadiou, François. Clarisse Coulomb, Anne Lemonde, Yves Santamaria, **Tarih Nasıl Yapılır?**, Çev. Devrim Çetinkasap, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

Caporal, Bernard. **Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1982.

Çakır, Serpil. **Osmanlı Kadın Hareketi**, 5. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016.

Çufalı, Mustafa. **Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII. Dönem (1946-1950), III. Cilt**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2012.

Çufalı, Mustafa. **Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII. Dönem (1946-1950), I. Cilt**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2012.

Erer, Tekin. **Türkiye’de Parti Kavgaları, Cilt:1**, 2. Baskı, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1966.

Ergin, Osman. **Türkiye Maarif Tarihi, Cilt:4**, Eser Matbaası, İstanbul, 1977.

Ergün Turgut, Perihan. **Cumhuriyet Aydınlanmasında Öncü Kadınlarımız**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1997.

Gencer, Ali İhsan ve Sabahattin Özel. **Türk İnkılap Tarihi**, 8. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2001.

Gökçimen, Semra. **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, Ankara, 2009.

Güven, İsmail. **Türk Eğitim Tarihi**, Naturel Yayıncılık, Ankara, 2010.

İçke, Ayşen. **Türkiye’de Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri (1935-1991)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014.

İnan, A. Afet. **Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1998.

Kafesoğlu, İbrahim. **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2007.

Kaplan, Leyla. **Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Yükseköğretim Kurulu Matbaası, Ankara, 1998.

Kaynardağ, Arslan. **Kadın Felsefecilerimiz İnceleme ve Antoloji**, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.

Kili, Suna. **Türk Devrim Tarihi**, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2003.

Koloğlu, Orhan. **Mazlum Milletler Devrimleri ve Türk Devrimi**, Çaba Matbaası, Ankara, 19??.

Krüger, K. **Kemalist Türkiye ve Ortadoğu**, Çev. Nihal Önal, Altın Kitaplar, İstanbul, 1981.

Kurnaz, Şefika. **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.

Naymansoy, Günseli. **Türk Felsefesinin Öncülerinden Tezer Taşkiran**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2013.

Özcan, Ufuk. **Ahmet Ağaoğlu ve Rol Değişikliği (Yüzyıl Dönümünde Batıcı Bir Aydın)**, Donkişot Yayınları, İstanbul, 2002.

Öztürk, Kazım. **Türk Parlamento Tarihi TBMM- II. Dönem 1923-1927, III. Cilt**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara.

Sakal, Fahri. **Ağaoğlu Ahmed Bey**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1999.

Sancar, Serpil. **Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

Taşkıran, Tezer. **Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973.

Taşkıran, Tezer. **Dede Korkut Masalları**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1945.

Taşkıran, Tezer. **Kadın Hakları**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1971.

Taşkıran, Tezer. **Kendin Seç Dağında**, Kem-Ay Yayınevi, İstanbul, 1962.

Taşkıran, Tezer. **Türk Ahlakının İlkeleri**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1943.

Taşkıran, Tezer. **Vatandaşın El Kitabı I**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1971.

Taşkıran, Tezer. **Vatandaşın El Kitabı II**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973.

Taşkıran, Tezer. ve Samet Ağaoğlu, **Ankara Çocuk Islah Evinde Bir Araştırma**, Titaş Basımevi, Ankara, 1943.

Taşkıran, Tezer. **Women in Turkey**, Redhouse Press, İstanbul, 1976.

Taşkıran, Tezer. **Yurt Bilgisi I**, Maarif Matbaası, İstanbul, 1939.

Taşkıran, Tezer. **Yurt Bilgisi II**, Maarif Matbaası, İstanbul, 1941.

Toprak, Zafer. **Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2015.

Uyar, Hakkı. **Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi**, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Üstel, Füsün. **“Makbul Vatandaş”ın Peşinde II. Meşrutiyet’ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi**, 3.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

Yaraman, Ayşegül. **Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili Dışlıksız Siyaset**, 2. Baskı, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2015.

Zihnioğlu, Yaprak. **Kadınsız İnkılap Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği**, Metis Yayınları, İstanbul, 2013.

Makaleler

“Ankara’nın Köklü Çınarı Atatürk Lisesi”, **Ankara Atatürk Lisesi Eğitim Vakfı Dergisi**, Sayı:26, 19.05.2008, ss. 20-32.

“Sosyal Hayat”, **AKİS**, 25.02.1967, ss. 29-30.

“Toplum Kalkınması Hamlemizde Halkevleri Semineri”, 10-11 Aralık 1966, Ankara

“Yurtta Olup Bitenler”, **AKİS**, 14.02.1959, ss. 4-13.

“Yurtta Olup Bitenler”, **AKİS**, 18.12.1954, ss. 4-10.

“Yurtta Olup Bitenler”, **AKİS**, 28.03.1959, ss. 4-13.

Ağaoğlu, Ahmet. “Ne İdik Ne Olduk”, (Yay. Haz. Tezer Taşkiran) **Hayat**, Sayı:7, 09.02.1978, ss. 12-13.

Ağaoğlu, Ahmet. “Ne İdik Ne Olduk”, (Yay. Haz. Tezer Taşkiran) **Hayat**, Sayı:10, 02.03.1978, ss. 18-20.

Ağaoğlu, Ahmet. “Ne İdik Ne Olduk”, (Yay. Haz. Tezer Taşkiran) **Hayat**, Sayı:8, 16.02.1978, ss. 18-19.

Ağaoğlu, Ahmet. “Ne İdik Ne Olduk”, (Yay. Haz. Tezer Taşkiran) **Hayat**, Sayı:9, 23.02.1978, ss. 18-19.

Ağaoğlu, Ahmet. “Ne İdik Ne Olduk”, (Yay. Haz. Tezer Taşkiran) **Hayat**, Sayı:6, 02.02.1978, ss. 12-13.

Ağaoğlu, Tezer. “Bizde Kadın”, **Hayat Mecmuası**, Cilt: I, Sayı:2,1926, ss. 26-27.

Ağaoğlu, Tezer. “Kadınlık Hayatı: Ailede Kadın”, **Hayat Mecmuası**, Cilt: I, Sayı:12,1927, s. 228.

Ağaoğlu, Tezer. “Sanat Muhasebeleri”, **Hayat Mecmuası**, Cilt: IV, Sayı:103,1928, ss. 500-501.

Akdemir, Salih. “Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerîm'de Kadın”, **İslami Araştırmalar Dergisi**, Cilt:10, Sayı: 4, 1997, ss. 249-258.

Akyıldız, Ali. “İnsanı Yazmak: 19. Yüzyıl Osmanlı Biyografi Yazıcılığı ve Problemleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Osmanlı Araştırmaları/The Journal of Ottoman Studies**, 2017, ss. 219-242.

Alper, Soner. ve Gülşah Yıldırım, “Türkiye Cumhuriyeti’nin ve Ankara Barosu’nun İlk Kadın Avukatı”, **Hukuk Gündemi**, Atatürk Özel Sayısı, 2013, ss. 52-58.

Artam, Nurettin. “Çocuklara Masal”, **Ulus**, 13.06.1938, s. 2.

Atlı, Cengiz. “1950 yılı Kars Milletvekilliği ve Belediye Seçimleri”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı:51, Bahar 2013, ss. 517-540.

Dinç, Aybike. “Türkiye’de Çocuk Mahkemelerinin Çocuk Adalet Sistemindeki Yeri”, **Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi**, Sayı:5, Yıl:2020, ss. 62-79.

Gedikli Berber, Şarika. “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Sivil Hükümet Darbesi: CHP’de 35’ler Vakası”, **Gazi Akademik Bakış**, Cilt:6, Sayı:11, Yıl: 2012, ss.131-150.

Kadın Belleği, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayın Organı, Sayı:1, 2005.

Kartal, Cemile Burcu. “II. Meşrutiyet’in Cumhuriyet’e Mirası: ‘Makbul Kadınlar’”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Mart, 2008, ss. 215-238.

Kırkpınar, Leyla. “Türk Kurtuluş Savaşı’nda Türk Kadını”, **Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri II.(Sunulmayan Bildiriler) 1763-1938 yılları Arasında Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti’nde Ordu ve Toplum**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 2001, ss. 105-113.

Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Türk Matbaası, Ankara, 1966.,**Boğaziçi Üniversitesi Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi, Kişisel Arşivlerle İstanbul’da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu Koleksiyonu.**

Mandaoğlu, Mehmet. “İslamiyet’ten Önce Türklerde Aile Hukuku”, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 33, 2013, ss. 133-159.

Okay, Orhan. “Ağaoğlu Samet”, **Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, ss. 466-467.

Özkerem, Ahmet. ve M.Nazan Arslanel, “İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, Cilt:3, No:1, 2011, ss. 1-10.

Sağ, Vahap. “Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kadını ve Atatürk.” **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 2, Sayı:1, 2001, ss. 9-23.

Taşkıran, Tezer. “Türkiye’de Kadın Hakları Devrimi”, **İstanbul Üniversitesi Atatürk Devrimleri Araştırma Enstitüsü Atatürk Devrimleri Milletlerarası Sempozyumu Bildirileri**, 10-14 Aralık 1973, İstanbul, 1975, ss. 397-408.

Taşkıran, Tezer. “Adler Psikolojisinin Umumi Esasları”, **İlk Öğretim**, Cilt:5 Sayı:85, 1941, ss. 1038-1039.

Taşkıran, Tezer. “Atatürk ve Kadın Eğitimi”, **Azerbaycan**, Cilt:24, Sayı:216,1975, ss. 28-31.

Taşkıran, Tezer. “Atatürk ve Kadın”, **Turizm**, Cilt 15, Sayı:126, 1971, s. 20.

Taşkıran, Tezer. “Cehaletle Savaş ve Türkiye”, **Meydan**, Sayı:44,1965.

Taşkıran, Tezer. “Çocuk Masalları”, **Ulus**, 10.06.1938, s. 4.

Taşkıran, Tezer. “Çocuk Masalları”, **Ulus**, 17.06.1938, s. 4.

Taşkıran, Tezer. “Çocuk Yalanları”, **Ulus**, 15.07.1938, s. 4.

Taşkıran, Tezer. “Çocuk Yalanları”, **Ulus**, 22.07.1938, s. 4.

Taşkıran, Tezer. “Çocuk Yalanları”, **Ulus**, 29.07.1938, s. 4.

Taşkıran, Tezer. “Çocuklarda İnad ve Meydan Okuma Devresi”, **Ulus**, 01.04.1938, s.4.

Taşkıran, Tezer. “Çocuklarda Uyku ve Dinlenme İtiyadları 2”, **Ulus**, 15.04.1938, s. 4.

Taşkıran, Tezer. “Çocuklarda Uyku ve Dinlenme İtiyadları”, **Ulus**, 08.04.1938, s. 4.

Taşkıran, Tezer. “Çocuklarda Yemek Meselesi 2”, **Ulus**, 28.04.1938, s. 4.

Taşkıran, Tezer. “Çocuklarda Yemek Meselesi”, **Ulus**, 22.04.1938, s. 4.

Taşkıran, Tezer. “Eski Yunanlarda ve Roma’da Vatandaşlık Terbiyesi”, Çev. Kadir Özcan **Çığır**, Sayı:87-88,1940, ss. 40-42.

Taşkıran, Tezer. “Fena Filimlerin Çocuklar Üzerindeki Tesirleri”, **Ulus**, 08.07.1938, s. 4.

Taşkıran, Tezer. “Fena Kitapların Çocuklar Üzerindeki Tesirleri”, **Ulus**, 24.06.1938, s. 4.

Taşkıran, Tezer. “Fena Kitapların Çocuklar Üzerindeki Tesirleri”, **Ulus**, 01.07.1938, ss. 4, 7.

Taşkıran, Tezer. “Harp Zamanında Çocuklar”, **Ülkü**, Cilt: IV, Sayı:48, 1943, s. 13.

Taşkıran, Tezer. “İki Alem”, **Ulus**, 03.06.1938, s. 4.

Taşkıran, Tezer. “Küçük Çocuk Psikolojisinin Ehemmiyeti”, **Çığır**, Sayı: 96, 1940, ss. 133-135.

Taşkıran, Tezer. “Mektepten Evvelki Çağlarda Çocuğun Sosyal Durumu”, **Ulus**, 11.05.1938, s. 8.

Taşkıran, Tezer. “Mektepten Evvelki Çağlarda Çocuğun Sosyal Durumu”, **Ulus**, 20.05.1938, s. 4.

Taşkıran, Tezer. “Mektepten Evvelki Çağlarda Çocuğun Sosyal Durumu”, **Ulus**, 27.05.1938, ss. 4, 9.

Taşkıran, Tezer. “Şemseddin Sami ve Kadınlar”, **Türk Yurdu**, Sayı: 245, 1955, ss. 946-950.

Topçu, İlyas. ve Nebahat Oran Arslan, “Kars’ta 1950-1954-1957 Milletvekili Seçimleri ve Demokrat Parti”, **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 58, Erzurum 2017, ss. 389- 407.

Toska, Zehra. “Çağdaş Türk Kadın Kimliğinin Oluşumunda İlk Aşama Tanzimat Kadını”, **Tarih ve Toplum**, Nisan, 1994, ss. 5-12.

Yüce, Nuri. “Ağaoğlu Ahmet”, **Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt:1, İstanbul, 1988, ss. 464-466.

Tezler

Akar, Gül Ayşe. **Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e Türk Edebiyatında Biyografi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.

Alıcı, Beral. **Cumhuriyet Halk Partisi ve Kadın, 1923-1980**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2014.

Çapar, Tuğçe. **Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Ankara’da Liseler: Ankara Kız Lisesi ve Gazi Lisesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2017.

Gezer Esen, Gülnaz. **Ankara Kız Lisesi (1923-1977)**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2020.

Gönüto, Selim. **Lisansüstü Tarih Tezlerinde Biyografi Çalışmaları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı, 2018.

Kaş, Hasan. **TBMM’de Kastamonu Milletvekilleri ve Çalışmaları (1923-1946)**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2011.

Keçeçi Kurt, Songül. **Osmanlı Devleti’de Kadınların Eğitimi (1839-1920)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2008.

Özerdem, Ayşegül. **Halil İnalçık Biyografisi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2012.

Şahin, Cemile. **Türk Parlamentosundaki Kadın Milletvekilleri (1935- 2007)**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2010.

Tezesen, Fatma Esin. **Türk Modernleşme Sürecinde Kadının Değişen Toplumsal Rolü**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2008.

İnternet

“8 Mart 1943 tarihli TBMM Zabıt Ceridesi”, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c001/tbmm07001001.pdf> , (15.01.2020).

“İstanbul Milletvekili Mükerrerrem Sarol’un, Anayasanın ikinci maddesindeki “Devlet dili Türkçedir” fıkrasının yorumlanması hakkında önergesi ve Anayasa Komisyon raporu (4/51)”, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c001/tbmm09001021.pdf> (09.02.2020).

“İz Bırakan Kadınlar”, <https://soundcloud.com/ntvradyo/z-b-rakan-kad-nlar-11>, (26. 11.2020).

“Kars Milletvekili Tezer Taşkiran ve Urfa Milletvekili Suut Kemal Yetkin’in, Köy Enstitüleri Kanununun 3ncü maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesine dair Kanun teklifi ve Milli Eğitim Komisyonu raporu (2/214)”, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c024/tbmm08024044.pdf> , (08.02.2020)

“Milli Eğitim Bakanlığı Kuruluş Kadroları ile Merkez Kuruluşu ve Görevleri hakkındaki 2287 sayılı Kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı Kanuna bağlı (1) ve (2) sayılı cetvellerde değişiklik yapılmasına dair Kanun tasarılarıyla Kars Milletvekili Tezer Taşkiran’ın aynı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelde değişiklik yapılması hakkında Kanun teklifi ve Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonları raporları (1/729, 730, 760, 2/231)”, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c025/tbmm08025072.pdf>, (08.02.2020).

“Milli Kütüphaneye Yardım Derneği Anatüzüğü”, <https://core.ac.uk/reader/236285444>, (15.10.2020).

“Tezer Taşkiran’ın 7. Dönem TBMM Hal Tercümesi”, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/HT_1253_1_7.pdf, (01.01.2020).

“Tezer Taşkiran’ın 7. Dönem TBMM Seçim Mazbatası”, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/SM_1253_1_7.pdf, (13.01.2020).

“Tezer Taşkiran’ın 8. Dönem Milletvekili Olarak TBMM’deki Söz Hakkı İstatistiği”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_hazirla_mv?v_meclis=1&v_donem=8&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=TEZER%20TA%DEKIRAN&v_sb=&v_ozet=&v_kelime=&v_bastarih=&v_bittarih=, (30.11.2020).

“Tezer Taşkiran’ın 9. Dönem Milletvekili olarak TBMM’deki Söz Hakkı İstatistiği”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_hazirla_mv?v_meclis=1&v_donem=9&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=TEZER%20TA%DEKIRAN&v_sb=&v_ozet=&v_kelime=&v_bastarih=&v_bittarih= (30.11.2020).

“Tezer Taşkıran’ın Hayatı Belgeseli”, TRT Arşiv, <http://www.trtarsiv.com/izle/77281/tezer-taskiran-in-hayati>, (26.01.2020).

“Tezer Taşkıran’ın TBMM 8. Dönem Hal Tercümesi”, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1253_1_8.pdf(17.08.2020).

“Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu’nun, Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin (E) bendine bir fıkra eklenmesine hakkında Kanun teklifi ve Bütçe ve Milli Eğitim Komisyonları raporları (2/30)”, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c019/tbmm08019097.pdf> (02.02.2020).

“Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Faaliyet Alanları”, <https://tukd.org.tr/page/page/96> , (29.11.2020).

“Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Kurucular ve Genel Başkanlar”, <https://tukd.org.tr/page/page/37> , (29.11.2020).

“Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Tarihçesi”, <https://tukd.org.tr/page/page/42>, (29.11.2020).

“Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Tüzük”, <https://tukd.org.tr/page/page/44> , (29.11.2020).

“Türkiye Yardım Sevenler Derneği Belgeseli”, <http://www.tysd.org.tr/tysd-belgeseli/> , (30.11.2020).

“Türkiye Yardım Sevenler Derneği Tanıtım Videosu”, <http://www.tysd.org.tr/tysd-tanitim-videosu/>, (30.11.2020).

“Türkiye Yardım Sevenler Derneği Tüzüğü”, <http://www.tysd.org.tr/wp-content/uploads/2018/10/tysd-tuzuk.pdf> , (28.11.2020).

“Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, <http://www.tysd.org.tr/hakkimizda/tysd.html> , (29.11.2020).

“Yabancı memleketlere gönderilecek öğrenciler hakkındaki 1416 sayılı Kanuna ek kanun tasarısı ve Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonları raporları (1/325)”, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c012/tbmm08012084.pdf>, (14.09.2020).

70 Yılın Öyküsü Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1998, Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/274, #?c=0&m=0&s=0&cv=0>, (30.11.2020).

Ahmad, Dilgam. “Tezer Ağaoğlu”, <https://dilqemehmed.wordpress.com/2015/05/25/tezer-agaoglu/> (30.11.2020).

Arslan, Mehmet. “Gaspıralı İsmail Bey’in Eğitim Reformu ve Usul-i Cedid Gaspıralı İsmail Bey’in Yaşam Öyküsü ve Türk Fikir Hayatına Etkileri”, https://www.researchgate.net/publication/309726890_GASPIRALI_ISMAIL_BEYIN_EGITIM_REFORMU_VE_USULU_CEDID_GASPIRALI_ISMAIL_BEYIN_YASAM_OYKUSU_VE_TURK_FIKIR_HAYATINA_ETKILERI (13.02.2020).

Dinç, Sait. “Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihimizde II. Milli Eğitim Şurası (15-21 Şubat 1943) ve Uygulamaları”, http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_II_milliegitim_surasi.pdf (26.11.2020).

Dinç, Sait. “Cumhuriyet Döneminde Eğitim Tarihimizde I. Milli Eğitim Şurası (17-23 Temmuz 1939) ve Uygulamaları”, http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_I_milli_egitim_surasi.pdf, (26.11.2020).

Doğaner, Yasemin. “Bir Modernleşme Modeli Olarak Atatürk İnkılapları”, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/26111> (30.05.2020).

Doster, Neşe. "... Araştırmacı Gazetecilik..." <http://www.kagizmanfm.com /haber-detay/Arastirmaci-gazetecilik-/1656>, (30.11.2020).

<https://sacdd.org.tr/galeri/>(18.11.2020).

<https://www.oguztopoglu.com/2012/05/tezer-taskran-hayat-dergisi-1960.html>
(19.11.2020).

Hun, Mücahit Özden. "İğdır Tarihi (1945-1965) Dördüncü Bölüm", <http://hunacademy.com/igdir-tarihi-1945-65-dorduncu-bolum/> (17.11.2020).

Hun, Mücahit Özden. "İğdır Tarihi 1945-65 Beşinci Bölüm", <http://hunacademy.com/igdir-tarihi-1945-65-besinci-bolum/> (17.11.2020).

Kal, Nazmi. "Atatürk'ten Anılar 20. Bölüm", <https://www.youtube.com/watch?v=aArTzSiTjvY> (16.12.2020).

Kurnaz, Şefika. "Milli Mücadele'de Türk Kadını", <https://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/%c5%9eeфика-KURNAZ-Mill%c3%ae-M%c3%bccadelede-T%c3% bcr k-Kad%c4%b1n%c4%b1.pdf> (17.06.2020).

Torun Çelik, Esmâ. "Türk Kadın Kahramanlarından Kara Fatma", <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.9834>, (05.09.2020).

Tunçdemir, İlknur. "Çoksesli Müzikte "Harika Çocuk Kanunu"nun Türk Müzik Kültürüne Etkisi: İdil Biret- Suna Kan Örneği", **XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı**, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya, <https://docplayer.biz.tr/4955272-Coksesli-muzikte-harika-cocuk-kanunu-nun-turk-muzik-kulturune-etkisi-idil-biret-suna-kan-ornegi-ozet.html>, (14.09.2020).

Uyar, Hakkı. "Fes ve Çarşaf Üzerine", https://www.academia.edu/21842115/Fes_ve_%C3%87_ar%C5%9Faf_%C3%9Czerine (27.05.2020).

Zihnioğlu, Yaprak. “Kadınsız İntihap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği”, <https://silo.tips/download/kadnsz-nklap-nezihe-muhiddin-kadnlar-frkas-ka> dnlar-birlii-yaprak-zihniolu (28.05.2020).

EKLER

EK 2: Tezer Taşkıran, babası Ahmet A. Ağaoğlu, kardeşleri Süreyya Ağaoğlu ve Samet Ağaoğlu ile birlikte.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi.
A.03.3 54/292.

EK 3: Tezer Taşkıran ve kardeşleri.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi.
A.03.3 51/251.

EK 4: Tezer Taşkıran, babası Ahmet A. Ağaoğlu, annesi Sitare Ağaoğlu ve kız kardeşi Süreyya Ağaoğlu ile birlikte.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi.
A.03.3 54/240.

EK 5: Ağaoğlu ailesine ait bir fotoğraf. Ahmet A. Ağaoğlu, Gültekin ve Sitare. Soldan ikinci sırada Süreyya, Abdurrahman, Humay (Ahmet A. Ağaoğlu'nun baba bir anne ayrı kız kardeşi), Samet ve Tezer Taşkıran.

Azerbaycan'ın Macaristan Büyükelçisi Profesör Vilayat Guliyev'in Özel Arşivinden. Resmin orijinali: Azerbaycan İstiklal Müzesi'nde yer almaktadır.

EK 6: Tezer Taşkıran ve Süreyya Ağaoğlu

Yusuf Altan Altınok, Mehmet Sadık Kişi ve İlknur Şener,(Yay. Haz.), **Avukat Süreyya Ağaoğlu “Bir Ömür Böyle Geçti” Arşiv Kataloğu 1898-1992**, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, İstanbul, s.14.

EK 7: Gültekin Ağaoğlu ve Tezer Taşkiran

Yusuf Altan Altınok, Mehmet Sadık Kişi ve İlknur Şener,(Yay. Haz.),**Avukat Süreyya Ağaoğlu “Bir Ömür Böyle Geçti” Arşiv Kataloğu 1898-1992**, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, İstanbul, s.14.

EK 8: Tezer Taşkıran'ın, TBMM milletvekili mazbata ve tanıtma formunda yer alan resmi.

TBMM Arşivi.

EK 9: Tezer Ağaoğlu (Taşkiran)

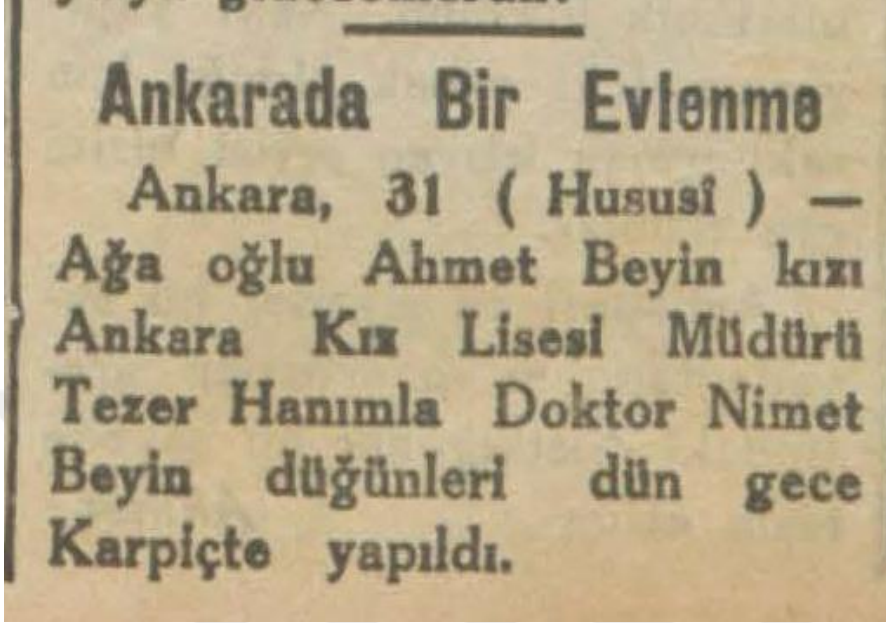
Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği Taha Toros Arşivi.

EK 10: “Bir Ankara hatırası. Sağ başta ayakta duran Hasan Ali yanında Tezer Taşkiran, ayakta soldan üçüncü Reşat Nuri Güntekin yanında ise Süreyya Ağaoğlu.”

Tarih ve Toplum, Ekim 1997, Sayı: 166, s.32.

EK 11: Tezer Taşkıran'ın, Doktor Nimet Taşkıran ile evlendiğine dair haber metni.

Son Posta, 01.08.1931.

EK 12: Tezer Taşkıran ve eşi Nimet Taşkıran

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi.

EK 13: Tezer Taşkıran ve Eşi Nimet Taşkıran

Azerbaycanlı Gazeteci Dilgam Ahmad'ın Özel Arşivinden.

EK 14: Tezer Taşkıran, eşi ve çocukları ile birlikte.

Azerbaycanlı Gazeteci Dilgam Ahmad'ın Özel Arşivinden.

EK 15: Tezer Taşkıran'ın kızı Suna ve Ahmet A. Ağaoğlu'nun kucağında.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi.

A.03.3 54/293

EK 16: Çapa Kız Muallim Mektebi Müdürü Tezer Taşkıran

Azerbaycanlı Gazeteci Dilgam Ahmad'ın Özel Arşivinden.

EK 17: Tezer Taşkıran öğrencileri ile birlikte. Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı yayın organı olan “Kadın Belleği” dergisinin ilk sayısında yer alan kapak fotoğrafı.

Azerbaycanlı Gazeteci Dilgam Ahmad'ın Özel Arşivinden.

EK 18: 7. Dönem Kastamonu Milletvekili Tezer Taşkıran'ın TBMM Hal Tercümesi.

FOTOĞRAF

VII. D.

X

Seçim dairesi	Kastamonu	İlmi rütbesi	Lise öğretmeni
Adı	Tezer	Misak ve meşguliyeti	Öğretmen
Soy adı	Taşkıran	Evlü olup olmadığı ve kaç çocuğu bulun- duğu	Evliymiş, iki çocuğuna sahiptir.
Babasının ve annesinin adı	Ahmet Ağaoğlu, Siter Ağaoğlu	Seçimden önceki son meşguliyeti	Ankara Kız Lisesi felsefe öğretmeni
Doğduğu yer	Kafkaya	Memur olduğu seçimden önceki son vaziyeti	—
Doğum tarihi	1319	Evvleli Der- gahında mebus se- çimden önceki son yerleri	—
Tahsili	Üniversite, Edirne Tıbbi Tesi	Seçim mar- tubunun tarihi	28. II. 1943
Bildiği diller	Türkçe, İngilizce ve Rus Dilleri	Kaç reyfe me- murluğu seçil- diği	848.
Nasıl hitab- edildiği	Felsefe	Milletin Meclis Üyesi Hakkında tas- dik tarihi (*)	15. III. 1943
Notları	İstanbul'da Mektep, Edirne'de Yeni Lise, Ankara'da Yeni Lise ve meşguliyetinde meşguldür.	Meclise Hitab tarihi	8. III. 1943

Kısa tercümeihal

İlk, lise ve üniversite tahsilini İstanbul'da bitirdikten sonra 325 senesinde Ankara Erkek Lisesi felsefe ve öğretmenlik mü-
durluğuna getirildim. 328 senesinde Ankara Kız Lisesine nakl
edildim. 331 senesinde aynı mektebin müdurluğuna tayin
oldum. Aynı senede Ankara'da tıbbik ve tıbbiye
bunun mah. üzere vazifeden ayrıldım ve iki sena meclisin
üzvünde Viyana ve Berlin'de çalıştım. Dönüşte 1933 senesinde
İstanbul Kız Muallem mektebi müdurluğuna getirildim ve
burada 1937 senesine kadar kaldım. Aynı Dr. Nispet
Taşkıran'ın Ankara numune hastahanesine nakli ile
yeni ile ben de meşguliyetim orta tedrisat gube
müdurluğuna nakledildim. 338 tarihine kadar burada
çalıştım ve tıbbik muallem olmak istediğim den buradan
ayrılarak erkek lisesinde felsefe muallemliği yaptım
339 senesinde Ankara Kız Lisesine müdurluğuna olarak
nakledildim. 341 senesine kadar burada müdurlu
olarak çalıştım ve de idarekâtinin emsalsizliğinde
idari vazifeden istifaya mecbur kaldım ve yalnız
felsefe muallemi olarak çalışmaya başladım. Büyük
millet meclisine iltihakından önceki son vazifem
bu idi. Maazı dıracım 5000 dir.

Tezer Taşkıran

TBMM Arşivi.

EK 19: 7. Dönem Kastamonu Milletvekili Tezer Taşkiran'ın Seçim Mazbatası.

[illegible]

EK 20: 8. Dönem Kars Milletvekili Tezer Taşkiran'ın TBMM Hal Tercümesi.

8. Dönem
1242
X

Seçim dönemi	VIII	İlim rütbesi	Lise öğretmeni
Adı	Tezer	Mesleği ve işgücü	Felsefe öğretmenliği
Soyadı	Taşkiran	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evli - 2 çocuk.
Babasının ve anasının adı	Ahmet ve Sitare Agaçlı	Seçimden evvelki son memurluğu	
Doğduğu yer	Kafkasya	Memur değilse seçimden evvel son durumu	
Doğum tarihi	1903	Evvelki dönemlerde Milletvekili seçilmiş ise seçim yerleri	Kastamonu milletvekili
Öğrenimi	Üniversite	Seçim tutanağının tarihi	23.7.1946
Bildiği diller	Fransızca, İngilizce, biraz Almanca	Kaç oyla Milletvekili seçildiği	132431
Nede uzmanlığı olduğu	Felsefe öğretmeni	Tutanağının Kamutayca onanması tarihi [*]	12.VIII.1946
Eserleri	Mantık, Stuart-mill, Ortakul Yurt belgesi, Sağlık Çocukları, Kendi seti Dağında, Ode Kırkbel masalları	Meclise katılma tarihi	5.8.1946.

[*] Bu bölme Kanunlar Kaleminde doldurulacaktır.

TBMM Arşivi.

EK 21: 8. Dönem Kars Milletvekili Tezer Taşkıran'ın TBMM Hal Tercümesinin Devamı.

Olumluk (Kısaca)

1903 tarihinde Kafkasya'da doğdım. Babam Agaoglu Ahmet, annem Sitare Agaoglu'dur. İstanbul'da Bezmialem lisesinden mezun olduktan sonra 1924 tarihinde İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi Felsefe zümresinden diploma aldım. 1.1.1925 de Ankara muallim mektebi İctimaiyat öğretmenliğine tayin edildim. O tarihten itibaren Ankara erkek ve kız liselerinde Felsefe ve İctimaiyat öğretmenliği, kız lisesi müdürlüğü yaptım. 1931 yılında evlendim ve mesleki tetkiklerde bulunmak üzere eşim Dr. Nispet Taşkıran'la Viyana'ya gittim. 1933 de memlekete döndüm ve İstanbul kız öğretmen okulu müdürü ve Felsefe öğretmenliğine tayin olundum. 1936 da Ankara'ya gelerek evvela Orta öğretim zümre müdürlüğünde ve daha sonra erkek lisesi Felsefe öğretmenliğinde ve 1939 da kız lisesi müdürlüğünde çalıştım. Sıhhi durumum elverişli olmadığı için müdürlükten istifa ederek aynı okulda öğretmen olarak vazifeye devam etmekteyim. 1943 de Büyük Millet Meclisine Kastamonu milletvekili olarak katıldım.

10.8.1946
Kars Milletvekili
Tezer Taşkıran

Kara İli

Milletvekili seçilmiş olanlara ait tutanak

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya mesaisi	Kazanılan oyların sayısı											Oyların toplamı		Anayasa ve Milletvekili seçimi kanunlarına göre seçimine engel halleri olup olmadığı	Seçimi hakkında şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Beykent Heset	Ardahan Heset	Arpaçay Heset	Cilvegar Heset	İzmit Heset	Göle Heset	Kastamonu Heset	Boşnazar Heset	Sarıkamış Heset	Taşkale Heset	Heset	Heset	Heset	Heset	Heset	Heset
Tezer Taşkiran	Karakaya 1903	Eski Kastamonu Mi llet Vekili	21461	18104	15755	8694	18071	9089	9274	18140	10147	6796		138451	Yüz Otuz İki Bin Dört Yüz Otuz Bir			
														142369	Dort Yüz Otuz Bir			
														184777				
															Hayır			
															Hayır			

Milletvekili Seçimi Kanunu gereğince ilimide yapılan seçim sonunda: 138451 Yüz Otuz İki Bin Dört Yüz Otuz Bir Oy ile T E Z E R TA Ş K I R A N tarafından kendisine verildi. 23 / 7 / 16

T E Z E R TA Ş K I R A N

İlimis Milletvekilğine seçilmiş olduğuna gösterir bu tutanak kurulmuştur.

Başkan

Seçim Kurulu ve Belediye Başkanı:

Tahir Berlas

B. Barlas

Oye
Besia Ilker

Oye
Rifkiye Kağan

Oye
Aliyef Vural

Oye
Şamil Ayran

Oye
A.S. Surhan

M. Bahadır

Asa P. Başak

Sema Oktay

Kamutayın 12.Ağustos.1946 Tarihli
İktisadi Birliğinde Olmamıştır.

EK 23: 9. Dönem Kars Milletvekili Tezer Taşkiran'ın Seçim Mazbatası.

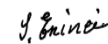
**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

Örnek No : VI
Mad 66-8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Tezer Taşkiran	Kafkas 1903	Lise Felsefe Öğretmeni	83411	Seksen üç bin dört yüz on bir	156509	139768	Yokdur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (83411) oy ile Sayın Bayan Tezer Taşkiran ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi 27 / 5 / 1950

Başkan
Kasat Erpag

Üye
Settar Kancı

Üye
Osman Alp

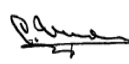

Üye
Omer Sözer

Üye
Niyazi Kaya

Üye
Mehmet Turen

Üye
Elbeyi Saldus

Üye
Asaf Atbaş

Üye
Cazım Tinoçin

Üye
Zulfikar Durukan

Üye
Sümmi Akçay

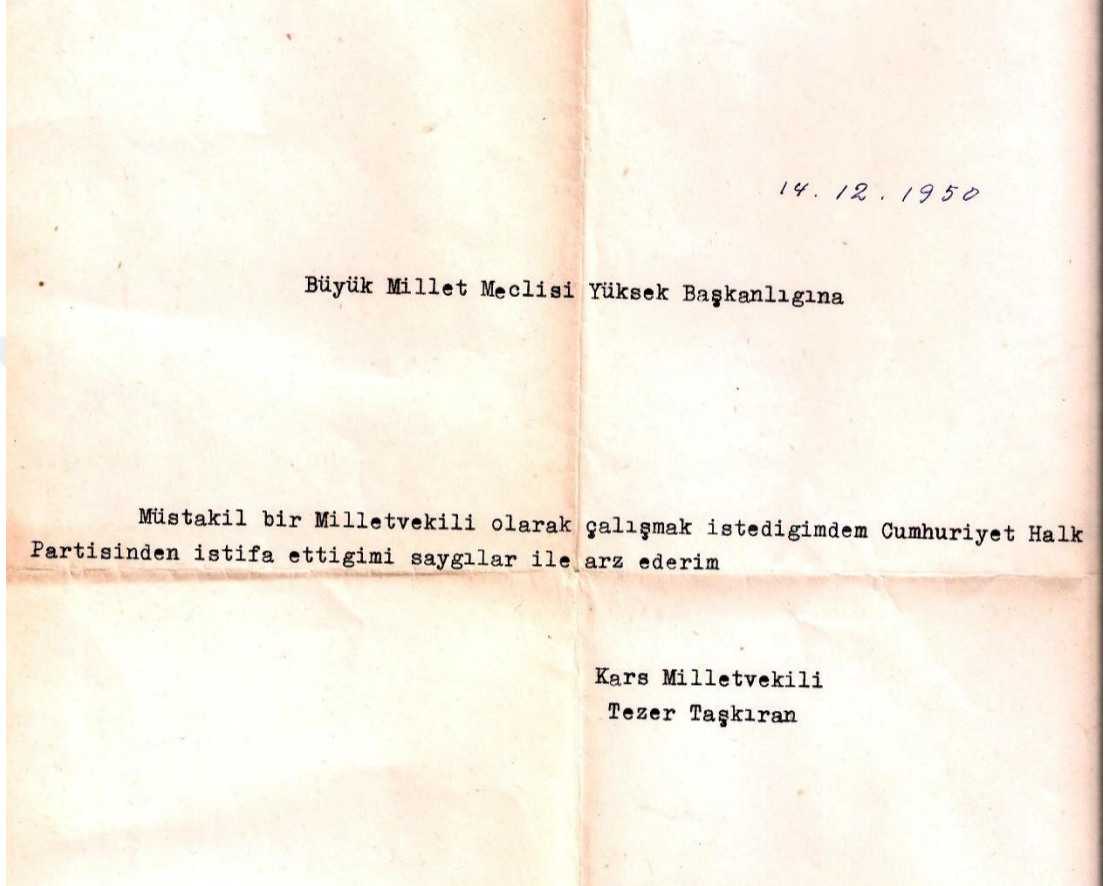

Kamutay'ın 4.XII.1950 tarihli
Onördüncü Birleşiminde onanmıştır.

NOT : Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

TBMM Arşivi.

EK 24: Tezer Taşkıran'ın Cumhuriyet Halk Partisinden istifa ettiğine dair Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına vermiş olduğu dilekçe.

Azerbaycanlı Gazeteci Dilgam Ahmad'ın Özel Arşivinden.

EK 25: Tezer Taşkıran'a ait diplomatik pasaport.

T. C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
No. 79/53

DİPLOMATİK PASAPORT

Bayan
TEZER TAŞKIRAN
Karo Melusu

.....'in seyahatı esnasında ken-
sine kolaylık gösterilmesi ve icabında yardım edilmesi Tür-
kiye Cumhuriyetinin dost veya müttefiki memleketlerde inti-
zamı muhafaza ile mükellef bulunan mülkî ve askerî me-
murlardan rica olunur.

Ankara, 23 Şubat 1953

Dışışleri Bakanı Yerine
Protokol Umum Müdürü
B. Öpöğönü

Pasaportun muteber olduğu müddet:
Bu seyahata mahustur
(İdişi-dönüş)

Azerbaycanlı Gazeteci Dilgam Ahmad'ın Özel Arşivinden.

EK 26: Beyrut'ta yapılan UNESCO genel kurul toplantısına katılan Türk delegelerinin bir kısmı (Tezer Taşkıran solda görölmektedir.)

Cumhuriyet, 12.12.1948.

EK 27: Tezer Taşkıran hakkında *The Children's Newspaper* da 05.10.1946 da çıkan haber metni.

Learning Our Ways

MRS TEZER TASKIRAN, a Turkish M P, is visiting this country to study educational and public welfare institutions, women's institutes, and similar organisations. A school teacher by profession, Mrs Taskiran is a member of the Board of Administration of the People's Houses in Turkey.

She graduated in philosophy at Istanbul in 1934 and has been Director of the Girls' Lycée in Ankara, the Teachers' Training School in Istanbul, and the department of secondary education of the Turkish Ministry of Public Instruction. She speaks English, French, and German, and among her publications is *The Life and Philosophy of John Stuart Mill*.

The Children's Newspaper, 05.10.1946.

EK 28: Tezer Taşkıran hakkında The Children's Newspaper da 11.03.1944 de çıkan haber metni.

TURKISH DELIGHT

A LITTLE book published last year in Ankara, and now making a splash of colour on the Editor's Table, suggests that Turkish children delight in fairy stories just as much as British children; and, moreover, that their fairy stories reward virtue and end happily just as do our own time-honoured tales.

This Turkish story by Tezer Taskiran is called Kendin Seç Dagında (The Mountain of Choose-for-Yourself), and has attractive illustrations by Turgut Zaim, which in some instances reflect the virile, comic art of Walt Disney.

It is a tale of two peasant boys called Isik and Yildiz (Light and Star) who are called by a fairy to a forest on the Mountain of Choose-for-Yourself. There the Bird of Luck and the Bird of Work appear, offering to be their guides, the first promising a life of ease as brilliant as its own plumage, the other only the fruits of bitter toil.

Yildiz chooses the Bird of Luck and is immediately transported to a gorgeous palace. Isik makes the harder choice, and under the wing of the Bird of Work, finds contentment in the forest in the use of his own brain and hands, building his own hut and fashioning his own weapons and tools.

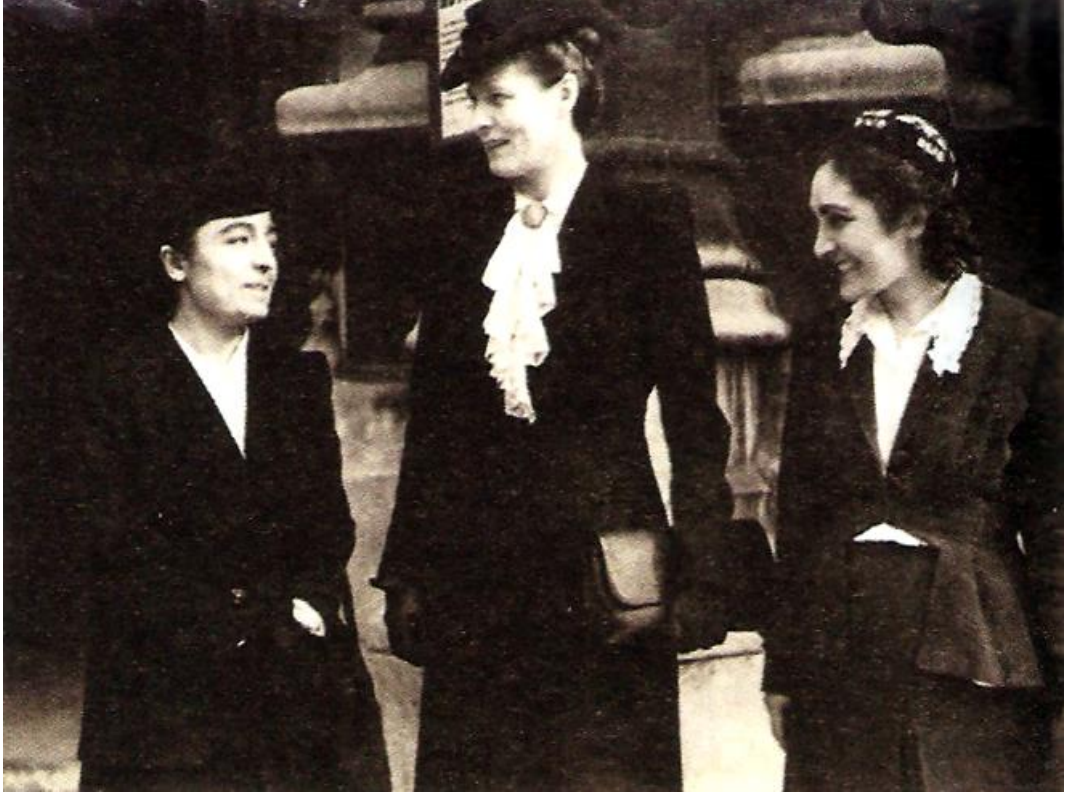
The years pass—of idle luxury on the one hand, of incredible industry on the other. Then comes a winter night when the languid Yildiz is at dinner listening to merry tales. Suddenly the matchless ruby and crystal chandelier above his head falls with a crash upon the table. He sees the walls of his palace cave in, his fawning courtiers desert him. The Bird of Luck has flown!

Poor Yildiz, utterly beggared, helpless, and distraught, makes his way to the protection of Isik, whose modest prosperity reproaches him. With many tears he vows to live a life of work.

There we may leave them, trusting that like most of the heroes of our own fairy tales, they will live happily ever after.

The Children's Newspaper, 11.03.1944.

EK 29: “Tezer Taşkıran, bir İngiliz kadın ve ablası Süreyya Ağaoğlu ile birlikte Londra’da.”

https://dilmehmed.files.wordpress.com/2015/05/2015-03-03-21-47-01_0915.png
(23.11.2020).

EK 30: "Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kadın haklarını himayesine dair kararı ile ilgili Moskova'da yapılacak toplantıya memleketimizi temsilen Tezer Taşkıran'ın katılması."

T. C.
BAŞVEKALET
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi

Karar Sayısı

4

8000

KARARNAME

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kadın haklarının himayesi hakkındaki kararı ile ilgili olarak 15-30 Eylül tarihlerinde Moskova'da Kadın hakları meselelerinin tatbikat ve tecrübeleri mevzuunda tertiplenecek toplantıya memleketimizi temsilen Tezer Taşkıran'ın katılması; Hariciye Vekâletinin 11/9/1956 tarihli ve 67429-515 sayılı yazısı üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 14/9 /- 1956 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

[Signature]

Başvekil/Ve
Maliye V.V.

Devlet Vekili

Devlet Vekili/Ve
Milli M.V.V.

Devlet Vekili/Ve
Dahiliye V.V.

Devlet Vekili

Adliye Vekili

Milli Müdafaa Vekili

Dahiliye Vekili

Hariciye Vekili

Maliye Vekili

Maarif Vekili

Nafza Vekili

İkt. ve Ticaret Vekili

Sub. ve İc. Müs. Vekili

Güm. ve İnh. Vekili

Ziraat Vekili

Münakalat Vekili

Galasme Vekili

İşletmeler Vekili/Ve
Hariciye V.V.

Dosya No :

105-117

1745

030 18 01 02 144 78 9

BCA Fon Kodu: 30-18-1-2; Yer No: 144-78-9.

EK 31: "Amerika Birleşmiş Milletler Derneği Amerikan Kadınları Yardımcı Kurulu tarafından New York'da düzenlenecek toplantıya katılacak olan Kars Milletvekili Tezer Taşkıran'ın yol masraflarının karşılanabilmesi için Hasan Saka'ya gönderdiği yazı."

TELEPHONE:
WESTERN 7181.

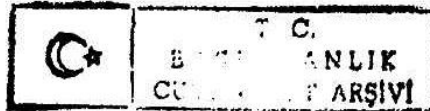
TELEGRAMS:
SKENOTEL,
SOUTH KENS, LONDON.

5
137

SOUTH KENSINGTON HOTEL, 16. 9. 1946
QUEEN'S GATE TERRACE,
KENSINGTON, S.W.7.

Pek muhterem Hasan Saka Beyefendi,
030 10 5 26 22
Buraya geldikten sonra
yaptığım araştırmalara göre bir
ay sürecek olan Newyork seyahati
için gerekli olan para yol harcı
ile beraber tahminen (1500) dolar
tutacaktır. Kongre 12. 10. 1946
tarihinde toplanacağından engeç
gelecek ayın sonunda orada bulun-
mak şabettirmektedir. Bu itibarla
yüksek alaka ve lütfiyyeyle
gönderilecek olan paranın çek
halinde sevki hususunda emir-
lerinizi rica eder ve en derin
saygılarımı arz ederim.

Tezer Taşkıran

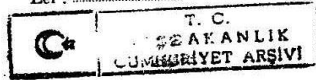

2

BCA Fon Kodu: 30-10-0-0; Yer No: 5-26-22.

EK 32: “Amerika Birleşmiş Milletler Derneği Amerikan Kadınları Yardımcı Kurulu tarafından New York’da düzenlenecek toplantıya katılacak olan Kars Milletvekili Tezer Taşkiran’a 1500 dolar gönderilmesi.”

T. C.
Hariciye Vekâleti
Hususi Kalem Müdürlüğü
U. No. 58475
H. No. 268
Lef: _____

137

Ankara 1946
Hulâsa Tezer Taşkiran'a 1500
Dolar gönderilmesi h.

Yüksek Başbakanlığa

Amerika Birleşmiş Milletler Derneği Amerikan Kadınları yardımcı Kurulu tarafından 12 Ekim 1946 tarihinde New-York’da yapılacak toplantıya adigeçen Kurul tarafından davet edilmiş olan ve hâlen Londrada bulunan Kars Millet Vekili Tezer Taşkiran’dan alınan ve ilişik olarak sunulan mektupda bildirildiğine göre Londra-New-York yol Masrafları tahminen 1500.- (bin beş yüz) dolar tutacak imiş.

Yukarıda adigeçen Kurul tarafından vâki daveti kabullü evvelce yüksek tasviplerine iktiran eden Tezer Taşkiran’a bu paranın gönderilmesine müsaadelerini, derin saygılarımla rica ederim.

Dışişleri Bakanı

Hasan Sakay

23

030 10 5 26 22

BCA Fon Kodu: 30-10-0-0; Yer No: 5-26-22.

EK 33: Milli Kütüphaneye Yardım Derneği Başkanı Tezer Taşkiran'ın Taha Toros'a 14 Eylül 1948 tarihinde yazmış olduğu mektup.

Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği Taha Toros Arşivi.

EK 34: Türkiye Yardım Sevenler Derneği'nin 1950'li yıllar yönetim kurulu üyeleri arasında Tezer Taşkiran ve Süreyya Ağaoğlu'nun fotoğrafı

Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi,
<http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/983>,(02.12.2020).

EK 35: “Üniversiteli Kadınlar Birliği tarafından 30 Ocak 1960 tarihinde gerçekleştirilen toplantıda Halide Edip Adıvar’a yurt hizmetlerindeki başarılarına karşılık bir gümüş madalya verilmiştir. Söz konusu toplantıda yaptığı konuşma sırasında Dernek Başkanı Tezer Taşkıran’a ait resim.”

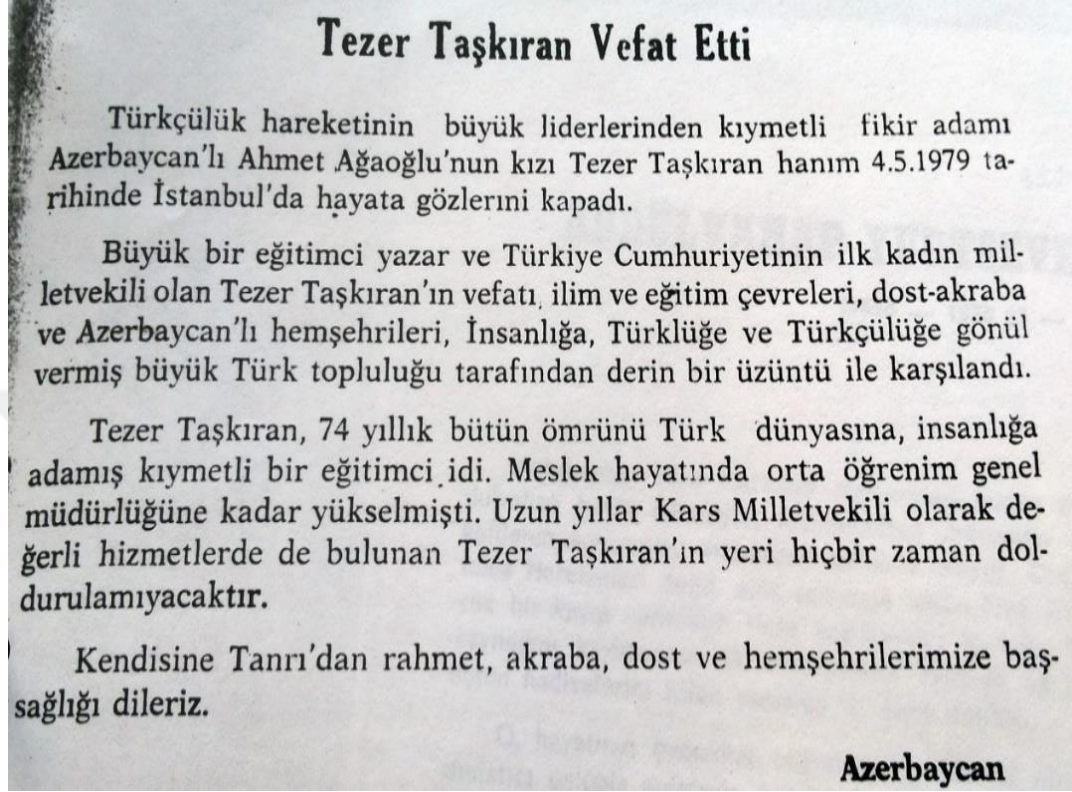
<https://www.oguztopoglu.com/2012/05/tezer-taskran-hayat-dergisi-1960.html>
(19.11.2020).

EK 36: “Uzun yıllardan beri aydın Türk kadınının bayraktarlığını yapan ve çalışmalarıyla takdir toplayan, Üniversiteli Kadınlar Derneği’nin geçenlerde toplanan panelinde, bütün kurucu ve eski başkanlara güzel bir jestle, çiçek buketleri ve plaketter sunuldu. Sonra da hepsi, böyle mutlu bir tabloda buluştular: (soldan) Dr. Pakize Tarzı, Prof. Nüzhet Gökdoğan, Münevver Yenerman, Handan Ertunç, Tezer Taşkiran, Sara Akdik, Avukat Bereat Üngör, Avukat Süreyya Ağaoğlu, Prof. Türkan Rado ve Çiçek Eceman.”

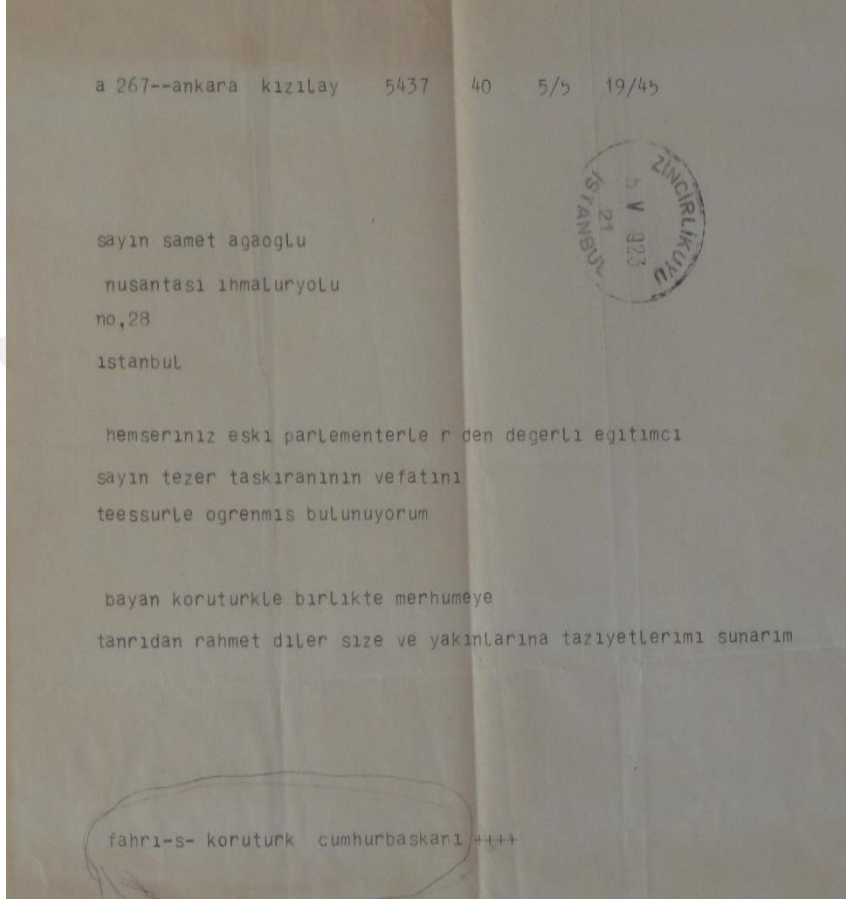
<https://sacdd.org.tr/galeri/> , (18.11.2020).

EK 37: Tezer Taşkiran'ın vefat haberi.

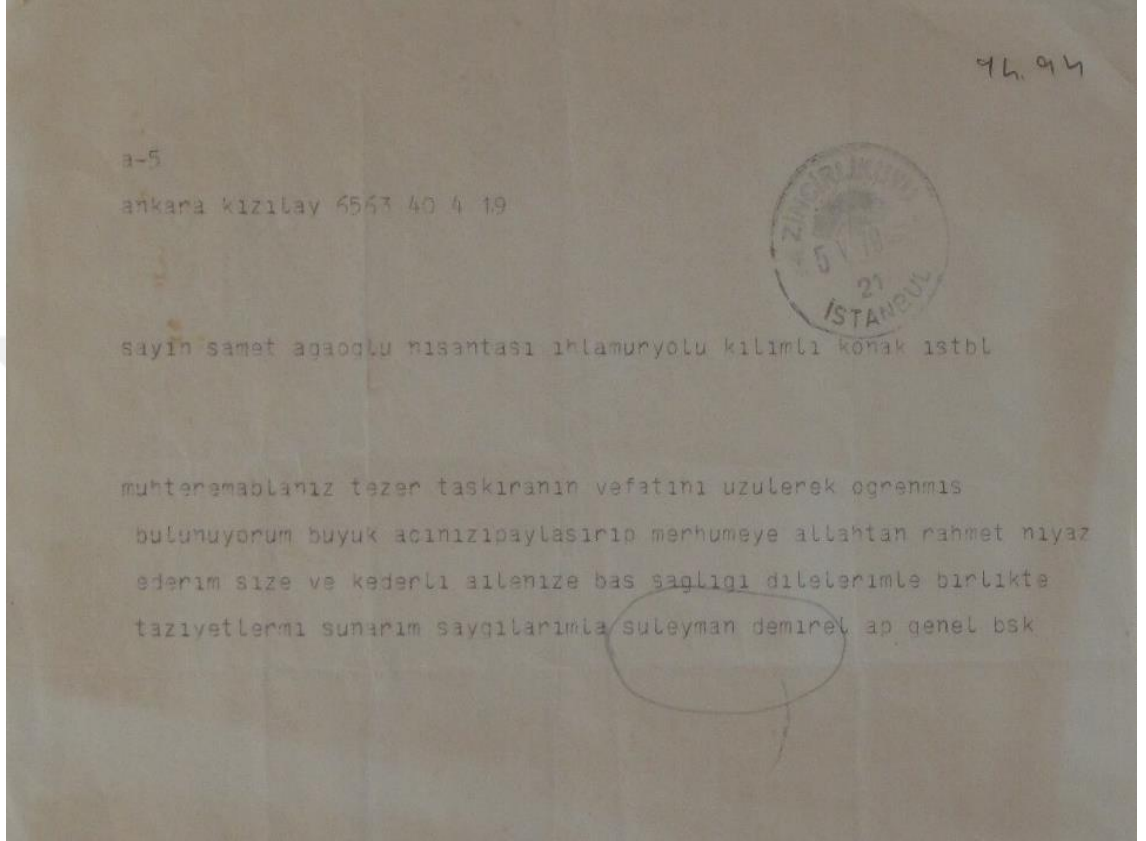
Azerbaycanlı Gazeteci Dilgam Ahmad'ın Özel Arşivinden.

EK 38: Tezer'in vefatı dolayısıyla Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından gönderilen taziye telgrafı.

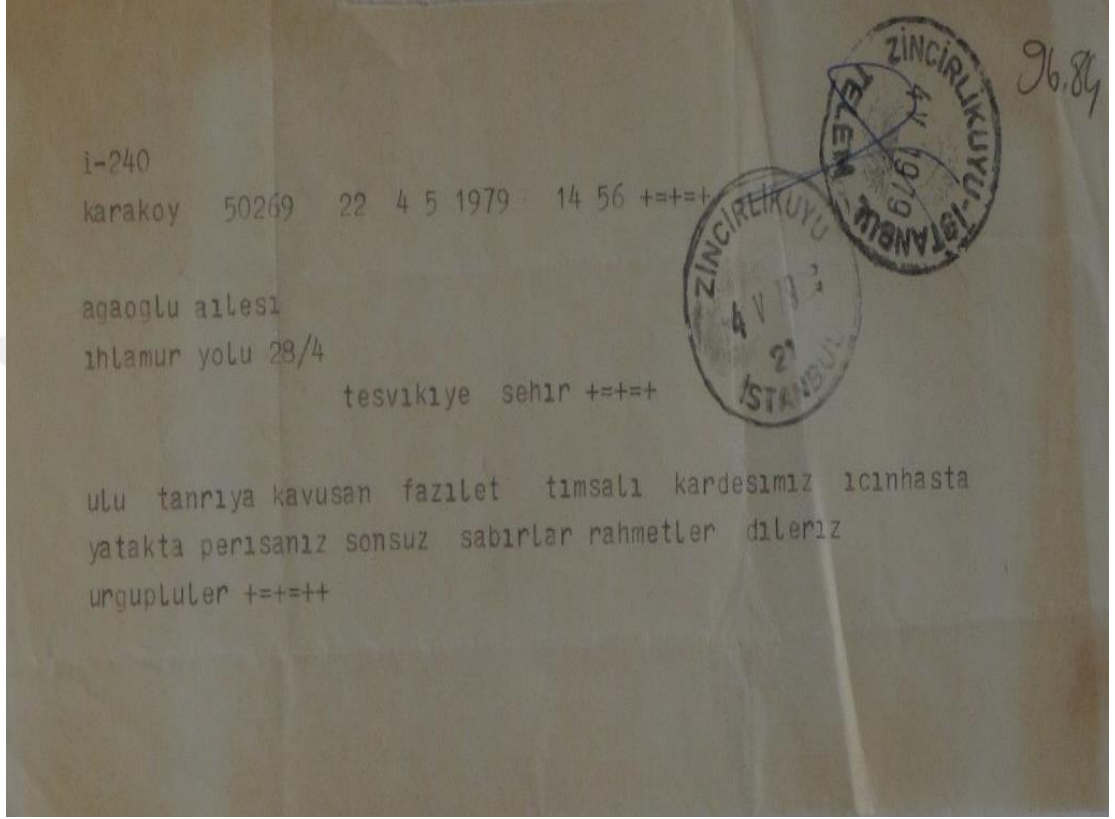
Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi,
A.20.5 94/93.

EK 39: Tezer'in vefatı dolayısıyla Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel tarafından gönderilen taziye telgrafı.

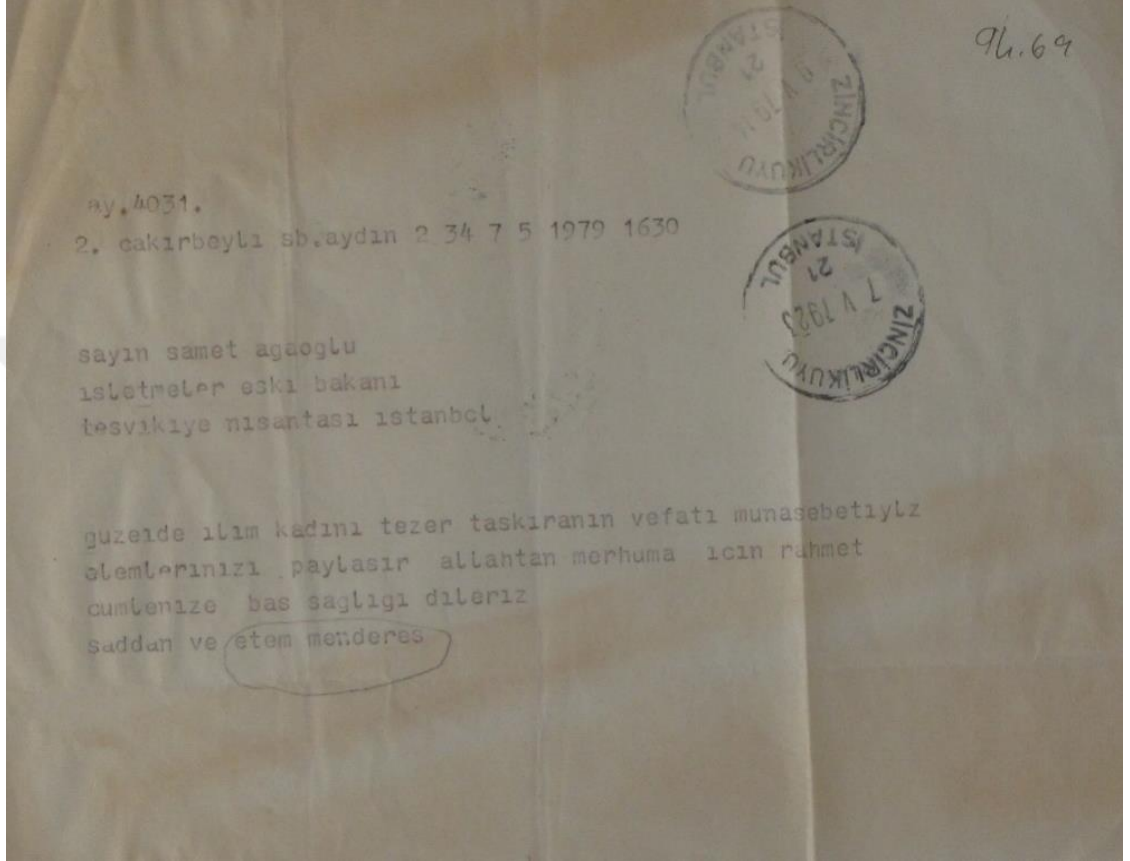
Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi,
A.20.5 94/94.

EK 40: Tezer'in vefatı dolayısıyla Suat Hayri Ürgüplü tarafından gönderilen taziye telgrafi.

**Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi,
A.16 96/84.**

EK 41: Tezer'in vefatı dolayısıyla Ethem Menderes tarafından gönderilen taziye telgrafi.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi,
A.20.5 94/69.

EK 42: Tezer'in vefatı dolayısıyla Türkiye Yardım Sevenler Derneği tarafından gönderilen taziye telgrafı.

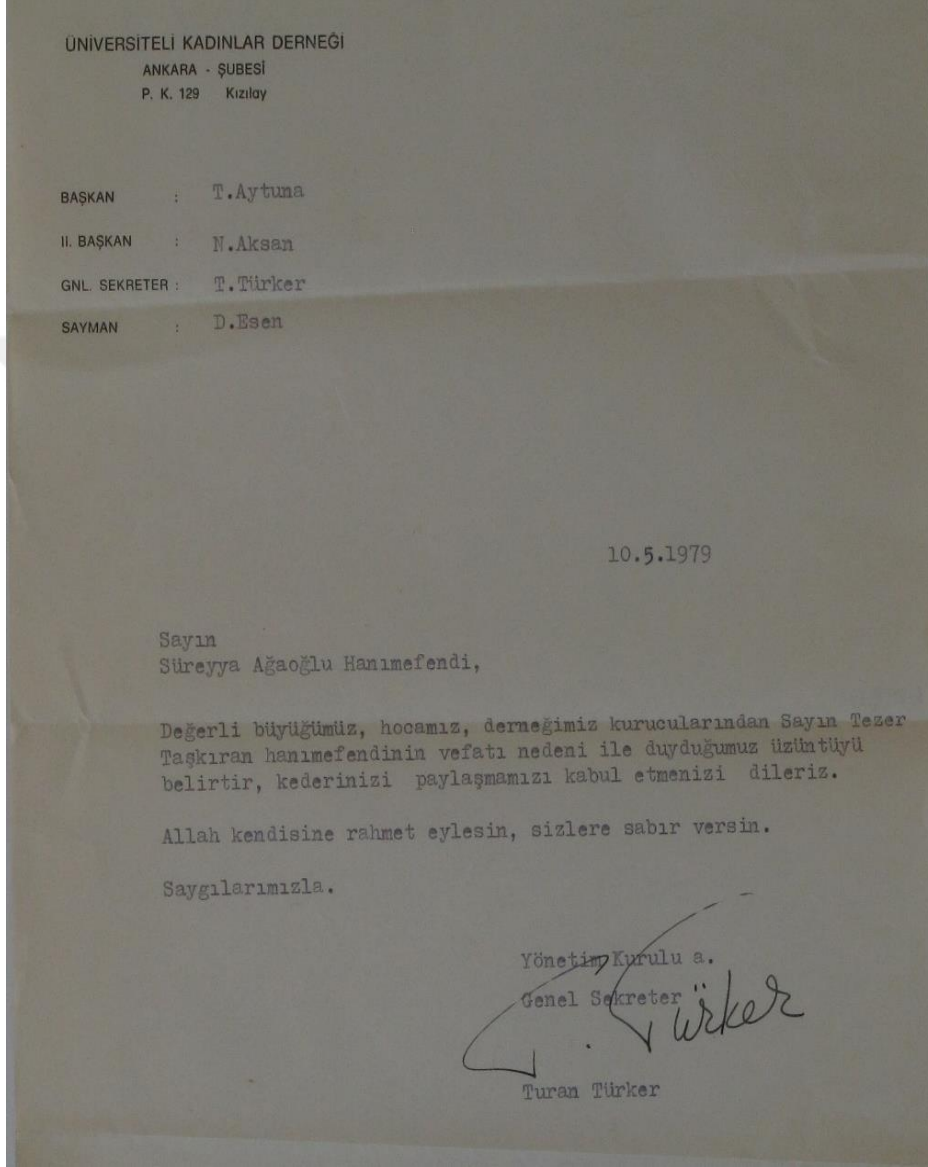
97.6

Sayın: Ağaoğlu,

Derneğimizin kurucularından ve kardeşini, Tezer Eşkuron'ı kaybettiğinizi yeni öğrenmiş bulunuyorum. Rahat-
sızlığım nedeni ile Genel Merkez Genel Kuruluna bu yıl
katılamadım. Daha önce duyup acınızı paylaşılamak için
yazmamış olmaktan üzünl  duyuyorum. Kendisiyle hiç karı-
laşmadık ama yazışmalarımızdan duyarlı insancıl bir kişiliğe
sahip olduğunu anlıyorduk. Size ve diğer aile efradına
bu sağığı, Meskume de Tunc'dan zahmet diler. Saygıları
sunarım.

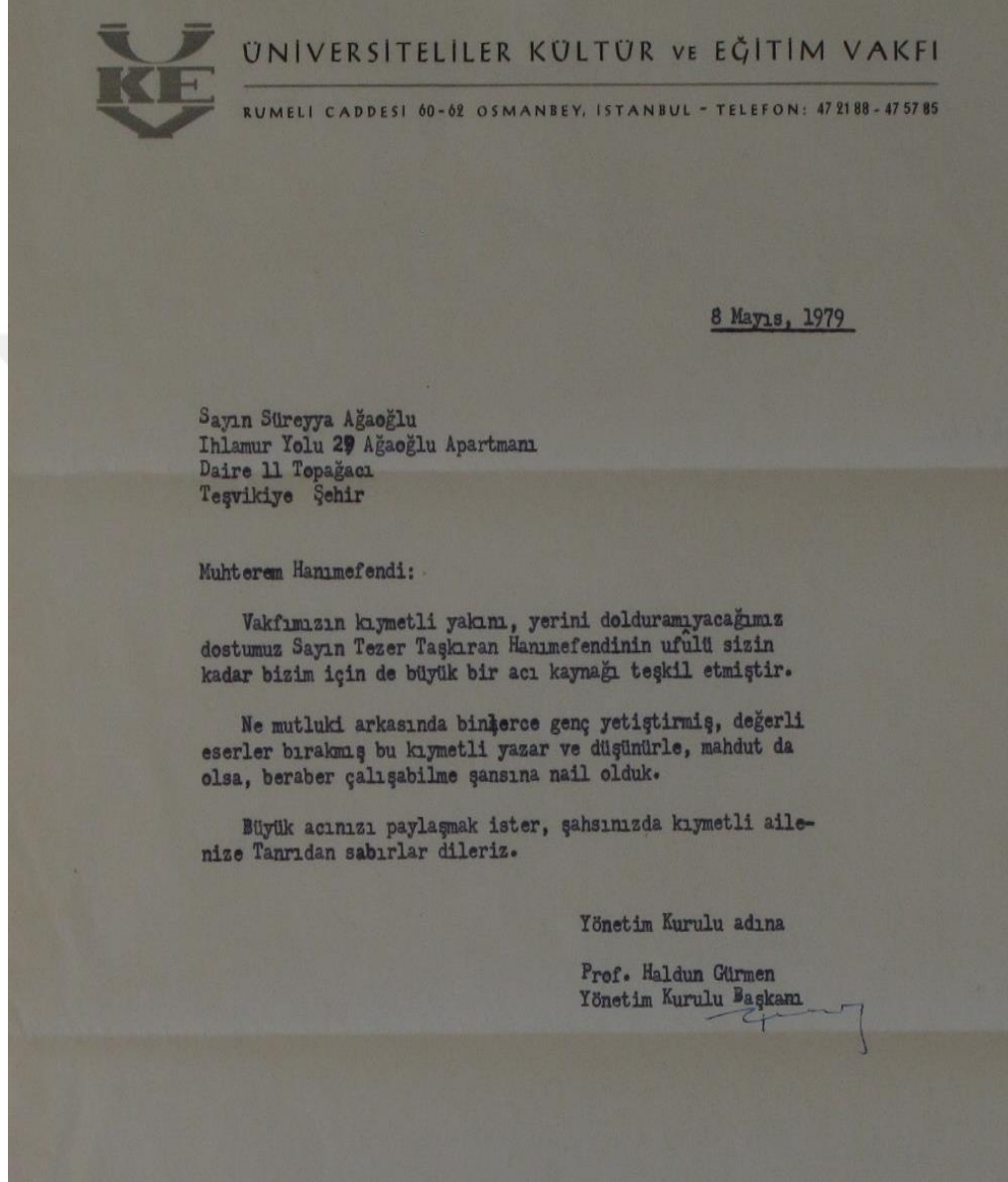
Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi,
A.14.9 97/6

EK 43: Tezer'in vefatı dolayısıyla Üniversiteli Kadınlar Derneği tarafından gönderilen taziye telgrafı.

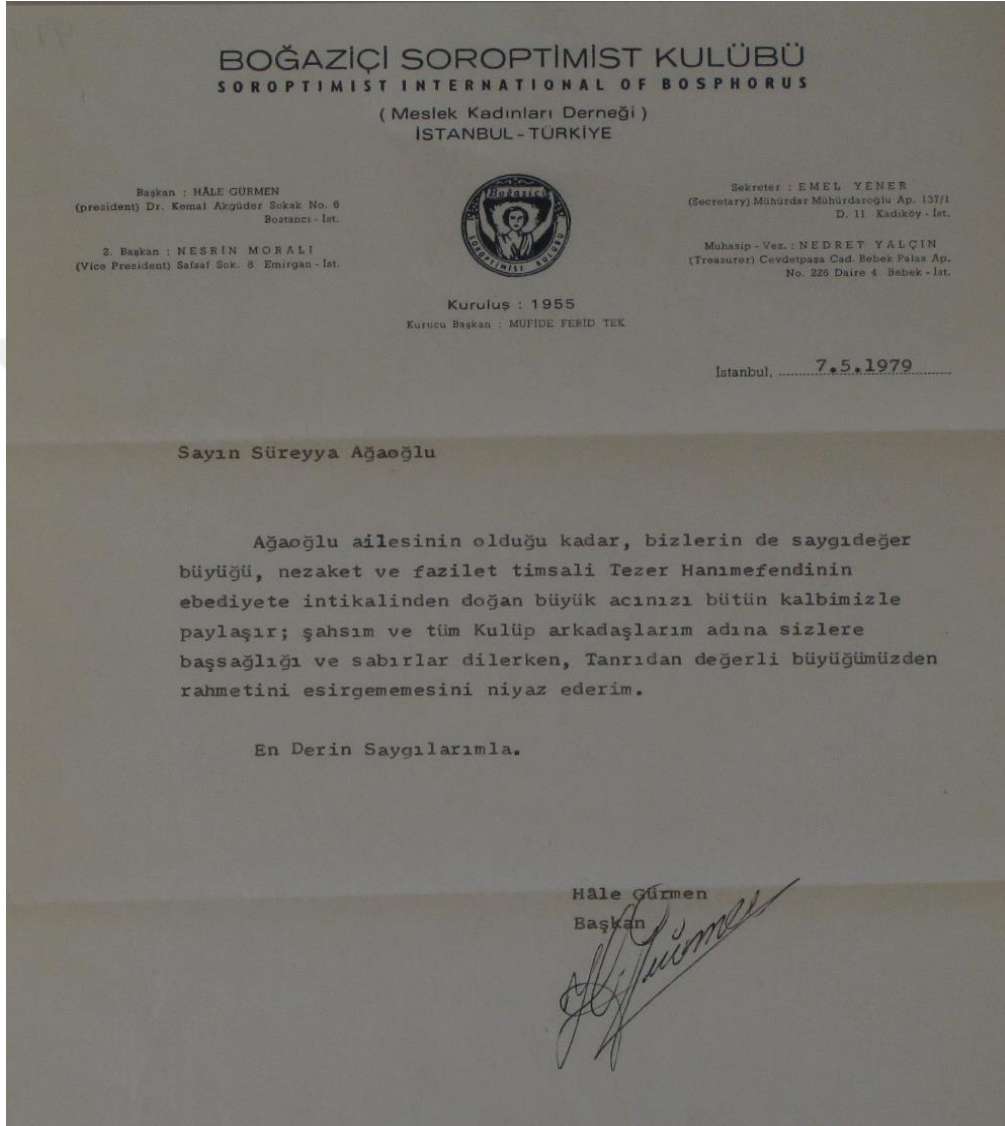
**Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi,
A.14.9 97/29.**

EK 44: Tezer'in vefatı dolayısıyla Üniversiteliler Kültür ve Eğitim Vakfı tarafından gönderilen taziye telgrafı.

**Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi,
A.14.9 97/13.**

EK 45: Tezer'in vefatı dolayısıyla Boğaziçi Soroptimist Kulübü tarafından gönderilen taziye telgrafı.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi,
A.14.9 97/18.

EK 46: Tezer'in vefatı dolayısıyla Levent Soroptimist Kulübü tarafından gönderilen taziye telgrafı.

LEVENT SOROPTİMİST KULÜBÜ
(Meslek Kadınları Derneği)
1974
THE LEVENT SOROPTİMİST CLUB
Kurucu Başkan (Founding President) Müfide F. Tek

7.İ.1979
İstanbul

Başkan
(President)
Nuran
Gözyayın

2. ci Başkan
(Vice President)
Mualla
Karaman
oğlu

Genel Sekreter
(Secretary)
Sema
Mahruki

Muhasip
(Treasurer)
Selcan
Odabaşı
oğlu

Pek Mukterem Efendim,

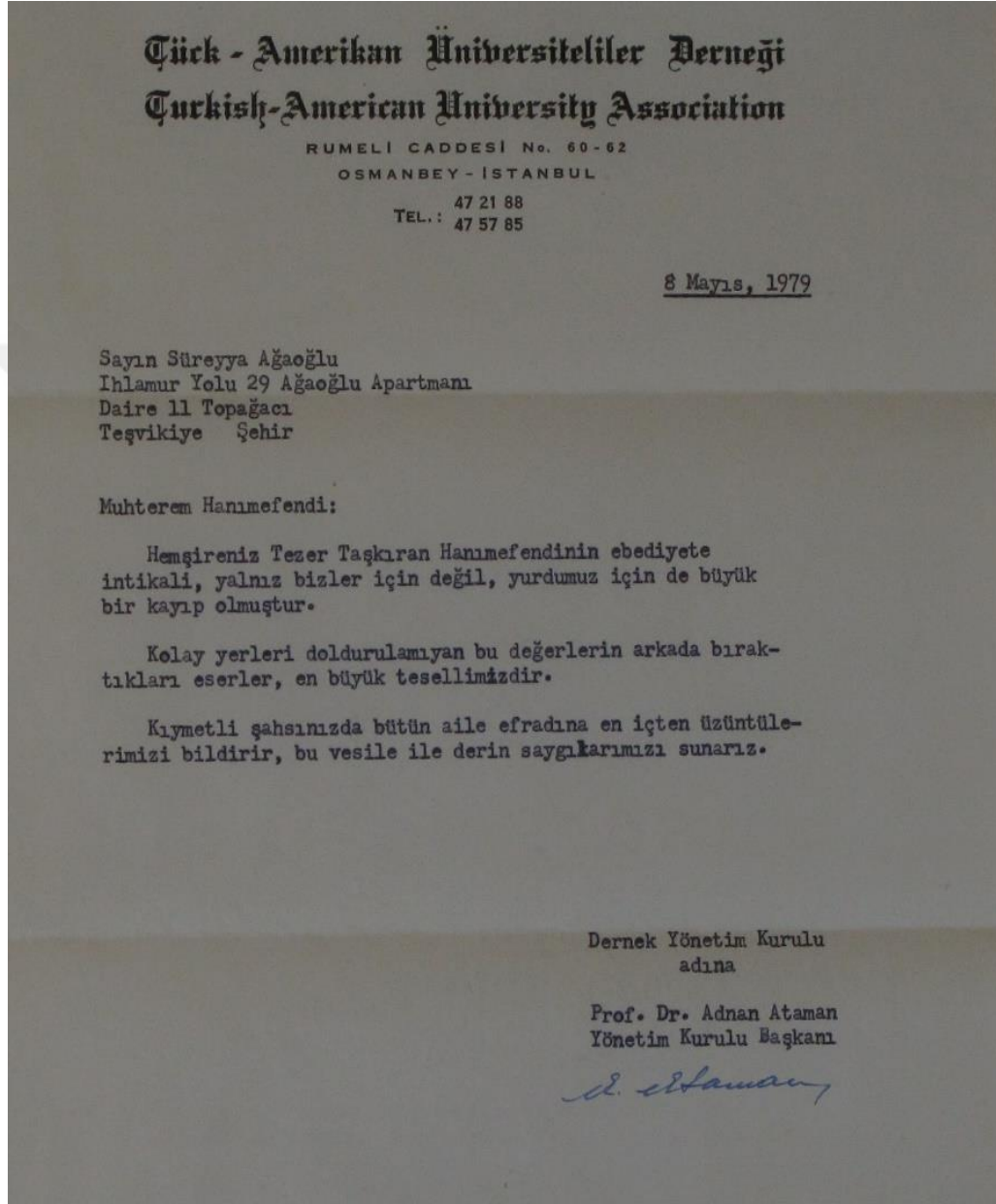
Cumhuriyet Döneminin ve
Atatürk Devrimlerinin nadi-
de kişisi, Türk toplumunda
kadının saygın mevkisini nefsin
de simgelemiş, müstesna hemşi-
reniz Tezer Hanımefendiji. Sade
siz değil, bizler de kaybetmek
bedbahtlığına uğramış bulun-
maktayız.

Bu kara haberi değerli öğrencim
Cem'den haber aldığım za-
man pek çok sarsıldım.
Her ne kadar kendileriyle
tanışmak şerefine nail ol-
madıysam da, böylesine şü-
yük bir Türk kadınına,
kendim olduğu kadar, benim

kusacağım olan, tüm Atatürk
gençliği herdem yâdedecektir.
Tesellim sudur ki, iyi bir genç
insan niteliğini kişiliğinde top-
lanmış olan torunu Cem, O'nun
işini ve anlarını gelecekte
devam ettirebilecek yapıdadır.
Ölüm acı fakat gerçektir!
Ancak kızıklarda üstünlüğü
devam ve 'Bâki kalan şu
kubbede hoş bir sedâ bırakmak
her kişinin nasibi ve harcı de-
ğildir.
Şahsenizde, Kulüp arkadaş-
larını ve Ben, Ağaoğlu Aile-
sinin onarılmaz acısına pay-
laşır, Tanrı'dan sabır di-
ler, bu vesile ile sonsuz
saygılarımı iletirim.
Levent Klb. Başkanı,
Zuray

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi,
A.14.9 97/26.

EK 47: Tezer'in vefatı dolayısıyla Türk- Amerikan Üniversiteliler Derneği tarafından gönderilen taziye telgrafı.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Süreyya Ağaoğlu Arşivi,
A.14.9 97/19.

EK 48: Tezer Taşkıran'ın İstanbul Feriköy Mezarlığındaki kabri.

İstanbul Feriköy Mezarlığı.